

Vajda Zoltán

A szeretet köztársasága

A szentimentalizmus hatása az Amerikai Egyesült Államok korai időszakának politikai gondolkodásában

VAJDA ZOLTÁN

A szeretet köztársasága

A szentimentalizmus hatása
az Amerikai Egyesült Államok
korai időszakának
politikai gondolkodásában

AMERIKA TEGNAP ÉS MA
2.

Sorozatszerkesztők:
FRANK TIBOR
GLANT TIBOR

DUPress

VAJDA ZOLTÁN

A szeretet köztársasága

A szentimentalizmus hatása
az Amerikai Egyesült Államok
korai időszakának
politikai gondolkodásában

Debreceni Egyetemi Kiadó
Debrecen University Press
2017

A kötet megjelenését az NKA támogatta.

Lektorok:
FRANK TIBOR
GLANT TIBOR

Borítóterv:
KOCSIS LÁSZLÓ

A borítón Edward Percy Moran
„Betsy Ross presenting the first American flag
to General George Washington”
című festménye (1917) látható.
Prints and Photographs Division, Library of Congress.

© Vajda Zoltán

© Debreceni Egyetemi Kiadó Debrecen University Press,
beleértve az egyetemi hálózaton belüli elektronikus terjesztés jogát is

ISSN 2060-4084
ISBN 978 963 318 046 4

Kiadta: a Debreceni Egyetemi Kiadó, az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének a tagja
www.dupress.hu

Felelős kiadó: Karácsony Gyöngyi
A nyomdai munkálatokat

a Debreceni Egyetem sokszorosítóüzeme végezte 2017-ben

TARTALOMJEGYZÉK

<i>Köszönetnyilvánítás</i>	7
1. Bevezető	9
2. Szentimentalizmus és érzékenység az Újvilágban	17
3. Elméleti háttér	29
4. Az 1787. évi alkotmány, a ratifikációs vita és annak szentimentális aspektusai	37
4.1. Bevezető	37
4.2. Az antiföderalisták és a föderatív szeretet és szimpátia korlátai	54
4.3. A Föderalisták és a szeretet alkotmánya	70
5. Thomas Jefferson és a szeretet köztársasága	97
5.1. Bevezető	97
5.2. Jefferson és a szentimentalizmus korlátai az amerikai bennszülöttek közösségében	105
5.3. Feketék a jeffersoni szentimentalizmus mátrixában	120
5.4. Jefferson és a spanyol-amerikai szentimentális kapcsolat	136
6. John C. Calhoun politikai szentimentalizmusa	155
6.1. Bevezető	155
6.2. John C. Calhoun szentimentális politikai retorikája 1833-ig	160

6.3. John C. Calhoun szentimentális politikai retorikája szekcionalista időszakában	175
7. Konklúzió	189
8. Felhasznált irodalom	195
Elsődleges források	195
Másodlagos források	196

DUPress

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton mondok köszönetet mindazoknak, akik észrevételeikkel, javaslataikkal, kritikájukkal hozzájárultak e munka megszületéséhez. Mindenekelőtt a habilitációs értekezés formájában elkészült, első változatot bíráló két opponensnek, Frank Tibornak és Virágos Zsoltnak. Ezen túlmenően köszönettel tartozom Glant Tibornak, Szőnyi György Endrének, Gabriel Loiacononak, Ari Helonak és Lévai Csabának.

1. BEVEZETŐ

Az amerikai művelődéstörténet korai szakaszára irányuló kutatások egyik jelentős vonulata a szentimentalizmus és az érzékenység szellemi áramlatát igyekszik feltérképezni a korabeli kulturális jelenségekben. Az utóbbi évtizedekben ugyanakkor a korszak politikai gondolkodását vizsgáló kutatók részéről több kísérlet történt arra, hogy az Amerikai Egyesült Államok nemzetalkotással kapcsolatos különféle problémáit is ebből az értelmezési nézőpontból közelítsék meg.¹ Érthető és nem meglepő módon az ilyen irányultságú tudományos érdeklődés ugyanakkor lehetőséget nyújt különböző, az amerikai nemzeti identitáshoz kapcsolódó, a politikai gondol-

¹ A szentimentalizmus és érzékenység amerikai vonatkozásait feldolgozó szakirodalom jelentős, és leginkább az irodalom és művelődéstörténet területén felmerülő kérdéseket vizsgálja, gyakran szoros összefüggésben a tengerentúli, elsősorban brit hatásokkal. Ld. Kristin Boudreau, *Sympathy in American Literature: American Sentiments from Jefferson to the Jameses* (Gainesville, 2002). Karen Halttunen, *Confidence Men and Painted Women: A Study of Middle-Class Culture in America 1830-1870* (New Haven, 1982); Ann Douglas, *The Feminization of American Culture* (New York, 1977); Jane Tompkins, *Sensational Designs: The Cultural Work of American Fiction 1790-1860* (New York, 1985); Elizabeth Barnes, *States of Sympathy: Seduction and Democracy in the American Novel* (New York, 1997); Glenn Hendler, *Public Structures of Feeling in Nineteenth-Century American Literature* (Chapel Hill, 2001); John Mullan, *Sentiment and Sociability: The Language of Feeling in the Eighteenth Century* (Oxford, 1990); Michael Bell, *Sentimentalism, Ethics and the Culture of Feeling* (Houndmills, Basingstoke, and New York, 2000); June Howard, „What is Sentimentality?” *American Literary History* 11 (1999), 63–81.

kodás és a kulturális kontextus közötti összefüggések feltárására, amennyiben az utóbbit a nemzetformálás alapvető közegének tartja. Ebbe a kutatási irányzatba illeszkedve a jelen munka is a szentimentalizmus hatásait igyekszik tetten érni a korai amerikai politikai gondolkodás egyes jelentős képviselőinél. Alapvető célja, hogy a kortársak többsége által a 18. század végén és a 19. század elején a szereteten és szimpátián alapuló köztársaságként meghatározott Egyesült Államok mint nemzet természetrajzához nyújtson adalékokat.

Bár a témakörben született eddigi művek igyekeznek feltárni a korabeli amerikai politikai gondolkodás egyes szentimentális komponenseit, nem vizsgálják meg annak lehetőségét, hogy a nemzeti politikai elit számára a szeretet és a szimpátia nem homogén entitásként jelent meg, hanem heterogén, összetett jelenségként, több megnyilvánulási formában, és hogy ennek következtében az általuk használt politikai diskurzusokban a szeretet köztársaságát összekötő szálak többfélék is lehettek. Ennek a hipotézisnek az alapján a jelen munka az amerikai nemzet korabeli szentimentális felfogása differenciált meghatározásának szükségessége mellett érvel. Bővebben kifejtve az alábbiakban azt kívánom megmutatni, hogy a szeretet korabeli differenciált felfogásától vezéreltetve az általam vizsgált gondolkodók a nemzeten belül vagy azon kívül elhelyezkedő politikai, etnikai csoportok belső viszonyait, illetve egymáshoz való viszonyát miként határozták meg a szentimentalizmus diskurzusán keresztül. Ennek a kísérletnek a jelentősége abban rejlik, hogy amikor az itt tárgyalt gondolkodók politikai elképzeléseket fogalmaztak meg a nemzet mint szeretetközösséggel kapcsolatban, azok mögött részbeni alapvetésként a szeretet és a szimpátia különféle változatai húzódtak meg. Valójában tehát a nemzeti közösséget összetartó szentimentális kötelékek különböző változatai segítették annak megkonstruálását az adott gondolkodó esetében, illetve ezen változatok egymáshoz való viszonya és konfliktusa befolyást gyakorolt a korabeli politikai polémiákra.

A politikai szeretet és szimpátia heterogén mivoltának a felismerése a lentebb tárgyalt szövegekben ugyanakkor lehetőséget nyújt arra is, hogy azonosítsuk az amerikai nemzetfelfogásban bekövetkezett esetleges változásokat, ami a szeretetközösséget összetartó szálak válfajainak egy adott korszakra jellemző érvényesülését illeti.²

Mindezek bizonyítására a munka első részében az 1787. évi amerikai alkotmány New York állambeli ratifikációjának a vitája során megfogalmazott, a politikai szimpátiának és szeretetnek az Unió reformjával kapcsolatos elképzelésekben játszott szerepét dolgozom fel. Céлом megmutatni, hogy a vitában egymással szembenálló Antiföderalisták és Föderalisták által vázolt különböző Unió-konceptciók közötti eltérések jelentős mértékben függtek össze a politikai szimpátia nemzeten belüli összetartó erejének különböző módozataival. Míg az Unió reformjával kapcsolatos félelmeiknek hangot adó Antiföderalisták döntő mértékben a kisállamiság, azaz a szeretet fizikai térhez kötődő változatának a jegyében határozták meg az eszményi politikai nemzet kontúrját, az új alkotmány támogatói a szeretet több változatát vélték felfedezni az államok, a szövetségi kormányzat és a nép tekintetében, illetve föderális dimenzióban remélték generálni azokat a reform eredményeként átalakuló politikai entitásban. Ez a fizikai dimenziót ellensúlyozandó komplexitás volt az, ami számukra végső soron erős nemzetté, szeretetközösséggé tehetette az Uniót.

Az ezt követő részben a korszak meghatározó politikusának és gondolkodójának, Thomas Jeffersonnak az amerikai nemzettel mint szereteten alapuló közösséggel kapcsolatban megfogalmazott

² A nemzetfelfogások megkonstruált mivoltának klasszikus tézisére ld. Benedict Anderson, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (London, 1991 [1983]). Anderson nemzetfogalma ugyanakkor a „deep, horizontal comradeship” (kb. „mély, horizontális bajtársi kapcsolatok”) elemén keresztül tartalmazza a szeretet kritériumát is (az egyenlőségen túl), mely természetsszerűleg szintén az elképzelt nemzet egyik alkotó elemeként jelenik meg. Uo., 7.

feltevéseit vizsgálom meg a differenciált szeretetfelfogás nézőpontjából. Az ő esetében különös hangsúly helyeződik arra a problémára, hogy az amerikai nemzeten kívül elhelyezkedő etnikai csoportok – feketék és amerikai őslakosok – miként válhatnak vagy nem válhatnak annak részévé. Mint látni fogjuk, ennek feltételeit szintén a szeretet és a szimpátia differenciált felfogásának fényében érthetjük meg leginkább. Ebben a részben Jefferson spanyol-amerikai népekkel kapcsolatos elképzeléseit is megvizsgálom, ugyanis ez a téma valójában több ponton is kapcsolódik az amerikai nemzet mint szeretetközösség problematikájához, elsősorban az amerikai köztársasági berendezkedés alapfeltételei, illetve a szimpátia sajátos tere okán. Jeffersonnak a térség függetlenné válás útjára lépő államaival kapcsolatos spekulációi is erőteljesen kötődtek a szeretet differenciált felfogásának kérdésköréhez, amennyiben a velük kiépítendő külkapcsolatok meghatározása során a már más összefüggésben megismert szereteten alapuló kötelékek működésének alapját képező nézeteire is támaszkodott.

Végezetül, a munka harmadik részében John C. Calhoun dél-karolinai politikus nézeteit elemzem szeretetfelfogásainak tükrében. Politikai tevékenysége az Unió történetének egy különösen érdekes szakaszához kapcsolódik, amikor a rabszolgotartó Dél és a szabad Észak között húzódó egyre mélyebb politikai szakadék a nemzeti szeretetközösség koncepciójának átértékelését eredményezte. Calhoun erre, a szekcionalizmus erősödésével jelentkező változásra reagált az 1828 utáni időszakban a szentimentális nemzetfelfogás jegyében, ennek a szeretetközösségnek a felbomlását vetítve előre. Remélhetőleg az is kitűnik majd ennek a problémának a vizsgálata során, hogy Calhoun politikai pályafutásának két különböző időszakában a szeretet és a szimpátia más-más válfajára helyezte a hangsúlyt, és hogy alapjában véve ez az eltérő hangsúly magyarázza az Unió jövőjével kapcsolatban megfogalmazott pesszimizmusát.

Fontosnak tartom előrebocsátani, hogy a szentimentalizmus kultúrájának jelentősége a később vizsgálandó politikai szövegek

tekintetében többek között abban áll, hogy – amint az a szépirodalmi produktumokban egyértelműen megfogalmazódik – a szeretet és az együttérzés diskurzusa által megfogalmazott eszmény minden esetben lehetőséget adott arra, hogy politikai álláspontjuk artikulálása során azt normatív alapvetésként kezeljék a megszólalók. Más szóval politikai kontextusban (is) a szentimentalizmus topozsai valójában politikai célok szolgálatában jelentek meg – akár az alkotmány elfogadásáról, elutasításáról, akár egy népcsoport vagy egy régió politikai, hatalmi konstellációban való elhelyezkedéséről legyen szó. Másrészt a szentimentális irodalom, különösen a regény műfaja, mint látni fogjuk, erőteljes utalásokat tartalmazott arra nézvést, hogy a szeretet eszménye és a kulturális valóság között áthidalhatatlan szakadék tátong, és ezért jellemző módon ennek az ellentétnek a meghaladása ebben a világban nem lehetséges.

Hasonlóképpen a politikai megszólalók is tudatában voltak ennek az ellentmondásnak, de éppen emiatt is használták a szeretet eszményét – különböző változatokban – saját igazuk alátámasztására. Valójában ezt a szimpátián alapuló kapcsolat létrehozásával összefüggő nehézséget volt hivatott kifejezni a szeretet később részletezendő gravitációs modellje, valamint a sajátos törekvések arra, hogy az adott politikai környezetben politikai és kulturális eszközökkel igyekezzenek kezelni az ebből fakadó, már-már természetes adottságnak gondolt problémákat a nemzeti fejlődéssel, a nemzetépítéssel kapcsolatban.

Mielőtt rátérnék az itt tárgyalandó gondolkodók szentimentalizmus által ihletett politikai nézeteinek az elemzésére, szükséges egyrészt áttekintést adni magáról a szellemi áramlatról, illetve annak amerikai térnyeréséről, másrészt vázolni azt a fogalmi rendszert, melynek segítségével bemutathatóvá válik a szeretet és a szimpátia működése a vizsgált szentimentális diskurzusokban. Ezt megelőzően azonban röviden utalni szükséges a vonatkozó általános szakirodalomra, az egyes részekben pedig annak specifikus elemeire.

A szentimentalizmus Újvilágban megjelenő formáinak politikai közösséggel összefüggő kapcsolódási pontjait feltáró általános munkák közé tartozik Andrew Burstein *Sentimental Democracy* című műve, mely a kezdetektől az 1840-es évekig tekinti át az amerikai nemzettudat szentimentális vonásait. Ezt a kísérletet mélyíti el a szerző egy szűkebb keresztmetszet, a 18. század végének politikai diskurzusát vizsgálva a „The Political Character of Sympathy” című tanulmányában. Az egy-egy korszakot áttekintő munkák közül kiemelendő Sarah Knott *Sensibility and the American Revolution* című munkája, mely a forradalom és a korai nemzeti időszak érzékenységgel összefüggő kérdéseit vizsgálja. Többek között feltárja a korabeli orvostudomány emberi fiziológiával kapcsolatos feltételezéseit, melyek alapul szolgáltak a kulturális jelenségek szentimentális perspektívából történő vizsgálatához. Egyúttal bemutatja és elemzi a szentimentális kultúra kialakulásának feltételeit a korabeli Amerikában, különös tekintettel a magán és nyilvános szféra átalakulására. Knott ugyanakkor a kultúra és a politikum metszéspontján jelentkező problémákra is kitér, többek között az amerikai alkotmány ratifikációs vitájának elemzése kapcsán.³

A szentimentalizmus kultúrája és a politikai közösség közötti kapcsolatot a szimpátia és a szeretet perspektívájából elemző művek többsége a korai amerikai történelem nemzetalkotó folyamatainak tükrében teszi ezt. Ide sorolandó Jay Fliegelman munkája a korabeli családfelfogás megváltozásáról vagy Peter Coviello, illetve Garry Wills elemzése a független nemzetté válást előkészítő retorikai mechanizmusokról. Bár módszertani szempontból tekintve műveikben nem explicit módon jelenik meg a szentimentális kultúra

³ Andrew Burstein, *Sentimental Democracy: The Evolution of America's Romantic Self-Image* (New York, 1999); „The Political Character of Sympathy”, *Journal of the Early Republic*, 21 (2001), 601–632; Sarah Knott, *Sensibility and the American Revolution* (Chapel Hill, 2009).

hatása, illetve a politikai jelenségek ehhez kapcsolódó megértése, érdeklődésük alapján egyértelműen a fenti vonulatba illeszkednek.⁴

Az általános műveken túl olyan monográfiák is napvilágot láttak már, amelyek Thomas Jefferson szentimentalizmusát vizsgálják. Ezek közé tartozik Andrew Burstein Jefferson eszmevilágának szentimentalizmus ihlette összetevőiről szóló munkája. Burstein az európai, elsősorban angolszász, leginkább Lawrence Sterne angol regényíró munkásságának hatásait igyekszik kimutatni az amerikai gondolkodónál morálfilozófiai, illetve gyakorlati, például levelezéssel, barátkozással kapcsolatos kérdésekkel összefüggésben. Ide sorolható Peter Onuf Jefferson szentimentális nemzetfelfogásáról született munkája is. Ami a szeretet vagy a szimpátia fogalmaihoz kapcsolódó szentimentális problémák egyéb feldolgozásait illeti, az azokban felbukkanó érdeklődés a politikum szentimentális aspektusai iránt inkább csak érintőlegesnek mondható, illetve ezen munkák jellemzően homogén fogalmakként értelmezik a szeretet és a szimpátia eszméit a nemzettel mint szentimentális szeretetközösséggel összefüggésben.⁵

⁴ Jay Fliegelman, *Prodigals and Pilgrims: The American Revolution against Patriarchal Authority, 1750–1800* (Cambridge, 1982); Peter Coviello, „Agonizing Affection: Affect and Nation in Early America”, *Early American Literature* 37 (2002), 439–468; Garry Wills, *Inventing America: Jefferson’s Declaration of Independence* (New York, 1979; 1978); Ld. még Gordon S. Wood, *The Radicalism of the American Revolution* (New York, 1991), 214–223.

⁵ Andrew Burstein, *The Inner Jefferson: Portrait of a Grieving Optimist* (Charlottesville és London, 1995); Peter S. Onuf, *Jefferson’s Empire: The Language of American Nationhood* (Charlottesville, 2000); Egyéb vonatkozó munkákra ld. David Waldstreicher, *In the Midst of Perpetual Fêtes: The Making of American Nationalism, 1776–1820* (Chapel Hill, 1997); Leonard R. Sorenson, „Madison on Sympathy, Virtue, and Ambition in the ‘Federalist Papers’”, *Polity* 27 (1995); Gordon S. Wood, „The Trials and Tribulations of Thomas Jefferson”, in Peter S. Onuf, szerk., *Jeffersonian Legacies* (Charlottesville, 1993), 395–417.

2. SZENTIMENTALIZMUS ÉS ÉRZÉKENYSÉG AZ ÚJVILÁGBAN

A 18. századi angolszász kultúrában, hasonlóan a nyugati kultúrkör más térségeihez, megjelent az érzékenység és a szentimentalizmus¹ szellemi áramlata, mely az érzékelés, illetve az érzések és érzelmek elsődlegességét hangsúlyozta a megismerés folyamatában, valamint az emberi kapcsolatokban. Filozófiai gyökerei a 17. század második felére kiterjedő, John Locke (1632–1704) nevéhez köthető angol empirikus filozófiájához nyúlnak vissza, mely különös figyelmet szentelt az észlelésnek és az érzeteken alapuló tapasztalásnak. Erre építve a 18. század közepére már az „érzékenység kultusza” („*cult of sensibility*”)² válik meghatározó szellemi és kulturális áramlattá a brit szigeteken. A szentimentalizmus eszmevilágának középpontjában a szimpátia áll, mely az ember azon tulajdonságát fejezi ki, hogy képes osztozni embertársai érzéseiben, és kommunikálni is a velük való együttérzést. A szimpátiához olyan más hasonló fogalmak is kapcsolódtak, mint a szeretet vagy a jóakarát, és a brit

¹ A korabeli szóhasználatban az érzékenység és a szentimentalizmus fogalmak hasonló jelentéstartalommal bírtak. Ám míg az előbbi elsősorban a különféle érzelmek kifinomult átélésére és kifejezésére utalt, az utóbbi morális diszpozíciót, valamint ehhez kapcsolódó gondolati tartalmat, véleményt jelentett. Janet Todd, *Sensibility: An Introduction* (London és New York, 1986), 6, 7. Morálfilozófiai vonatkozása miatt a jelen munkában ez utóbbi jelentése miatt a szentimentalizmus nyer jelentőséget.

² Todd, *Sensibility*, 8. Az angol nyelvű idézeteket – ahol másként nem jelzem – saját fordításban közlöm. VZ

morálfilozófia egyes képviselői, mint például Anthony Ashley Cooper, Shaftesbury harmadik grófja (1671–1713), Francis Hutcheson (1694–1746), Henry Home (Lord Kames) (1696–1782), David Hume (1711–1776) vagy Adam Smith (1723–1790) olyan erkölcsi erényekként tekintettek rájuk, mint amelyek az emberi társadalom alapjait szolgálják. Ezek az erények voltak hivatottak arra, hogy áthidalják az egyének között húzódó szakadékot, ellensúlyozandó az önérdek meghatározó erejét. Ezek a morálfilozófiai alapvetések így valójában a Thomas Hobbes (1588–1679) és Bernard Mandeville (1670–1733) önérdek alapú emberi motivációt hangsúlyozó korábbi elméleteire születtek válaszul.³

A mások iránti szimpátia, együttérzés képessége, mely leginkább az öröm, illetve a bánat és a fájdalom érzéseiben való osztozást jelentette a kortársak számára, a humanitás alapvető kritériumává vált a század második felére. Az emberi mibenlét meghatározásának részét képezte az a gondolat, mi szerint a szimpátia, a szeretet és a jóakarát minden emberi lény jellemvonása kell, hogy legyen, és ezek hiánya valójában eltérést jelent a természetes emberi normától.⁴ Nem véletlen tehát, hogy az együtt-érzésre való képesség sokak számára erkölcsi értékmérővé vált. Vagyis a mások szenvedése iránt tanúsított együttérzés és részvét, a szükséglet szenvedők helyzetének átérzése, illetve az a tehetség, hogy a képzelőerő révén bele tudjuk helyezni magunkat mások helyzetébe, az emberi viselkedés

³ Todd, *Sensibility*, 24–27; John Mullan, *Sentiment and Sociability: The Language of Feeling in the Eighteenth Century* (Oxford, 1990), 18–56; Michael Bell, *Sentimentalism, Ethics and the Culture of Feeling* (Houndmills, Basingstoke és New York, 2000), 16–17.

⁴ Norman Fiering, „Irresistible Compassion: An Aspect of Eighteenth-Century Sympathy and Humanitarianism”, *Journal of the History of Ideas*, 37 (1976), 196, 205–206

megítélésének alapjává vált a szentimentalizmus eszmerendszerét magukévá tévő kortársak számára.⁵

A szentimentalizmus eszményei és értékvilága irodalmi műveken keresztül terjedt el Európában a 18. század derekán és annak második felében. Elsősorban a regény műfaja volt az, melynek közvetítésével először az angolszász világban jelentek meg az érzékenység és a szentimentalizmus főbb jellegzetességei.⁶ E munkák középpontjában – az erkölcsi kérdésekkel összefüggésben – az érzelmek állnak a klasszicizmus racionalitást előtérbe állító szemléletével szemben. A szentimentális regény főhőseinek tulajdonságai közé tartozik a nagylelkűség, a jóakarát, a másokkal való együttérzés képessége és gyakorlata. Ezek képezik az erény alapját, és a szentimentális regények főszereplői morális fejlődését szolgálja a mások iránti szimpátia. A szentimentális moralitás ezen modellje egyúttal az olvasó erkölcsi épülését is hivatott volt szolgálni.⁷

Samuel Richardson korai regényei, *Pamela* (1740–1744), *Clarissa* (1747–1748) alapozták meg a szentimentális regény paradigmáját. Ezek a művek a női erényt állították a középpontba, erőteljes vallási célzattal és tartalommal, összekapcsolva azt az érzékenységgel és a „társadalmi harmónia” megteremtésének az igényével.⁸ Jellemző módon, ezekben a művekben a főhősnők küzdelmet folytatnak a női erény megőrzéséért – a domeszticitás, az otthon színterében. Pamela esetében sikerrel, sőt morális példája és „kegyessége”, vallássossága folytán sikerrel reformálja meg mások érzelmi és erkölcsi

⁵ Elizabeth Barnes, *States of Sympathy: Seduction and Democracy in the American Novel* (New York, 1997), 605–606; See also Glenn Hendler, *Public Structures of Feeling in Nineteenth-Century American Literature* (Chapel Hill, 2001), 3.

⁶ Ezen túlmenően az angol nyelvű kultúrákban először a dráma, majd a költészet világában születtek művek szentimentális regiszterben. Todd, *Sensibility*, 32–48, 49–59.

⁷ Uo., 8, 75.

⁸ Uo., 66.

viselkedését is.⁹ Clarissa öngyilkosága ellenére szintén az erény megőrzése iránti elkötelezettségét hivatott demonstrálni.¹⁰

A Richardson nevéhez fűződő szentimentális levélregény műfaji elemeinek és az abban megfogalmazott eszmeiség európai és később újvilági elterjesztésében fontos szerep jutott a francia Jean-Jacques Rousseau-nak, aki értekezéseiben és *Júlia vagy az új Héloïse* (1761) című regényében fejtette ki nézeteit arról, hogy a valódi emberi érzelmek a civilizáció hatására rejtve maradnak, és ezért szükséges azok feltárása.¹¹ A francia íróhoz hasonlóan Johann Wolfgang Goethe – elsősorban *Az ifjú Werther szenvedései* (1774) című regényében kifejtett nézetei révén – is jelentős szerepet játszott abban, hogy az érzékenység és a szentimentalizmus értékvilága elterjedt a nyugati világban. A regény Werther beteljesületlen szerelme és emiatti öngyilkossága történetének keretében elsősorban a főszereplő érzelmi világának finom, mindenre kiterjedő rajzát nyújtja. Ugyanakkor visszaköszön benne a szentimentalizmus irodalmának alapvető tézise az egyén harmóniára és szeretetre való törekvése, valamint

⁹ Uo., 67–68, 83.

¹⁰ Uo., 69. A későbbi regények is megőrizték az erényre és érzelmekre épülő szentimentális értékrendet, de kiterjesztették azt a férfi főhősre is, akinek az érzelmek nélküli környezetben kell képviselnie a domináns férfi normativitással ellentétes, együttérzésre, gyengédségre és érzelemre épülő emberi kapcsolatokat. Uo., 89. Ugyanakkor ennek az értékerendnek a fenntarthatóságát kérdőjelezzik meg ezek a regények. A legegységelműbben Henry Mackenzie *The Man of Feeling* (1771) c. regénye artikulálja a feszültséget és ellentmondást a főhős érzelmeken alapuló életfilozófiája, illetve erkölcsi magatartása, valamint a szimpátia és érzelem nélküli ellenséges és anyagias külvilág között. Uo., 90, 94, 95. Emiatt is jellemző műfaji jegye a korabeli szentimentális regényeknek a mikroközösségek eszményi érzelmi egységként történő ábrázolása. A külvilág nem kedvez a jóakaraton és együttérzésen alapuló kapcsolatoknak, azok csupán néhány ember között vagy családi környezetben juthatnak érvényre. Uo., 96–97.

¹¹ Gintl Tibor – Schein Gábor, *Az irodalom rövid története. I. A kezdetektől a romantikáig* (Pécs, 2003), 362–363, 364–365.

az azt megvalósulni nem engedő valóság között feszülő ellentétéről, amit csak a halál oldhat fel Werther számára.¹²

A szentimentalizmus eszmeköréhez tartozó nézetek az amerikai kontinensen is megjelentek, és fontos szerepet játszottak Nagy-Britannia tizenhárom gyarmatának függetlenné válásában. Az első releváns színtér, ahol a szentimentalizmus kultúrája megjelent, a családfelfogás volt, és nagyban hozzájárult annak megváltozásához. Az angolszász gyarmati hagyományban gyökerező eredeti elképzelés szerint a patriarchális alapokon nyugvó család, valamint a vérségi kötelékekben gyökerező szülői szeretet jellemezte a családfő és a tőle függő, neki engedelmességgel tartozó többi családtag viszonyát.¹³ Ez a modell oly módon alakult át a 18. század közepeére, hogy a locke-i nevelélmélet hatására nagyobb felelősséget kezdtek tulajdonítani a szülőknek gyermekük szellemi és erkölcsi fejlődésében, és így a szeretet fogalma is megváltozott. A pusztán vérségi alapokon nyugvó kapcsolatra már nem tekintettek úgy,

¹² Uo., 388–389. Goethe Werthere jól mutatja a klasszicizmus ízlésvilágától a szentimentalizmus és a romantika irányában történő elmozdulást. „Osszián kiszorította a szívemből Homéroszt” – írja Werther egyik levelében Johann Wolfgang von Goethe, *Az ifjú Werther szenvedései* (Budapest, 2001), 88. Míg a regény első felében még Homéroszt olvassa, kifejezve a klasszikus irodalom és kultúra iránti csodálatát és elkötelezettséget, addig a mű második felében már James McPherson nagysikerű hamisítványait, a 3. századi kelta költő, Ossziánnak tulajdonított költeményeket olvassa szerelmével, Lottéval, és merít ihletet belőlük – mindketten heves zokogásban törnek ki a költemények hőseinek tragédiájának hatására. Uo., 120. A jelenet a szentimentális irodalom érzelmi kitörést bemutatójeleneteinek paradigmatis érvényű megnyilatkozásának tekinthető.

¹³ Melvin Yazawa, *From Colonies to Commonwealth: Familial Ideology and the Beginnings of the American Republic* (Baltimore and London, 1985), 2, 19–22. Az együttérzés közösségformáló funkciójáról az ezt megelőző időszakban ld. Ivy Schweitzer, „John Winthrop’s ‘Model’ of American Affiliation”, *Early American Literature* 40 (2005), 441–469; Abram van Engen, „Puritanism and the Power of Sympathy”, *Early American Literature* 45 (2010), 533–564; Kristin Boudreau, *Sympathy in American Literature: American Sentiments from Jefferson to the Jameses* (Gainesville, 2002), 4.

mint ami automatikus feltétele a gyermeki viszonszeretnek és engedelmességnek. Amint azt Jay Fliegelman történész kifejti, ekkorra a gyermek fejlődésének elősegítése, a róla való gondoskodás vált a szülői szeretet ismérvévé. Az ennek következtében létrejövő szeretetkötelékeket ugyanakkor erősebbeknek gondolták a kortársak, mint a vérségi alapúakat, és úgy vélték, hogy az utóbbiak helyettesíthetők is azokat. Ez az alapállás viszont előkészítette azt a gondolatot is, hogy a vér szerinti szülők szeretetét helyettesítheti a pótszülői gondoskodásra épülő szeretet.¹⁴

A 18. század második felében az európai szentimentalizmus főbb művei az észak-amerikai brit gyarmatokon is megjelentek, és Rousseau *Új Héloïse-e* vagy Goethe *Werthere* népszerű művekké váltak itt is.¹⁵ A külföldi munkákat pedig hamarosan követték az általuk ihletett amerikai művek, amelyek a szentimentalizmus műfaji sajátosságait követve az érzelmek, a társadalmi konvenciók és a főszereplőket involváló szerelmi szituációk nyomán létrejövő konfliktusokra épülve váltak népszerű olvasmányokká.¹⁶

¹⁴ Jay Fliegelman, *Prodigals and Pilgrims: The American Revolution against Patriarchal Authority, 1750–1800* (Cambridge, 1982), 29, 51, 194, 229, 181–182.

¹⁵ Knott 27, 29, 52, 134, 302.

¹⁶ Ennek a modellnek felelt meg az első amerikai regényként számon tartott *The Power of Sympathy; Or the Triumph of Nature* (1789), William Hill Brown alkotása. A mű formailag az európai szentimentális regény modelljét követi, amennyiben a levélregény konvencióit valósítja meg. Ugyanakkor tartalmilag is illeszkedve az európai szentimentális hagyományhoz, a szeretet és a szimpátia áll a középpontjában, illetve a társadalmi normák miatti beteljesületlenül maradt szerelem. A két főhős, Harriet és Harrington házassága előtt tudja meg, hogy valójában féltestvérek, közös apától származnak, így frigyük nem teljesülhet be. Ez Harriet halálához vezet, aki nem tudja elviselni a vágy és a társadalmi normák között meglévő feszültséget. Miután tudomást szerez Harriet haláláról, Harrington önkézevel vet véget életének, abban a biztos tudatban, hogy egyesülésük mégis megtörténhet a túlvilágon. Ugyanakkor tragédiájának okozója alapvetően az apa bűne, annak házasság emberként elkövetett félrelépése, mely a féltestvéri kapcsolatot eredményezte. Ez a motívum a richardsoni minta alapján (vö. *Clarissa*) a csábítás elítélendő, morális szabályokat megszegő cselekményeként jelenik meg a szövegben. Ezt fejezi ki az apa, idősebb

A szentimentalizmus és az érzékenység értékrendjének újvilági elterjedése tekintetében az irodalmi művek közvetítő szerepe mellett kiemelendő a civil társadalom színtere. Ennek részeként hamarosan megjelentek a nők és férfiak baráti társaságai, társas körei, melyek olyan mikroközösségi formát jelentettek, amelyben a mindennapi társas érintkezés során az abban résztvevők kifejezhették az érzékenység kultúrájának értékrendjét. A kor művelt amerikai állampolgárainak a társiasság („*sociability*”), az udvariasság vagy az őszinteség erényeit az udvarias és baráti levelezés, valamint közös társadalmi események biztosította keretek között volt alkalmuk gyakorolni. Az egyén mindezekben a tevékenységeken keresztül érintkezhetett a külvilággal.¹⁷

A civil társadalom fenti köreiből kiinduló szentimentális kultúrafelfogás és gyakorlat ugyanakkor fokozatosan a politika szférájában is gyökeret vert. Az amerikai forradalom ideológiája is részben szentimentális alapokon nyugodott, ahogy arra több kutató rámutatott. A változás a családról való gondolkodásban például nagyban hozzájárult a politikai kapcsolatok átértékeléséhez is az anyaország viszonylatában. Amint arra Melvin Yazawa felhívta a figyelmet, a gyarmatok elszakadni kívánó lakói szemében például Nagy-Britannia mint anyaország valójában nem teljesítette szülői kötelességét a kolóniák irányában, és ez szükségszerű szakításhoz

Harrington vérfertőzéssel kapcsolatos szigora, aki nem lenne hajlandó elnézni ezt a vétket. Clarissához hasonlóan Harriot is a női erényesség iránti elkötelezettsége miatt hal meg. Ugyanakkor Harrington halálának körülményei egyértelműen és közvetlenül utalnak az európai szentimentális irodalmi hagyományra, ugyanis a halála előtti éjjelen Goethe Wertherét olvassa, és az utolsó levelében kifejtett, öngyilkosságát magyarázó sorai nagyban követik Werther hasonló jellegű szövegét. Az én megsemmisülésén túl, annak feladása, illetve feloldódása révén reméli az egyesülést Harriot énjével – a túlvilági létben, de ily módon a szentimentalizmus elméleti iránymutatásának megfelelően.

¹⁷ Sarah Knott, *Sensibility and the American Revolution* (Chapel Hill, 2009), 148, 115, 123.

vezetett kettejük között.¹⁸ Garry Wills történész szerint pedig a Függetlenségi Nyilatkozat (1776) Thomas Jefferson által készített első szövegváltozatában, melyet a kongresszus által kijelölt bizottság helyenként alaposan átdolgozott, skót morálfilozófiai alapokon nyugvó, a szeretet kötelékei által összetartott politikai közösség jellegzetességei rajzolódnak ki. A függetlenség egyik indokául pedig az szolgál Jefferson szövegében, hogy a „brit fivérek” („British brethren”) visszaéltek a gyarmatosok szeretetével, és így valójában megszűntek az őket összetartó kötelékek.¹⁹ Ugyanakkor Peter Coviello történész szerint az is világosan kiderül ebből a változatból, hogy a szöveg egy olyan nemzetet feltételez, amely bár politikai értelemben valójában még nem létezik, a szeretet révén viszont már igen. Egy olyan közösségről van szó a Nyilatkozatban, melynek tagjai érző szívvel bírnak, és kollektíven átérzik brit „fivérek” ellenük elkövetett gaztetteit. Ez a szentimentális képesség, ez az érzékenység válik ugyanakkor egy új politikai nemzeti közösséghez való tartozás kritériumává.²⁰ Ez az a paradigmátikus pillanat, amikor valójában megszületik az amerikai nemzet mint a szeretet köztársasága gondolata annak verbális formájában.

Egyúttal a forradalom időszakára volt az, amikor megjelentek az új, szentimentális alapon szerveződő politikai közösség előzményei. Így a Nagy-Britanniával szembeni ellenállást kifejtő patrióta hadsereg tisztjei között kialakuló szentimentális baráti körök, melyek a polgári közösségek mintájára jöttek létre, a társas kötelékek fontosságát hirdető érzékenység kultúráját a nagyobb politikai szerveződések felé is közvetítették. Ily módon válhatott a patrióták ilyen

¹⁸ Yazawa, *From Colonies to Commonwealth*, 3, 87–91, 94.

¹⁹ Uo., 151; Garry Wills, *Inventing America: Jefferson's Declaration of Independence* (New York, 1979; 1978), 90–91, 303, 291–292, 314.

²⁰ Peter Coviello, „Agonizing Affection: Affect and Nation in Early America”, *Early American Literature* 37 (2002), 443. Uő, *Intimacy in America: Dreams of Affiliation in Antebellum Literature* (Minneapolis, 2005), 160–169.

mikroszociális egységekből összeálló közössége a „társas érzés” letéteményesévé a hadseregben már korábban kialakult minták alapján.²¹

Andrew Burstein történész kifejezésével élve a „szentimentalizmus kultúrája” fontos szerepet játszott az amerikai nemzetformálódásban is, és már a forradalom idején az amerikaiak úgy tekintettek magukra mint az „érzület népére” („*people of feeling*”).²² Ez azt jelentette, hogy az amerikaiak úgy tekintettek nemzetükre, mint egy, a kölcsönös szeretet kötelékei által egybefűzött közösségre. Ezért úgy vélték, hogy ezek hiányában bekövetkezik a nemzeti közösség szétesése.

David Waldstreicher történész szerint ezen kötelékek kifejeződésének a fórumává részben a politika színtere vált, ahol a nemzet tagjai tanúbizonyságot tehettek patriotizmusukról. A nyilvános politikai ünnepek, mint például a július 4-i események jó alkalomnak bizonyultak arra, hogy a résztvevők nyilvánosan fejezzék ki hazaszeretetüket. A politikai elitek egyúttal ezeken az eseményeken keresztül határozták meg a nemzeti elkötelezettség érzésének, illetve annak kifejezésének a formáját.²³ A társadalmi kohéziót szolgáló szentimentális kötelékek a kortársak szerint az érzelmeken és így „természetes” alapokon nyugodtak. Ugyanakkor a szeretet képességét fejleszthetőnek is gondolták, és a „társasságot” vagy „udvariasságot”, melyek a szeretetnek a társadalmi érintkezés során megnyilvánuló formáiként jelentek meg, a civilizáció és a rendszeres társas interakciók termékeinek tekintették.²⁴

²¹ Knott, *Sensibility and the American Revolution*, 161–163, 190 (idézett kifejezés).

²² Andrew Burstein, *Sentimental Democracy: The Evolution of America's Romantic Self-Image*, 6, 292.

²³ David Waldstreicher, *In the Midst of Perpetual Fêtes: The Making of American Nationalism, 1776–1820* (Chapel Hill, 1997), 73–75, 80, 85.

²⁴ Gordon S. Wood, *The Radicalism of the American Revolution* (New York, 1991), 214–215, 216–218.

A másokkal való együttérzés imperatívusának igenlése mellett azonban a kor gondolkodói a szentimentális szimpátia és szeretet egyetemes hatókörével kapcsolatos fenntartásaiknak is hangot adtak. Skót morálfilozófusok nyomán úgy vélték, hogy az erkölcsi érzések, köztük a szimpátia és a szeretet ereje fordítottan arányos az emberek közötti távolsággal – vagyis, minél közelebb áll egymáshoz két ember, annál erősebbek közöttük a szentimentális kötelékek. Emiatt a legerősebbnek a családon belüli érzéseket tartották, és úgy vélték, hogy a szeretet szálai koncentrikus körökön keresztül, a legkisebb társadalmi egységtől távolodva egyre inkább gyengülnek. Ennek megfelelően a gravitációhoz hasonlították a szeretet erejét, melynek hatóköre a skót morálfilozófus Francis Hutcheson szerint az emberek közötti távolság növekedésével csökken, „a szerint, hogy azok közelebbi vagy távolabbi viszonyban vannak egymással.” A „gravitáció” törvényéhez hasonlóan, „mely a távolság csökkenésével növekszik, és akkor a legerősebb, amikor a testek egymással érintkeznek”, a távolsággal a szeretet ereje is csökken. Mint hamarosan látni fogjuk, antik előzmények alapján Adam Smithnél jelenik meg – John Saillant történész kifejezésével élve – az „emberi kapcsolatok gravitációs modelljének” a komplex rendszere, mely az egyik meghatározó elemét képezi a későbbi elemzésnek.²⁵

A korai időszak szentimentális kultúrájában élő amerikaiak számára ugyanakkor evidenciaként jelentkezett az az igény, hogy meghaladják a lokalitáson alapuló korlátozott szimpátia és szeretet határait. Ehhez viszont nézetük szerint a műveltség és civilizáció

²⁵ Francis Hutcheson, *An Inquiry into the Original of our Ideas of Beauty and Virtue* (1725) (Hildesheim, Zürich, and New York, 1990), 45, 146, 149, 198–199. Ld. még Adam Smith, *The Theory of Moral Sentiments* (1759) (Indianapolis, 1982; 1976), 219, 220, 223–224. John Saillant, „Black, White, and ‘The Charitable Blessed’: Race and Philanthropy in the American Early Republic”, in *Essays on Philanthropy*, no. 8. (Indianapolis, 1993), 6. sz. jegyzet. Ld. még Knott, *Sensibility and the American Revolution*, 201.

erejére volt szükség. Ezek hiányában nem volt remény arra, hogy az egyén a tőle távol állók iránt érzékenységet mutasson. Ugyanakkor mint az „érzés népe”, úgy vélték, hogy képesek átlépni a lokalitás és provincialitás korlátait, kvázi kozmopolita módon szeretettel és szimpátiával fordulni a távolabbi közösségek tagjai felé is.²⁶

Ez a gondolat ugyanakkor előkészítette azt az amerikai politikai szentimentalizmusban a 19. század elején bekövetkező változást, mely a szeretet és a szimpátia eszményeinek a területi expanzióval együttjáró, a szentimentalizmus elveivel gyakran ellentétes jelenségekkel való összehangolását igényelte. Burstein szerint a szentimentalizmus kultúrájában gyökerező amerikai politikai diskurzust illetően az 1830-as évekre új elemként jelentkezik az a jelenség, mely szerint a korábban a szeretettel ellentétes elvként értelmezett erő és kényszer („*coercion*”) beépül a nemzettel kapcsolatos elképzelésekbe. A piacgazdaság kiépülése és a területi terjeszkedés olyan jelenségeket hoztak magukkal, amelyek nem a szeretet és a szimpátia jegyében alakították a domináns fehér nemzetalkotó többség egymáshoz és más rasszokhoz fűződő viszonyát. Ugyanakkor a piaci verseny és a területi expanzió árnyoldalait ez az új szentimentális diskurzus igyekezett elfedni annak hangoztatásával, hogy ezek valójában a szentimentális köztársaság határainak kiterjesztését és így végső soron az oda bekerülők javát is szolgálják. Burstein szerint ekkorra a nemzeti kohéziót jelentő szeretet szálai már kellőképpen megerősödtek ahhoz, hogy egy erős és stabil alapokon nyugvó Unióról lehessen beszélni, így téve lehetővé a szeretet és az erő illetően történő összekapcsolását.²⁷

Az Egyesült Államokban a szentimentális kultúra hatása időben elhúzódott és egészen a 19. század közepéig kitapintható a hatása.

²⁶ Wood, *Radicalism and the American Revolution*, 221, 222, 223.

²⁷ Burstein, *Sentimental Democracy*, xx, 9. fejelet. A politikai szentimentalizmus korai időszakra vonatkozó tárgyalására magyarul ld. „Szentimentalizmus a korai amerikai eszmetörténetben” *Aetas* 2014/2, 105–126.

Ennek részben oka a protestáns vallásosság evangélikus változatának térnyerése, illetve az abolicionizmus új változatának a megjelenése. Ezt a tendenciát a legplasztikusabban volt hivatva kifejezni a kor legnépszerűbb amerikai regénye, a *Tamás Bátya kunyhója* (1852) Harriet Beecher-Stowe tollából. A műben az Augustine St. Clare nevű déli ültetvényes gyermeke, a beteg Eva halála előtt az őt körülvevő rabszolgák előtt világossá teszi, a jó e világban nem, csak a menyországban nyerheti el jutalmát. A regény óriási sikere a polgárháború előtti Egyesült Államokban többek között szentimentális műfaji jegyeinek is betudható, amelyek a korabeli vallásos érzülettel vegyülve rendkívül hatásos irodalmi alkotást eredményeztek.

Mindezt szem előtt tartva és elfogadva, ugyanakkor – amint azt az alábbiakban megkísérlem bemutatni –, mivel maga a szeretet és a szimpátia differenciált alakot ölthetett a kortárs politikai diskurzusokban, az erőhöz és a hatalomhoz való viszonyukat is differenciált perspektívában látták a kortársak, ahogy ez majd John C. Calhoun esetében kiderül. Először azonban azt szükséges felvázolni, hogy a politikai szeretet és szimpátia alapvetően milyen differenciált struktúrában létezhetett.

3. ELMÉLETI HÁTTÉR

A szentimentalizmus amerikai politikai vonatkozásainak feldolgozásához, a szimpátia és a szeretet politikaelméleti kontextusban történő tárgyalásához egy olyan fogalmi rendszer bevezetése és alkalmazása szükséges, melynek segítségével a differenciált szeretetfelfogás jegyében feltárhatóvá válik a jelen munkában vizsgált gondolkodók szentimentális nemzetfelfogáshoz való viszonya. Ehhez kiindulási pontként Daniel Wickberg amerikai eszmetörténészek a szimpátia vizsgálatával kapcsolatos kategóriái, illetve Adam Smithnek a szimpátiáról vallott korabeli filozófiai nézetei nyújthatnak segítséget.

Wickberg a szimpátiát mint kulturális jelenséget elsősorban angolszász kontextusban elemezte. Kutatásainak egyik legfontosabb eredménye a szimpátia különböző felfogásainak tipizálása, különféle szempontokból történő megkülönböztetése kronológiai dimenzióban. Ezek közül az első a szimpátia „organikus” (*„organic”*) és „látvány alapú” (*„spectatorial”*) felfogása közötti különbségtétel. Az előbbi elsősorban a felvilágosodás előtti időszak gondolkodására volt jellemző, és lényege, hogy a szimpátia mint érzés-azonosság „organikus”, „fiziológiai” keretben jelenik meg, amennyiben az egymással együttérző entitások közötti kötelékek nem akaratlagosak: az „együttérzés” a köztük lévő organikus kapcsolat révén automatikusan jön létre, illetve már eleve adott. Ezt a „korporális” (*„corporeal”*) szimpatikus kapcsolatot a korabeli gondolkodók a test és részei közötti szimpátiához hasonlították, ugyanakkor a sim-

patikus érzést kiterjesztették az ember mint mikrokozmosz és a világ viszonyára. Ennek megfelelően a különféle testek közötti affinitást eredményező szimpátia „mágneses erőként”, tőlük független tényezőként működött, a szimpátiát érző egyén tudatától nem befolyásolva.¹

A szimpátiának ezt, a középkor végéig meghatározó korporális felfogását lassan és fokozatosan kezdte felváltani a szimpátia modern kori változata, amely már akaratlagos érzésként, interperszonális viszonyban jelentkező hatóerőként jellemezte a szimpátiát. E szerint már nem a közös, organikus egységhez való tartozás az, ami a szimpátiát mint eleve adott affinitást generálja, hanem a percepció, vagyis a megfigyelő és a megfigyelt közötti vizuális vagy egyéb érzéken alapuló kapcsolat létrejötte. Tehát a szimpátia ebben a modellben olyan érzésként jelenik meg, amit „az egyik ember a másik iránt érez”. A szimpátiának ez a modern, „látvány alapú” változata az észleléshez kötötte ugyanazon érzés létrejöttét a megfigyelőben. Ennek a felfogásnak az volt az egyik következménye, hogy az „erkölcsi ítélet és a társas érzés” a vizuális észlelés eredményeképpen alakul ki. Egyúttal azonban, amint arra Wickberg rámutat, bár a szimpátia e két válfaja alapvetően különbözött egymástól, a 19. századig gyakran együtt jelentek meg ugyanabban a diskurzusban.²

A szimpátia modern változata ugyanakkor nagyban épít a tudat szerepére a megfigyelt viszonylatában. Elsősorban Adam Smith elméletének nyomán a szimpátia generálásának alapvető mechanizmusa a másik személy érzéseinek érzékelését lehetővé tevő emberi tudat, mely máig meghatározza a szimpátia felfogását. Ez

¹ Daniel Wickberg, „The Sympathetic Self in American Culture, 1750–1920”, in Wilfred M. McClay, szerk., *Figures in the Carpet: Finding the Human Person in the American Past* (Grand Rapids, 2007), 140–142.

² Uo., 144, 140, 139.

ellentétben áll az archaikus felfogással, mely a tudattól független folyamatként fogta fel a szimpátia létrejöttét.³

A Wickberg által kimutatott másik különbségtétel a szimpátia tekintetében annak „partikuláris” és „univerzális” változataihoz kötődik. A partikuláris változat szerint szimpátia olyan személyek között jöhet létre, akik ugyanahhoz az identitáscsoporthoz tartoznak, és így elkülönülnek más identitástól. Ez a változat tehát „a hasonló hasonló iránti vonzalmára épül.” Wickberg szerint a szimpátiának ez a változata szolgál alapul „az osztály-, etnikai, faji és nemzeti tudatnak”, hiszen arra a „proximitásra” épül, ami az ugyanazon csoporthoz tartozó egyének között áll fenn. Ez a fajta szimpátia szigorú elhatárolását eredményezi azoknak, akik nem tartoznak az adott csoporthoz, és velük szemben „antipátiát” generál. Ezzel szemben, az univerzális szimpátia hatóköre túlnyúlik az egyes identitáscsoportok határain, és a különböző entitások közötti vonzalom és együttérzés lehetőségét hangsúlyozza. Ennek megfelelően hatóköre az egységes emberiség, és azokat a jellemvonásokat emeli ki, amelyek az egyéneket összekötik, jelentéktelenné téve az őket elválasztó különbségeket. Wickberg továbbá rámutat arra, hogy a szimpátia partikuláris változata inkább a premodern verzióhoz áll közelebb, míg az univerzális a modern, percepcióra, tudatosságra és interperszonalitásra épülő változathoz köthető.⁴

A szeretet és a szimpátia univerzális változata, amint az a könyv szövegeinek elemzéséből kiderül majd, működését tekintve valójában az egymástól eltérő kultúrák közötti tolerancia kifejeződésének fogható fel.

³ Uo., 140.

⁴ Uo., 156, 157–158, 156–157, 145.

A szimpátia fenti formái mellett ugyanakkor azt is fontos szem előtt tartani, hogy ezeken belül milyen tényezők alakították a dinamikát, melynek alapján a jelen munkában tárgyalt gondolkodók a szimpátia működését a politika terében értelmezték. Ennek megértéséhez nyújt segítséget Fonna Forman-Barzilai eszmetörténész elemzése Adam Smithnek a szimpátia térbeli felfogásán alapuló megközelítéséről.

Smith szimpátiafelfogása a már fentebb említett, az „emberi kapcsolatok gravitációs modelljére” épül, és Forman-Barzilai szerint az antik görög *oikeiōsis* hagyományának folytatásaként fogható fel. E szerint a szimpátia hatóereje fordított arányban áll az emberek közötti távolsággal, azaz annak növekedésével csökken. Vagyis minél közelebb állnak egymáshoz a személyek, annál erősebb köztük a szeretet és a szimpátia és minél távolabb, annál gyengébb.⁵

Ugyanakkor a proximitásnak, azaz közelségnek több válfaja is létezik, és ezeket Smith rendszere képes megjeleníteni. Amint arra Forman-Barzilai rámutat, a skót filozófusnál a szimpátia három térbeli dimenziója figyelhető meg: a „fizikai” („*physical*”), az „affektív” („*affective*”), valamint a „történelmi-kulturális” („*historical-cultural*”) térhez köthetőek a szimpátia megnyilvánulási formái, amelyek e három dimenzió eredőjeként jönnek létre. A három tér szerveződése pedig külön-külön a fizikailag „közeli” és „távoli”, a „kapcsolódó”, illetve „nem kapcsolódó”, valamint az „ismerős”, illetve „nem ismerős” ellentétpárokkal írható le.⁶ Vagyis Forman-Barzilai konkrét Smith elemzésétől elvonatkoztatva, szimpátia jöhet létre két személy között például abban az esetben, ha affektív vagy kulturális értelemben közel állnak egymáshoz, ám térben mégis

⁵ Fonna Forman-Barzilai, *Adam Smith and the Circles of Sympathy: Cosmopolitanism and Moral Theory* (Cambridge, 2010), 153. Ennek az elvnek a szentimentalizmus eszmerendszerében általánosan megjelenő változatához ld. fent, 2. fejezet, 16. lábjegyzet.

⁶ Uo., 141.

távol, ám az is elképzelhető, hogy a fizikai közelség addig egymás számára ismeretlen emberek között generál szimpátiát.

A szimpátia előbb említett terei hasonló módon működnek Smith rendszerében, ám egyben különböznek is egymástól. Ami annak fizikai terét illeti, az erőteljesen kötődik a látás problémájához, amennyiben ez az érzék az, amin keresztül érvényesülhet a Smith számára az együttérzés létrejöttében oly fontos képzelőerő. Vagyis minél kisebb a távolság a szemlélő és a megfigyelt között, annál nagyobb az esélye annak, hogy az előbbi képes érzékelni annak helyzetét a látáson keresztül, és így együttérezni vele. A távolság növekedésével fordítottan arányos ennek a lehetősége, vagyis a hatás szimpátiaképző közvetítő funkciója is veszít jelentőségéből. Amit nem vagy alig látunk, azt kevésbé tudjuk helyesen érzékelni, és így együttérzés sem alakulhat ki a megfigyelt személy iránt.⁷

Ugyanakkor Smith modelljében a közeli fizikai jelenlét sem válthat ki szükségszerűen szimpátiát a szemlélőben, ha nem áll fenn „affektív kapcsolat” közte és a megfigyelt személy között. Ez az affektív tér a másokkal való „társulás” („*association*”) és „kapcsolat” („*connexion*”), mely bizonyos idő után alakul ki, fizikai közelség és „közös élmények” hatására.⁸

Forman-Barzilai felhívja a figyelmet arra is, hogy a szimpátia Smith által meghatározott, fent részletezett két terében lehetőség van arra, hogy a szemlélő meghaladja a proximitás korlátait. Például a fizikai távolság szimpátia ellen munkáló hatása leküzdhető, és irodalmi művek olvasása révén a távoli közelivé válva kiválthatja a szimpátiánkat. Ezzel szemben viszont a történelmi-kulturális tér olyan tulajdonságokkal bír, amelyek Smith szerint nem teszik lehetővé az *oikeiōsis* elvének felülírását. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a szubjektum elfogultan viszonyul a saját történelmi-kulturális

⁷ Uo., 142, 143.

⁸ Uo., 151, 153.

közegétől különböző környezethez, mivel a távolság, ami Forman-Barzilai szerint történelmi-kulturális különbségből fakad, ebben az esetben nem leküzdhető.⁹

Továbbá, az egyes kultúrák morális különbözősége olyan fokú Smith értelmezésében, hogy azok csakis egymástól elszigetelten létezhetnek. Ennek az elszigeteltségnek a leküzdésében pedig az egyébként kulcsszerepet játszó képzelőerő sem segítheti a szubjektumot, mivel nem végtelen, hanem kulturálisan determinált, annak korlátait az adott történelmi-kulturális kontextus határai jelentik. (A szimpátia ilyen értelmű határait az „ismertség” („*familiarity*”) elve jelöli ki, mármint az adott kultúra és az alapján a szimpátia tárgyát képező személy ismerete.)¹⁰ Ez természetesen azt jelenti, hogy Smith rendszerében a történelmi-kulturális tér az, amelyben nem érvényesülhet univerzális szimpátia és szeretet abban az értelemben, hogy nem létezhet kultúraközi szentimentális interakció, csakis partikuláris, azaz csupán kultúrán belüli viszonylatban beszélhetünk a szimpátia és a szeretet kötelékeiről.

A szimpátia Smith kapcsán Forman-Barzilai által kimutatott háromosztatú modellje teljesebbé teheti a Wickberg által meghatározott kategóriákat. A két rendszer ötvözése lehetőséget nyújt annak megértésére, hogy a jelen munkában vizsgált gondolkodók politikai szentimentalizmusa miként viszonyult a szeretet differenciált felfogásához, illetve a proximitás mely változataira építve igyekeztek meghatározni az amerikai szeretetközösséget. Ezen túlmenően az is világossá válhat, hogy az egymással versengő szentimentális nemzetfelfogások közötti különbségek részben a szeretet és a szimpátia e fenti módokon differenciált felfogásain alapultak. Továbbá, reményeink szerint érthető válik az is, hogy az adott szeretetközösséghez való tartozás egyes gondolkodók által megfogalmazott vagy

⁹ Uo., 160, 144, 161.

¹⁰ Uo., 164, 165.

implikált kritériumainak teljesülése nagyban függött a szimpátia és a szeretet Wickberg, valamint Smith és Forman-Barzilai által leírt különféle változatainak történő megfeleléstől, illetve az ezekhez kapcsolódó kondícióktól.

Végezetül felmerülhet az a kérdés, hogy mennyiben alkalmazhatók Wickberg és Forman-Barzilai modelljei a jelen munkában vizsgált szövegek értelmezése során. Mivel mindkét szerző induktív módon, korabeli források elemzése kapcsán, történeti megközelítés alapján dolgozta ki fogalomrendszerét, nem tekinthető anakronisztikusnak az ezeken alapuló elemzés. Az utóbbi esetében ráadásul Adam Smith korabeli elképzeléseinek feldolgozásáról van szó, ami szintén támogatja annak alkalmazását kortárs szövegek elemzése során.

4.

AZ 1787. ÉVI ALKOTMÁNY, A RATIFIKÁCIÓS VITA ÉS ANNAK SZENTIMENTÁLIS ASPEKTUSAI

4.1. Bevezető

A szeretet és a szimpátia differenciált felfogása az amerikai politikai gondolkodásban első ízben az 1787. évi alkotmány ratifikációs vitája során jutott jelentős szerephez, meghatározó tényezőként strukturalva a felek nézeteltéréseinek artikulálódását. Ezért elsőként ezt a problémakört vesszük szemügyre. Ennek elsősorban az volt az oka, hogy a kibontakozó politikai válságra adott válaszok – a függetlenségi folyamat körüli vitákhoz hasonlóan – a nemzeti egység, illetve az államok egymáshoz való viszonyának részben szentimentális vonatkozású problematikájában gyökereztek. A korabeli politikai gondolkodás szerint a jó kormányzat alapja a népakaratra és beleegyezésre épülő hatalomgyakorlás, melynek feltétele ugyanakkor a társadalom és a kormányzat közötti összhang megléte. Ennek az összhangnak a megbomlását, illetve helyreállításának lehetőségét tartották elsődleges kérdésnek korábban a gyarmatok, illetve az Unió politikai elitjei. Az alkotmányozás és a ratifikációs vita során pedig a nép és a kormányzat viszonyának aspektusai az államok jelentőségével kiegészülve – jelentős mértékben – a szentimentalizmus nézetrendszerén keresztül artikulálódtak.

A ratifikációs vitát elemző művek közül csupán néhány tárgyalja, és inkább csak érintőlegesen az alkotmánnyal kapcsolatos elképzeléseknek a szentimentalizmus eszmerendszerével való kapcsolatát. A témában egyik legmeghatározóbb munka szerzője, Jack Rakove

például röviden utal a szövetségi képviselők és a nép közötti szimpátia kérdésére, mint amely összefüggött a politikai reprezentáció osztálykülönbségekkel kapcsolatos kérdéskörével. Garry Wills hasonlóképpen csak utalásszerűen foglalkozik a szeretet kérdéssel a nép és a törvényhozás viszonylatában James Madison alkotmányról vallott nézetei kapcsán. Egy másik műben David Waldstreicher szintén röviden utal a szentimentalizmus problémájára a föderalisták politikai rituáléik nemzetalkotó szerepének jellegét tárgyalva. Elemzése pusztán annak bemutatására korlátozódik, hogy azok miként használták a „föderális érzület” („*federal feeling*”) fogalmát a nemzet politikai határainak kijelölésekor, alapvető mérceként és kritériumként alkalmazva az új alkotmányhoz való pozitív viszonyulást. Végül, Leonard Sorenson politológus ugyan fontos elemzést ad elsősorban Madison elképzeléseiről a nép és a szövetségi képviselők közötti szimpátia jellegéről, de nem számol a szentimentális kultúra hatásával, és így nem is elemzi a föderalisták szimpátiafelfogását.¹

Ezen művek egyike sem tesz kísérletet arra továbbá, hogy módszeresen feltárja a szeretet és a szimpátia működési mechanizmusát az alkotmány ratifikációs vitájában egymással szembenálló antiföderalisták és föderalisták gondolatmenetében. Az egyetlen próbálkozás erre Sarah Knott munkája, melyben a szerző összeveti a két tábor szimpátiafogalmának használatát. Megfogalmazása szerint az alkotmány ratifikációs vitájában megjelenő gondolatok „részben szentimentális alapokon” nyugodtak, vagyis a szeretet és a szimpátia eszméi fontos szerepet játszottak mind

¹ Jack N. Rakove, *Original Meanings: Politics and Ideas in the Making of the Constitution* (New York, 1997), 205, 236–237; Garry Wills, *Explaining America: The Federalist* (New York, 1981), 34–37; David Waldstreicher, *In the Midst of Perpetual Fêtes: The Making of American Nationalism, 1776–1820* (Chapel Hill, 1997), 53. és 2. fejt.; Leonard R. Sorenson, „Madison on Sympathy, Virtue, and Ambition in the ‘Federalist Papers’”, *Polity* 27 (1995), 435–437, 436–437, 437–438, 441.

az antiföderalisták, mind pedig a föderalisták érvrendszerében.² Elemzése ugyanakkor korlátozott eredménnyel jár, amennyiben egyrészt nem veszi figyelembe annak lehetőségét, hogy a szeretet és a szimpátia korabeli felfogásának összetett volta miatt az az ideális közösség, amit a föderalisták a szimpátia tartományába soroltak, valójában több – a fizikai, affektív, illetve történelmi-kulturális szimpátia változatok révén – szempontból is megfelelt a szeretetközösség kritériumainak, és emiatt több ponton érintkezett az ellenlábás antiföderalista értelmezéssel, mely szintén a szimpátia és a szeretet több dimenziójú felfogására épült, jóllehet fontos különbségekkel. Másrészt a Knott által alkalmazott megközelítés annak felismerésére sem enged lehetőséget, hogy mindkét tábor szentimentális politikával kapcsolatos elképzeléseiben fellelhető mind az univerzális, mind pedig a partikuláris szimpátiafelfogás. Ezen állítások bizonyítására is kísérletet teszek az alábbiakban.

Az 1787. évi amerikai alkotmány létrejötte és elfogadása fontos mérőkövetőnek számít az amerikai nemzettudat kialakulásában, melynek nyomai az ezt megelőző időszakban még kevésbé kimutathatók. Ennek legfőbb oka az, hogy a gyarmatok egységén alapuló amerikai önazonosság a 18. század közepéig nem létezett. A gyarmatosok körében elsősorban a brit anyaország birodalomépítő politikája váltotta ki az összefogás és a közös identitás gondolatát, és többségük számára a birodalmi központ és az azt jellemző politikai és kulturális identitás jelentette saját önazonosságuk legfőbb elemét. Mivel közös identitásuk alapja a brit birodalomhoz való tartozás volt, ennek következményei, köztük az elszakadás ennek a közös alapnak a veszélyeztetését jelentette, továbbá a gyarmatok között

² Sarah Knott, *Sensibility and the American Revolution* (Chapel Hill, 2009), 239, 241, 244, 255.

eleve meglévő gazdasági, társadalmi és kulturális különbségek felerősödését. Ezért megállapítható, hogy – John Murrin történész szavaival szólva – az „amerikai nemzeti identitás” ugyan a „forradalom” nyomán jött létre, ám rendkívül bizonytalan alapokon, az esetlegesség több tényezőjével. Az amerikai nemzet létrejötte így nem köthető a függetlenné válás aktusához, mivel az egymástól függetlenül létező volt gyarmatokból lett államok között nem létezett szorosabb politikai egység. Valójában az alkotmány tekinthető annak a fókuszpontnak, amely egy erősebb „nemzeti identitás” hiányában ideiglenesen biztosította az egység szükséges kötelékeit az államok között.³

Amint arra Max Edling történész rámutat, az új alkotmány megszületését támogató erők európai mintákat követve a dokumentum segítségével egy „erős nemzetállam” alapjait remélték lerakni, ám egyúttal alkalmazkodva az amerikai politikai hagyományokhoz, erőteljes korlátozást is igyekeztek beépíteni az új rendszerbe. Elsősorban a had- és pénzügyekkel kapcsolatos hatalmi jogosítványok kérdése volt az, ami az alkotmány hívei számára elsődleges jelentőséggel bírt a szövetségi kormányzat reformja és így a nemzetállam megerősítése kapcsán. Ezzel együtt figyelembe vették az amerikai kultúrában meglévő, erős államisággal kapcsolatos félelmeket, és

³ John M. Murrin, „A Roof without Walls: The Dilemma of American National Identity”, in Richard Beeman, Stephen Botein és Edward C. Carter II, szerk., *Beyond Confederation: Origins of the Constitution and American National Identity* (Chapel Hill és London, 1987), 338–339, 340–341, 342, idézett kifejezések 344; Urbán Aladár, *Köztársaság az Újvilágban. Az Egyesült Államok születése, 1763–1789* (Budapest, 1994), 237; Liah Greenfeld, *Nationalism: Five Roads to Modernity* (Cambridge, 1992), 402–403; ld. még Murrin, „A Roof without Walls”, 346. Paul C. Nagel szerint a 19. század első felében politikusok és más közszereplők gyakran utaltak az amerikai nemzeti identitás bizonytalan, kialakulatlan voltára, illetve adtak hangot aggodalmuknak a köztársasági eszme megvalósulását illetően. *This Sacred Trust: American Nationality, 1798–1898* (New York, 1971), xii–xiii, 5, 21–27, 67–75.

ezért a föderalizmus elvét alkalmazva, csak ezeken a területeken erősítették a központi kormányzat hatalmát.⁴

Az alkotmány létrehozásához és elfogadásához vezető út vége az 1781-ben elfogadott Konföderációs Cikkelyekre épülő politikai rendszer reformját jelentette. A reform eredményeként a függetlenség kivívása nyomán létrejött laza államszövetség szorosabbra fűzésének igénye végső soron az erősebb és szélesebb hatalmi jogkörrel rendelkező szövetségi kormányzat gondolatán keresztül valósult meg. Ez magában foglalta mindhárom szövetségi (törvényhozó, végrehajtó, bírói) hatalmi ág megerősödését, és az erősebb központi kormányzat egyben az államok politikai jogkörének szűkítését is jelentette.⁵

A kétkamarás törvényhozás rendszerének bevezetése pedig azt a célt volt hivatva szolgálni, hogy a nép megnövekedett befolyása csökkenjen azon elv alkalmazásával, mely szerint az újonnan létrehozott felsőházba az alsóház és nem a nép által megválasztott képviselők kerültek. Ugyanakkor ez volt az a kompromisszumos megoldás, amely az egyenlő és arányos képviselet mechanizmusának ötvözésével biztosította az államok mint különálló politikai entitások megjelenítését a szövetségi kormányzatban, illetve az arányos képviselet révén az Unió népe kapott képviseleti lehető-

⁴ Max M. Edling, *A Revolution in Favor of Government: Origins of the U.S. Constitution and the Making of the American State* (Oxford, 2003), 4, 8, 220, 9, 129–146, 206–218, 222, 224. Az erőteljesebb központi kormányzattal kapcsolatos kívánalmak már a Konföderációs Cikkelyek körüli viták során is megfogalmazódtak, az egyes államok jogkörének szűkítését célozva, de végül nem teljesültek az utóbbiak ellenállása miatt. Képes György, *A tökéletesebb unió: az Amerikai Egyesült Államok Alkotmánya* (Budapest, 2003), 37–39.

⁵ Richard Beeman, *Plain, Honest Men: The Making of the American Constitution* (New York, 2009), 100, 122, 125–126, 134, 149; Vecseklyó József, *A csillagsávós lobogó nyomába: Történelmi esszé I. kötet* (Budapest, 1985), 60. A konföderációs kormányzat erőtlensége megfelelt az államok kezdeti elképzelésének, ami részben összefüggött a korábbi, gyarmati kormányzással kapcsolatos tapasztalatból fakadó félelemekkel. Ld. Urbán, *Köztársaság az Újvilágban*, 257–258, 262.

séget. A reformerek elképzelése szerint az Egyesült Államokban a politikai stabilitást a szövetségi kormányzat és az államok közötti hatalommegosztás volt hivatva biztosítani.⁶

Mіндеzt az tette szükségessé, hogy a politikai elit egy része úgy látta, a korlátozott hatalmi jogkörrel bíró központi kormányzat képtelen eljárni olyan kérdésekben, amelyek az össznemzeti érdeket érintik. Így az államadósság problémája mindaddig rendezetlen maradt, amíg a szövetségi kormányzatnak nem sikerült szert tennie saját bevételi forrásokra, konkrétan, nem rendelkezett az adószedés jogkörével. E mellett a külföld felé sem valósulhatott meg a nemzeti érdek képviselése, amíg a központi kormányzat nem köthetett szerződéseket más államokkal. Ezen túlmenően, de részben ehhez kapcsolódva, a külkereskedelem szabályozásának lehetősége is hiányzott szövetségi szinten.⁷

Az ilyen és ehhez hasonló kérdések megvitatásának az alkotmányozó és ratifikációs folyamat biztosított keretet. Az alkotmányozó konvenció munkájában részt vevő politikusok az egyes államok delegáltjaiként járultak hozzá a dokumentum létrejöttéhez, melynek elfogadása ugyanígy az államok külön-külön, a ratifikáció folyamatában kifejezett akarata révén történt. Amíg azonban a hatályba lépéshez szükséges kilenc állam jóváhagyása megszületett, több mint egy éves, az államok területén és azon túl nyúló élénk vita bontakozott ki az 1787. évi alkotmány támogatói és ellenzői között. Az 1788. november 13-án záruló ratifikációs folyamat során a dokumentumot az adott formájában ellenző antiföderalisták

⁶ Beeman, *Plain, Honest Men*, 223–224.

⁷ Urbán, *Köztársaság az Újvilágban*, 257–262. Az Unió újjászervezésével kapcsolatos szándékokat erősítette a Daniel Shays, függetlenségi háborús veterán által vezetett, az állam kormányzata ellen irányuló felkelés 1787-ben, Massachusetts államban, amit a helyi farmerek eladósodással kapcsolatos elkeseredettsége váltott ki. Az elégedetlenség a helyi politikai elit számára igazolta a központi kormányzat erőtlenségével kapcsolatos aggodalmakat. Erről részletesen többek között ld. uo., 266–267, ill. Beeman, *Plain, Honest Men*, 16–18.

kétségeire és aggodalmaira válaszul a föderalisták fogalmazták meg az alkotmány elfogadása mellett szóló érveket.

A ratifikációs vita alapvetően a nyilvánosság két szegmensében zajlott. Egyrészt az államokon belüli különféle politikai fórumokon, így a törvényhozásban, illetve a ratifikáció céljából összehívott gyűléseken, másrészt a sajtó és a civil szféra egyéb szinterein, „kávéházakban”, „fogadóknban” vagy az utcán.⁸ Az ezekben a vitákban megjelenő, az elfogadásra javasolt alkotmánnyal szemben megfogalmazott antiföderalista kifogások legtöbbször a dokumentum különböző passzusaihoz kapcsolódóan általánosan a hatalom korlátozásának elégtelen voltára irányult.

Jóllehet az antiföderalisták elismerték, a Konföderációs Cikkelyek nem biztosították az Unió stabilitását, a nép szabadságának veszélyeztetése okán egyúttal elvetették az új és erősebb kormányzat alapításának gondolatát. Ennek szellemében az alkotmány ellenzői közül többen követelték az egyéni szabadságjogok védelmét biztosító szabályozást, és így számukra elengedhetetlennek tűnt azok megjelenítése az alkotmányban annak érdekében, hogy azok megfelelő védelmet kaphassanak a szövetségi kormányzattal szemben. Azok hiányát a dokumentumban alapvető kifogásként hangoztatták, és követelték egy, az alkotmány szövegéhez illesztett Bill of Rights formában történő megjelenítésüket.⁹ Ugyanakkor a végső, elfogadott

⁸ Rakove, *Original Meanings*, 94–96. Ld. még Pauline Maier, *Ratification: The People Debate the Constitution, 1787–1788* (New York, 2010). A ratifikációs vitáról magyarul ld. Urbán, *Köztársaság az Újvilágban*, 299–306; Képes, *A tökéletesebb unió* 58–59; Vecseklyó, *A csillagsávos lobogó nyomában*, 61–62. Az alkotmányozás folyamatának és politikai filozófiájának marxista, osztályszempontú magyar nyelvű elemzésére ld. Solt László, *1787. Az amerikai történetírás évszázados vitájának újabb állomásai* (Budapest, 1985), 12–78.

⁹ Murray P. Dry, „The Anti-Federalists and the Constitution”, in Robert L. Utley, Jr., szerk., *Principles of the Constitutional Order: The Ratification Debates* (Lanham és London, 1989), 65; Rakove, *Original Meanings*, 146, 147; Saul Cornell, *The Other Founders: Anti-Federalism and the Dissenting Tradition in America, 1788–1828* (Chapel Hill, 1999), 90; Dry, „The Anti-Federalists and the Constitution”, 79.

változatban (vagyis az első tíz alkotmánykiegészítésben) az eredeti antiföderalista követelések közül a legfontosabbak, így a szövetségi kormányzat adózási és hadügyekkel kapcsolatos hatalmát vagy a kormányzati struktúrát illető javaslatok (a szenátus korlátozása) nem kerültek be.¹⁰

Rakove szerint a szabadságjogok felsorolásán és védelmén kívül az antiföderalisták alkotmánnyal szembeni kifogásai négy nagyobb csoportba sorolhatók. Ezek a következők: az új politikai rendszer egyfelől tág teret enged a hatalom koncentrációjának a szövetségi kormányzat számára az egyes államok kormányzatainak rovására, melyek valójában elveszítik funkciójukat az új rendszerben; ezt a tendenciát erősíti a képviseleti rendszer, mivel az nem teljesíti a felelősség kívánalmát: túl kevés képviselő ül majd a Kongresszusban ahhoz, hogy megfelelően leképezze a nagy területű köztársaság választójoggal bíró lakosságának sokszínűségét; harmadrészt, a rendszer nem biztosítja megfelelő mértékben a hatalmi ágak elválasztása elvének érvényesülését, különösképpen a szenátus és az elnök intézményének összekapcsolása aggályos; a bírói ág pedig nem a hatalom korlátozásának egyik alkotmányos eszköze az új alkotmányos rendben, hanem inkább a hatalom terjeszkedését elősegítő tényező.¹¹ Mindezekon túlmenően pedig az antiföderalisták az angolszász republikánus hagyományokban gyökerező félelmeket is megfogalmaztak a szerintük az olyan, a zsarnokság felé történő elmozdulást elősegítő rendelkezésekkel kapcsolatban, mint például az állandó hadseregnek a nép szabadságát veszélyeztető jellegét megvalósító alkotmányos kitélt, vagy az adókat központilag ki-

¹⁰ Murray P. Dry, „The Case Against Ratification: Anti-Federalist Constitutional Thought”, in Leonard W. Levy és Dennis J. Mahoney, szerk., *The Framing and Ratification of the Constitution* (New York és London, 1987), 288.

¹¹ Rakove, *Original Meanings*, 148.

vető, így a népet elnyomó, túlburjánzó és költekező állam képét mutató szövetségi államot.¹²

Az antiföderalisták az erősebb központi hatalom gondolatát azért utasították el, mert nézetük szerint a meglévő rendszer nem szavatolhatta az amerikaiak lojalitását a szövetségi kormányzathoz anélkül, hogy ne korlátozta volna a helyi, államokhoz kötődő kormányzati hatalmat. Egyik kifogásuk az alkotmány ellen ezért az volt, hogy az egyetlen kormányzatban „konszolidálja”, azaz összpontosítja a hatalmat, eljelentéktelenítve az államokat, megszüntetve önálló kormányzati funkciójukat, ezzel veszélyeztetve a nép szabadságát.¹³ Összhangban azon nézetükkel, hogy az államok testesítik meg a republikánus berendezkedés ismérveit a szövetségi kormányzattal szemben, az antiföderalisták továbbá úgy vélték, az előbbieket erősebb lojalitást és kötődést váltanak ki az állampolgárokból. Ezért életképtelennek ítélték az új alkotmány által propozicionált, erősebb szövetségi kormányzatra épülő új állami berendezkedést. Úgy gondolták, a lokális hatalom, mely közelebb áll az emberekhez, mint a szövetségi, az utóbbinál erősebb támogatást élvez, és az államok kormányzatainak azonos súlyt, ha nem

¹² Uo., 151. Az antiföderalisták hevesen elleneztek, hogy az Unió a szövetségi állam ellenőrzése alatt lévő állandó hadsereggel rendelkezzen, vagyis olyan haderővel, amely békeidőben is fegyverben áll, mivel az nézetük szerint veszélyeztette volna a nép szabadságát. Ezzel egyidejűleg nem támogatták a különálló, népfőlkőlőkből álló állami milíciák megszüntetésének a szándékát, ill. egységes szövetségi irányítás alá vonásukat. Dry, „The Anti-Federalists and the Constitution”, 72, 73; Christopher M. Duncan, *The Anti-Federalists and Early American Political Thought* (DeKalb, 1995), 170. Ld. még Dry, „The Case Against Ratification”, 284–285. Az állam által fenntartott állandó hadseregtől való félelemre a republikánus gondolkodásban általánosan ld. J. G. A. Pocock, 1975. *The Machiavellian Moment: Florentine Political Thought and the Atlantic Republican Tradition* (Princeton és London, 1975), 197–201, 499–500.

¹³ Cornell, *The Other Founders*, 13, 30; Dry, „The Case Against Ratification”, 274.

elsőbbséget kell élvezniük a központi kormányzattal szemben.¹⁴ Ezért a decentralizált kormányzat mellett tették le a voksukat, és a központi kormányzat, valamint az államok közötti „egyensúly” megteremtését szorgalmazták.¹⁵

Mindezek a kérdések ugyanakkor szorosan összefüggtek az antiföderalistáknak a nép jelleméről vallott nézeteivel, ugyanis ők úgy gondolták, az amerikai nép republikánus szellemét a Konföderációs Cikkelyek képviselik leginkább, mivel azok a forradalom idejére jellemző karakterét fejezték ki. Így ezek megváltoztatása a nép jellemvonásának kedvezőtlen irányú átalakítását eredményezte volna. Montesquieu alapján arra mutattak rá, hogy a ratifikálásra javasolt alkotmány által létrehozandó kormányzat központosító tendenciája miatt alapvető ellentétben áll az amerikai nép jellemével, és annak eltorzulását fogja eredményezni: az amerikai nép republikánusból monarchikus természetűvé fog válni.¹⁶ Montesquieu szerint ugyanis a köztársaság hanyatlásában kiemelt szerepet játszanak a társadalom tehetős részének tagjai, akik összeesküvés jellegű tevékenységük során azon vannak, hogy korrumpálják a népet, és megváltoztassák annak természetét. Ezt a nézetet osztották

¹⁴ Dry, „The Anti-Federalists and the Constitution”, 70. A lokális hatalom államokhoz kötődő primátusára az antiföderalisták gondolatrendszerében ld. Cornell, *The Other Founders*, 62–64.

¹⁵ Dry, „The Case Against Ratification”, 275. Az antiföderalisták ennek jegyében tiltakoztak például az ellen, hogy a szövetségi kormányzat adókat vehessen ki az Unió polgáira. Kizárólag az importárúkkal kapcsolatos adóztatás jogát (vámilleték szedése) gondolták jogosnak a központi kormányzat esetében. A többi adót az államok hatáskörében hagyták volna, ily módon biztosítva jövedelmet számukra. Uo., 284.

¹⁶ Abraham Kupersmith, „Montesquieu and the Ideological Strain in Antifederalist Thought”, in Wilson Carey McWilliams és Michael T. Gibbons, szerk., *The Federalists, the Antifederalists, and the American Political Tradition* (New York, Westport és London, 1992), 56, 48–49, 53, 64.

az antiföderalisták is, akik az alkotmányozó konvenció tagjaira, illetve a föderalistákra tekintettek hasonló módon.¹⁷

Melancton Smith, az egyik legjelentősebb New York állambeli antiföderalista például így írta le a folyamatot, melynek során – párhuzamosan a kormányzat átalakulásával – a nép egyre inkább elveszíti eredeti republikánus alkatát és ezzel együtt szabadságát: „Úgy hiszem, ha zsarnokot teremtenénk, nem merné azonnal a zsarnok szerepét játszani, de nem telne hosszú időbe, s vagy ő pusztítaná el a nép szellemiségét, vagy a nép őt. ... A mi kötelességünk az, hogy olyan kormányzatot alkossunk meg, amely kedvez a szabadság- és emberi jogoknak, s amely a jövőben is ápolni fogja a szabadság szeretetét állampolgáraink körében. Amennyiben ez a kormányzat elnyomóvá válik, akkor csak fokozatosan fog eljutni odáig. Egy, a köztársasági szellemmel ellentétes kormányzat eszményének elterjesztésével törekszik majd célja megvalósítására, és lépésről lépésre haladva kiszorítja a népet a kormányzati részvételből”.¹⁸

Szintén Montesquieu alapján az antiföderalisták amellet érveltek, hogy a köztársaság területi kiterjedése alapvető szerepet játszik

¹⁷ Kupersmith, „Montesquieu and the Ideological Strain in Antifederalist Thought”, 51, 64. Az antiföderalisták elsősorban az alkotmányozó konvencióval kapcsolatos döntéshozattal összefüggésben állították be a föderalistákat olyan politikusokként, akik a gonosz szövetségeseiként titokban, kártékony összeesküvést folytatnak a nép ellen. Duncan, *The Anti-Federalists and Early American Political Thought*, 153.

¹⁸ Lévai Csaba, szerk., *Új rend egy új világban. Dokumentumok az amerikai gondolkodás korai történetéhez* (Debrecen, 1997), 204. Melancton Smith (1744–1798), üzletember, kereskedő, kongresszusi képviselő, a kontinentális kongresszus és a függetlenségi háború résztvevője, New York állam ratifikációs konventjének delegáltja. Smith a föderalistákat forradalmi időszakban képviselt álláspontjának megváltoztatásával is vádolta az alkotmány iránti elkötelezettségük kapcsán: „Az új rendszer lelkes szószólói közül a republikánus elveket sokan olyan csalfa ábrándként ítélik el, amelyeket ki kellene űzni a társadalomból. Ki gondolta volna tíz esztendővel ezelőtt, hogy ugyanazok, akik életüket és vagyonukat áldozták fel a republikánus elvekért, majd a képzelet szüleményeinek fogják tartani azokat.” Uo.

a nép jellemének meghatározásában. Emiatt úgy vélték, hogy az új alkotmány révén létrejövő nagy kiterjedésű állam nem lesz összhangban a nép köztársasági jellemével. Ráadásul nézetük szerint a nagy kiterjedésű állam és így a föderális Unió is kedvez a vagyoni különbségek növekedésének is, ami a társadalmi egyenlőtlenségek fokozódásával veszélyezteti a politikai stabilitást.¹⁹

A föderalisták többek között azzal igyekeztek legitimálni az új alkotmányt az antiföderalista kritikával szemben, hogy reform nélkül az Unió anarchiába süllyed, ugyanis az államok szuverenitásuk birtokában a „természeti állapotba” kerülvén, könnyen az európai politikai viszonyokra emlékeztető háborúkba keverednek egymással. Ezzel függték össze a demokráciával kapcsolatban hangoztatott fenntartásaik is, melyeket a többségi zsarnokság elvén keresztül fogalmaztak meg. Nézetük szerint az új alkotmány leginkább azt volt hivatott kiküszöbölni, hogy a demokrácia lényege, a többség uralma, a republikánus kormányzatot aláásó korlátlan és ezért pusztító többségi zsarnokságba csapjon át.²⁰ Többek között emiatt vélték úgy, hogy az ideális állam területének a lehető legnagyobb területűnek kell lennie ahhoz, hogy a nép sikeresen kormányozza önmagát.²¹

¹⁹ Kupersmith, „Montesquieu and the Ideological Strain in Antifederalist Thought”, 62, 64.

²⁰ Peter S. Onuf, „Anarchy and the Crisis of the Union”, in Herman Belz, Ronald Hoffman és Peter J. Albert, szerk., *To Form a More Perfect Union: The Critical Ideas of the Constitution* (Charlottesville, 1992), 273–274; Herbert J. Storing, „What the Anti-Federalists Were For”, in uő., szerk., *The Complete Anti-Federalist*, 1. köt., 39. A többségi demokrácia problémáira az alkotmány révén nyújtott megoldások jórészt James Madisontól származtak, aki a „republikánus kormányzás” föderális szintre történő „kiterjesztésétől” remélte megfékezni az önérdék, indulatok és szenvedélyek által vezérelt pártokat. Drew McCoy, *The Last of the Fathers: James Madison and the Republican Legacy* (Cambridge, 1989), 43.

²¹ Wilson Carey McWilliams és Dennis B. Hale, „The Constitutional Convention and the Founding Principles”, in Robert L. Utley, Jr., szerk., *Principles of the Constitutional Order: The Ratification Debates* (Lanham, 1989), 16.

A föderalisták ugyanakkor az erősebb központi kormányzat igényének legitimálásához a közelmúlt történelmi értelmezését is felhasználták. Azt igyekeztek bizonyítani a közvélemény számára, hogy a forradalom utáni időszakban a köztársaság gazdasági, politikai és morális értelemben egyaránt a káosz és anarchia felé sodródott. Ezt, a szétesés irányába mutató folyamatot volt hivatott megállítani az erősebb központi kormányzatot ígérő új alkotmány.²² Az antiföderalisták által szorgalmazott Bill of Rights dokumentumban való megjelenítésével kapcsolatban pedig az alkotmány támogatói úgy gondolták, hogy mivel a szövetségi kormányzat feladata az egyéni jogok védelme – akár az egyes államokkal szemben is –, az ezek védelméről szóló záradék felesleges az alkotmányban. A kérdés számukra az volt, hogy miként lehet majd ezeknek érvényt szerezni.²³

Az 1787 szeptemberétől a két tábor között kibontakozó ratifikációs vita, mely az egyes államokra koncentrálva volt hivatva meggyőzni azokat az alkotmány elfogadása érdekében, azt is bizonyította, hogy elsősorban a szövetségi kormányzat és a nép viszonylatában, de magával a néppel, a választókkal összefüggésben is az alkotmányt ellenző és támogató erők nézeteiket részben a politikai szentimentalizmus fogalomrendszerén keresztül igyekeztek artikulálni, illetve – meghatározó módon – azok a politikai dilemmák, amelyeket az alkotmánnyal kapcsolatban megfogalmaztak, szentimentális természetűek voltak, és elsősorban a nép és a hatalom kérdésköréhez kapcsolódtak.

A szimpátia és a szeretet kérdése már az alkotmányozás folyamatában is felmerült, amennyiben a szövetségi képviseleti rendszer kapcsán megfogalmazódott az a kíváncsi, hogy a képviselőknek

²² Duncan, *The Anti-Federalists and Early American Political Thought*, 148.

²³ David F. Epstein, „The Case for Ratification: Federalist Constitutional Thought”, in Leonard W. Levy és Dennis J. Mahoney, szerk., *The Framing and Ratification of the Constitution* (New York és London, 1987), 297, 299.

a társadalom tükréeként le kell képeznie a választók összetételét. A szimpátia feltétele pedig – Rakove szavaival élve – mindazon „láthatatlan közös vonás”, amely megtalálható a képviselőkben és választóikban. A képviselők közvetlenül a nép általi megválasztása is részben a szimpátia létrejöttét szolgálta a nép és képviselői között. Ily módon látták az alkotmány támogatói biztosíthatónak a nép „bizalmát”. Mi több, úgy vélték, hogy a közvetlen választás hiányában nem biztosítható a képviselők nép iránti szimpátiája.²⁴ Ezen túlmenően az antiföderalisták a mellett érveltek, hogy a kis létszámú törvényhozás alkalmatlan a társadalom leképezésére, és így a szimpátia generálására képviselők és választók között. Ugyanakkor a szakirodalom arra is rámutat, hogy politikai rituáléikon keresztül a federalisták igyekeztek úgy beállítani ellenfeleiket, mint akik nem részei a nemzeti szeretetközösségnek, mert nem támogatják az alkotmányt.²⁵ Ilyen és ehhez hasonló, a szentimentalizmus politikai vetületével összefüggő kérdések a New York államban lefolytatott ratifikációs vita kapcsán is felvetődtek.

Már az alkotmányozás folyamata során nyilvánvalóvá vált, hogy az új politikai rendszer tekintetében New York állam – Richard Beeman történész kifejezésével élve – „szélsőségesen megosztott”. Az alkotmányozó konvencióba delegált politikusok közül egyedül a szövetségi kormányzat végletekig történő megerősítését képviselő Alexander Hamilton írta alá az alkotmány végleges szövegét.²⁶

²⁴ Rakove, *Original Meanings*, 204; Madisont idézi a 221., 222. oldalakon.

²⁵ Uo., 205. Waldstreicher, *In the Midst of Perpetual Fêtes*, 73–74, 75.

²⁶ Beeman, *Plain, Honest Men*, 103, 429. Alexander Hamilton (1755–1804) ügyvéd, politikus, New York állam delegáltjaként vett részt több testület munkájában a függetlenség kivívásának időszakában, később az Egyesült Államok első pénzügyminisztereként vett részt Washington kormányában.

Ilyen előzmények után talán nem meglepő, hogy New York államban az alkotmány ratifikációjáról kezdődő vita elhúzódott, és azt sokáig a dokumentum ellenzői uralták. Az állam tizenegyediként fogadta el az alkotmányt akkor, amikor az már az első kilenc állam – New Hampshire-rel bezárólag – támogatását megszerezve érvénybe lépett.

Az itt folyó ratifikációs vita törésvonalai jórészt egybeestek az államot jellemző általános politikai megosztottsággal. A kormányzó, George Clinton körül tömörülő erők több kérdésben a szövetségi kormányzattal szemben foglaltak állást, így például az állam lojalistáitól elkobzott földekért kiszabott kárpótlás megtagadása miatt. Velük szemben lépett fel az elsősorban Alexander Hamilton köré szerveződő, többségében földbirtokos elitből álló csoport, amely az erősebb szövetségi kormányzatban volt érdekelt, és a tulajdonjog általános védelme mellett tette le voksát. Ettől remélte ugyanis a gazdaság és különösen a külkereskedelem fellendítését. Így a föderalisták Clinton és az antiföderalisták ratifikáció-ellenességét önos érdekeikkel magyarázták: az alkotmány, és az erős nemzeti kormányzat támogatása érdekeik ellen lett volna.²⁷

A ratifikációs vita utolsó szakaszát a konvenció 1788. június 17-re történő összehívása jelentette. Ez előtt kezdődhetett a választók meggyőzésére irányuló politikai kampány, mely a konvencióba delegálandó politikusok kiválasztását szolgálta. A választható delegátusok személyéről pedig a hamarosan megalakuló antiföderalista és föderalista tömörülések döntöttek az egyes választóközetekben. A konvenciót megelőző viták fórumát a sajtónyilvánosság jelentette. Ezek egy részét a politikai újságok képviselték, melyek döntő többsége föderalista irányultságúnak volt tekinthető. Másrészt a nyilván-

²⁷ Maier, *Ratification*, 323, 325, 326, 372.

nos vita röpiratokban zajlott, és ezek szerzői részletesen taglalták az alkotmány ratifikációja elleni és melletti érveket.²⁸

A New York-i antiföderalisták kezdetben csak feltételesen támogatták volna a ratifikációt, amennyiben az általuk javasolt, elsősorban az egyéni szabadságjogok védelmét szolgáló kiegészítések utólag bekerülnek az alkotmányba. Egyúttal az állam Unióban való maradásának feltételévé is tették a Bill of Rightsról szóló kezdeményezés elfogadását.²⁹ A föderalisták a feltételes ratifikációt nem támogatták, és sikerült rámutatniuk annak bizonytalan értelmezésére, megosztva ezzel az antiföderalisták táborát. Végül elérték, hogy a ratifikációs formula tartalmában elvetette a feltételesség elvét és az Unióból való kilépés aktusát. Ezt a megoldást az antiföderalisták egy jelentős része is támogatta, és ezzel a ratifikációs szavazáson a föderalistáknak sikerült megszerezniük a többségi támogatást az új alkotmány számára.³⁰

A föderalisták írásai közül – melyek már a vita konvencióbeli szakasza előtt, elsősorban New York állambeli újságokban jelentek meg – a *Föderalista iratok* (*The Federalist Papers*) néven összegyűjtött szövegek voltak azok, amelyek eljutottak az állam határain túlra is, és 1788 tavaszán két kötetben, összegyűjtött formában jelentek meg. Az államban folyó ratifikációs polémia másik színterét a konvenció jelentette, ahol az antiföderalistáknak döntő többséget sikerült szerezniük (46 képviselő a 19 föderalistával szemben).³¹

A ratifikációs vita kimenetelét nagyban befolyásolta az a tény, hogy az erős antiföderalista képviselő miatt az alkotmánypárti föderalisták csak abban bízhattak, hogy a küzdelem elhúzódik, és

²⁸ Uo., 328–329, 333–334.

²⁹ Rakove, *Original Meanings*, 125.

³⁰ Uo., 126–127.

³¹ Maier, *Ratification*, 84, 341. A *Föderalista Iratok* eredetileg a *New York Packet* és a *New York Independent Journal* újságokban jelentek meg.

a hatályba lépéshez szükséges kilenc állam közül időközben az utolsó (New Hampshire vagy Virginia) is ratifikálja a dokumentumot.³² Ez a várakozás is hozzájárult mind a konvenciót megelőző, mind pedig az ott lefolytatott vita elhúzódásához. Ugyanakkor tovább fokozta az izgalmakat az a tény, hogy az antiföderalisták a New Hampshire-i ratifikáció után sem adták be a derekukat, és ugyanígy reagáltak a virginiai ratifikáció hírére is. 1788 szeptemberében azonban megbomlani látszott az antiföderalisták egysége, akik közül többen egyre inkább hajlottak az alkotmány elfogadására. A végső döntés 1788. július 26-án született meg: a konvenció 30:27 arányban elfogadta a ratifikációról szóló határozatot.³³

A New York-i ratifikációs vita rendkívül színvonalas polémiának tekinthető, ugyanis egyrészt a vitázó felek az alkotmányjogi kérdések és politikafilozófiai gondolatok széles tárházából merítettek a győzelem megszerzése érdekében. Másrészt pedig Madison személyében, aki virginiai kívülállóként, a Föderalista Iratok egyik szerzőjeként, mint az alkotmánytani kérdések legfelkészültebb korabeli amerikai szakértője vett részt a New York-i polémiákban.

A ratifikációs polémia során a két oldal részéről megfogalmazott nézetek egy része ugyanakkor egyértelműen jelezte a nemzet mint szentimentális szeretetközösség tekintetében megfogalmazott elképzeléseiket, illetve a köztük lévő, ezzel kapcsolatos nézetkülönbségeket.

³² Uo., 342.

³³ Uo., 361, 370, 388, 396.

4.2. Az antiföderalisták és a föderatív szeretet és szimpátia korlátai

New York állam antiföderalistái a politikai szeretet és szimpátia problémáját a nép összetételével, illetve a nép és képviselőinek a viszonyával kapcsolatban vetették fel. Az általános tendenciákhoz igazodva mindezt pedig a „kisállami” köztársaság eszményének jegyében tették, vagyis az *oikeiōsis* elve alapján a nép tagjai közötti szeretet kötelékeit az egyes államokon belül vélték a legerősebbnek. Ugyanakkor alapvetően a homogenitás és heterogenitás által kijelölt mátrix alapján gondolkodtak mind a népen belüli szimpátia, mind pedig a nép és képviselőinek viszonylatában, de a partikuláris szimpátia és szeretet válfaja mellett az univerzális változat is megjelent az érvrendszerükben. Ami a szimpatikus tér három dimenzióját illeti, a New York-i antiföderalisták elképzeléseiben ezek differenciált szerephez jutottak, amennyiben a nép tekintetében a fizikai tér jelentősége elsődlegességet élvezett a másik kettővel szemben, illetve az ismertség problematikája révén az alkotmány ratifikációját támadó retorikájukban megnőtt a történelmi-kulturális tér szerepe föderális szinten, képviselők és a nép viszonylatában.

Ezen túlmenően, a kisállamiság eszményéből fakadó fizikai tér elsődlegessége folytán a partikuláris szimpátia változata az egyes államok homogénnek feltételezett népességével összefüggésben jelent meg az antiföderalisták nemzetképében. Számukra a fizikai közelségből következett minden más dimenzió, és csupán az egyes osztályok föderális reprezentációja tekintetében látták esélyét a különbségeken túlmutató univerzális változatnak, és kizárólag az alsóbb társadalmi rétegek, valamint a középosztály viszonylatában.

A fenti problémák vizsgálatához mindenekelőtt azt kell szem előtt tartanunk, hogy az antiföderalisták csoportja társadalmi összetételét tekintve nem tekinthető egységesnek, és ez a tény hatással volt

politikai szentimentalizmusukra, amennyiben nem egységesen látták az amerikai politikai közösségen belüli osztályok viszonyát, illetve a nemzetet összetartó szentimentális kötelékeket. Jóllehet egyes történészek az antiföderalisták mint egységes politikai csoportosulás meghatározásának nehézségét hangsúlyozzák heterogén nézetrendszerük okán³⁴, mások ezzel együtt lehetségesnek vélik az eltérő vélemények csoportosítását. Így Saul Cornell szerint az antiföderalisták egy csoportja, melyet ő az „elit” jelzővel illet, a kisállamiság ideálja jegyében úgy vélte, hogy az államok képviselik azt a politikai berendezkedést, amelyben megvalósulhat a társadalom demokratikus és arisztokratikus elemeinek egészséges egyensúlya és így a képviselői tökéletes rendszere. Az új alkotmányhoz kötődő politikai rendszerben a szövetségi kormányzat távolsága miatt a demagóg irányultságú politikusok nagyobb mértékben képesek kedvezőtlen irányba befolyásolni a népet, mint ha a helyi kiválóságok, a „természetes arisztokrácia” vezetné őket, mely képes megtalálni az egyensúlyt a helyi és a szövetségi érdekek között. Az alkotmány ellenzőinek egy másik csoportja, akiket Cornell „népieknek” („*popular*”) nevez, ugyanakkor nem tartotta kardinális kívánalomnak az arisztokratikus elem jelenlétét a politikában, és a „demokratikus” elemre helyezte a hangsúlyt. Két alcsoportjuk a „középhez tartozók” („*middling sort*”), valamint a „plebejus farmerek és iparosok” („*plebeian farmers and artisans*”). A New York állambeli antiföderalisták többsége is ide sorolható. A „középhez tartozó” antiföderalisták kereskedelem- és iparpártiak voltak, de elutasították a nagy mértékű vagyoni különbségeket. Az általuk képviselt társadalmi csoport elképzelésük szerint a vagyonos polgárok és az adóssággal küszködő szegények között foglalt helyet, és hozzájárult a köztársasági berendezkedés feltételeinek biztosításá-

³⁴ Herbert J. Storing, „What the Anti-Federalists Were For”, in uő., szerk., *The Complete Anti-Federalist* (a továbbiakban: Storing), 1. köt., 5.

hoz. Az antiföderalista szerzők „plebejus” csoportja Cornell szerint abban különbözött a többiektől, hogy egalitáriánus szemléletével összhangban az állami milíciákban szívesen látták volna az alsóbb társadalmi rétegeket, elítélték az őket sújtó szövetségi adókat, erőteljesen támogatták az esküdtszékek szerepét a bírászkodásban, és mindkét utóbbi szervezetben támogatták a vagyoni cenzus eltörlését, illetve a „közvetlen demokrácia” elvét.³⁵

Cornell további állítása ezen osztályokkal kapcsolatban, hogy a középosztályt támogató antiföderalisták úgy vélték, a társadalom minden osztálya rendelkezik a republikánus erény tulajdonságával, így mindegyiküknek megfelelő képviselőt kell biztosítani a szövetségi törvényhozásban.³⁶ Ugyanakkor azonban – mint látni fogjuk – a politikai szentimentalizmus tekintetében a New Yorki antiföderalistákra nem volt jellemző az ilyen egyenlőségtétel az amerikai társadalom különböző szegmensei tekintetében, és valójában a középosztálynak szántak kitüntetett szerepet a szövetségi képviselői rendszerben, különös, osztályok közötti szimpatikus képességet tulajdonítva neki.

Az antiföderalisták mindezen különbségek ellenére a proximitást általánosságban és egységesen a „politikai közösség” alapvető szervezőelvéként gondolták. Nem véletlen tehát, hogy számukra a kis területű államok testesítették meg az eszményi köztársaságot, így az egyes államokat favorizálták az új alkotmány által létrehozandó nagy kiterjedésű szövetségi rendszerrel szemben. Összhangban azon – már fentebb említett – nézetükkel, hogy valójában az államok felelnek meg a republikánus berendezkedés elveinek, nem pedig egy nagyobb egység, úgy vélték, az előbbieik erősebb lojalitást

³⁵ Saul Cornell, *The Other Founders: Anti-Federalism and the Dissenting Tradition in America, 1788-1828* (Chapel Hill, 1999), 68, 70, 72, 80, 81, 82, 83, 89, 109.

³⁶ Uo., 97.

és kötődést váltanak ki az állampolgárokból. Ezért életképtelennek ítélték az új alkotmány által létrehozott, erősebb szövetségi kormányzatra épülő új állami berendezkedést. Úgy gondolták, hogy a lokális hatalom, mely közelebb áll az emberekhez, mint a szövetségi, az utóbbinál erősebb támogatást élvez a körükben.³⁷

Ennek szellemében, az *oikeiōsis* elvét követve, az általános tendenciának megfelelően a New York-i antiföderalisták nem a szövetségi szinten, hanem az egyes államokon belül vélték erősebbnek a szeretet kötelékeit. A szeretet általános, koncentrikus körökből álló modelljével összhangban a legerősebbnek az otthon, majd az államok és csak azután a nemzeti szinten vélték érvényesülni a szeretet elvét. Amint azt a „Cato” álnéven publikáló szerző megfogalmazta:

„Az egység legerősebb elve otthonunk falai között lakozik ... amint távolodunk onnan, az egység következő fő szintje az állam polgárai között található. Egymással való ismeretségük, közös szokásaik, és sorsuk táplálják a szeretetet és kötődést. Ahogy tovább tágítjuk a kört, a különböző államok állampolgárai között – jöllehet ugyanahhoz a nemzethez tartoznak –, már nem találjuk meg az ismertség, szokások, és közös sors kötelékeit, és így egymás iránt érzett kötődésünk fokozatosan gyengül, míg végül már csak az emberi faj azonosságát ismerjük el.”³⁸

³⁷ Christopher M. Duncan, *The Anti-Federalists and Early American Political Thought* (DeKalb, 1995), 158; Storing, 1. köt., 15–23. A lokális hatalom államokhoz kötődő elsődlegességére az antiföderalisták esetében többek között ld. Cornell, *The Other Founders*, 62–64.

³⁸ Storing, 2. köt., 112. Az antiföderalisták többsége álnéven publikált, és az általuk használt álnévek egy része az antikvitás vagy a modernitás köztársasági kultúráinak különböző alakjaira utalt, ill. különböző eszményeket fejezett ki. Az előbbiekre példa Agrippan, Brutus, Cato, míg az utóbbiakra Sidney, „An Old Whig” vagy „A Federal Farmer”. Saul Cornell szerint ez a gyakorlat lehetővé tette a szer-

Cato szerint tehát a fizikai tér biztosította proximitás által kijelölt keretben az állam határain belül található meg a közös szokásokon és ismeretségen, azaz a történelmi-kulturális és affektív térhez kapcsolódóan a szeretet összekötő szálai, melyek természetsszerűleg gyengülnek a távolság növekedésével.

Mindez azonban egyúttal felveti a néppel kapcsolatban a homogenitás problémáját. Az antiföderalisták a köztársasági eszmény megvalósulását az általuk társadalmilag és kulturálisan homogénnek tekintett állami szintű szerveződésekben tartották lehetségesnek, mivel ezekben látták egyértelműen megragadhatónak a közös nemzeti érdeket, illetve ezekben a nép kormányzathoz fűződő viszonyát is szorosabbnak gondolták.³⁹ Az antiföderalisták azon igyekezete, hogy az államokhoz mint ideális köztársasághoz kapcsolják a szeretet jelenségét, abból is fakadt, hogy szerintük alapvetően ez a „kisállamiság” biztosította a népesség homogén természetét, és így a szorosabb kötődést is. Ugyanakkor ez az elképzelés a hasonlóság elvének érvényesülését jelentette, vagyis a szimpátia és a szeretet partikuláris változata melletti elkötelezettséget.

A „Brutus” álnéven író szerző például rámutatott arra, hogy a köztársasági államforma csakis olyan országban valósítható meg, ahol nem nagyok a különbségek az állampolgárok tekintetében. Megfogalmazása szerint: „Egy köztársaságban az emberek szokásainak, érzéseinek és érdekeinek hasonlóknak kell lenniük. Ha nem így van, akkor a vélemények állandóan ütközni fognak, s az

zók számára az ellenfeleikkel szembeni élesebb hangnem használatát. Cornell, *The Other Founders*, 37. Az antiföderalisták álnévhasználatára ld. még Murray P. Dry, „The Case Against Ratification: Anti-Federalist Constitutional Thought”, in Leonard W. Levy és Dennis J. Mahoney, szerk., *The Framing and Ratification of the Constitution* (New York és London, 1987), 273–274.

³⁹ Dry, „The Case Against Ratification”, 277–278. Az antiföderalisták többsége pedig úgy vélte, hogy a köztársasági eszmény megvalósítására alkalmas kis államok homogén lakossága földműves népességű kell, hogy legyen. Cornell, *The Other Founders*, 58.

egyiknek a képviselői állandó küzdelmet fognak vívni a másik hirdetőivel”.⁴⁰ Brutus szerint tehát a köztársasági berendezkedés alapja a homogén népesség.

Az antiföderalisták számára ugyanakkor az államok összessége tekintetében jellemző heterogenitás érték volt, amit a központosító tendenciák veszélyeztettek, ugyanis a lokalitáshoz kötődő tudás volt az, ami szerintük valójában a „politikai rend” alapját képezte.⁴¹ A megreformálandó Unió mint államalakulat emiatt a nép összetétele tekintetében nem felelt volna meg a homogenitás és hasonlóság elvének. Amit a New York-i antiföderalisták a leginkább hangsúlyoztak ezzel kapcsolatban, az a regionális különbségek megléte volt, mellyel szerintük ellentétben állt az egységes Unió eszményképe. Éghajlat, szokások, valamint az elitek szabadsághoz való viszonyát illetően például Dél és Észak alapvető eltérést mutatott elemzésükben. Jól mutatja ezt „Cato” érvelése, mely szerint eltérő kulturális és társadalmi indíttatásuknak betudhatóan a déli államok képviselői az új politikai rendszerben túlságosan távol állnának az északi értékektől és eszméktől. Emiatt pedig nem tudnák megfelelő mértékben képviselni az északi államok érdekeit.⁴² Ez a heterogenitás az északiak és a déliek tekintetében alapvetően veszélyezteti a közös kormányzás lehetőségét, illetve az antiföderalisták értelmezésében nem biztosít megfelelő teret a szimpátia partikuláris verziója számára. Cato szintén hangsúlyozza, hogy az olyan nagy területű államban, mint az Egyesült Államok, óriásiak a különbségek a földrajzi és gazdasági viszonyok, illetve

⁴⁰ Lévai Csaba, szerk., *Új rend egy új világban: Dokumentumok az amerikai gondolkodás korai történetéhez* (a továbbiakban: Lévai) (Debrecen, 1997), 187.

⁴¹ Duncan, *The Anti-Federalists and Early American Political Thought*, 163.

⁴² Storing, 2. köt., 112. A déliekkel szembeni általános északi fenntartást jól kifejezi továbbá a Massachusetts állambeli „Agrippa” álnéven publikáló szerző megjegyzése, aki szerint „A dologtalan és léha déli lakosságnak másfajta kormányzásra van szüksége, mint a józan életű és szorgos északiaknak.” Uo., 4. köt., 93.

a lakosság „érdekeit, erkölceit” illetően. Ez a diverzitás ugyanakkor nem kedvez a politikai stabilitásnak, az „igazságosságnak” a sok egymással „ellentétes” és „különböző” „érdek” miatt.⁴³

Mint hamarosan látni fogjuk, ugyanez a heterogenitás jelentette az egyik problémát a New York-i antiföderalisták számára a képviselet tekintetében is. A nagy területű államoknak – érveltek – kellően nagy számú képviselőre van szükségük annak érdekében, hogy tökéletes legyen a reprezentáció. Nézetük szerint ez az elv ugyanakkor nem érvényesülhetett az elkészült alkotmány szabta keretek között, mert ezek révén túlságosan kevés képviselő került be a Képviselőházba. A szám természetesen nem önmagában jelentett problémát az antiföderalisták gondolatmenetében – az egyben minőséget is kifejezett. Minél kisebb a képviselők száma – érveltek –, annál kevésbé valószínű, hogy bizonyos társadalmi csoportok megfelelő képviseletet nyernek a döntéshozó fórumokban. A nagy szám ugyanis azt is jelentette egyben, hogy ugyanazt a társadalmi osztályt ugyanabból az osztályból származó képviselők reprezentálják. Vagyis a New York-i antiföderalisták a homogenitás és a hasonlóság elvét gondolták kívánatosnak a reprezentáció tekintetében, mivel az a képviselők és a nép közötti szeretetkapcsolat záloga. Ez az elv ugyanakkor valójában a hasonlóság elvére épülő partikuláris szimpátia változatán alapult.

Míg a föderalisták szerint a képviselet elvének érvényesülését a választás új alkotmány által meghatározott intézménye biztosította a szövetségi rendszerben, az antiföderalisták azt igyekeztek bizonyítani, hogy ez a rendszer nem biztosít tökéletes képviseletet, ugyanis az amerikai társadalom osztályok és egyéb társadalmi csoportok alapján tagolt.⁴⁴ Az utóbbiak egységesen vélték úgy, hogy az

⁴³ Uo., 2. köt., 110.

⁴⁴ Murray Dry, „The Anti-Federalists and the Constitution” in Robert L. Utley, Jr., szerk., *Principles of the Constitutional Order: The Ratification Debates* (Lanham, 1989), 77. Az antiföderalisták kifogására, miszerint a képviselők száma az új szó-

új politikai rendszer egyik komoly hibája a szövetségi kormányzat és a nép közötti kapcsolatot létrehozó képviseleti rendszer elégtelen volta, mivel az nem biztosítja az utóbbiak közelségét választóik irányában. Nézetük szerint a helyi, azaz állami érdekek képvisellete nem szenvedhet csorbát a szövetségi szinten, és erről a szövetségi képviselőknek kell gondoskodnia.⁴⁵

Mint fentebb már utaltam rá, mindezen problémák megoldására az antiföderalisták egyik legfontosabb követelése ezért a teljeskörű képviselet elvének megvalósulása volt szövetségi szinten. Ez összefüggésben állt azzal a kívánnalommal, hogy a kormányzat ne az „erő”, hanem a beleegyezés elvét követve kormányozza az országot. Ennek megvalósulásához szerintük szükség volt az arisztokratikus mellett a demokratikus elem jelenlétére is a szövetségi képviselet rendszerében.⁴⁶ Úgy érveltek, hogy a távolság a szövetségi kormányzat és a nép között egyenesen arányos az alkalmazandó erő mértékével. Vagyis minél nagyobb a távolság a képviselők és a nép között, annál valószínűbb, hogy a távoli szövetségi kormányzatnak erőt kell alkalmaznia akarata érvényesítése érdekében. A nagy területű állammal kapcsolatos kritikájukban is az volt az egyik meg-

vetségi törvényhozásban túl alacsony lenne, ha csupán 30 000 lakos után választhatnak képviselőt az államok szavazói, a föderalisták azzal válaszoltak, hogy nem létezik olyan mérce, melynek alapján meghatározható lenne a szövetségi képviselők ideális száma. Hamilton például New York állam ratifikációs konventjének vitájában amellet foglalt állást, hogy az új alkotmány eredményeként létrejövő kongresszusban a kilencvenegy képviselő az adott körülmények között megfelelő reprezentációt biztosít, és majd az Unió bővülésével, azaz a lakosság számának növekedésével ez a szám növekedni fog. Mi több, a célszerűségtől függően a 30 ezres szám is változhat Hamilton szerint. John P. Kaminski és Gaspare J. Saladino, et al., szerk., *The Documentary History of the Ratification of the Constitution*. vols. XX–XXIII, *Ratification of the Constitution by the States*. New York (Madison, 2003–2009), XXII: 1729–1730.

⁴⁵ Cornell, *The Other Founders*, 31; Duncan, *The Anti-Federalists and Early American Political Thought*, 162.

⁴⁶ Dry, „The Case Against Ratification”, 277, 278.

határozó elem, hogy abban a kormányzat kénytelen erővel („force”) kormányozni, és így a köztársasági eszme csorbát szenved.⁴⁷ Az erő alkalmazásának elkerülése és a homogenitás elvének biztosítása érdekében ezért minden osztálynak megfelelő képviseletet kell kapnia a szövetségi törvényhozásban – vélték az antiföderalisták.⁴⁸

A képviselők és a nép homogenitása mellett érvelve „Brutus” a *New York Journal*-ban megjelent esszéjében kifejtette, hogy mivel a „szabad köztársaságban” a „nép” nem személyesen adja hozzájárulását a politikai döntésekhez, „hanem választott képviselők” útján, elengedhetetlen, hogy az utóbbiak tisztában legyenek „választóik” gondolataival. Ennek viszont az a feltétele – egy másik, „Federal Farmer” álnéven publikáló szerző szavaival szólva –, hogy a képviselők „ugyanolyan érdekekkel, érzésekkel, véleménnyel és nézetekkel bírjanak, mint maga a nép, amennyiben egybe gyűlne”.⁴⁹

Mindezt jelentette a New York-i antiföderalisták értelmezésében, hogy a képviselőknek hasonlóságot kell mutatniuk választóik-

⁴⁷ Cornell, *The Other Founders*, 63; Abraham Kupersmith, „Montesquieu and the Ideological Strain in Antifederalist Thought”, in Wilson Carey McWilliams és Michael T. Gibbons, szerk., *The Federalists, the Antifederalists, and the American Political Tradition* (New York, 1992), 61.

⁴⁸ Eric Slauter szerint az antiföderalisták azért hangsúlyozták a hasonlóság elvének szükségességét a képviselők és a nép viszonylatában, mert azzal a nép összességének az illúzióját igyekeztek kifejezni, vagyis azt az ideális állapotot, amikor a „teljes népesség” összegyűlik, és részt vesz a politikai döntéshozatalban. Ezáltal ugyanakkor a képviselők összessége a nép kicsinyített változataként jelenik meg az érvelésükben: csak a létszámukban különböznek tőlük, de alapvetően hasonlítanak hozzájuk. Eric Slauter, *The State as a Work of Art: The Cultural Origins of the Constitution* (Chicago, 2009), 133, 134, ld. még 127. Az antiföderalisták nem tartották érvényesnek a reprezentációnak azt a formáját, hogy a képviselők mintegy mások helyett „beszélve” a közvéleményt testesítik meg. E helyett úgy vélték, hogy a valódi, hasonlóságon alapuló képviselet magában foglalja a társadalom minden osztályát, és a képviselők testülete „miniatürizált portréja” kell, hogy legyen a népnek, annak tekintete által ellenőrizve. Uo., 136, 137.

⁴⁹ Lévai, 187; Storing, 2. köt., 230.

kal. „Maga a szó, hogy képviselő” – érvelt „Brutus” – „azt jelenti, hogy az erre a célra megválasztott személy vagy testület hasonlóit azokra, akik kinevezik őket.” Az érdekek és az érzések közössége jelenti az alapot a nép és az őket képviselők közötti „legnagyobb mérvű hasonlósághoz” – tette hozzá „Brutus”.⁵⁰

Még egyértelműbben fogalmazta meg a hasonlóság és a reprezentáció közötti összefüggés mibenlétét Melancton Smith, aki szerint „a képviselőknak hasonlítaniuk kell azokra, akiket képviselnek, a nép valódi tükörképének kell lenniük, ismerniük kell az emberek körülményeit és igényeit, osztozniuk kell minden aggodalmukban, és érdekeik védelmét kell szem előtt tartaniuk.” Mindez a feltétele annak, hogy – „Federal Farmer” szavaival élve – létrejöhessen a „teljes és egyenlő képviselet” a köztársaságban.⁵¹

A reprezentáció és a képviselők néphez való hasonlóságának a kritériuma az antiföderalisták érvelésében a fentiek alapján valójában a partikuláris szimpátia megnyilvánulásának tekintendő, ami egyúttal az ismertségen alapuló a történelmi-kulturális változatban gyökerező szimpátiában gyökerezett. Szerintük kizárólag ez lehetett az alapja a megfelelő képviseletnek. A képviselet ilyen jellegű felfogása azonban egyértelműen összekapcsolódott az antiföderalisták osztályszempontú politikai szemléletével.

J. R. Pole történész szerint a korszak amerikai politikai gondolkodására jellemző volt az „individualista pszichológia”, vagyis, hogy az egyén, nem pedig csoportok álltak az elméleti érdeklődés középpontjában, amikor a politikai motiváció kérdésköre volt a vizsgálat tárgya. Ugyanakkor amint arra Jack Rakove rámutat, az antiföderalisták szimpátia- és érdekfelfogása az osztályok kategóriája mentén differenciálódott. Míg az alkotmányozó konvenció résztvevői számára a legfőbb problémát a kis és nagy területű álla-

⁵⁰ Storing, 2. köt., 379, 380.

⁵¹ Lévai, 199; Storing, 2. köt., 230.

mok közötti képvisellel kapcsolatos ellentétei jelentették,⁵² a New York-i antiföderalisták szemében ez a különféle osztályok reprezentációs kérdéseiben jelentkezett globálisan, szövetségi szinten.

Az antiföderalisták egyik generálisan hangoztatott kritikája az új alkotmány által létrehozott politikai rendszerrel szemben az volt, hogy az „elősegíti az arisztokrácia kialakulását” az amerikai társadalomban, mivel általa a képviselők távolabb kerülnek a néptől. Ezért szorgalmazták azt, hogy a képviseleti rendszernek osztályérdekeket kell tükröznie. Az érdekek egyensúlyára volt szükség ahhoz, hogy a kormányzat maga kiegyensúlyozott legyen.⁵³

A képviselők és a választóik közötti osztályazonosság volt az együttérzés és így a képviselet alapvető feltétele az antiföderalisták számára.⁵⁴ Vagyis az osztályazonosságot tekintették a képviselethez elengedhetetlen partikuláris szimpátia forrásának. Az antiföderalisták szerint a heterogén népen belüli társadalmi csoportokat a közülük kikerülő képviselők reprezentálhatják sikeresen. Ennek pedig az az előfeltétele, hogy minden társadalmi osztály képviselethez jusson a szövetségi törvényhozásban. Ezért érvelt úgy „Federal

⁵² J. R. Pole, „The Individualist Foundations of American Constitutionalism”, in Herman Belz, Ronald Hoffman és Peter J. Albert, szerk., *To Form a More Perfect Union: The Critical Ideas of the Constitution* (Charlottesville, 1992), 89–90; Jack Rakove, „On Understanding the Constitution: A Historian’s Reflections (and Dissent)”, in Robert L. Utley, Jr., szerk., *Principles of the Constitutional Order: The Ratification Debates* (Lanham, 1989), 36.

⁵³ Cornell, *The Other Founders*, 30. Kent Brudney, „Machiavellian Lessons in America: Republican Foundings, Original Principles, and Political Empowerment”, in Wilson Carey McWilliams és Michael T. Gibbons, szerk., *The Federalists, the Antifederalists, and the American Political Tradition* (New York, Westport és London, 1992), 19. Az antiföderalisták egyes csoportjai különbözőképpen határozták meg azt a közönséget, melyhez szólni kívántak. Így a három jellemző kategória, mely köré az elképzelt célközönséget konstruálták az alsó, a közép és a felsőbb osztályok voltak, és – mint láttuk – maguk az antiföderalisták közötti különbségek is hasonlóképpen szerveződtek. Cornell, *The Other Founders*, 42, 48, 49.

⁵⁴ Slauter, *The State as a Work of Art*, 127.

Farmer”, hogy az „igazságos képviselő” feltétele az, hogy „a közösség férfiainak minden rendje” képviselőben részesüljön, beleértve a „hivatással bírót, kereskedőt, iparosokat, földműveseket, munkásokat”.⁵⁵

Az alkotmány létrehozói úgy vélték, a nép által választott képviselő testületnek valójában az a feladata, hogy annak véleményét módosítsa, „finomítsa”. Emiatt a képviselők minőségére esett a hangsúly, mivel azoknak kellően iskolázott, a társadalom kiválóságát mutató tagjaiból kellett kikerülniük. Ezt pedig a kis számú, de nagy területű választókerületek biztosíthatták.⁵⁶ Vagyis nem annyira a képviselők számának növelése, mint inkább a minőségének biztosítása volt a fő szempont az alkotmány létrehozói és támogatói számára. Ugyanakkor a New York-i antiföderalisták elképzelhetőnek tartották az osztályok közötti szimpátia gyakorlását is, és így az univerzális szimpátia elve is megjelenik érvelésükben.

Az antiföderalisták alapvetően három osztályban gondolkodtak a képviselők és a nép közötti szimpátia megteremtését illetően. A „természetes arisztokrácia”, a „középosztályok”, valamint a „szegények” osztályában. Ezen csoportok nem pusztán jellegüket tekintve különböztek egymástól, hanem a tekintetben is, hogy milyen szentimentális, azaz szimpatikus képességekkel bírtak. Ezeknek a megfontolásoknak fontos következménye volt abból a szempontból, hogy az elfogadásra javasolt alkotmány által létrehozandó reprezentatív politikai rendszer milyen jelleget ölt.

⁵⁵ Storing, 2. köt., 230. Ld. még Cornell, *The Other Founders*, 99. Ez, a teljes lefedettséget jelentő képviselő még a nép karakterét is képes volt kifejezni. „Brutus” szerint például a képviselő rendszere akkor megfelelő, ha egy Amerikába látogató idegen képet tud alkotni a nép „jelleméről” pusztán „azáltal, hogy ismeri annak képviselőit.” Storing, 2. köt., 379.

⁵⁶ Jennifer Nedelsky, „The Protection of Property in the Origins and Development of the American Constitution” in Herman Belz, Ronald Hoffman és Peter J. Albert, szerk., *To Form a More Perfect Union: The Critical Ideas of the Constitution* (Charlottesville, 1992), 61.

A New York-i antiföderalisták a „természetes arisztokráciát”, azaz a Föderalisták által az amerikai társadalom republikánus erénnyel bíró és így a közjó követésére alkalmas osztályát⁵⁷ alkalmatlannak gondolták arra, hogy a saját érdekein túl más osztályokét is képviselje. „Brutus” szerint a vagyonosok alkotta osztály mint társadalmi csoport önző módon, pusztán a saját hasznát keresi, a többi osztály iránt nincsenek érzelmei, képtelen azok problémáit átérezni. Amint kifejti, a tehetősek „nem ismerik a középosztálybeli állampolgárok érzéseit, képességeit, igényeit és nehézségeit, híján vannak a szimpátia és az együttérzés” képességének.⁵⁸ Hasonlóan érvelt Melancton Smith, aki szerint a természetes arisztokrácia „nem éreznek együtt a szegényekkel és a középosztállyal”, mivel „nem kell szenvedniük és fáradozniuk tulajdonuk megszerzéséért. Nem érzik át az alacsony fizetésből adódó nehézségeket.”⁵⁹ Emiatt aztán nem is köti őket semmi a más osztályból származó választóikhoz, „nem érezhetik át választóik helyzetét, ami pedig szükséges ahhoz, hogy szorosan kötődjenek az ő érdekeikhez ... Számukra nem jelent gondot adójuk megfizetése, és ezért nem fogják érezni a köz terheit”.⁶⁰ A természetes arisztokrácia az antiföderalista kritikusok szerint tehát nem képes belépni a másik két osztályhoz kapcsolódó, történelmi-kulturális ismertségen alapuló szimpatikus térbe, mert kizárólag a szimpátia partikuláris válfaja jellemző rá.

A természetes arisztokráciával szemben ugyanakkor – az antiföderalisták szerint – a középosztály az, amely képes együttérezni a szegények társadalmi osztályával, mert bár különbözik tőle, tulajdonságai megértővé teszik annak tagjait az előbbieknél problémái

⁵⁷ Cornell, *The Other Founders*, 72–77, Gordon S. Wood, *The Creation of the American Republic, 1776–1787*. (New York and London, 1993 [1969]), 488–489.

⁵⁸ Storing, 2. köt., 381.

⁵⁹ Lévai, 201.

⁶⁰ Uo., 202.

iránt. Az ő szimpátiájuk ezért az antiföderalisták értelmezésében univerzális, a különböző entitásokat összekapcsoló „együttérzés”.

Ezt a nézetet fogalmazta meg Melancton Smith, aki a középosztálybeli antiföderalista álláspontot képviselve úgy vélte, a középosztály a szimpátia erejével képes más olyan osztályokat is képviselni, amelyek önállóan nem jelenhetnek meg a szövetségi törvényhozásban. Smith szerint például a középosztály életvitele folytán érzékeli mindazon nehézségeket, amelyek a „közterhek” viseléséből fakadnak. „A középosztály tagjai takarékos szokásaiknak köszönhetően, és mivel maguk is érzik a közterheket, óvakodnak azok növelésétől” – fogalmaz. Ráadásul ez az az osztály – folytatja –, amelyben megtalálhatók mind a „gazdagok, mind pedig a szegények érdekei”. „Nem lehet olyan terhet rakni a szegényekre, amely nem érintené érzékenyen a középosztályt”.⁶¹ Más szóval, Smith és más New York-i antiföderalisták lehetségesnek gondolták azt, hogy a történelmi-kulturális szimpátia révén a szegények rétegétől alapvetően is különböző középosztály együtt tudjon érezni az előbbiekkal, és így képviselni tudja azokat a szövetségi törvényhozásban. Vagyoni különbségük ellenére életvitelük és kulturális értékrendjük képessé teszi a középosztály tagjait arra, hogy együttérezzenek az alsóbb néprétegekkel, és így képviselni tudják őket a szövetségi törvényhozásban.

Mint fentebb láttuk, az antiföderalisták fontos kérdésnek tartották a képviselők számát az új alkotmány kapcsán. Az alapvető probléma, amit e tekintetben szóvá tettek, az volt, hogy a szövetségi törvényhozásban megjelenő képviselők alacsony létszáma miatt lesznek olyan társadalmi csoportok, amelyek nem részesülnek ott megfelelő képviseletben. Márpedig szimpatikus tulajdonságai miatt csak a középosztály lett volna képes arra, hogy másokat is képviseljen a törvényhozásban. Az antiföderalisták szemében kizárólag ők lettek volna képesek a partikuláris szimpátia meghaladására.

⁶¹ Storing, 6. köt., 159.

Ezzel szemben az alkotmány által megállapított kisebb létszámú törvényhozás a középosztály és egyben a szegények osztályának rosszabb hatásfokú képviselétét eredményezi a New York-i antiföderalisták szerint. Amint arra „Brutus” rámutat, a természetes arisztokrácia nagyobb eséllyel jut be a kis létszámú törvényhozásba, mint a többi osztály képviselői. Ennek oka a vagyonukon alapuló befolyásolási erejük, valamint „családi kapcsolataik”, melyek révén könnyebben választatják meg magukat a törvényhozásba. Ráadásul ezen osztály tagjai könnyedén szövetkeznek egymással és „mindig egymást kedvelik”.⁶² Tehát részben partikuláris szimpátiájuk az, amely hatalomra segíti őket a többi osztállyal szemben.

Ezzel szemben a középosztály tagjai kisebb valószínűséggel kerülnek be a Kongresszusba. Brutus szerint a kereskedők közül kevesen lesznek kellően „feltűnőek” ahhoz, hogy felhívják a választók figyelmét. A „földművesek” pedig a tisztség túlságosan magas ázsíója miatt nem ambicionálják azt.⁶³ Smith rámutat arra is, hogy az új alkotmány nyomán létrejövő kis létszámú törvényhozásnak olyan nagy lenne a presztízse, hogy a középosztálybeliek közül csak kevesen ambicionálják a bekerülést a Kongresszusba. Ők ugyanis „egyszerű és mértékletes” életvitelhez vannak szokva. A szegények és a középosztály tagjai ráadásul nehezebben hoznak létre szövetséget egymással.⁶⁴

Mindennek következményeként a kis létszámú törvényhozás a „kevesek és hatalmasok” kormányzatává silányul, és „elnyomó kormányzat” lesz⁶⁵ – figyelmeztet Smith. A képviselők számát olyan mértékben kellene megnövelni az egy képviselő/harminc ezer lakos arányról, hogy a középosztály minél nagyobb képviselést kapjon

⁶² Uo., 2. köt., 380. Smith szerint pedig ennek az osztálynak a tagjai általában nagyobb tiszteletet váltanak ki a társadalom többi részéből, ami szintén kedvez hatalmi pozíciójuk megszerzéséhez. Uo., 6. köt., 58.

⁶³ Uo., 2. köt., 380.

⁶⁴ Lévai, 200.

⁶⁵ Uo., 200, 201.

benne. Ugyanis ez teszi lehetővé a nép minél teljesebb képviselét. A minél kisebb méretű testület ezzel ellentétes hatással jár, és a mérték arányában lenne szükség a hatalom korlátozását biztosító elemekre – érvel Smith.⁶⁶ Vagyis az alkotmány által biztosított létszám csak a hatalom korlátozását biztosító további intézkedésekkel képezhetné az alapját egy stabil rendszernek. Kevesebb szimpátia tehát nagyobb hatalmat feltételez, mely korlátozásának hiánya problémát okozhat. Ezt erősíti meg „Brutus”, aki az erőszak megjelenését, konkrétan az állandó hadsereg bevezetésének szükségét jósolja az alkotmány bevezetése nyomán. Erre azért fog sor kerülni, mutat rá, hogy a néptől távol álló képviselők által meghozott törvényeknek érvényt lehessen szerezni az állandó hadsereg képviselő alkalmazása révén.⁶⁷

Ily módon tehát a föderális képviselők számának a kérdése szimpatikus dimenziót öltött az antiföderalisták érvelésében. A középosztály volt az, amely nézetük szerint univerzális szimpátiájának köszönhetően nagyobb mértékben járulhatott volna hozzá a teljesebb képviselőhöz. A képviselők számának alacsonyan tartásával ugyanakkor – a fentebb kifejtett antiföderalista gondolatmenet szerint – az új alkotmány csorbította a középosztályt, és ezzel együtt a szegények osztályának képviselét is.

Az antiföderalisták tehát a szimpátia és a szeretet fizikai teréből kiindulva a partikuláris szimpátia erejét hangsúlyozták, és többek között ezért tekintették eszményi köztársaságnak az egyes államokat. Az új alkotmányos rendszert kritizálva viszont úgy vélték, hogy a nép és képviselőinek viszonylatában az egyes osztályok különbözősége miatt a partikuláris tendenciákat csakis a nagy létszámra épülő, minél teljesebb képviselő ellensúlyozhatja, ha már egy szövetségi rendszer létrehozása a cél. Ezt az elvet azon-

⁶⁶ Uo., 202, 203.

⁶⁷ Storing, 2. köt., 371.

ban szükségesnek tartották kombinálni az univerzális szimpátia elvével és a történelmi-kulturális dimenzióon keresztül lehetségesnek gondolták annak megvalósulását egymástól különböző társadalmi csoportok – középosztály és szegények – viszonylatában. Mint hamarosan látni fogjuk, a föderalisták a fentiekkel szemben a politikai szimpátia és szeretet különféle megnyilvánulási formáit az új alkotmány által létrehozott szövetségi rendszerben vélték felfedezni, és a fizikai tér kompenzációja érdekében igyekeztek ezek életképességét hangsúlyozni.⁶⁸

4.3. A Föderalisták és a szeretet alkotmánya

A föderalistákat tárgyaló szakirodalom kiemeli, hogy számukra a kormányzat elsődleges célja a politikai közegben az önérdék által vezetett individuumok szenvedélyeinek a megfékezése volt. Ezt pedig nézetük szerint leginkább a racionális elveken nyugvó kormányzati rendszer volt képes biztosítani, és az érzelmek politikai szerepével kapcsolatban alapvetően tartózkodó álláspontot foglaltak el. Ennek megfelelően az állam funkcióját az érzelmeik, értékeik és indulataik által vezérelt nép korlátozásában látták.⁶⁹ Ugyanakkor

⁶⁸ Az antiföderalisták alkotmánnyal kapcsolatos kritikája nem akadályozta meg annak ratifikációját, ám az általuk képviselt szellemiség (szabadságjogok védelme vagy a lokalitás jelentősége a politikában) továbbélése kimutatható az amerikai politikai gondolkodásban. Erről ld. különösen Richard E. Ellis, „The Persistence of Antifederalism after 1789” in Richard Beeman, Stephen Botein és Edward C. Carter II, szerk., *Beyond Confederation: Origins of the Constitution and American National Identity* (Chapel Hill és London, 1987), 295–314 és Cornell, *The Other Founders*, 274–307. Ugyanakkor az antiföderalisták politikai szentimentalizmussal és a szimpátia partikuláris és univerzális változatával kapcsolatos elképzelései újfent megjelennek a későbbi gondolkodók nézeteiben is, amint ezt a további fejezetekben látni fogjuk.

⁶⁹ Gottfried Dietze, *The Federalist: A Classic on Federalism and Free Government* (Baltimore, 1960), 259–260; Daniel Walker Howe, „The Language of Faculty

újabb kutatások kimutatták, hogy a szentimentalizmusra épülő politikai felfogás valójában tetten érhető a föderalisták esetében is, és így az érzelmek is jelentős szerephez jutottak az alkotmány védelmében előadott érveik között.⁷⁰ Egyúttal azonban figyelmen kívül hagyják a politikai szeretet és szimpátia differenciált felfogását, illetve annak következményeit. Emiatt az antiföderalisták és a föderalisták álláspontja közötti különbségek és hasonlóságok mibenléte is pontosításra szorul.

Sarah Knott alapvető különbséget lát a föderalisták és az antiföderalisták szimpátiafelfogása között elsősorban az alkotmányos képvisellel kapcsolatos kitételeiket illetően. Szerinte az előbbieket a szimpátia „szuperlatív” („*superlative*”) változatát részesítették előnyben, mely szerint a képviselőknek nem az utóbbiak által preferált „mimetikus” („*mimetic*”), azaz a választókkal való hasonlóságon alapuló együttérzésre kell törekedniük, hanem lokális kötődéseiken felülemelkedve, érzékenységet kell mutatniuk a nemzeti érdek iránt. Ezt volt hivatott elősegíteni az új szövetségi rendszer politikai mechanizmusa, amennyiben a szövetségi képviselők olyan személyek közül kerültek ki, akik műveltségen és iskolázottságon alapuló szimpátiájuk révén képesek felülemelkedni a partikuláris állami érdekeken, a szövetségi köztársaság egészének identitásához kötődnek, és képesek meghaladni az antiföderalisták által preferált hasonlósági elvet (Knott, *Sensibility and the American Revolution*, 243–44).⁷¹ Ez az elemzés viszont egyrészt nem számol a tény-

Psychology in *The Federalist Papers*”, in Terence Ball és J. G. A. Pocock, szerk., *Conceptual Change and the Constitution* (Lawrence, 1988), 113–114; Paczolay Péter és Szabó Máté, *A politikaelmélet rövid története* (Budapest, 1984), 104, 106.

⁷⁰ Sarah Knott, *Sensibility and the American Revolution* (Chapel Hill, 2009), 200–201; David Waldstreicher, *In the Midst of Perpetual Fêtes: The Making of American Nationalism, 1776–1820* (Chapel Hill, 1997), 2. fejelet.

⁷¹ Knott, *Sensibility and the American Revolution*, 243–244.

nyel, hogy a mimetikus verzió – mint látni fogjuk – megtalálható a föderalistáknál is, illetve a partikuláris-univerzális dichotómia inkább alkalmas a csoport nézetrendszerének a leírására a politikai szentimentalizmus szempontjából. Másrészt, a szimpátia differenciált felfogása alapján világosabban elkülöníthető egymástól a két tábor szimpátia fogalom használata, amennyiben az affektív tér és a történelmi-kulturális változat a föderalisták alkotmánnyal kapcsolatos gondolkodásában nagyobb szerephez jut, mint az antiföderalisták által preferált fizikai szempont.

A föderalisták az alkotmány ellenzőivel ellentétben egyrészt úgy vélték, hogy a szövetségi Unió már maga eleve szeretetközösséget alkot, ami elsősorban a szimpátia kulturális-történelmi terében valósul meg. Másrészt pedig, jóllehet elismerték az *oikeiōsis* hatását és így a nép erősebb kötődését az egyes államokhoz, lehetőséget láttak arra, hogy a reform eredményeként létrejövő politikai rendszer az affektív térben nagyobb szeretetet és szimpátiát fog biztosítani a szövetségi kormányzat iránt a nép körében.

Így tehát, ami a szimpátia tereit illeti, az *oikeiōsis* következményeként jelentkező, az államokhoz köthető fizikai szimpatikus tér ellensúlyozásaként a New York-i föderalisták a történelmi-kulturális tér erejét igyekeztek bizonyítani szövetségi szinten, illetve az affektív tér jelentőségét a vérségi kötelékek, valamint a szövetségi kormányzatnak a nép irányában kifejtett adminisztratív tevékenységével kapcsolatban. Érdekes módon – és ez tekinthető a föderalisták alkotmányt támogató retorikája egyik legfontosabb jellemvonásának – érvelésükben a partikuláris szimpátia az, melyeknek létét az alkotmány New York állambeli támogatói mind a nép, mind pedig a nép és a szövetségi, illetve állami törvényhozások képviselői tekintetében igyekeztek bizonyítani. Vagyis az antiföderalisták aggodalmait, melyek a hasonlóság elvének a föderális szimpatikus térben való nem teljesülésével kapcsolatban fogalmazták meg, a föderalisták azzal hátrították el, hogy valójában ez a tér is alkalmas arra, hogy a szimpátia ezen válfaja működjön benne. Több olyan

elemet is azonosítottak ugyanis a megvalósításra javasolt alkotmányos rendszerben, amely a hasonlók vonzalmán alapult.

Ami a föderális szférában már eleve meglévő, a népen belüli szeretet és szimpátia kötelékeit illeti, a *Föderalista* iratok egyik szerzője, John Jay fogalmazta meg a legplasztikusabban a hasonlóság elvének jelentőségét abban a tekintetben, hogy egységes népről lehessen beszélni a szövetségi politikai rendszerben. Nézete szerint az Egyesült Államok területe – írja Jay a 2. *Föderalistában* – egységes földrajzi egész, melyet természetes határok jelölnek ki. Egy ilyen fizikai tér pedig szerinte egy egységes nemzet irányába mutat:

„Gyakorta lelem örömöm annak megfigyelésében” – fejt ki Jay –, „hogya független Amerika nem egymástól különálló és távoli területekből áll, hanem egy összefüggő, termékeny, kiterjedt területű ország, melyet a szabadság nyugati fiai birtokolnak. ... Ugyanilyen gyakori örömmel figyeltem meg, hogy a Gondviselés jókedvében ezt az egységes és összefüggő országot *egy egységes népnek* adományozta. Egy olyan népnek, amely ugyanazon őstől ered, ugyanazt a nyelvet beszéli, ugyanazt a vallást gyakorolja, a kormányzás ugyanazon elveit vallja magáénak, nagyon hasonló módon viselkedik, és hasonló szokásokkal bír. Közös tanácskozó szervei válllvetve küzdöttek végig egy hosszú és véres háborút, melynek során fegyvereiknek és erőfeszítéseiknek köszönhetően, dicsőséges módon kivívták szabadságukat és függetlenségüket.”⁷²

⁷² Isaac Kramnick, szerk., *The Federalist Papers*, (Harmondsworth, 1987) (a továbbiakban: *Federalist*), 91. (saját kiemelés – VZ) John Jay (1745–1829) különböző külügyi megbízatások után az alkotmány hatályba lépéséig az Unió külügyminisztereként tevékenykedett 1784 és 1789 között, majd a Legfelsőbb Bíróság első főbírájává nevezték ki.

Ezen túlmenően Jay a „Gondviselés” által a „nép” számára kijelölt országról beszél, mely egyben megfelel „a legerősebb szálak által összekötött fivérek közösségének.”⁷³

Jay tehát az egységes amerikai nemzetet egyrészt összekapcsolja az Unió földrajzi területével, annak természetes határaival azonosítva körvonalait, másrészt olyan attribútumokkal ruházza fel, amelyek egyértelműen kijelölik a homogén összetételű népet összekötő, a hasonlók vonzalmán alapuló szeretet természetét. Ez viszont lehetőséget teremt az erősebb szövetségi kormányzat létrehozására. Vagyis Jay értelmezésében egy már eleve létező szeretetközösség az, amely új politikai rendszert hoz létre a maga számára. Amint az 5. *Föderalistában* írja: az Unió népét a „bizalom” és „szeretet” szálai kötik össze.⁷⁴

A 14. *Föderalistában* James Madison szintén arról ír, hogy az Unió népét „a szeretet megannyi szála köti össze”, de leginkább vérségi kötelékek. Megfogalmazása szerint az amerikaiak „ugyanannak a családnak a tagjai”, és az összetartozásukat „a rokoni vér” biztosítja, „mely az amerikai polgárok ereiben csörgedezik”.⁷⁵ Ezen túlmenően ugyanakkor ő is kitér röviden azokra a szentimentális kötelékekre, amelyek a forradalmi küzdelem nyomán szövődtek az amerikai nemzet tagjai között, és így a forradalom élménye az összetartozás tudatnak az alapjává válik. Ezt fejezi ki az utalás az „összekeveredett vér”-re, amit az amerikaiak „szent jogaik védelmében hullattak”.

⁷³ Uo.

⁷⁴ Uo., 101. Ez az álláspont azzal, hogy pre-politikai szeretetközösségként határozza meg a nemzetet, mely így készen áll létezése politikai kereteinek megalkotására, valójában a Függetlenségi Nyilatkozat jeffersoni verziójának gondolatmenetét követi, ily módon Jay egy erőteljes hagyomány képviselőjeként érvel a *Föderalistában*. Vö. 2. fejjel.

⁷⁵ Uo., 144. James Madison (1734–1836) ügyvéd, Virginia állam képviselője különféle szövetségi képviselőtestületek tagjaként tevékeny szerepet vállalt az alkotmányozás folyamatában. Külügyminiszterként (1801–1809) és elnökként (1809–1817) is tevékenykedett.

A rokoni vérrel együtt ez az, amely – Madison szerint – „megszenteli Uniójukat és borzalmat vált ki annak gondolata, hogy egymás számára idegenekké, vetélytársakká és ellenségekké válnak”.⁷⁶

Következésképpen a vérségi kötelékek hangsúlyozásával Jay és Madison egyértelműen a kapcsolódáson alapuló affektív szimpátia terében helyezi el az amerikai népet. Egyúttal az Egyesült Államokkal mint földrajzi és politikai entitással azonosítja a szimpátia fizikai terét is, és ezen túlmenően összekapcsolja azt a szeretet történelmi-kulturális dimenziójával: a rokonsági kötelékek mellett a közös történelmi tapasztalat (vö. forradalom) és kulturális jegek is alapot jelentenek az amerikai népet összetartó szeretet és szimpátia működéséhez. Ez utóbbiak tehát az együttélés eredményeként jelentkeztek, de hasonlóan a vérségi alapon generálódó szeretethez, szintén a partikuláris szimpátia megnyilvánulásaként értékelendők, amennyiben a hasonlóság és a homogenitás elvén alapulnak.⁷⁷ Ugyanakkor a New York-i föderalisták nem pusztán az Unió népe tekintetében hangsúlyozták a politikai szimpátia és szeretet kötelékeit.

A szakirodalom szerint a föderalisták általában véve a képviselőket a választók számával kötötték össze, nem pedig a politi-

⁷⁶ Uo. A vérségi kapcsolatok ilyen valóság megerősítése a közös történelmi élmény motívuma révén megkérdőjelezi Christopher Duncan történész állítását, mely szerint míg a föderalisták bevallottan egy olyan rendszer mellett tették le a voksukat, amely gyökeres szakítást jelentett a múlttal, az antiföderalisták gyakran nyúltek a forradalom élményéhez saját álláspontjuk igazolása során, így az utóbbiak számára nem annak meghaladása volt a cél, hanem inkább emlékének ápolása. Christopher M. Duncan, *The Anti-Federalists and Early American Political Thought* (DeKalb, 1995), 136–137. Ezzel szemben – amint az Madison és Jay szövegeiben tetten érhető – szentimentális nemzetfelfogásuk részeként a forradalmi hagyomány erőteljesen jelen volt a föderalistáknál is.

⁷⁷ A vérségi kötelékek hangsúlyozása az affektív szimpatikus tér esetében a föderalisták érvelését rendkívül hasonlóná tette a fentebb már említett, archaikus korporális szimpátia felfogáshoz. Ez utóbbi szerint a szeretet kötelékei eleve adott, organikus szimpátiára, nem pedig a tudat által vezérelt vonzásra épültek.

kai terület méretével. Ez egyben, amint arra Rosemarie Zagarrri történész rámutatott, elmozdulást is jelentett a kisállamiság mint antiföderalista eszmény felől a népesség számát arányosan figyelembe vevő képviseleti rendszer felé. A távolság számukra nem jelentett akadályt a képviselet elvének érvényesüléséhez, mi több, hangsúlyozták, hogy maguk az államok mint eszményi köztársaságok sem homogének érdekek szempontjából. Ily módon a méret és közelség kérdését a föderalisták nem tekintették lényegesnek a reprezentáció szempontjából, és az antiföderalistákkal ellentétben nem tartották fontosnak a képviselők és választók közötti „személyes kapcsolatot”.⁷⁸ Míg az antiföderalisták a választók és képviselők közötti szoros, személyes kapcsolatot, „politikai barátságot”, hangsúlyozták, a föderalisták ennek inkább hátrányát látták, mivel az nézetük szerint az arra érdemtelen politikai vezetők felemelkedését segíti elő. Ezért a nagyobb választóközeteket részesítették előnyben, mivel ezekben nem érvényesülhetett a lokalitás ereje.⁷⁹ Ennek ellenére azonban a föderalisták érvelésében fontos szerepet játszott az a gondolat, hogy a politikai reprezentáció tekintetében a szentimentális kötelekek az államok szintjén, valamint a szövetségi kormányzat szintjén is különös jelentőséggel bírtak.

Továbbá, jóllehet egyetérthetünk azzal a véleménnyel, mi szerint a föderalisták általában elítélték a már létező politikai intézményekhez való kötődést és lojalitást, mivel az „szokások” és hagyomány eredményeként a múltban gyökerezett, és így nem a nép akaratán alapult⁸⁰, a New York-i föderalisták érvrendszerében a nép és

⁷⁸ Rosemarie Zagarrri, *The Politics of Size: Representation in the United States, 1776-1850* (Ithaca és London, 1987), 84, 94, 96, 98, 101.

⁷⁹ Wilson Carey McWilliams és Dennis B. Hale, „The Constitutional Convention and the Founding Principles”, in Robert L. Uteley, Jr., szerk., *Principles of the Constitutional Order: The Ratification Debates* (Lanham, 1989), 25.

⁸⁰ Carey McWilliams és Hale, „The Constitutional Convention and the Founding Principles”, 21-22.

képviselői közötti viszonyt illetően a lojalitás és a szeretet problémája fokozott mértékben jelenik meg mind a szövetségi, mind az állami szinten. Egyik tézisük szerint, az *oikeiōsis* elvével és az antiföderalista állásponttal összhangban, elismerték, hogy a nép erősebb lojalitást érez az államok törvényhozásainak képviselői, mint a szövetségi törvényhozás tagjai iránt. Ugyanakkor a föderalisták ezt a megállapítást arra használták, hogy bebizonyítsák, ez a lokális kötődés, illetve annak következményei részben ellensúlyozni képesek az erősebb központi hatalmat, és így az abból fakadó, antiföderalisták által megfogalmazott fenyegetéseket.

Alapvetően azért vélték úgy, hogy a nép jobban kötődik az egyes államok törvényhozásaihoz, mint a szövetségi kormányzathoz, mert a választók és az utóbbiak viszonylatában a szimpátia terének fizikai változatából indultak ki. A 17. *Föderalistában* Alexander Hamilton ezt a következőképpen fogalmazta meg: „Ugyanazon elv alapján, miszerint az ember jobban kötődik a családjához és a szomszédságához, mint a nagyobb közösséghez, az államok lakossága elfogultabb a helyi kormányzat, mint az Unió kormányzata iránt”.⁸¹ New York állam ratifikációs vitájában pedig egyenesen úgy érvelt, hogy az államokhoz szoros kötelek fűzik az otlakókat, amelyek megelőznek minden más politikai elkötelezettséget. „Szomszédainknál jobban szeretjük családunkat” – jelentette ki Hamilton. „Jobban szeretjük szomszédainkat, mint honfitársainkat általában. Az emberi szeretet – mint a nap melege – a középponttól távolodva veszít az erejéből, és a hatókör tágulásának arányában egyre gyengébb lesz. Ennek az elvnek megfelelően, az emberek mindenekelőtt és mindenkor az államok kormányzataihoz kötődnek.”⁸²

⁸¹ *Federalist*, 157.

⁸² John P. Kaminski, Gaspare J. Saladino, et al., szerk., *The Documentary History of the Ratification of the Constitution*. vol. XX–XXIII. *Ratification of the Constitution by the States*. New York (Madison, 2003–2009), (a továbbiakban: *DHRC*), XXII: 1959.

Ugyanígy vélte Madison, aki ezt a szentimentális kapcsolatot két okra vezette vissza a 46. *Föderalistában*. Egyrészt szerinte a képviselők az állami törvényhozásban azért állnak szorosabb viszonyban a néppel, mert azt „inkább az őt otthonához fűződő és személyesebb érdekei” foglalkoztatják. Másrészt viszont a fizikai téren kívül a történelmi-kulturális tér és az affektív, vérségi kötelékek is erősítik ezt a kapcsolatot, hiszen – mutat rá Madison – az államok kormányzatainak „tagjaihoz a nép nagyobb részét fűzi személyes ismeretség és barátság, valamint családi és párt kötődések”. Mindez szerinte olyannyira igaz, hogy az államok képviselői hajlamosak arra, hogy saját államuk érdekeivel szemben a még szűkebb közösségek, „megyék” és „választóközetek” érdekeit részesítsék előnyben.⁸³ Ugyanakkor az a terület, ahol ezek a kötelékek az egyik legfontosabb szerepet töltötték be, a reprezentáció kérdésköre volt.⁸⁴ Ezzel együtt azonban a föderalisták érvelésében valójában fontos szerepet játszott az a gondolat, hogy a politikai reprezentáció tekintetében a szentimentális kötelékek az államok szintjén különös jelentőséggel bírnak.

Ezen túlmenően, a New York-i föderalisták úgy vélték, az államok törvényhozásainak közelsége a néphez az egyik legfontosabb feltétele annak, hogy az előbbiek megfelelő védelmet tudjanak nyújtani.

⁸³ *Federalist*, 297, 298, 299.

⁸⁴ Robert Livingston a konvenció vitájában szintén kitért arra a problémára, hogy a képviselőknek mennyiben szükséges képviselniük minden érdeket a szövetségi törvényhozásban, illetve ezzel összefüggésben, mennyire kell tisztában lenniük a választók igényeivel és érdekeivel. Tagadva az antiföderalisták proximitáson alapuló elvét, Livingston kifejti, hogy a törvényhozás tagjainak nem kell részletes és aprólékos tudással bírniuk annak érdekében, hogy sikerrel reprezentálhassák az egyes csoportok érdekeit. Nem kell például tudniuk, hogy miként „készülnek” a különféle „árucikkek” ahhoz, hogy megfelelő döntést hozzanak azok kereskedelméről. *DHRC*, XXII: 1810. Robert R. Livingston (1746–1813) a ratifikációs vita idején New York állam kancellárja, ügyvéd, az állam vezető földbirtokos rétegének a tagja, a konföderáció első külügyminisztere.

tani a szövetségi hatalom túlkapásai ellen. Amint arra Hamilton rámutatott a konvenció vitája során, az államok képviselői közel állnak választóikhoz, és így árgus szemekkel figyelik az utóbbiak ellen irányuló esetleges törekvéseket. „Az államok törvényhozói és a választóik között meglévő bonyolult helyi kötődések mindig a nép jogainak éber őreivé teszik az előbbieket” – fejt ki Hamilton.⁸⁵ Ez az antiföderalisták aggodalmaira adott válasz tehát erősen épít a történelmi-kulturális politikai szimpátia helyi szintű erejére a szövetségi szférával szemben.

A föderalisták az állami kormányzatok és a választók közötti politikai szimpátia kérdését is összekapcsolták az előbbiek számával. Fentebb láttuk, hogy az antiföderalisták számára mennyire fontos volt a képviselők kellően magas száma szövetségi szinten, és hogy a számok mögött a hasonlóság és a partikuláris szimpátia elvének betudhatóan szentimentális megfontolások húzódtak. Részben ezt az érvelést szimulálja, ám egyben meg is fordítja Madison a 45. *Föderalistá*bán kifejtett gondolatmenetében, mely szerint míg a szövetségi kormányzatban a képviselők száma a reform eredményeképpen alacsonyabb lesz az ideálisnál, az államok szintjén ez nem így lesz, mivel ott a helyi adminisztrációban alkalmazott tisztviselők (pl. „békebírók”, „milíciaparancsnokok”, „adószedők”, stb.) száma jóval meg fogja haladni a szövetségi kormányzatban működő adminisztráció számát. Ezért az államok adminisztrációjának tagjai jobban kötődnek majd a néphez, hiszen a nagyobb szám nagyobb hasonlóságot is feltételez a nép és az előbbiek között. Vagyis a nagyobb szám és hasonlóság egyben nagyobb szeretetet és szimpátiát is generál a nép és az állami bürokrácia tagjai között. Ennek többek között az az oka, hogy az államok kormányzatainak tagjai jobban ismerik az embereket, mert közelebb állnak hozzájuk, „a nép minden osztályával és körével különös ismeretségben

⁸⁵ Uo., XXII: 1790.

vannak”.⁸⁶ Ez tehát a szimpátia történelmi-kulturális terének erejét igazolja a választók és az állami kormányzatok képviselői között Madison érvelése alapján.

Részen az állampolgárok és az egyes államok kormányzata közötti lojalitás és kötődés szolgál alapul az államok milíciáinak az értelmezéséhez a föderatív kontextusban. Az antiföderalisták elengedhetetlennek tartották a milícia állami ellenőrzését az egyéni szabadságjogok védelme érdekében, a szövetségi kormányzat túlhatalma ellen.⁸⁷ A 46. *Föderalistában* Madison erre hivatkozva igyekszik eloszlatni azokat a félelmeket, melyek szerint a szövetségi kormányzat az új alkotmány révén olyannyira megerősödik majd, hogy katonai erejére támaszkodva zsarnoki hatalmat épít ki az egyes államok kormányzatai felett. Szerinte azonban ez nem valós veszély, ugyanis az államok milíciái készek megvédeni az államok lakóinak szabadságát egy ilyen jellegű támadástól. Erre az ad lehetőséget, hogy egyrészt ezek a fegyveres szervezetek „fel-fegyverzett” „polgárokból” állnak, és így „közös szabadságukért küzdenek”, másrészt pedig az állam kormányzata az, amely iránt „szeretettel és bizalommal” viseltetnek.⁸⁸ Ez a konklúzió egyértelműen a partikuláris szimpátia megnyilvánulása, mely a proximitás hasonlóságot erősítő jellegéből következik.

A milícia tagjainak a néphez, illetve az államokhoz való kötődését és szimpatikus viszonyát emeli ki Hamilton is. Amint azt a 29. *Föderalistában* írja, nem kell attól tartani, hogy a milícia, amennyiben a szövetségi kormányzat hatálya alá kerül, veszélyt jelent a nép szabadságára. Egy ilyen katonai egységet ugyanis a szeretet és szimpátia szálai kapcsolnak össze a néppel, hiszen annak tagjaiból verbuválódik. „Hol érnek véget félelmeink a jőzőn és

⁸⁶ *Federalist*, 295.

⁸⁷ Saul Cornell, *The Other Founders: Anti-Federalism and the Dissenting Tradition in America, 1788-1828* (Chapel Hill, 1999), 61.

⁸⁸ *Federalist*, 301.

nevében, ha nem bízhatunk meg a saját fiainkban, fivéreinkben, szomszédainkban és polgártársainkban?” – teszi fel a kérdést Hamilton. Ezek a katonák „naponta érintkeznek többi honfitársaikkal és ... osztoznak velük ugyanazokban az érzésekben, szokásokban és érdekekben.”⁸⁹ Hamilton gondolatmenetében tehát a milíciák eklatáns példái annak, hogy a rokonsági kötelékeken alapuló szimpátia a történelmi-kulturális, valamint az affektív tér társaságában a partikuláris szimpátia hatását erősíti.

Az államokhoz kapcsolódó szentimentális kötelékek meglétének bizonyításával a föderalisták tehát egyrészt azt kívánták sugallni, hogy az új alkotmány elfogadása nyomán létrejövő erősebb szövetségi állam nem fog az államok politikai eljelentéktelenedéséhez vezetni, hiszen a szeretet és a szimpátia több fajta módon köti az utóbbiakat és politikai infrastruktúrájukat a néphez. Másrészt éppen ez a szentimentális erő az, érzékeltették, amit kompenzálnia kell az erősebb központi kormányzatnak annak érdekében, hogy elnyerje a választók lojalitását, ugyanis – amint a milíciával kapcsolatos érvek mutatják – nem zárkóztak el attól, hogy a szentimentális proximitás elvét alkalmazzák az antiföderalista aggodalmak eloszlására.

A New York-i föderalisták a szövetségi törvényhozással kapcsolatban is hangsúlyozták a szeretet és a kötődés szálait a képviselők és a választók viszonylatában – egyfelől a hasonlóság elvére alapozva, másfelől mesterséges módon is elképzelhetőnek tartották ezen kötelékek létrehozását. Az előbbi viszonylatban elsősorban a partikuláris szimpátia affektív teréhez köthető változatát alkalmazták, míg az utóbbiban szintén a partikuláris elvet, ám annak a proximitásnak elsősorban a történelmi-kulturális terén keresztül

⁸⁹ Uo., 210, 211.

megvalósuló válfaját. Ugyanakkor esetükben – ha nem is hangsúlyosan – megjelenik a szimpátia univerzális változata is.⁹⁰

Az eddigi kutatások nem ismerték fel a föderalisták érvelésében a partikuláris, homogenitáson alapuló szimpátia jelenlétét a szövetségi képviselők és a nép viszonylatában. Eric Slauter szerint például a föderalisták elvetették annak szükségét, hogy a képviselők együttérezzenek az általuk képviselt néppel, illetve, hogy hasonlóság álljon fel közöttük és a nép osztályai között; úgy vélték, a szövetségi képviselőknek inkább a nép „közös hangját” kellett kifejezniük. Mi több, szerinte, a föderalisták – az antiföderalistákkal ellentétben – nem annyira a hasonlóságot tartották fontosnak nép és képviselők viszonylatában, hanem azt, hogy a reprezentáció révén az előbbi nézete megjelenhet és „felerősödhet” a politikában. Hasonlóképpen érvel David F. Epstein is, aki szerint az antiföderalistákkal ellentétben a föderalisták a jó képviselet elvének nem azt tartották, hogy a képviselők hasonlítsanak a választókra, hanem hogy egyrészt tisztában legyenek azok véleményével és érdekeivel, másrészt, hogy elszámoltathatóak és felelősek legyenek a nép felé.⁹¹

⁹⁰ Mint fentebb utaltunk már rá, a föderalisták az új alkotmánnyal részben azt kívánták elérni, hogy a központi kormányzat az államokkal szemben megerősödjék. A hatalom újraelosztásának részeként ugyanakkor szükségesnek ítélték a nép szentimentális viszonyulásának a megváltoztatását is, mivel az akadályát képezte a szövetségi kormányzat iránti lojalitás kialakításának.

⁹¹ Eric Slauter, *The State as a Work of Art: The Cultural Origins of the Constitution* (Chicago and London, 2009), 127, 136; David F. Epstein, „The Case for Ratification: Federalist Constitutional Thought” in Leonard W. Levy és Dennis J. Mahoney, szerk., *The Framing and Ratification of the Constitution* (New York és London, 1987), 300–301. Vö. még fentebb Sarah Knott tézisést a „mimetikus szimpátia” hiányáról a föderalistáknál. Látszólag a fenti megállapítások alapjául szolgálhat a föderalisták azon igyekezete, hogy megkérdőjelezzék az antiföderalisták tételét, mely szerint az érzéseknek összhangban kell lenniük a képviselők és a nép tekintetében. A már korábban említett Livingston a ratifikációs vitában például tagadta azon érzések jogosságát, amelyek nem érdekez köthetnek, és úgy érvelt, hogy ezeknek nem szabad képviseletet kapniuk. Ugyanakkor arra is rámutatott, hogy különbséget kell tenni érzések és érzések között, és az „önös”, „társadalomellenes” szenvedélyek-

Mindezek a megállapítások tehát a homogenitás elvének hiányát hangsúlyozzák a föderalisták álláspontját illetően a nép és a szövetségi képviselők viszonylatában, egyben azt sugallva, hogy a szimpátia hasonlóságon alapuló, partikuláris változata valójában nincs jelen a föderalisták érvelésében a szövetségi kormányzat viszonylatában.

Ennek az álláspontnak valójában az képezheti az alapját, hogy a föderalisták az érdekek szerepét hangsúlyozták a reprezentáció tekintetében, és igyekeztek homogenizálni azt az osztályok közötti különbségek szempontjából. Például Zagarri állítása szerint számukra az érdek volt az az elv, amit az antiföderalista érzésen alapuló kapcsolattal szemben a képviselőlet alapjának tekintettek, és a szövetségi képviselők kiválóságát hangsúlyozták, amit elengedhetetlennek ítélték a „nemzeti érdek” meghatározásában.⁹²

Ezt az állítást alátámaszthatja az a tény, hogy a föderalisták az antiföderalisták által preferált, minél szélesebb körű reprezentációt biztosító képviselőlet elve helyett alapvetően a kis létszámú, de kiváló szövetségi képviselőkre építő kormányzást támogatták, mert nézetük szerint, ez volt képes a közjót szolgálni. Ők az ilyen jellegű törvényhozásban részt vevő képviselőkről vélekedtek úgy, mint „természetes arisztokraták”-ról, akik hatékonyabban tudják képviselni az alsóbb osztályok érdekeit, mint azok a saját szempont-

nek nem szabad megjelenniük a politikában. Mi több, szerinte a nép érzései nem stabilak, kedélyállapotának megfelelően változnak, így nem is lehet képviselni az érdekeit, mert a képviselőből „politikai szélkakast” csinálnának. Bernard Bailyn, szerk., *The Debate on the Constitution: Federalist and Antifederalist Speeches, Articles, and Letters During the Struggle over Ratification*, 1-2, (a továbbiakban: Bailyn) (New York, 1993), 2: 777. Vagyis Livingston különbséget tett érdekhez kapcsolódó és stabil, ill. ahhoz nem kapcsolódó és így megbízhatatlan, változékony érzések között. Mint a későbbiekben látni fogjuk, az előbbi a föderalistáknál fontos szerepet játszott a szentimentális politikai viszonyok meghatározásában.

⁹² Zagarri, *The Politics of Size*, 103.

jaikat.⁹³ Ráadásul Hamilton például tagadta az arisztokrácia mint a néptől elkülönülő osztály létezését, illetve az antiföderalisták által hozzátársított jogállásbeli, az alkotmány által okozott diszkriminációt. A New York-i föderalisták egy másik prominens képviselője, Robert R. Livingston pedig egyenesen kijelentette: „Mindannyian arisztokraták vagyunk”.⁹⁴

Azonban bármennyire is érdekalapúnak gondolták a föderalisták a szövetségi szintű képviseletet, azt is nyilvánvalóvá tették, hogy az antiföderalisták által fő szemponttá emelt érzések azonos-sága választók és képviselők között az ő érvelésükben is elsődleges szerepet játszik, és nem feltétlenül egy elvont, az egyes osztályok, társadalmi csoportok fölötti nemzeti érdek kapcsán. Inkább az érzékelhető, hogy a proximitás egy másik, nem a fizikaival összefüggő változatra építettek akkor, amikor a kevesebb szövetségi képviselő elégséges voltát igyekeztek bizonyítani az osztályok közötti vélt vagy valós hasonlóság kimutatásával.

Ennek megfelelően a föderalisták a helyi iránti szimpátiát a szövetségi törvényhozás tagjainak néphez fűződő kapcsolatára is kiterjesztették. Madison szerint például – ahogy azt a 46. *Föderalistában* kifejti – „a szövetségi törvényhozás tagjai valószínűleg túlságosan kötődnek majd a helyi érdekekhez”, és így a szövetségi törvényke-

⁹³ Storing, 1. köt., 41, 45, 44.

⁹⁴ Hamilton in Bailyn, 2: 770; Livingston in *uo.*, 779. Az érdekek szelektív föderális képviselete szempontjából az antiföderalistákkal ellentétben a New York-i föderalisták jellemző módon nem tartották elengedhetetlennek, hogy a képviselők tökéletesen tisztában legyenek a választók összes érdekével. Amint arra Hamilton rámutatott, erre azért nincs szükség, mert a szövetségi törvényhozásban csak azoknak az érdekeknek kell megjelenüniük, amelyek a központi kormányzat jogköréhez kapcsolódnak. A többi érdek képviseletére itt nincs szükség. Emiatt nem célszerű emelni a képviselők számát. „Ezeket az érdekeket” – fejt ki Hamilton – „tökéletesen képviselni tudja egy vagy néhány ember; és a beszerzendő információ mértéke egyáltalán nem nő az érdekek száma növekedésének arányában.” (*DHRC*, XXII: 1770–1771)

zés helyi érdekek felé hajlik majd, „az egyes államok lakóinak és kormányzatainak előítéletei, érdekei és céljai” szerint. Ez a lokális kötődés tehát a szövetségi képviselők és a választóik közötti partikuláris szimpátia eredménye Madison gondolatmenete szerint kompenzálja majd az új alkotmány nyomán létrejövő központi hatalom megerősödését.⁹⁵

Ugyancsak a szövetségi képviselők egyes államokhoz fűződő szeretetét hangsúlyozta Hamilton a ratifikációs konvenció vitájában. Szerinte a képviselők erősebben kötődnek a saját államukhoz, mint a föderációhoz, és így előnyben részesítik az előbbit az utóbbival szemben. Ennek az az oka, hogy a képviselők egyrészt úgy érzik, függnek választóiktól, másrészt rájuk is vonatkoznak a szimpátia általános szabályszerűségei: „A kapcsolatok, amelyeket már korán kialakítunk, valamint a szokások és előítéletek, amelyeket belénk neveltek, olyan erősen meghatározzák a szeretetünket (*affection*), hogy azokat későbbi viszonyaink nem egykönnyen törlik el.”⁹⁶

Ugyanakkor Hamilton azt is megfogalmazta, hogy amennyiben szükség volna a szövetségi képviselők és a nép közötti, az antiföderalisták által szorgalmazott közeli információs kapcsolatra, az valójában megvalósul, ugyanis a képviselők választókerületekhez kötődnek, és egy-egy képviselő kellőképpen kis területet, körzetet képvisel ahhoz, hogy alapos ismeretekkel, Hamilton szavaival, „aprólékos helyi tudással” rendelkezzen róla.⁹⁷ Számára tehát a partikuláris szimpátia feltételei adottak a nép és a szövetségi képviselők viszonylatában az történelmi-kulturális tér által biztosított tudáson alapuló szimpátia alapján.

Ezen túlmenően ugyanakkor a New York-i föderalisták a szövetségi kormányzat és a nép közötti szimpátia kérdését részben összekapcsolták az osztályok problémájával. Elismerve azt, hogy

⁹⁵ *Federalist*, 299, 299-300.

⁹⁶ *DHRC*, XXII: 1790.

⁹⁷ Uo., 1777.

a képviselők száma nem teszi lehetővé a társadalom teljes leképezését a szövetségi törvényhozásban, Hamilton például úgy érvelt, hogy bizonyos osztályok valójában rendelkeznek a szimpátia és a szeretet azon képességével, amely lehetővé tenné számukra, hogy olyan csoportok érdekeit is képviseljék, amelyek nem kerülnek be a szövetségi törvényhozásba. Így a 35. *Föderalistában* Hamilton a mellett érvel, hogy a „munkások” („*laborers*”) és „iparosok” („*manufacturers*”) érdekeit a legjobban a „kereskedők” („*merchants*”) tudják képviselni, így nem jelenthet nehézséget az utóbbiak számára, hogy helyettesítsék az előbbieket a törvényhozásban. Viszonyukat megfelelő szimpátia és szeretet jellemzi, melynek alapja a közös érdek. A két alsóbb osztály számos tagja a kereskedelmi kapcsolatoktól függ egzisztenciálisan – mutat rá Hamilton –, és „tudja, hogy a kereskedő az ő természetes patrónusa és barátja; és tisztában van vele, hogy ... az érdekeiket jobban képviseli a kereskedő, mint ők maguk”. Ez utóbbi jelenségnek még az is oka továbbá, hogy a munkások és iparosok híján vannak azoknak a készségeknek, melyek alkalmassá tennék őket arra, hogy a szövetségi törvényhozásban saját érdekeiket képviseljék.⁹⁸ Ebben az esetben tehát, bár egymástól különböző társadalmi osztályokról van szó, Hamilton szerint a hasonlóság elve, mely a reprezentáció alappillére az antiföderalisták szerint, maradéktalanul érvényesül a kereskedők és a másik két csoport tekintetében, amit a „természetes patrónus és barát” fogalma jelenít meg Hamilton érvelésében.

Hasonlóképpen gondolja Hamilton a földtulajdonnal bírók osztályának a képviseletét is, mely csoport szerinte – a látszat ellenére – hasonlóképpen homogén ahhoz, hogy a hasonlóság elve mentén a „földbirtokos” és a „legszegényebb bérlő” egyaránt képviseletet nyerjen a szövetségi törvényhozásban. Ami mindannyiukat összeköti, az az „az érdek, hogy minél alacsonyabban tartsák a földet

⁹⁸ *Federalist*, 233.

érintő adókat”. Ez azért mérvadó tényező, mert Hamilton nézete szerint „a közös érdek ... a szimpátia legerősebb köteléke”.⁹⁹

A hasonlóság és a szimpátia azonban nem feltétlenül kapcsolódik össze a Hamilton által számbavett minden egyes osztály esetében. Érvelése szerint az úgynevezett „iskolázott foglalkozások” (*„learned professions”*) képviselői – itt Sarah Knott szerint az egyházi személyek mellett orvosok, ügyvédek által meghatározott kategóriára kell gondolnunk¹⁰⁰ – nem rendelkeznek önálló osztályérdekkel. Ez teszi őket képessé arra, hogy a többi osztály érdekeit képviseljék, amennyiben azok megfelelnek a közjónak.¹⁰¹ Más szóval, ebben az esetben nem a nép és a képviselők közötti hasonlóság a perdöntő, hanem a hasonlóság, illetve a megfelelés elvének érvényesülése az adott osztály és a közjó tekintetében. Ezt hivatott garantálni ugyanakkor a „iskolázott” osztály képviseleti munkája a szövetségi törvényhozásban. A jelen esetben tehát az univerzális szimpátia át-
tétéles biztosításáról van szó: a képviseletből kimaradt osztályok Ha-

⁹⁹ Uo., 234. Fentebb már utaltunk rá, hogy Sarah Knott az alapvető különbséget az antiföderalisták és a föderalisták szentimentalizmusa között abban látja, hogy míg az előbbieket a hasonlóságon alapuló ún. „mimetikus” szimpátiát részesítették előnyben, és érveltek a kis területű köztársaság mellett, az utóbbiak annak „szuperlatív” változatát tekintették ideálisnak, mivel ez szerintük az érdekkülönbségeken felülemelkedve, a közjót szolgálta. Ez az értelmezés éles választóvonalat von a két tábor között, feltételezve, hogy a föderalisták nem éltek a hasonlóság elvével saját igazuk bizonyítására. Mindazonáltal az előző példák azt igazolják, hogy Hamilton mindenképpen számolt a hasonlóság elvével, ami a szövetségi képviselők egyes csoportjai és a nép közötti viszonyt illeti. Ráadásul érvelése a törvényekről (ld. lent), melyekre mint a szövetségi törvényhozók és a választók közötti szeretet és szimpátia létrehozásának az eszközeire tekintett, szintén a hasonlóság elvén alapul, és homogenizálja az antiföderalisták által heterogénnek tekintett állampolgári populációt. Minderről részletesebben ld. Vajda Zoltán, „Sentimental Federalism: The Mimetic Version of Sympathy in the Federalist Papers”, in Abádi Nagy Zoltán – Kádár Judit Ágnes – Tarnóc András, szerk., *A szavak szépsége, avagy a bibliográfus igazsága. Tisztelgés Vadon Lehel 70. születésnapján*, 2. köt. (Eger, 2012), 593–603.

¹⁰⁰ Knott, *Sensibility and the American Revolution*, 258.

¹⁰¹ *Federalist*, 234–235.

milton eszmefuttatása alapján csak akkor remélhetnek támogatást ezektől a csoportoktól, ha érdekeik nem a partikuláris, hanem az univerzális szimpátia mezőjébe esnek, és így a „tanult szakmák” osztályának, valamint a szövetségi szimpátia affektív terébe kerülnek.

Ide kapcsolódik a New York-i föderalisták azon véleménye is, amely vagyoni különbségekkel hozza összefüggésbe a szimpátiára való képességet. Közülük Robert Livingston volt az, aki határozottan kétségbe vonta az antiföderalisták által megfogalmazott osztályalapú szimpátiafelfogást. Az antiföderalista Melancton Smith álláspontjára válaszul kifejti, hogy valójában a gazdagok azok, akik igazán képesek együttérezni másokkal. A gazdagok kevésbé önzők, mint a szegények, ami szerinte azzal magyarázható, hogy az utóbbiakat elsősorban saját nyomoruk és nehézségeik foglalkoztatják, és így nem érezhetnek szimpátiát mások szenvedései iránt. Ennek az az oka, hogy szerinte „azok, akik a leginkább el vannak foglalva a saját gondjaikkal és nyomorúságukkal, a legkevesebb szimpátiával bírnak mások nyomora iránt. A szegények szimpátiája általában önző, míg a gazdagoké inkább érdektől mentes érzelem.”¹⁰² Ez az eszmefuttatás a „gazdagokat” az univerzális szimpátia birodalmába emeli, míg a szegényeket még a partikuláris szimpátia szférájából is kizárja, hiszen Livingston szerint ők valójában képtelenek a mások iránti együttérzésre. (Ez persze felveti a szeretet köztársaságában, azaz a politikában való részvételük indokoltságát.) Vagyis Smith középosztályaival ellentétben Livingston a felsőbb rétegekkel azonosítja az univerzális szimpátiára való képességet.

Ugyanakkor a szövetségi törvényhozás tagjai más módon is kötődnek az államokhoz, ahogy azt a föderalisták bizonyítani igyekeztek. Az 56. *Föderalistában* például Madison úgy érvel, hogy a szövetségi képviselők valójában komoly ismerettel rendelkeznek az államokkal kapcsolatban, hisz egykor a legtöbbjük az állami

¹⁰² *DHRC*, XXII: 1811.

törvényhozás munkájában is részt vett, vagy éppen egyidejűleg képviselői tisztséget tölt be a szövetségi és az állami törvényhozásban. Márpedig ott „az összes, az állammal kapcsolatos helyi információ és érdek összegyűlik”.¹⁰³ Vagyis ebben az esetben az ismertség és az egykor szerzett tapasztalat összeköti a szövetségi képviselőket az államok törvényhozásaival, így a szimpátia terének történelmi-kulturális változata az, amelynek ily módon részévé válnak.

A 49. *Föderalistában* Madison szintén a szövetségi törvényhozás és a nép közötti kötelékek erősségét emeli ki. Eszmefuttatása alapján az előbbi tagjai mind a vérségi alapú, affektív típusú szimpátia, mind pedig a történelmi-kulturális dimenzió jóvoltából a legközelebb állnak a néphez a szövetségi kormányzat többi ágának tagjaihoz képest, és általános nézet alapján „a nép jogainak és szabadságainak a legfőbb őrei”. Ennek egyrészt az az oka, hogy közvetlen kapcsolatban vannak a néppel, másrészt pedig a rokonsági kötelékek által biztosított proximitáson alapuló szimpátia kiegészíti az ismeretségre épülő szeretetet és szimpátiát.¹⁰⁴ A szövetségi törvényhozás képviselőit – állítja Madison – „vérségi, baráti és ismeretségi” kötelékek fűzik „a társadalom legbefolyásosabb részének egy nagy hányadához.”¹⁰⁵ Ez az erős szimpátia hozzájárul a törvényhozás meghatározó pozíciójához a szövetségi kormányzatban, ami egyúttal szükségessé teszi annak megfelelő korlátozását a szövetségi kormányzaton belüli fékek és ellensúlyok rendszerén keresztül.

A szövetségi képviselők és a nép közötti szeretet és szimpátia létrejöttének egy másik módja a New York-i föderalisták szerint a törvényeken keresztül érhető tetten. Mivel a köztársaságban a törvények, melyek a képviselők akaratából születnek meg, saját magukra nézve is érvényesek, nem fognak úgy törvénykezni, hogy az önmagukra nézve és így a nép számára is kedvezőtlen legyen.

¹⁰³ *Federalist*, 341.

¹⁰⁴ Uo., 315.

¹⁰⁵ Uo.

Hamilton érvelése a 36. *Föderalistában* a törvény előtti egyenlőséggel összefüggő hasonlóság elvére apellál és egyazon történelmi-kulturális szimpatikus térben egyesíti a képviselőt és a népet: A „függés, valamint annak szükségessége, hogy őt és az utókort olyan törvények kötik, amelyekhez jóváhagyását adja, a képviselő és a választó közötti szimpátia valódi és erős kötelékei”. Így a szövetségi szinten meghozott törvények az affektív szimpatikus tér kialakulását szolgálják, létrehozván „az érdekek közösségét és az érzelmek szimpátiáját” – erősíti meg Hamilton az 57. *Föderalistában*.¹⁰⁶

A föderalisták szerint a törvénykezés mellett a választások rendszere is képes arra, hogy a szövetségi képviselőkben szimpátiát és szeretetet ébresszen a nép iránt, mivel – amint Hamilton a ratifikációs vitában kifejtette – a képviselők a választások révén a nép ellenőrzése alatt állnak, és így az ő nézetét kell, hogy képviseljék. A képviselőnek „vissza kell térnie a közösséghez, ... a népe akarától függ; és nem állhat érdekében az, hogy ellenezze kívánságait.” A képviselőknek továbbá – érvel Hamilton a 36. *Föderalistában* – a szavazatmaximalizálás érdekében ismerniük kell választóik érzéseit: a szövetségi képviselőnek „tájékozódnia kell [a nép] természetéről és hajlamairól, és hajlandónak kell lennie arra, hogy megfelelő mértékben engedje magát befolyásolni általa”.¹⁰⁷ Ennek a tudásnak a szükségességét erősíti meg Madison is, aki az 52. *Föderalistában* felhívja a figyelmet arra, hogy a szövetségi képviselőknek „közvetlenül a néptől kell függeniük és bensőséges szimpátiával kell viseltetniük iránta”. Ezt a „függést” és „szimpátiát” szolgálják a rendszeres időközönként megrendezett „választások”.¹⁰⁸

A föderalisták szerint hasonló szentimentális működés jellemzi a választások hatásmechanizmusát specifikusan a szenátus tagjaival kapcsolatban is. Amint azt Hamilton kifejti, a választás aktusa

¹⁰⁶ Uo., 235, 345.

¹⁰⁷ 1788. június 21. in Bailyn, 2: 766. *Federalist*, 235.

¹⁰⁸ *Federalist*, 323, 324.

révén a szenátorok szem előtt fogják tartani az államok érdekeit, mivel az utóbbiakhoz „szeretet és függés” köti őket. Újraavasztásuk érdekében ezért tekintettel kell lenniük az államok választóinak szeretetére.¹⁰⁹ A választás – ahogy Madison az 57. *Föderalistában* írja – egyrészt emlékezteti a szövetségi képviselőket arra, hogy a néptől származnak, ahonnan csak ideiglenesen emelkedtek ki, és ha nem választják őket újra, visszakerülnek közé.¹¹⁰ Ugyanakkor a megválasztás olyan pszichológiai folyamatokat indukál a képviselőkben, amelyek a hála érzésén keresztül „ideiglenes szeretetet” váltanak ki bennük a választóik iránt – írja Madison az 57. *Föderalistában*.¹¹¹ Más szóval, ebben az esetben nem annyira a hasonlóság jelenti a közös platformot a képviselők és a nép között, hanem az ideiglenes együttlét a szimpátia affektív terében.

Korábban láttuk, hogy az antiföderalistákhoz hasonlóan a föderalisták is vallották az *oikeiōsis* elvét, és ennek szellemében a nép erősebb elkötelezettségét egy adott állam kormányzata iránt a szövetségivel szemben. Ugyanakkor az is világos, hogy az utóbbival összefüggésben a szentimentális kapcsolat lehetőségéről a nép viszonylatában is szóltak. Egyúttal azonban úgy vélték, a nép is képes arra, hogy a fizikai szimpátia terében meglévő távolság ellenére affektív kapcsolatot építsen ki a föderális kormányzat irányában. Pontosabban rávehető arra, hogy lojalitást és szeretetet tanúsítson iránta.

Az alkotmányozók úgy vélték, hogy mivel az államok nagyobb eséllyel pályázhatnak a nép lojalítására, ezt a kötődést csak az érdekek erejével lehet megtörni. Ennek oka, hogy az új kormányzat jobban szolgálta volna a nép érdekeit, így annak szeretetét is képes lett volna elnyerni az államok kormányzatának rovására. A föderalisták

¹⁰⁹ Bailyn, 2: 800.

¹¹⁰ *Federalist*, 344–345.

¹¹¹ Uo., 344.

azt hangoztatták, hogy a nép lojalitását a szövetségi kormányzat leginkább azzal szerezheti meg, ha kellőképpen „hatékony” és „jó” kormányzást valósít meg.¹¹² Amellett érveltek, hogy egyrészt az új szövetségi kormányzat a „jó kormányzás” elveit fogja megtestesíteni, azaz egyrészt a képviselők antiföderalisták által kevesellt száma ellenére az új politikai rendszerben a legalkalmasabbak kerülnek majd döntéshozatali helyzetbe, másrészt a hosszabb hivatalban töltött idő (vö. nem évenkénti választások) a kormányzási tapasztalat erősödését szolgálja, és mindez jobb szövetségi kormányzást fog eredményezni a közjó szolgálatában.¹¹³

A New Yorki föderalisták számára a „jó kormányzás” elve valójában a képviselők számáról szóló vita alternatívájaként jelent meg. Ahogy például Hamilton kifejtette az állam ratifikációs vitájában, az antiföderalista nézettel szemben, a nép kormányzatba vetett „bizalmát” nem képviselőinek száma határozza meg, hanem az, hogy miként kormányoz. A kormányzás hatékonysága pedig nagyobb valószínűséggel köthető össze kisebb létszámú testülettel, mint nagyobbal.¹¹⁴

A „jó kormányzás” alapja ugyanakkor a föderalisták számára szentimentális elemekből tevődött össze, és nem pusztán célnak, hanem eszköznek is tekintették a nép szimpátiájának megnyerésére.

Ezt mutatja például Hamilton érvelése, aki a 27. *Föderalistában* kifejti: „Az a jelenség, ami ritkán van hatással [az ember] érzékeire, általában csupán átmeneti befolyást gyakorol az elméjére. ... Attól a kormányzattól, amely folyamatosan távol van és nem látható, aligha valószínű, hogy hatással lesz az emberek érzékeire”.¹¹⁵ Ugyanakkor minél gyakrabban találkoznak az emberek a szövetségi kormányzattal mindennapi életükben, annál inkább megismerik

¹¹² Carey McWilliams és Hale, „The Constitutional Convention and the Founding Principles”, 23–24 Storing, 1. köt., 41, 42.

¹¹³ Epstein, „The Case for Ratification”, 295.

¹¹⁴ *DHRC*, XXII: 1769–1770.

¹¹⁵ *Federalist*, 203.

azt, és így nagyobb szeretetet mutatnak iránta. Hamilton szavaival: „minél inkább megszokják a polgárok, hogy politikai életük hétköznapi történései kapcsán találkoznak a [szövetségi kormányzattal], az minél inkább ismertté válik látásuk és érzéseik számára, és minél inkább jelen van azokban a kérdésekben, amelyek a legérzékenyebb kötelékeket érintik, és amelyek mozgásba hozzák az emberi szív legaktívabb rugóit, annál valószínűbb, hogy ki fogja váltani a közösség tiszteletét és ragaszkodását”.¹¹⁶ Hamilton tehát a szövetségi kormányzat képviselői és a nép viszonylatában az erőteljesebb kormányzás eredményeként értelmezi a szentimentális kötődést generáló proximitás létrejöttét. A jó kormányzás eszménye számára tehát a szövetségi és az állami szint közötti távolság leküzdését jelenti szentimentális értelemben.

Ez a szentimentális igény mondatja továbbá vele – amint azt a 16. *Föderalistában* írja –, hogy a szövetségi kormányzatnak – ellentétben az antiföderalisták elképzeléseivel – „az állampolgárok személyéig kell vinnie hatókörét”. „Az Unió kormányzatának – az egyes államok kormányzatához hasonlóan – képesnek kell lennie arra, hogy közvetlenül az egyének reményeihez és félelmeihez szóljon, valamint, hogy segítségül hívja azokat a szenvedélyeket, amelyeknek a legerősebb hatása van az emberi szívre”.¹¹⁷ Amint pedig a ratifikációs vita során fogalmazott, kellően kis létszámú szövetségi törvényhozó testület az, amely el tudja érni ezt a célt: „A nép kötődését” – érvel – „valószínűleg jobban szolgálja azon üdvös események sora, amelyek bölcs vita és határozott végrehajtás eredményei, amelyeket illetően ugyanakkor a nagy testületek sokkal kevésbé kompetensek, mint a kicsik.”¹¹⁸ Hamilton számára tehát a szeretet köztársaságának alapja egy erős szövetségi kormányzat,

¹¹⁶ Uo.

¹¹⁷ Uo., 154.

¹¹⁸ Hamilton in Bailyn, 2: 769. Hamilton a „bíróságok”, ill. az államok „belső ügyeinek” kezelése révén látta lehetségesnek ennek megvalósítását. *Federalist*, 154, 203.

melynek ereje jórészt szentimentális jellegű és az emberek szívéhez szól a szimpátia történelmi-kulturális, valamint affektív terén keresztül, legyűrve az Unió természetéből adódó, fizikális tér által jelentett korlátokat.

Herbert Storing szerint a föderalisták a jó kormányzat eszményét összekapcsolták az erő elvével. Vagyis úgy vélték, hogy a hatékony szövetségi kormányzás alapvetően az erő és a kényszer révén valósulhat meg, mivel így érhető el a demokrácián alapuló kormányzat iránti engedelmesség, illetve annak elfogadása a nép részéről.¹¹⁹ Ugyanakkor viszont érvelésükben az erő és a kényszer problémája összefüggött a szeretetével is, de egymással ellentétes jelenségekként.

Hamilton a 27. *Föderalistában* azt is megfogalmazza, hogy a jó kormányzatra épülő szimpátia elnyerése során a szövetségi kormányzat inkább a szereteten mintsem az erőn (*force*) alapuló kapcsolatot tud kiépíteni a néppel. Az előbbi „minél inkább azon csatornákon és áramlatokon keresztül jelenik meg, amelyekeken keresztül az emberiség szenvedélyei természetesen áramlanak, annál kevésbé fogja igényelni a kényszer erőszakos és veszedelmes eszközének segítségét.”¹²⁰ A szeretet alternatívája tehát ebben a konstellációban is az erő. A kettő Hamilton számára sem összeegyeztethető, ám – különös módon – az erősebb szövetségi kormányzat számára összefügg a nagyobb szeretettel nép és kormányzat között.¹²¹

¹¹⁹ Storing, 1. köt., 42–43.

¹²⁰ *Federalist*, 203.

¹²¹ Madison a jó kormányzás mint a proximitáson alapuló szimpátiát ellensúlyozandó stratégia elvét kiterjeszti a szenátus és a nép viszonyára. Amint a 63. *Föderalistában* kifejti, a szenátus és a szövetségi törvényhozás közül az utóbbi – a már fentebb említett okok miatt – közelebb áll a néphez, inkább élvezve annak szimpátiáját és szeretetét. Ezt ellensúlyozandó, az előbbinek „felvilágosult politikával”, a „közjó iránti odaadásról” tanúbizonyságot téve kell részesülnie a nép szimpátiájából. Uo., 375.

A föderalisták érvelésében a szimpátia terei a nép és a központi kormányzat viszonylatában tehát döntő mértékben a partikuláris verzió irányába mutatnak. Még a legutóbbi esetben is, amikor a kormányzat erőteljesebb jelenléttel kívánja elnyerni az emberek lojalitását és szeretetét, a nép nincs arra kényszerítve, hogy univerzális szimpátiát mutasson az állam iránt, hiszen az előbbinek nem kell átlépnie a homogén lokalitás jelentette korlátait. A népnek az új alkotmány által létrehozott rendszerben nem kell kilépnie a szimpátiájának helyi szférájából, ahol a proximitás, homogenitás és hasonlóság elvei érvényesülnek. Ilyen értelemben a New York-i föderalisták képe a népről nem tért el az antiföderalistákétól. A fizikai távolságból fakadó idegenkedést Hamilton szerint nem a nép felvilágosodásával, vagyis az univerzális szimpátia kiterjesztésével kell kompenzálni, hanem inkább a szövetségi államnak a nép saját szimpatikus terébe kell belépnie, így törekedvén elnyerni szeretetét és szimpátiáját.

Ily módon a föderalisták, elismerve az antiföderalisták *oikeiōsison* alapuló elképzeléseit a partikuláris szimpátiáról az államok, a képviselők és a nép viszonylatában, egyrészt azt kívánták bizonyítani, hogy valójában az többféleképpen érvényesülhet – fizikai, affektív és történelmi-kulturális tekintetben egyaránt –, másrészt az valójában a népen belül, valamint a szövetségi kormányzat és az államok, illetve a nép között is erőteljesen jelen van, harmadrészt, mesterséges eszközökkel is létrehozható nép és szövetségi kormányzat tekintetében. Mindezzel azt is igazolni kívánták, hogy az új alkotmány egyrészt csupán az egyik politikai szinten meglévő szeretet és szimpátia kompenzálását szolgálva képes úrrá lenni az Unió problémáin, a proximitás erejét az erősebb Unió javára fordítva, másrészt viszont érvelésükben a politikai szentimentalizmus lokális tereit is a maguk javára igyekeztek fordítani, cáfolni próbálván az új politikai rendszert övező túlhatalommal kapcsolatos félelmeket.

5.

THOMAS JEFFERSON ÉS A SZERETET KÖZTÁRSASÁGA

5.1. Bevezető

Thomas Jefferson (1743–1826) gazdag politikai pályája szorosan összefonódott az Egyesült Államok korai időszakának sorsfordító eseményeivel. A forradalom idején még Virginia állam törvényhozásának képviselője (1769–1776), majd az állam kormányzója (1779–1781). 1785 és 1789 között a Benjamin Franklint felváltó párizsi amerikai követ, később George Washington első kormányában külügyminiszter. 1801 és 1809 között az Egyesült Államok elnökeként ér politikai karrierjének a csúcsára. Mindeközben különös figyelmet fordít arra, hogy tájékozódjék a korabeli művelt világ legfontosabb fejleményeiről. Európai politikusokkal és gondolkodókkal tart kapcsolatot, levelez. Ennek a szellemi kapcsolatnak, valamint a William and Mary College-ban folytatott tanulmányai eredményeképpen eljutottak hozzá a szentimentalizmus eszmeáramlatának tengerentúli képviselőinek eszméi is.

Jefferson volt az az amerikai gondolkodó, aki a köztársaság korai időszakában a szentimentalizmusra is építve olyan komplex eszmerendszert dolgozott ki, mely morális-antropológiai alapokról kiindulva a különféle politikai szerveződések, így a nemzettel összefüggő kérdéseket is igyekezett megválaszolni. Ehhez a problematikához kapcsolódva, a munkának ebben a részében egyrészt azt vizsgálom meg, hogy Jefferson a szeretet és szimpátia milyen formáit gondolta jellemzőnek a különböző etnikai csoportok tekin-

tetében, és hogy a köztük feltételezett különbségek milyen következménnyel jártak gondolkodásában az amerikai fehér nemzethez fűződő viszonyuk szempontjából. Másrészt arra a kérdésre is igyekszem választ kapni, hogy a szentimentalizmus differenciált szeretet és szimpátia felfogása miként befolyásolta egy, az amerikai nemzet határain túl létező populációval, nevezetesen a spanyol gyarmatok függetlenségi törekvéseket megfogalmazó lakosságával kapcsolatos elképzeléseit interamerikai kontextusban.

Elsőként Jeffersonnak az észak-amerikai indiánokról vallott nézeteit veszem szemügyre, és igyekszem megmutatni, hogy szerte az őslakosok fehér nemzetbe való integrálásának lehetőségét alapvetően meghatározta szeretetre való képességük, ami viszont nagyban összefüggött erkölcsi érzékük fejlettségével. Emiatt a szeretet és a szimpátia különböző dimenziói eltérő módon jelentek meg az indián közösségeken belül, illetve az őket a fehér társadalomhoz fűző viszonyukban. Ugyanakkor, mint látni fogjuk, egyben fontos szerepet játszottak Jefferson azon elképzeléseiben, amelyek végső soron asszimilációjuk lehetőségét szentimentális képességeikkel kapcsolták össze.

Ezzel szemben az Egyesült Államokban élő fekete rabszolgákkal kapcsolatos elképzeléseivel összefüggésben Jefferson nem ítélte alkalmasnak szimpátiával és szeretettel összefüggő tulajdonságait arra, hogy egyrészt a fehérekhez hasonló szeretetközösséget formáljanak a rabszolgaság állapotában, másrészt, hogy felszabadításuk után integrálódjanak a fehérek nemzetébe. Az előbbiben a hozzájuk köthető affektív szimpatikus tér defektusa, míg az utóbbiban történelmi-kulturális szimpátiájuk akadályozta őket. Ezért Jefferson csak a felszabadított rabszolgák új generációját tartotta alkalmasnak egy pozitív irányú változás megvalósításában.

Végül, ennek a résznek az utolsó fejezetében Jeffersonnak a spanyol birodalom újvilági népeivel összefüggő elképzeléseit veszem szemügyre a szentimentális nemzetfelfogás perspektívájából. Az 1810-es évektől kezdve függetlenné váló latin-amerikai spanyol

gyarmatok sorsával kapcsolatban megfogalmazott prognózisai során Jefferson nagyban épített a korabeli fejlődésfelfogásra, illetve annak következményeire. Ugyanakkor mindezt összekapcsolta az Egyesült Államokhoz fűződő viszonyukat jellemző szentimentális feltételrendszerrel. Jóllehet Jefferson inkább a nehézségeket regisztrálta az újonnan létrejövő független államok népeinek önkormányzatiságra való képességét illetően, elképzelhetőnek tartotta, hogy a kulturális hasonlóság elvén alapulva az Egyesült Államok jó viszonyt alakítson ki a számára aktuálisan despotikus tendenciákat mutató spanyol-amerikai államokkal.

A szentimentalizmus jelenlétére Jefferson gondolkodásában már több kutató rámutatott. Garry Wills vagy Peter Coviello például a Függetlenségi Nyilatkozat (1776) szövegének általa készített első változata kapcsán felhívta a figyelmet arra, hogy Jefferson érvelése szerint végső soron a gyarmatok és az anyaország közötti, a szereteten alapuló szentimentális kötelékek elszakadása vezetett a függetlenné válás aktusához.¹ Peter Onuf pedig az amerikai nemzet Jefferson általi „szeretetközösségként” történő felfogására mutatott rá: ez volt az a koncepció, mely alapján Jefferson egyenrangú köztársaságok összességéként igyekezett felfogni az Uniót. E nézet szerint az Amerikai Egyesült Államokat mint nemzetet tartják össze a szeretet szálai, és emiatt az egység ellen ható politikai tényezők, mint például a föderalisták vagy a fehérektől különböző etnikai csoportok – feketék és indiánok – nem képezhetnék annak részét.²

¹ Garry Wills, *Inventing America: Jefferson's Declaration of Independence* (New York, 1979; 1978), 307–319; Peter Coviello, „Agonizing Affection: Affect and Nation in Early America”, *Early American Literature* 37.3 (2002): 439–468; uő., *Intimacy in America: Dreams of Affiliation in Antebellum Literature* (Minneapolis, 2005), 160–169.

² Peter S. Onuf, *Jefferson's Empire: The Language of American Nationhood* (Charlottesville, 2000), idézett kifejezés: 14.

Jefferson feketékről vallott elképzelései kapcsán szintén Onuf mutatott rá a generációk jelentőségére a szentimentalizmus szempontjából, illetve John Saillant az amerikai államférfi szeretetfelfogásának korlátozott voltára.³ Ezen túlmenően Andrew Burstein foglalkozott általánosan Jefferson szentimentális gondolkodásának főleg az európai hatások nyomán megjelenő elemeivel, így az érzékenységnek az én és a külvilág közötti kapcsolat megragadásában betöltött szerepével, az énművelés jelentőségével és általában az érzelmek szerepével az olyan, Jefferson számára fontos tevékenységekben, mint a levelezés vagy a baráti kapcsolatok ápolása.⁴

Ugyanakkor a fentiek közül egy szerző sem veti fel annak lehetőségét, hogy Jefferson a szimpátia és a szeretet több válfaját is alkalmazta, amikor a feketéknek, indiánoknak vagy spanyol-amerikaiaknak az amerikai fehér nemzethez mint szeretetközösséghez való viszonyulását próbálta meghatározni, holott ezen különbségek jelentősége egyértelműen kimutatható az ő esetében is. Mint az alábbiakban látni fogjuk, ezen csoportoknál a szeretet terei más-más módon jelentek meg a jeffersoni elemzésekben. Ennek bizonyításához azonban előzetesen szükséges áttekinteni Jefferson szentimentális gondolkodásának legfontosabb elemeit morálfilozófiájával való összefüggésben.

Thomas Jefferson szimpátia- és szeretetfelfogásának alapvetése morálfilozófiájának meghatározó komponenséhez, az erkölcsi ér-

³ Peter S Onuf, „Every Generation Is an ‘Independant Nation’: Colonization, Miscegenation, and the Fate of Jefferson’s Children”, *The William and Mary Quarterly*, 3rd Ser. 57.1 (2000): 153–170; John Saillant, „Black, White, and ‘The Charitable Blessed’: Race and Philanthropy in the American Early Republic”, *Essays on Philanthropy*, no. 8. (Indianapolis, 1993).

⁴ Andrew Burstein, *The Inner Jefferson: Portrait of a Grieving Optimist* (Charlottesville and London, 1995).

zékhez kapcsolódik. Gondolatvilágában az erkölcsi érzék az, amely egyszerre fejezi ki az ember képességét arra, hogy különbséget tudjon tenni erkölcsileg helyes és helytelen között, és kövesse az erkölcsi jót, illetve, felülemelkedve az önszeretet korlátain, szeretetet érezzen és mutasson embertársai iránt. Ez a kettős funkció teszi az erkölcsi érzéket különösen fontossá a tekintetben, hogy az individuumok képesek legyenek társas formában létezni.

Jefferson 1814-ben, Thomas Lawnak írt levelében fogalmazza meg, hogy az ember „társas lény”,⁵ és hogy ez a természete az erkölcsi érzékből fakad, melynek révén természettől fogva „szereti a többieket”. Ez az érzék egyben a másik ember iránti „kötelesség” erkölcsi imperatívuszát is indukálja az egyénben. Vagyis Jefferson erkölcsi érzék felfogása egyesíti a szeretet, valamint a morális ítéletalkotás képességét.⁶ Ennek a fúzióknak messzemenő következményei voltak Jefferson rendszerében, hiszen a szeretet és a szimpátia létrejöttét erkölcsi feltételekhez kötötte. Ezért – mint látni fogjuk – az egyéni közösségeket összetartó kötelékek tekintetében a szeretet és a szimpátia megléte vagy hiánya erkölcsi vonatkozással is bírt, és feltételrendszerét alapvetően az adott kultúra mibenléte határozta meg.

Jefferson szerint az erkölcsi érzék aktivizálódásának a szerve a szív, melynek segítségével az egyénben olyan érzelmek generálódnak, mint „szimpátia”, „jóakarát”, „hála”, „igazság”, „szeretet” és „barátság” – ahogy azt megfogalmazza az arisztokrata származású Maria Cosway angol festőművésznőnek írt levelében 1786-ban.⁷

⁵ Thomas Jefferson Thomas Law-hoz, 1814. június 13., in Merrill D. Peterson, szerk., *The Portable Thomas Jefferson* (a továbbiakban: *Portable Jefferson*) (New York, 1975), 542.

⁶ Uo. Erre röviden utal Daniel Wickberg, „The Sympathetic Self in American Culture, 1750–1920”, in Wilfred M. McClay, szerk., *Figures in the Carpet: Finding the Human Person in the American Past* (Grand Rapids és Cambridge, 2007), 139.

⁷ Thomas Jefferson Maria Coswayhez, 1786. október 12, in *Portable Jefferson*, 409.

A szív az, melynek révén az én képes együttérezni másokkal, ami egyben öröm forrása is a számára. Ugyanitt, a megszemélyesített szív és ész dialógusában az előző a következőképpen szól: „És mi lehet annál fenségesebb élvezet, mint az, hogy könnyeinket vegyítsük annak könnyeivel, akit az ég keze sújtott? Hogy gondját viseljünk a betegnek, aki az ágyat nyomja, és hogy megszépítsük terhes és fájdalmas pillanatait? Hogy megosszuk a kenyerünket azzal, akinek a balsors semmit nem hagyott? Ez a világ tele van fukar emberekkel, és hogy könnyítsünk terhén, meg kell azt osztanunk egymással.”⁸ Jefferson morálfilozófiai rendszerében tehát a szimpátia, a mások örömeiben és bánatában való osztozás, a másik ember számára nyújtott önzetlen segítség valójában az erkölcsi érzékből fakad, melynek a szív a központja.

Továbbá Jefferson szerint az erkölcsi érzék egységesen minden emberben megtalálható, és ugyan előfordulhat, hogy fejletlen, illetve nem tökéletes, ám a hiányosságok pótolhatók – például a nevelés révén.⁹ Mi több, ahogy arra Jean M. Yarbrough történész rámutatott, Jefferson úgy gondolta, hogy számára a megszületett individuum még tökéletlen erkölcsi érzékkel bír, és az csak idővel, gyakorlás révén fejlődik ki.¹⁰ Ebből következik természetesen a gyermeknevelés jelentősége Jefferson számára, hiszen az erkölcsi érzék hiánya meggátolja a szabad egyének életközösségének létrejöttét, illetve a gyermek felnőtté válása azonos az ilyen közösségekben való létezéshez szükséges morális fejlettségi szint elérésével. Ugyanakkor a fejletlen vagy hiányos erkölcsi érzéket részben

⁸ *Portable Jefferson*, 407.

⁹ Thomas Jefferson Thomas Lawhoz, 1814. június 13., in *uo.*, 542–543.

¹⁰ Jean M. Yarbrough, *American Virtues: Thomas Jefferson on the Character of a Free People* (Lawrence, 1998), 34, 44, 54. Jefferson számára az erkölcsi érzék fejlesztése a „gyakorlás” és „szokás” elvén alapult, és alapját képezte az erényes viselkedésnek. Erről ld. Jefferson Robert Skipwithhez, 1771. augusztus 3., in *Portable Jefferson*, 350.

kompenzálhatja az ész, amennyiben az segítséget nyújthat a helyes erkölcsi ítélet kialakításában.¹¹

Végezetül, a jeffersoni erkölcsi érzék egyik alapvető fontosságú jellemvonása annak kulturális meghatározottsága, vagyis, hogy mibenléte szorosan összefügg az adott kultúra jellegével és normarendszerével. Ezért ahhoz hasonlóan, ahogy a különböző társadalmak erkölcsi szabályai különböznek egymástól, az erkölcsi érzék ezekhez tartozó különböző változatai is kultúránként eltérő tartalommal bírnak Jefferson szerint. Ugyanaz a cselekedet más-más megítélés alá eshet különböző társadalmakban az erkölcsi szabályrendszerek eltérő volta miatt. Ezért a különböző kultúrákban

¹¹ Morton White, *The Philosophy of the American Revolution* (New York, 1978), 126. James Oakes történész Morton White alapján arra a következtetésre jut, hogy Jefferson gondolatvilágában az ész szoros kapcsolatban áll az erkölcsi érzékkel – olyannyira, hogy „irányítja és ellenőrzi” azt. Igazolásképpen pedig Jefferson azon nézetére hivatkozik, mi szerint a feketék esetében az erkölcsi érzék a nevelés segítségével javítható, illetve, hogy erkölcsi érzékük „használatát” nagyban függött „racionális” képességeiktől. James Oakes, „Why Slaves Can’t Read: The Political Significance of Jefferson’s Racism”, in James Gilreath, szerk., *Thomas Jefferson and the Education of a Citizen* (Washington, D.C., 1999), 183. Oakes gondolatmenete azonban több szempontból is problematikus. Egyrészt azt feltételezi, hogy Jefferson a feketék oktatásával racionális képességeiket kívánta fejleszteni annak érdekében, hogy erkölcsi érzéküket javítsa. Oakes azonban nem számol azzal, hogy Jefferson oktatási elképzeléseiben az erkölcsi érzék fejlesztése önmagában fontos program-pont volt a racionális fejlődésükkel egyetemben, de attól függetlenül is. Másrészt az a tény, hogy Jefferson a racionális képességek fejlesztésével kívánta ellensúlyozni a feketék feltételezett erkölcsi hiányosságát, nem jelenti azt, hogy a már kialakult erkölcsi érzék ne működné az ész segítségével nélkül. Erre a segítségre csak akkor van szüksége, amint azt láttuk, amikor az előbbi működése elégtelennek bizonyult. A feketék erkölcsi érzéke egyébként is komplex problémaként jelentkezett Jefferson erkölcsfilozófiájában. Erről részletesen ld. lentebb, az 5.3. fejezetet. Jefferson tehát alapvetően egymástól független entitásokként kezelte az ésszt és az erkölcsi érzéket. Erre ld. például Maria Coswayhoz írt, már fentebb idézett levelét, melyben a „fej” és a „szív” dialógusában két, egymástól helyileg és funkcionálisan élesen elkülönülő szuverén „beszélő” folytat polémiát, és az erkölcsi érzéket megtestesítő szív egyértelműen elutasítja az ész beavatkozását amikor erkölcsi vagy szeretettel és szimpátiával kapcsolatos kérdések merülnek fel.

az erkölcsi érzék eltérő elvárásokat közvetít az egyén felé.¹² A szabályrendszer pedig, melyhez az erkölcsi érzéknek idomulnia kell, az adott közösség többségi elven nyugvó véleményén alapul, amit az egyén a „képzelőerő” segítségével érzékelhet.¹³ A képzelőerő ahhoz is szükséges, hogy az individuum fel tudja mérni, mások hogyan értékelnék erkölcsi szempontból cselekedeteit, és ennek megfelelően hozza meg a döntéseit erkölcsi szempontból.¹⁴

Jefferson rendszerében az erkölcsi érzék fejlesztése a nevelés segítségével valósul meg, és szorosan összekapcsolódik az adott kultúrával. Számára a nevelés célját és elveit a kulturális kontextus mibenléte határozta meg. A nevelés révén válhattak elfogadottá a képviselők is a nép számára, mivel azonos kulturális kontextusban alakult ki erkölcsi érzékük.¹⁵ Következésképpen az erkölcsi érzék oktatáson keresztül történő fejlődése Jefferson gondolatvilágában erőteljesen a szimpátia partikuláris változata érvényesülésének irányába mutatott.

Míndez ugyanakkor azt is jelenti, hogy Jefferson esetében az erkölcsi érzék általános jegyeit tekintve megfelel az erkölcsi relativizmus-

¹² Thomas Jefferson Thomas Lawhoz, 1814. június 13., in *Portable Jefferson*, 542–543. Ld. még White, *The Philosophy of the American Revolution*, 126.

¹³ Charles A. Miller, *Jefferson and Nature: An Interpretation* (Baltimore, 1988), 92. Yarbrough, *American Virtues*, 42. Azt, hogy a kulturális meghatározottság milyen fontos szerepet töltött be Jefferson gondolkodásában, az a tény is mutatja, hogy a kor normái alapján egymástól egyébként elkülönülő magán és közzsféra nála összekapcsolódik, amennyiben gyermekeihez és rokonaihoz intézett levelezésében arra biztatja őket, hogy igyekezzenek megfelelni a világ elvárásainak, azaz személyes boldogságuk és boldogulásuk feltételének a kulturális kontextus pozitív visszajelzését tekintette. Erről ld. Frank Shuffelton, „Binding Ties: The Public and Domestic Spheres in Jefferson’s Letters to His Family”, in James Gilreath, szerk., *Thomas Jefferson and the Education of a Citizen* (Washington, D.C., 1999), 30, 33.

¹⁴ Yarbrough, *American Virtues*, 40, 41.

¹⁵ Jennings L. Wagoner, Jr., „That Knowledge Most Useful to Us’: Thomas Jefferson’s Concept of Utility in the Education of Republican Citizens”, in James Gilreath, szerk., *Thomas Jefferson and the Education of a Citizen* (Washington, D.C., 1999), 116, 117, 122.

nak, mely a szimpátia, illetve a szeretet tekintetében is érvényesül, amennyiben – amint azt látni fogjuk a későbbiekben – ezek jellege és intenzitása az eltérő kultúrákat képviselő csoportok esetében alapvető különbségeket mutat, melynek mibenlétét azonban azoknak a különféle társadalmi-történelmi fejlődési stádiumokhoz köthető kulturális állapota határozza meg. Ez egyaránt érvényes az amerikai bennszülöttek, feketék vagy a spanyol-amerikaiak tekintetében.

5.2. Jefferson és a szentimentalizmus korlátai az amerikai bennszülöttek közösségében

Jefferson indiánokkal kapcsolatos nézeteiben döntő szerepet játszottak a népcsoporttal összefüggő korabeli tudományos elképzelések, valamint saját tapasztalatai, melyek a velük való közvetlen kontaktuson, illetve tudományos igényű kutatásain alapultak. Ezen tudás pedig abba az irányba mutatott, hogy mint a domináns fehér kultúrától antropológiai és kulturális tekintetben különböző közösség, az észak-amerikai indiánok szükségképpen kihalásra vannak ítélve.

A Jefferson szülőföldjén, Virginia állam területén élő bennszülöttek száma a 18. század közepére alaposan megcsappant annak ellenére, hogy ekkor még alapvetően határvidéki állapotok jellemezték az ottani kultúrát. A kezdetben gyér fehér telepes jelenléthez nem társult masszív indián dominancia, ugyanis az itt található törzsek vagy elvándoroltak (szaponi indiánok) vagy pedig a fehérekkel való korábbi kontaktus eredményeként erőteljes népességvesztést szenvedtek (póheten törzs).¹⁶ Jefferson tehát személyesen érezte azt a folyamatot, melynek részeként az amerikai (virginiai) indiánok

¹⁶ Merrill D. Peterson, *Thomas Jefferson and the New Nation: A Biography* (London, 1975; 1970), 5; Anthony F. C. Wallace, *Jefferson and the Indians: The Tragic Fate of the First Americans* (Cambridge, 1999), 87, 88, 79, 83.

fokozatosan eltűntek a meghódított területekről. Ezt jelezték számára azon emlékek, melyek környezetében egykor jelentős indián kultúráról tanúskodtak úgy, mint a halomsíros temetkezési szokásokkal rokonságot mutató, szűkebb környezetében is megtalálható, elhagyott indián síremlék építmények.¹⁷

Az indiánok fokozatos eltűnését Jefferson ugyanakkor természetes folyamatként fogta fel, mely egybevágott a korabeli angolszász kultúrákban meghatározó és elsősorban a skót felvilágosodás antropológiai irányultságú gondolkodóinak nevéhez fűződő civilizációs fejlődéselmélettel. Francia előzmények alapján Adam Smith (1723–1790), Lord Kames (Henry Home) (1696–1782), David Hume (1711–1776), Adam Ferguson (1723–1816) vagy William Robertson (1721–1793) munkáiban az emberi társadalmak történeti fejlődésében egyértelmű szabályszerűséget véltek felfedezni. E szerint a civilizáció alapja a különböző életmódokon alapuló fejlődési fokozatok egymást követő sora. Így a vadász-halász-gyűjtögető életmódra épülő fejlődési fok az emberiség történetében az első, melyet a nomadizáló, pásztorkodó szakasz követ. Ez után következik az a fejlődési stáció, melyben megjelennek a letelepedett életmódot folytató agrárius társadalmak, domesztikált állattartással. Végül pedig, a fejlődési folyamat és civilizáció csúcán a kereskedelmi stációban lévő társadalmak találhatók, ahol az önellátást felváltja a csere, valamint a fokozódó specializáció a termelésben, és a fejlettség egyben a kényelem és a jólét addigi legnagyobb mértékét is jelenti a többi, fejletlenebb szinten működő társadalommal szemben.¹⁸

¹⁷ Ezen építmények közül számosat ő maga tárt fel. Erről ld. *Portable Jefferson*, 139–140.

¹⁸ A 18. századi stadiális fejlődés elméletekről általánosan ld. Ronald L. Meek, *Social Science and the Ignoble Savage* (Cambridge, 1976), 68–126; Nicholas Onuf and Peter Onuf, *Nations, Markets, and War: Modern History and the American Civil War* (Charlottesville, 2006), 91–93, azok amerikai hatásáról pedig Drew R. McCoy, *The Elusive Republic: Political Economy in Jeffersonian America* (Chapel Hill, 1980), 18–20.

Jefferson ebbe az elméletbe helyezve igyekezett megérteni az észak-amerikai bennszülöttek helyzetét és szerepét. Úgy vélte, mivel a fejlődés legalsó szintjén helyezkednek el, a fehér civilizáció terjeszkedése nyomán vagy alkalmazkodniuk kell, tehát egy magasabb fejlődési fokozatra kell lépniük, vagy pedig végleg eltűnnek mint vadászó-gyűjtögető népeiség. Erre utalva élete vége felé, az amerikai civilizáció fejlődésével kapcsolatban ismertetett nézetei kapcsán Jefferson kifejtette, hogy az észak-amerikai kontinensen a történelmi fejlődés lényege a fejlődési fokozatokhoz kapcsolódó kultúrák egymást követő sora, ami nem csupán időbeli, hanem térbeli dimenziót is mutat. Így a legfejlettebb területek a keleti part városai, melyek ugyanakkor valaha ugyanazt a képet mutatták, amit a nyugatabbra eső területek kezdetleges, határvidéki kultúrája. Tehát a civilizáció nyugati terjeszkedésének eredményeként az egykor fejletlen területek is eljutnak a fejlődés magasabb fokára, egyben egyre távolabb kerülve a természetihez legközelebb eső állapottól. Ebben a konstrukcióban ugyanakkor a korabeli felfogás alapján primitívnek tartott indiánok „barbár” társadalmát szükségképpen felváltják a civilizáció fejlettebb változatait képviselő kultúrák. Jefferson szavaival: „A barbarizmus ... visszaszorul a megállíthatatlan fejlődés eredményeképpen, és idővel, úgy vélem, el fog tűnni a föld színéről”.¹⁹

Ugyanakkor Jefferson valójában ellentmondásosan viszonyult az amerikai indiánokhoz. Egyrészt pozitív példaként említette őket, amikor az amerikai kontinens nagyszerűségét kívánta bizonyítani annak európai kritikusaival szemben, másrészt viszont alapvetően úgy tekintett rájuk mint gyermekekre, akik a civilizáció alacsony fokán állnak, ráadásul gátolva annak folyamatát – amennyiben megszűntek a fehér, amerikai, nyugati terjeszkedési törekvésekkel.²⁰

¹⁹ Thomas Jefferson William Ludlowhoz, 1824. szeptember 6. in *Portable Jefferson*, 583.

²⁰ Donald A. Grinde, Jr., „Thomas Jefferson’s Dualistic Perceptions of Native Americans”, in James Gilreath, szerk., *Thomas Jefferson and the Education of a Citizen* (Washington, 1999): 193–208.

Ugyanakkor az indiánok kihalását Jefferson kulturális értelemben értette, vagyis nem gondolt erőszakos kiirtásukra, hanem valójában kulturális asszimilációjukat szorgalmazta. Ennek alapját azon feltételezése képezte, hogy bár az észak-amerikai indiánok kulturálisan különböznek a fehérektől, alapvetően ugyanahhoz a fajhoz, azaz a *homo sapiens*hez tartoznak, csupán fejlődésének egy korábbi szakaszában élnek, és így a civilizáció révén hasonlatossá tehetők fehér fajtársaikhoz, miután levették és meghaladták barbár szokásaikat és életvitelüket.²¹

Ennek szellemében Jefferson világgossá tette mind a domináns fehér politikai közvélemény, mind pedig maguk az indiánok számára, hogy az utóbbiaknak fennmaradásukhoz át kell térni a letelepedett, földművelő életmódra. Erre biztatta őket például második beiktatási beszédében vagy Szép Tó (*Handsome Lake*) szeneka törzsfőnökhöz intézett szózatában, melyben a földmagántulajdonon alapuló gazdaság előnyeit ecsetelte az integráció kívánalmának a szellemében.²²

²¹ Bernard W. Sheehan, *Seeds of Extinction: Jeffersonian Philanthropy and the American Indian* (Chapel Hill, 1973), 19, 24, 25; Alexander O. Boulton, „The American Paradox: Jeffersonian Equality and Racial Science”, *American Quarterly* 47 (1995), 482; Wallace, *Jefferson and the Indians*, 95. Maurizio Valsania szerint Jefferson gondolkodásában az amerikai bennszülöttek – és feketék is – abban különböznek a fehérektől, hogy bukásra vannak ítélve a természettel szemben folytatott küzdelemben. A vad, fékezhetetlen és a fehér férfi megfigyelő számára kaotikus természet részeként, a barbaritás állapotában leledzettek, szemben a fehérekkel, akik már túlléptek ezen a fejlődési fokon, és sikeres küzdelmet folytattak a természettel. „Our Original Barbarism’: Man vs. Nature in Thomas Jefferson’s Moral Experience”, *Journal of the History of Ideas* 65 (2004): 627–645.

²² Thomas Jefferson első beiktatási beszéde, 1805. március 4., in *Portable Jefferson*, 318; Thomas Jefferson szózata Handsome Lakehez, 1802. november 3., in *uo.*, 306–307. A közösségi földtulajdonról a magánföldtulajdonra történő áttérés integráns részét alkotta ennek a folyamatnak. Az indiánok a földforgalomba bekapcsolódva tehettek szert olyan pénzeszközökre a földjeik eladása révén, amelyeket a termeléshez szükséges feltételek megteremtésére fordíthattak. Sheehan, *Seeds of Extinction*, 167, 169; Thomas Jefferson levele Andrew Jacksonhoz, 1803. február 16., in Andrew A. Lipscomb és Albert Ellery Bergh, szerk., *The Writings*

Az indiánok fehérektől való, a barbaritásban gyökerező különbözősége ugyanakkor a szentimentális antropológia szemzőgéből válik igazán relevánssá Jefferson érvelésében, és ezzel a fehér társadalomba való integrációjuk a szimpátia és a szeretet problematikájává transzformálódik. Az integráció feltételeként meghatározott földművelő életmódra történő áttérés kívánalma mögött szentimentális megfontolások húzódtak meg. A Jefferson által igenelt változások valójában azt a célt voltak hivatva szolgálni, hogy az indiánok kultúraváltás révén kialakítsák a rasszközi szeretet képességét, aminek viszont az volt a feltétele, hogy több tekintetben is hiányos szentimentális rendszerüket megreformálják és megjavítsák.

Ezek a változások ugyanakkor a nemzet problémaköréhez kapcsolódtak. Peter S. Onuf történész szerint Jefferson az indiánokra mint „egykor büszke nemzetek gonosz maradványaira” tekintett, akik nem integrálhatók a fehér nemzettestbe közösségi entitásként csak miután ahhoz kulturálisan hasonlóvá váltak. Ezért Jefferson asszimilációjuk során mint nemzetet igyekezett megszüntetni az indián törzseket, és egyenként integrálni annak tagjait a fehér társadalomba.²³ Ez az értelmezés azonban figyelmen kívül hagyja

of Thomas Jefferson (a továbbiakban: Lipscomb és Bergh), 20 köt. (Washington, D. C., 1903–1904), 10. kötet, 358; Merrill D. Peterson, szerk., *Thomas Jefferson, Writings* (New York, 1984), 5661. Jefferson indiánokkal kapcsolatos elképzelései és politikája nagy mértékben illeszkedett az 1780–1790-es években kialakuló szövetségi indiánpolitikához, amely a civilizációt tekintette a bennszülött amerikaiak fehér társadalomba való integrálása feltételének. Ennek érdekében a központi kormányzat „ideiglenes gyarmatosítás” alá vetette őket, amennyiben igyekezett életük minden részletét szabályozni, illetve rávenni őket a földművelő életmódra történő átállásra. Bethel Saler, „An Empire for Liberty, a State for Empire: The U.S. National State before and after the Revolution of 1800”, in James Horn, Jan Ellen Lewis, Peter S. Onuf, szerk., *The Revolution of 1800: Democracy, Race, and the New Republic* (Charlottesville, 2002), 370, 369–370.

²³ Peter S. Onuf, *Jefferson's Empire: The Language of American Nationhood* (Charlottesville, 2000), 15, 16 és 51.

azt a tényt, hogy mivel – és erre Onuf is rámutat – Jefferson számára a nemzet szereteten és közös érdeken alapuló közösség,²⁴ ennek a kritériumnak kellene megfelelnie az indiánoknak is ahhoz, hogy nemzetnek lehessen őket tekinteni. Ha azonban alaposan szemügyre vesszük Jefferson indiánokról alkotott antropológiai nézetrendszerét, a nemzet mint szeretetre épülő közösségi keret koncepciója valójában nem érvényes rájuk. Mi több, a szeretet képlete az indián közösségen belül egyúttal vegyes képet mutat, ami leginkább abban ragadható meg, hogy a partikuláris és az univerzális szimpátia viszonya az amerikai bennszülöttek erkölcsi érzékével összefüggésben a szimpátia különböző tereiben más és más módon érvényesül.

Amint azt már fentebb láttuk, a szeretet és a szimpátia a szentimentalizmus korabeli alapképlete szerint természetes körülmények között alapvetően a távolsággal fordítottan arányos, és ez a távolság különféle dimenziókban ölthet testet. Az indiánok esetében ugyanakkor ez a képlet differenciáltan jelenik meg, amennyiben a különféle szimpatikus terek más és más szerephez jutnak az indián közösségek dinamikájában.

Az indiánok fizikai szimpatikus tereivel kapcsolatban Jefferson legfontosabb kitétele, melyet *Jegyzetek Virginia államról (1781)* című művében fejt ki, hogy olyan társadalmakban élnek, amelyeket az ott élők kis száma jellemez.²⁵ Ennek következtében a fizikai távolság az egyes egyedek között kisebb, mint a fehér társadalmakban. Ez az adottság ugyanakkor kihat az erkölcsi érzékükre, és az ahhoz kapcsolódó tulajdonságaikra.

Az indiánok közötti személyes és közelebbi kapcsolatok leképezése például a szónoklat jelentősége az indián kultúrában. A törvények és a rendvédelem kényszerítő eszközei helyett a „személyes

²⁴ Ld. uo. 14.

²⁵ *Portable Jefferson*, 133–134.

... befolyás” és „meggyőzés” az, ami ebben a környezetben elegendőnek bizonyul az egyének felügyeletére a közösségi normák követése érdekében.²⁶ Ezzel függ össze az indiánok erkölcsi érzékének a kis méretű társadalommal összhangban lévő fejlettségi foka, ugyanis esetükben nem a törvények vagy a kormányzati rendszer az, amely a rend fenntartásában jelentős szerepet játszik, hanem a közvélemény ereje. Így az indiánoknál a vérbosszú, illetve a kiközösítés a közvélemény elítélő, büntető funkciójának legszigorúbb megnyilvánulása.²⁷ Az erkölcsi érzék ezeken keresztül működik és jelzi az egyén számára a normakonform viselkedés kereteit, illetve a fizikai szimpatikus térbe való beilleszkedés feltételeit.

Az *oikeiōsis* elve tehát látszatra tökéletesen működött a Jefferson által elképzelt indián kultúrában, és e szerint a családon belüli szeretet kötelékei voltak a legerősebbek. Azonban férfiak és nők viszonylatában ez az állítás nem állja meg a helyét.

Jefferson amerikai bennszülött családokról vallott nézeteit illetően a legszembeötlőbb különbség a generális képlethez képest a szimpátia affektív terével kapcsolatban érhető tetten. Míg az indiánok gyermekeikhez fűződő kapcsolatában az affektív közelség érvényesül, hasonló módon a fehérek társadalmához – vagyis az *oikeiōsis* elvének megfelelően, a közeli hozzátartozók iránt a legerősebb –, addig az indián férfiak nőkhöz való viszonyában nem érvényesül az affektív kapcsolódás, ugyanis Jefferson szerint a férfiak fizikai erőfölényükkel visszaélve alávetettségben tartják asszonyaikat. A köztük lévő kapcsolat így nem a szereteten, hanem az erőn („*force*”) alapszik. Ennek a viszonynak a közvetlen oka pedig az indián férfiak „önző” mivolta, amely ily módon akadályozza az affektív kapcsolat kialakulását. Ennek megnyilvánulása az is, hogy feleségeiket arra kényszerítik, hogy helyettük ők végezzék el

²⁶ Uo., 99.

²⁷ Uo., 134.

a fizikai munkát.²⁸ Jefferson ugyanakkor azt is világossá teszi, hogy az indián férfiak nőkkel szembeni önzése valójában nem egyedi jelenség, amennyiben az általánosan jellemző a „barbár népek”-re.²⁹ Vagyis a kulturális meghatározottság révén az affektív tér jellege nem is lehet más ebben a tekintetben.

²⁸ Uo., 96–97. Mindez ráadásul még azzal a következménnyel is jár Jefferson szerint, hogy az indián férfiak a megfelelő testmozgás hiányában fizikai erő tekintetében elmaradnak európai fehér társaiktól. Uo., 97. Kortársaihoz hasonlóan Jefferson általában szembeállította az erőn alapuló politikával a szentimentális kapcsolatokat, az utóbbit részesítve előnyben. Amint azt például az 1787. évi Shays-felkeléssel kapcsolatban kifejtette, szükséges rossznak, de megbocsáthatónak tartotta a nép erőszakos tiltakozását az általa sérelmesnek vélt politikai döntések ellen a szabadsága megőrzése érdekében. Ugyanakkor nem támogatta az erőszak ilyen célból történő alkalmazását, és a megtévedt nép elhibázott cselekedeteként értelmezte azt. Hahner Péter, *Thomas Jefferson és a francia forradalom* (Budapest, 1998), 20–21. Jefferson – annak ellenére, hogy a szeretet köztársaságának tekintette az Uniót – a kényszer és az erő eszközét elfogadhatónak vélte, sőt kívánatosnak bizonyos esetekben, így a központi kormánzzal ellenszegülő államokkal vagy politikai kisebbségekkel szemben. Erről ld. Brian Steele, „Thomas Jefferson, Coercion, and the Limits of Harmonious Union”, *The Journal of Southern History* 74 (2008), 823–854.

²⁹ *Portable Jefferson*, 96. Jefferson indián férfiakkal kapcsolatos eszmefuttatásával Georges Louis Leclerc, Comte de Buffon, korabeli francia természettudós elméletére kívánt reflektálni. Buffon szerint az amerikai kontinens élőlényei, beleértve az ottani őslakosokat, az éghajlat kedvezőtlen hatásai miatt természettől fogva elmaradnak az Óvilág hasonló élőlényeitől, így alacsonyabbrendűek azoknál. Ennek megfelelően az indián férfiakat fizikai szempontból fejletlennek ítélte európai társaikhoz képest, beleértve asszonyaik iránti nemi vágyukat. Ez utóbbi hiányosságukkal magyarázta minden más, így társadalmi berendezkedésükre vonatkozó jellegzetességeiket. *Portable Jefferson*, 93–94. Ld. még Boulton, „The American Paradox”, 477–478. Részben nemzeti büszkeségből, Jefferson nem fogadta el ezt, a valójában az újvilági flóra és fauna általános alsóbbrendűségét hangoztató elképzelést, és az indiánok látszólagos fejletlenségét, elmaradottságát kezdetleges, a barbaritás állapotában leledző kultúrájukkal magyarázta. Ez az étkezési szokásaiktól kezdve, az asszonyaikkal való bánásmódon keresztül, alapvető társadalmi struktúrájukig bezárólag, mindent megmagyarázott számára. Mindössze a barbaritás állapotából kellett kikerülniük ahhoz, hogy a fehér európaiakkal egyenrangúakká váljanak mind fizikai, mind társadalmi, mind pedig kulturális tekintetben.

Mindezek következtében Jefferson gondolatmenete alapján a történelmi-kulturális szimpatikus tér nem generál szimpátiát az indián közösségekben – éppen ellenkezőleg: a felnőtt férfiak és nők tekintetében a barbaritás kulturális ereje az affektív kapcsolat ellen hat, és mivel alapvetően meghatározza a történelmi-kulturális szimpátia terét, az abból fakadó, ismertségen alapuló szálakat is negligálja. A közös történelmi tapasztalat és tudás, mely a barbárság állapotában gyökerezik, nem szolgálhatja a szimpátiát és a szeretetet a bennszülött nők és férfiak közötti viszonyban.

Tágabb kulturális problematikába helyezve a kérdést, ide kapcsolható Brian Steele történész megállapítása is, mely szerint mivel Jefferson a domeszticitást tartotta ideális állapotnak minden nő számára, az indián nőknek is ezt, vagyis a házimunkában megtestesülő elfoglaltságot szánta nekik a férfi nemi szerephez illeszkedő földművelés mint fizikai munka helyett. A domeszticitás volt az az állapot, amely összhangban állt a civilizációval. Ezen keresztül valósulhatott meg az indián nők emancipációja.³⁰ Ez volt tehát az az állapot, amely előfeltételét képezte annak, hogy a szeretetet biztosító kulturális változás haszonélvezői lehessenek.

Ugyanakkor Steele nem számol azzal, hogy Jefferson értelmezésében az indián nők valójában a domeszticitás világában is éltek: a földművelés mellett házimunkát is végeztek. Tehát inkább arról van szó, hogy esetükben az amerikai genderalapú, civilizációhoz, azaz modernitáshoz kötődő munkamegosztás elve nem érvényesült. Az „önző” és „barbár” férjeik által fizikai munkára, földművelésre, vadászatra kényszerített indián nők valójában a barbaritás világa miatt nem élvezhették a domeszticitás fejlettebb kultúrához kapcsolódó, Jefferson által idealizált áldásait, a nők földműveléstől való mentesítését. A férfiak barbár állapotra jellemző önzése volt

³⁰ Brian Steele, „Thomas Jefferson’s Gender Frontier” *The Journal of American History* 95 (2008), 17–42. Ld. még uő, *Thomas Jefferson and American Nationhood* (New York, 2012), 53–77.

az, amely megakadályozta emancipációjukat, a kizárólag a domeszticítás világában való létezésüket. Ez utóbbi állapot pedig Jefferson számára csakis a férfias önzetlenséget eredményező szentimentális civilizáció világa lehetett. Vagyis indián nőkről alkotott elképzeléseiben elsődleges tényező a civilizáció és a szentimentalizmus és csak másodlagos a domeszticítás.

Az indiánok társadalma Jefferson értelmezésében tehát nem funkcionálhatott igazi, modern, civilizált nemzetként, hiszen a férfi-női viszony jellege nem tette lehetővé egy tökéletes affektív szimpatikus tér jelenlétét. Esetükben nem hogy az interkulturális univerzális szimpátia nem működött, de még annak partikuláris változata sem. A férfiak nőkhöz fűződő viszonyát az erő határozta meg, nem pedig a szeretet, és nem működött tökéletesen az *oikeiōsis* princípiuma. A történelmi-kulturális szimpátia terének kellett megváltoznia ahhoz, hogy ez a viszony is megváltozzék. Ugyanakkor ez mégsem eredményezhette nemzetté válásukat, hiszen az veszélyeztette volna a fehérek társadalmát. Ezért miután hasonlatossá váltak szimpatikus szempontból is, de még mielőtt önálló, tökéletes szeretetközösséggé váltak volna, azaz nemzetté, a jeffersoni recept szerint az indiánoknak asszimilálódniuk kellett a fehér társadalomba.³¹

³¹ Peter Onuf szerint Jefferson értelmezésében az indiánok „természetes republikánusok” voltak mindaddig, amíg nem érték őket káros hatások az európai nagyhatalmak részéről, ugyanis ezek eredményeként váltak „verszomjas vademberekké”. Onuf, *Jefferson's Empire*, 26. Mindez esetükben egy olyan, eredeti állapotot feltételez, amely ideálisnak tekinthető, és amelyet a civilizáció európai nagyhatalmakhoz kötődő, félresiklott változata rombolt le (27). Onuf egyben azt is állítja, hogy Jefferson indián nőkkel kapcsolatos megállapításai alapján valójában az a kép rajzolódik ki, hogy az amerikai bennszülöttek civilizálódását leginkább az hátráltatta, ahogy asszonyaikkal bántak (29). Vagyis kultúráváltásuk feltétele az indiánok esetében a nőkhöz való viszonyuk megváltozása volt. Ezzel szemben azonban – mint láttuk – Jeffersonnál a barbár állapot az ok, és a szeretet hiánya az okozat. Tehát az ő logikája szerint ezt az állapotot kellett megváltoztatni a kultúráváltás révén. Ráadásul ez azt is jelenti, hogy az indiánokat konstans barbár népeknek tekintette:

Jefferson észak-amerikai bennszülöttekről kialakított szentimentális felfogásában ugyanakkor az affektív tér egy másik megnyilvánulási formája is megfigyelhető. Konkrét indián személyiség, a fehérek által Tachnedorus, illetve Logan névvel illetett mingó törzsfőnök tragikus sorsával kapcsolatos elemzésében Jefferson egyértelmű összefüggést lát az affektív jellegű szimpátia és szeretet, valamint a vérségi, családi kötelékek között.

Az esetet a *Jegyzetekben* említi Jefferson, és közli Logan állítólagos utolsó beszédét 1774-ből, melyben a törzsfőnök – egykor a fehérek barátja – kifejti, hogy azok egész rokonságát kiirtották az ellene vívott harcokban. Emiatt bosszútól hajtva közülük számosat megölt, és miután egy rokona sem maradt, készen áll a békekötésre az angolokkal.³²

Logan ugyanakkor hangsúlyozza Jefferson szövegében, a békekötést nem a fehérek erejétől való félelme motiválta, hiszen ő rettenthetetlen. Ennek pedig az az oka, hogy már nem él olyan ember a föld színén, aki őt elsíratná, hiszen összes rokonát elve-

vagyis nem az európai hatásra történő degenerálódásuk eredménye az, ahogy asszonyaikkal bánnak, hanem a barbaritás állapotáé, melyben kezdettől fogva leledzettek. Erről részletesen ld. Zoltán Vajda, „Selfish Barbarians – Affectionate Americans: Thomas Jefferson, Indian Women, and the Power of Civilization”, in Vajda Zoltán, szerk., *Költők, kémeek, detektívek, piritós és fordítások – Írások Novák György tiszteletére/Poets, spies, detectives, pieces of toast, and translations: Essays in honor of György Novák* (Szeged, 2012), 261–264. Az érzékenység angolszász változatában a szentimentalizmusra való képesség összekapcsolódott azzal az igénnyel, hogy a férfiak a humánusabb módon bánjanak asszonyaikkal, igyekezvén megfelelni érzelmi elvárásaiknak is. Ezt a változást ugyanakkor a férfiak civilizálódásától várták. Az új eszmény szerint a nőekkel rosszul bánó, azokat pl. szexuálisan inzultáló, fizikailag bántalmazó, „barbár”, „embertelen” férfiak nem feleltek meg a civilizált világ normatív elvárásainak. G. J. Barker-Benfield, *The Culture of Sensibility: Sex and Society in Eighteenth-Century Britain* (Chicago, 1992), 224–227, 248–249. Ők ebből a szempontból ugyanúgy kizárták magukat a szentimentalizmus civilizált világából mint Jefferson bennszülött férfiai.

³² *Portable Jefferson*, 99–100. A Logan történet háttéréhez ld. Wallace, *Jefferson's Indians*, 1–2.

szította a harcokban. „Örvendezek a fölött, hogy népem immár békében élhet” – mondja Logan, majd hozzát teszi: „Ám ne gondoljátok, hogy a félelem táplálja ezt az örömet. Logan sohasem érzett félelmet. Nem fog elmenekülni, csak hogy mentse életét. Ki gyászolná Logant? – Senki.”³³

Ez a beszéd Jefferson tálalásában többféle értelmezésre ad lehetőséget. Andrew Burstein történész szerint például Jefferson az indiánok retorikai virtuozitását igyekezett bizonyítani ezzel a példával, illetve azt, hogy semmivel sem maradnak el a fehérektől, mi több, e tekintetben túlszárnyalják a feketéket. A beszéd ismertetésével Jefferson demonstrálni kívánta az indiánok szónoki képességét a tekintetben is, hogy azzal ki tudják váltani még a fehérek szimpátiáját is, akik feltételezhetően osztoznak Logannak családtagjai és rokonai elvesztése felett érzett bánatában.³⁴

Logan kivételt képez az affektív térben a nők iránt szeretetet nem mutató indián férfiakhoz viszonyítva, hiszen a fehérek elleni bosszújának alapja a rokonsága elvesztése felett érzett elkeseredés és szomorúság, és ebben a kategóriában értelemszerűen benne foglaltatnak a női családtagok és rokonság is. Logan valójában azért lehet kivétel e tekintetben, mert viszonya a fehérekhez szintén kivételes, hiszen ő egykor a fehér ember barátja volt, vagyis affektív szimpatikus tere valaha magában foglalta a másik kultúra képviselőit, így különbözött barbár társaitól. Ez pedig csak úgy történhetett, hogy az túlnyúlt a saját affektív tere által behatárolt partikuláris szimpátia határán. A rokonsági kötelékek elvesztésével ugyanak-

³³ *Portable Jefferson*, 100.

³⁴ Andrew Burstein, „The Political Character of Sympathy”, *Journal of the Early Republic* 21 (2001), 622; Andrew Burstein, *Sentimental Democracy: The Evolution of America’s Romantic Self-Image* (New York, 1999), xii; ld. még Onuf, *Jefferson’s Empire*, 23.

kor szeretetének ez az univerzális dimenziója eltűnt szimpatikus terével együtt.

Logan példája ilyen értelemben tehát a kihalásra ítélt rézbőrűek paradigmatisz allegóriájává válik Jefferson értelmezésében. A női családtagokra is kiterjedő szeretet és az univerzális szimpátia nem lehet a hagyományos törzsi indián kultúra része, annak hiábavalóságát fejezi ki Logan személyes tragédiája. Fehérek és indián öslakosok viszonylatában nem létezhet tartósan a Logan által képviselt univerzális szimpátia, és az indián rokonság kiirtásával maga a szeretet terét tápláló társas kapcsolatrendszer is semmivé foszlik. Ugyanakkor persze a történet a fehérek korlátozott kulturális szimpatikus teréről szóló jeffersoni kritikát is megfogalmaz, hiszen a mingó törzsfőnök személyében saját barátjuk ellen fordultak.

A fentiek tükrében érthető, hogy Jefferson indiánokra irányuló civilizációs programja azok szimpátiával és szeretettel kapcsolatos képességeinek javítását is célozta. A barbaritáshoz kapcsolódó tulajdonságaik megváltoztatásának módját a földművelő életmódra történő áttérés következményeként képzelte el. A fehér társadalomba történő integrálódásuk nem pusztán túlélésük feltétele volt, hanem egyben a közösségen belüli affektív tér tökéletesítésének a módja. Ugyanakkor ez a kultúraváltás egyúttal partikuláris szimpátiájuk feladásának kívánalmát is jelentette, illetve egy másik (a fehér) kultúrában gyökerező partikuláris szimpátia átvételét.

Ebben az asszimilációs programban a szeretet és a szimpátia még egy alapvető módon nyer jelentőséget, mégpedig a generációk kérdése kapcsán. Jefferson számára a régi kultúra feladása és az új elfogadása az indiánok új nemzedéke révén válik megvalósíthatóvá.

Amint arra Peter S. Onuf felhívja a figyelmet, Jefferson egy adott kultúra különböző nemzedékeire úgy tekintett, mint amelyeket áthághatatlan szakadék választ el egymástól, és számára a generációk valójában szuverén nemzetekként viselkedtek, amennyiben kapcsolatukat az egymástól való elkülönülés és függetlenség igénye hatá-

rozta meg.³⁵ Ráadásul az új nemzedék az, amely a legkönnyebben képes elfogadni a fejlődés és a civilizáció eredményeként jelentkező tudásbővülést, és így felvilágosultabb az elődeinél, de éppen ezért különbözik is attól.³⁶ Ezért kell saját politikai intézményeit a kor kihívásaihoz igazítani.

Ennek megfelelően, Jefferson gondolatmenete szerint, az indiánok egy új generációja, mely még nem ágyazódott be a szülők történelmi-kulturális terébe, volt a legalkalmasabb arra, hogy részt vegyen az asszimilációs programban. A fiatal bennszülötteknek leginkább a földműveléshez szükséges ismereteket kellett elsajátítaniuk annak érdekében, hogy integrálódhassanak a fehérek kulturális szimpatikus terébe.³⁷

Az asszimiláció végső fázisában pedig az önző, barbár állapotból a szeretetre képes, földművelő fejlődési szakaszba jutott civilizált indián férfiak és nők házasság révén beolvadhattak a fehér republikánus nemzetbe, a szeretet köztársaságába. Ahogy Jefferson egyik indiánokkal tárgyaló ügynökének, Benjamin Hawkinsnak írta: Az indiánok számára „a legmegnyugtatóbb és a legnagyobb boldogság az lesz, amikor a mi településeink és az övéké találkoznak és összeolvadnak egymással, vegyülnek, és egy néppé válnak.”³⁸

³⁵ Peter S. Onuf, „Every Generation Is an ‘Independant Nation’: Colonization, Miscegenation, and the Fate of Jefferson’s Children”, *The William and Mary Quarterly*, 3rd Ser. 57 (2000), 155.

³⁶ Thomas Jefferson levele Samuel Kerchevalhoz, 1816. július 12., in *Portable Jefferson*, 559.; ld. még „Report of the Commissioners for the University of Virginia”, in *uo.*, 336.

³⁷ Vö. Wallace, *Jefferson’s Indians*, 273–294.

³⁸ Jefferson Benjamin Hawkinshoz, 1803. február 16., in Lipscomb és Bergh, *Jefferson*, 10. köt., 358; ld. még Jefferson William H. Harrisonhoz, 1803. február 27., in *uo.*, 370. Jefferson indiánokkal tárgyaló ügynökei különféle eszközökkel igyekeztek rábírní a bennszülött törzseket arra, hogy eladják földjeiket az amerikai államnak. Amint arra Robert M. Owens történész rámutat, ezek legtöbbször szöges ellentétben álltak a Jefferson által nyilvánosan hangoztatott, az indiánok felé irányuló gondoskodó, paternalista elvekkel. Robert M. Owens, „Jeffersonian

Az új generáció kultúraváltása egyben tehát a partikuláris szimpátia fehér kultúrának megfelelő változatának a kialakítását is jelentette Jefferson számára. Azok az indiánok, akik nem az asszimilációt választották, ellenálltak a fehér törekvéseknek, és nem voltak hajlandók megváltozni annak érdekében, hogy betagozódjanak a szeretet amerikai homogén köztársaságába, a kihalás hosszú folyamatával kellett, hogy szembesüljenek, illetve az erőszakon alapuló kulturális állapotba való kerüléssel. Ezért tarthatta elfogadhatónak Jefferson az erőszak alkalmazását azon indiánokkal szemben, akik nem voltak hajlandók együttműködni a fehér szövetségi kormánnyal. Vagy a Mississippi folyón túli területekre kívánta áttelepíteni vagy fenyegetéssel bírni jobb belátásra őket.³⁹

Jefferson eszmerendszerében tehát az amerikai bennszülöttek civilizációja valójában a szeretet és a szimpátia indián közösségen belüli generálását is szolgálta. A szimpátia történelmi-kulturális terének megváltoztatása volt a feltétele annak, hogy az affektív tér defektusa megszűnjön indián férfiak és nők viszonylatában. A „barbár” indián férfiak önzése összhangban állt szeretetük partikuláris jellegével, és a mezőgazdasági életmódra való áttérés volt a civilizációjuk záloga azzal, hogy asszonyaiknak nem kellett a barbaritás szeretetnélküliségében, az erő általi elnyomás alatt sínylődniük, hanem domesztikált tevékenységek révén, a férjeik által végzett földművelő tevékenységtől megkímélve, hasonlatossá válhattak az amerikai középosztálybeli fehér nők ideáltípusához. Ez, a Jefferson által kívánatosnak gondolt fejlődési pálya azonban – amint azt rövidesen látni fogjuk – az amerikai feketék számára nem nyílhatott meg.

Benevolence on the Ground: The Indian Land Cession Treaties of William Henry Harrison”, *Journal of the Early Republic* 22 (2002): 405–435.

³⁹ Jefferson William H. Harrisonhoz, 1803. február 27., in *uo.*, 370.

5.3. Feketék a jeffersoni szentimentalizmus mátrixában

Az indiánokhoz hasonlóan Jefferson az Egyesült Államokban élő feketékkel kapcsolatban is határozott elképzeléseket fogalmazott meg a szeretethez, illetve a domináns fehér közösséghez való viszonyukat illetően. Ugyanakkor ezen nézeteinek feltárása csak az utóbbi időben kezdődött a Jefferson-kutatásban. A feketékkel kapcsolatban kifejtett gondolatait vizsgáló szakmunkák legtöbbje inkább az emberi egyenlőségről szóló tézisét állítja szembe a feketék állítólagos természetes alacsonyrendűségével kapcsolatos megnyilatkozásaival, igyekeztél magyarázatot adni az ellentmondásra.⁴⁰ A kutatás egy másik vonulata az erkölcsi érzék jelentőségét, illetve a szentimentalizmus hatását emeli ki Jefferson rabszolgasághoz és az amerikai feketékhez való viszonyában. Az idetartozó kutatók közül Garry Wills mutatott rá elsőként arra, hogy Jefferson már a Függetlenségi Nyilatkozat saját maga alkotta első változatában a feketék problémáját is a szentimentalizmus jegyében vázolja. Peter Onuf is ezt az irányvonalat erősítve mutat rá arra, hogy a feketék nem vehettek részt Jefferson köztársaságában, amely az érdekek és a szeretet homogenitására épült. Itt említendő még meg Ari Helo és Peter Onuf elemzése Jefferson eszmefuttatásáról a feketék erkölcsi érzékének fehérekétől eltérő mivoltával, illetve a feketéken belüli nemzedékközi altruizmusával összefüggésben, ami a kolonizáció előfeltételeként jelenik meg nála, illetve John Saillant tézise arról, hogy Jefferson nem tartotta lehetségesnek a fajközi „szeretet” és

⁴⁰ Ld. például John Chester Miller, *The Wolf by the Ears: Thomas Jefferson and Slavery* (New York, 1977), 57; Winthrop D. Jordan, *White over Black: American Attitudes toward the Negro, 1550–1812* (New York, 1977), 429–481; John P. Diggins, „Slavery, Race, and Equality: Jefferson and the Pathos of the Enlightenment”, *American Quarterly* 28 (1976): 206–228.; Alexander O. Boulton, „The American Paradox: Jeffersonian Equality and Racial Science”, *American Quarterly* 47 (1995), 467–492.

„jóindulat” érvényesülését, és emiatt gondolta, hogy a feketék szabad állapotban nem létezhetnek a fehér társadalomban.⁴¹

Ez utóbbi művek azonban nem vizsgálják a szimpátia és a szeretet kérdését a feketék esetében az univerzális és partikuláris változatoknak a szimpátia tereire vetített fogalmi hálójában. Így nem adhatnak teljesebb választ az olyan kérdésekre, hogy Jefferson milyen megfontolások alapján gondolta kivitelezhetőnek a feketék felszabadítását és önálló nemzeti közösségként történő működését. Ezen problémák feltárását nagyban segítheti, ha megvizsgáljuk, a szimpátia mely dimenziói játszottak szerepet Jefferson feketékről vallott nézeteiben, illetve abban, hogy nem tudta elképzelni szabad emberekként való integrálásukat a fehér társadalomba – ellentétben az indiánokkal. Végül arra is választ kaphatunk, hogy mennyiben függtek ezek a változások a feketék szimpatikus képességeitől és adottságaitól, illetve, hogy azok mennyiben voltak megváltoztathatók, fejleszthetők Jefferson szemében.

Mint látni fogjuk, az észak-amerikai bennszülöttekhez hasonlóan Jefferson feketékkal kapcsolatos gondolatvilágát illetően szintén elmondható, hogy mivel az utóbbiak sem alkottak tökéletes szeretetközösséget, esetükben sem az univerzális, sem pedig a partikuláris szimpátia nem működhetett. Mindez azzal a következménnyel is járt, hogy nézete szerint a felszabadított rabszolgák nem integrálódhattak a fehérek társadalmába. Azok a változások, amelyeket Jefferson működőképesnek ítélt az indiánok tekintetében az asszi-

⁴¹ Garry Wills, *Inventing America: Jefferson's Declaration of Independence* (New York, 1979 (1978), 293–306; Peter S. Onuf, *Jefferson's Empire: The Language of American Nationhood* (Charlottesville, 2000), 14; Ari Helo és Peter S. Onuf, „Jefferson, Morality, and the Problem of Slavery”, *William and Mary Quarterly*, 3rd Series, 60 (2003), 610, 613; Peter S. Onuf, „Every Generation Is an ‘Independant Nation’: Colonization, Miscegenation, and the Fate of Jefferson's Children”, *The William and Mary Quarterly*, 3rd Ser. 57 (2000), 155–156; John Saillant, „Black, White, and ‘The Charitable Blessed’: Race and Philanthropy in the American Early Republic”, *Essays on Philanthropy*, 8. szám (Indianapolis, 1993), 15, 18, 24–25.

miláció kapcsán, a feketéket illetően nem lehettek azok – elsősorban azon különbségek miatt, amelyek elhatárolták őket a domináns fehér társadalomtól. A rabszolgasorból való felszabadításuk csupán arra teremtett lehetőséget, hogy valódi szeretetközösséggé válva az Egyesült Államok fehér társadalmának határain kívül találják meg boldogulásukat. A fehér kultúrához való asszimilációjuk azonban nem jelentette automatikusan az integrációjukat. A szimpátia történelmi-kulturális tere volt az elsősorban, amely esetükben ezt megakadályozta.

Az indiánokhoz hasonlóan Jefferson az Egyesült Államokban élő feketékkel kapcsolatban is olyan nézetrendszert fogalmazott meg, amelyben kulturális és társadalmi meghatározottságuk alapján alapvetően elkülönültek a domináns fehér fajtól. Ennek a gondolatvilágnak meghatározó elemét képezték a feketék erkölcsi érzékkel, szeretettel, valamint szimpátiával összefüggő jellemvonásai. Ezek ugyanis döntő mértékben járultak hozzá ahhoz, ahogy Jefferson fehérek és feketék viszonyáról vélekedett.

Jefferson feketékről alkotott álláspontjának alapvető komponense a rabszolgaság intézménye, ami ugyanakkor összekapcsolódik a feketék kollektív entitásként történő felfogásával. Peter Onuf szerint Jefferson a feketékről úgy gondolkodott, mint egy sajátos, nemzeti identitással bíró, a fehérektől elkülönülő közösségről. Ugyanakkor lévén, hogy rabszolgaként érkeztek Amerika földjére, Jefferson számára egyben egy olyan, fogságban lévő nemzetként jelennek meg, amely a korabeli liberális elképzelés alapján a háború állapotában leledzik, ami a rabságban sínylődő nemzetek általános ismérvének tekinthető. Ez a nemzetként való értelmezés mondat- ta Jeffersonnal – érvel Onuf –, hogy esetleges emancipációjukat követően a feketéknek mint nemzetnek el kell hagyniuk az Unió területét, mert szuverén entitásként nem élhetnek a fehér nemzetbe ékelődve, ugyanis az egymás mellett élő nemzetek eleve képtelenek

a békés együttélésre. Ezzel összhangban még azt is elképzelhetőnek tartotta, hogy áttelepítsék őket a Mississippin túli területekre, ahol szétszórva, és így már nem nemzetként élnének tovább.⁴²

Ez az értelmezés első ránézésre logikusnak tűnhet, ám valójában nem helytálló, ugyanis, mint látni fogjuk, a rabszolgaság állapotában a feketék – hasonlóan Jefferson indiánjaihoz – nem feleltek meg maradéktalanul a nemzetre vonatkozó legfőbb ismérvének, nevezetesen, hogy közösségüket a szeretet kötelékei tartják össze. Ezért Jefferson felszabadításukra vonatkozó tervei is részben arra irányultak, hogy – nagyban építve szimpatikus tereik jellegzetes vonásaira – a feketék vélt szentimentális defektusait kiküszöbölve képessé tegye őket szeretetközösségként való működésre.

Ehhez ugyanakkor a kiindulópont valójában a rabszolgaság állapota és intézménye, amit Jefferson alapvetően elítélt, és egyébként a brit uralomhoz kapcsolódó terhes örökség részeként értelmezett. Szerinte a rabszolga és a rabszolgatartó viszonya alapvetően egyenlőtlenségen és a puszta erőn alapul. Amint azt a *Jegyzetekben* írja: „Az úr és a rabszolga közötti kapcsolat egésze nem más, mint a legalantasabb szenvedélyek folyamatos gyakorlása, a legkevésbé sem szűnő despotizmus az egyik részről és a lealacsonyító alávetettség a másikról”. Ezért a rabszolgaság intézménye a rabszolgatartókat „despotákká”, a rabszolgákat „ellenségekké” teszi.⁴³

⁴² Onuf, *Jefferson's Empire*, 9, 149; ld. még Peter S. Onuf, „To Declare Them a Free and Independent People:” Race, Slavery, and National Identity in Jefferson's Thought”, *Journal of the Early Republic*, 18 (1998), 1–46.

⁴³ *Portable Jefferson*, 214, 215. Az észak-amerikai rabszolgaságról mint a terhes gyarmati örökség részéről Jeffersonnál ld. *Declaration of Independence* in uo., 238. Amint arra James Oakes rámutat, Jefferson – annak ellenére, hogy a rabszolgaság intézményét mint olyat elítélte – úgy vélte, a fekete rabszolgák boldogok lehetnek, amennyiben „anyagi jólétük” biztosítva van. James Oakes, „Whom Have I Oppressed?: The Pursuit of Happiness and the Happy Slave”, in James Horn, Jan Ellen Lewis, Peter S. Onuf, szerk., *The Revolution of 1800: Democracy, Race, and the New Republic* (Charlottesville, 2002), 226–227, kifejezés a 226. oldalon. Jólle-

Ez az állapot ugyanakkor – Jefferson szerint – komoly következményekkel jár a feketék erkölcsi kondíciójára nézve is. A rabszolgaságot jellemző háborús állapot következtében ugyanis nincsenek olyan erkölcsi törvények, amelyek a rabszolga jogait védenék, mivel azok ilyen körülmények között nem léteznek. Ebben a kultúrában tehát a törvények nem működhetnek eredményesen, mivel azok „pusztán önkényes viselkedési szabályok, amelyek erőszakon alapulnak, nem pedig lelkiismereten” – írja Jefferson.⁴⁴ Ennek következtében mindazok a cselekedetek, amelyek törvénszegésnek és így büntettnek minősülnének a fehér kultúra normarendszere alapján, a fekete rabszolgák esetében másként ítélandók meg. Ennek fényében érthető meg a feketék Jefferson szerinti állítólagos hajlama a lopásra. Mivel a rabszolgaság intézménye nem kölcsönös jogokon és kötelezettségeken alapul, hiszen az erő és az egyenlőtlenség az alapvetése, a rabszolga nem érezhet büntudatot, amikor urától eltulajdonít valamit. Jefferson így magyarázza a rabszolgák ezen vélt tulajdonságát: „Az az ember, akinek az érdekét nem szolgálják a tulajdont védő törvények, valószínűleg kevésbé érzi magára nézve kötelező érvényűnek azokat, amelyek mások érdekeit szolgálják”. Ezért vajon „nem ugyanúgy jogos-e, ha a rabszolga elvesz egy keveset attól, aki mindent elvett tőle, mint az, ha valaki megöl

het Jefferson elítélte a rabszolgaság intézményét, egyúttal úgy vélte, az Egyesült Államokban az intézmény javítható. Ráadásul ezt a „javulást” („*ameliorization*”) egyúttal az ország általános, Európához képest általa érzékelt fejletlenségét leküzdő civilizációs folyamat részének is tekintette: a fejlődés egyik fokmérője számára a rabszolgák helyzetének javítása volt. Ugyanakkor mindezzel együtt úgy gondolta, az intézmény pozitív irányú reformja szükségtelenné tette annak felszámolását. Erről ld. Krista Dierkscheide, „The Great Improvement and Civilization of that Race’: Jefferson and the ‘Amelioration’ of Slavery, ca. 1770–1826”, *Early American Studies* 6 (2008), 165–197.

⁴⁴ *Portable Jefferson*, 191. Ehhez a hiányosságához, mint lentebb látni fogjuk, a fekete közösségen belüli szentimentális viszonyokra jellemző defektus is járult.

valakit, aki különben őt pusztítaná el?”⁴⁵ Ily módon – amint arra Ari Helo és Peter Onuf is rámutatnak – Jefferson érvelése alapján a rabszolgaság állapotában a feketékre erőszakolt törvények megsértése erkölcsi érzékük alapján nem számított bűnnek.⁴⁶

Jefferson tehát nem gondolta úgy, hogy az erkölcsi érzék a feketék esetében e tekintetben hiányosságot mutatna, csak úgy vélte, különleges állapotuk teszi eltérővé annak működését a fehérek erkölcsi érzékéhez képest. Ugyanakkor a hiányosság más képességeik tekintetében egyértelműen megjelenik nála a róluk való gondolkodásában, és alapvetően meghatározónak bizonyult abban, ahogy emancipációjukat és a fehérekkel való együttélésüket elképzelte. Ezek pedig a törvényszegéshez kapcsolódó elképzeléseivel ellentétben nem a rabszolgaság állapotából, vagyis külső, a feketéktől független körülményekből fakadtak, hanem azokból a feltételezett jellegzetességekből, amelyek a feketéket mint fajt és közösséget jellemezték, és a szimpátia különböző tereihez kapcsolódtak.

Jefferson e tekintetben azonban a faji jellegzetességekkel összefüggő általános magyarázatokra is épített, amelyek eredendően megváltoztathatatlan jegyekként állították be a feketék sajátos vonásait. Ezek a nézeti általánosabb természetfilozófiai elképzeléseiben gyökereztek, melyeknek alapvetése a fajok stabilitásának Karl von Linné (1707–1778), svéd botanikustól származó tétele volt. E szerint a teremtés során létrejött fajok az idők végezetéig megmaradnak, illetve nem változnak meg, és olyan hierarchikus struktúrába illeszkednek, melyben helyük, így egymáshoz való viszonyuk konstans.⁴⁷ Jefferson ebben a rendszerben helyezte el a feketéket a *homo sapiens* fajon belül, de a fehérektől elkülönülő kategóriaként. E miatt úgy vélte, hogy a fehérektől való külön-

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ Helo és Onuf, „Jefferson, Morality, and the Problem of Slavery”, 585.

⁴⁷ Erről részletesen ld. Boulton, „The American Paradox”, 437, Miller, *The Wolf by the Ears*, 50, 52–53, *Portable Jefferson*, 192.

bözőségük már eleve adott, és nem a természeti környezet eredménye.⁴⁸

Jefferson számára a feketék fehérektől való különbözősége külső és belső jegyekben nyilvánult meg, és összességében az előbbieket alsóbbrendűségét bizonyította. Ezen jegyek többsége ugyanakkor összefügg a szimpátia és a szeretet kérdéskörével, vagyis Jefferson a feketéket e tekintetben is összevetette a fehérekkel, és – mint látni fogjuk – alapvető feltételként tekintett a különbségekre a két faj együttélése kapcsán. Ez a kérdéskör pedig a szimpátia három terének dimenzióján keresztül ragadható meg.

A feketék külső tulajdonságai közül a szimpátia fizikai terével összefüggésben jelenik meg a bőrszín és közvetett módon a folyadék kiválasztás problémája Jefferson gondolatmenetében. Fentebb már láttuk, hogy a szimpátia terének fizikai dimenziójában elsődleges szerepet játszik a vizualitás, amennyiben a szemléltető szimpátiájának kiváltásában a fizikai közelség esetén alapvető feltétel, hogy látható, érzékelhető legyen a megfigyelt személy érzelme. Vagyis a szimpátia sikeres kiváltásához szükséges az adott érzelmek megfelelő kommunikációja, és ennek egyik fontos közvetítője a látás, a vizualitás.

Jefferson azonban, ahogy azt kifejti a *Jegyzetek*-ben a feketékkel kapcsolatban, a proximitás ellenére nem látta esélyét a szimpátia vizuális érzékelésén keresztül történő megvalósulásának a fizikai térben. Ennek oka pedig a feketék bőrszíne, mely eszmefuttatása szerint alkalmatlan az érzelmek, az érzelmi változások kifejezésére.

⁴⁸ *Portable Jefferson*, 142, 98–99, Boulton, „The American Paradox”, 482–483, Miller, *The Wolf by the Ears*, 52. Winthrop D. Jordan, *White over Black: American Attitudes Toward the Negro, 1550–1812* (New York, 1977 [1968]), 438. Magyarul ld. Lévai Csaba, „Reszketek hazámért, ha arra gondolok, hogy Isten igazságos” (Thomas Jefferson és a rabszolgaság problémája) *Aetas* 16 (2001), 5–27. Második megjelenés: in uő, *Amerikai történelem és történetírás: Válogatott tanulmányok* (Budapest, 2014), 343–371.

A problémát Jefferson egy szónoki kérdésben vázolja: „Vajon a piros és fehér finom keverékei, melyek a szín változó mértékével minden szenvedélyt képesek kifejezni [a fehérekben] nem tetszetősebbek-e ahhoz az örökös monotoníához képest, amely a másik rassz arcbőrének színét uralja, a feketeségnek ahhoz az eltávolíthatatlan fátýolához képest, amely elleplezi annak összes érzelmét?”⁴⁹

Jefferson szerint tehát a fehér bőrszín az, amely képes az érzelmek kifejezésére az arcbőr színének megváltozásán keresztül, míg a fekete változat képtelen erre, mivel az érzelmi változások nem jelennek meg rajta, és így az érzelmek kommunikációja is csorbát szenved. Következésképpen, szentimentális szempontból előnytelen bőrszínük miatt a feketék képtelenek arra, hogy kifejezzék az érzelmeiket bőrszínük változása révén, és így nem is képesek kiváltani a megfigyelő szimpátiáját, vagyis ugyanazt az érzelmet, amit a fekete tekintet tükrözne. A „fátýol” elrejtí a fekete ember belső érzelmi világát a külső tekintet elől. Továbbá, ily módon a távolság a fehér megfigyelő és a fekete megfigyelt között nem csökkenhet a szimpátia fizikai terében, hanem ellenkezőleg, végtelenre növekszik. A feketék bőrszíne tehát már eleve hozzájárul a fizikai távolság növekedéséhez a fehérekhez fűződő szimpatikus viszony szempontjából.⁵⁰

Ezt a távolságot növeli Jefferson értelmezésében a feketék bőrével összefüggésben a kiválasztási mechanizmusuk. Amint azt kifejti, a fehérekkel ellentétben, akik a veséjük segítségével választanak ki, a feketék ezt a bőrükön keresztül teszik, és ez okozza visszataszító testszagukat.⁵¹ Jeffersonnak ez a furcsának ható, az emberi faj egysége eszméjével ellentétes eszme-futtatása ugyanakkor nyilvánvalóan az érzékelés szagláshoz köthető aspektusának tekintetében

⁴⁹ *Portable Jefferson*, 187.

⁵⁰ Minderről bővebben ld. Zoltán Vajda, „On the Visual Dimension of Sympathy in Thomas Jefferson’s Moral Philosophy” *Americana* (2012/1)

⁵¹ *Portable Jefferson*, 187.

is hozzájárul a fizikai téren belüli szimpatikus távolság növeléséhez a fekete test és a fehér érzékelő között.

A feketéket érintő szimpátia fizikai terében Jefferson tehát elsősorban a fehérek perspektívájából, vagyis a megfigyelő viszonylatában konstruálta meg annak jellegzetességeit. Az affektív téren keresztül viszont ezen a perspektíván túlmenően a feketék egymáshoz, illetve a fehérekhez való viszonyulását is vizsgálata tárgyává teszi.

Fentebb már láttuk, hogy a szimpátia affektív terével összefüggésben elsősorban az *oikeiōsis* jelensége az, amely általánosan és konkrétan Jefferson eszmerendszerében is meghatározó. Ennek egyik fontos tétele a családi kötelek centrális szerepe, hiszen az elmélet szerint e tekintetben érvényesül leginkább a szeretet és a szimpátia hatása. Jefferson feketékkel kapcsolatos nézetei kapcsán ugyanakkor ez az elv csak részben érvényesül, csakúgy, mint az indiánok esetében.

Ami az affektív szimpatikus tér feketék közötti kapcsolatokat érintő szegmensét illeti, Jefferson egyértelműen a rabszolga édesanyák és gyermekeik közötti kapcsolatra utal mint az affektív kapcsolódás megnyilvánulására. A fekete rabszolgák felszabadítását illető terveivel összefüggésben 1824-ben, Jared Sparksnak írt levelében fejtette ki elképzelését, miszerint a rabszolga édesanyák gyermekeinek felszabadításukat követően el kellene hagyniuk az Egyesült Államok területét. Ez szüleiktől való elszakadásukat is jelentené, hiszen utóbbiak nem kerülnének ki az alávetettség állapotából, nem követhetnék gyermekeiket. Az elválás mindazonáltal gyermekeik elvesztése felett érzett bánatuk következtében fájdalmat okozna az édesanyák számára.⁵² Az anyák tekintetében tehát bizony kimutatható affektív tér jelenléte Jefferson fejtegetésében.

⁵² Jefferson Jared Sparkshoz, 1824. február 4., in Merrill D. Peterson, szerk., *Thomas Jefferson: Writings* (a továbbiakban: *Writings*), (New York, 1984), 1487.

Az *oikeiōsis* elve ugyanakkor nem működik a fekete rabszolga férfiak és nők viszonylatában. Az előbbieket ugyanis Jefferson szerint nem rendelkeznek az erkölcsi érzék azon összetevőjével, amely a fehérekre jellemző affektív kapcsolat létrejöttét eredményezhetné a másik nem irányában. A férfiak nők iránt érzett szerelme Jefferson megítélése szerint „inkább sóvárgó vágyakozás, mintsem az érzelem és az érzékelés finom keveréke”.⁵³ Számára tehát a fekete férfiak nők iránti vonzódása a testi szerelemre korlátozódik, és távol áll a szentimentális szeretet érzékeny fehérekre jellemző dinamikájától.

Mindez azonban azt is jelenti, hogy a fekete rabszolga férfiak esetében az erkölcsi érzék defektussal bír a szentimentális tér affektív dimenzióját illetően. Ezt erősíti továbbá Jeffersonnak az a kitétele, mely szerint a feketékre általában jellemző, hogy bár könnyen kiválthatók belőlük a különböző érzelmek, azok nem érintik őket mélyen és tartósan. „Bánatuk hamar elszáll”, és „hamar elfelejtik” az élet csapásait – írja a *Jegyzetekben*.⁵⁴

Amint azt már korábban láttuk, az erkölcsi érzék hiányosságait az ész, illetve a képzelőerő erejének segítségével gondolta Jefferson javíthatónak. A feketék esetében azonban nem működik ez a kompenzáció, ráadásul a képzelőerőt illetően a fehérekhez fűződő viszonyukat is érinti. Nézete szerint ugyanis a feketék értelmi fejlettség és képzelőerő tekintetében egyaránt elmaradnak a fehérektől, és ez nem az életkörülményeik, jelesül a rabszolgaság folyománya, hanem eleve adott hiányosságaiké.⁵⁵

Ebben a gondolatmenetben különösen a képzelőerő tekintetében nyer jelentőséget az affektív szimpatikus tér. Ugyanis Jefferson szerint a feketék „képzelőereje sivár, híján van az ízlésnek, és szabálytalan”. Ennek a legnyilvánvalóbb következménye a mű-

⁵³ *Portable Jefferson*, 187.

⁵⁴ Uo., 187-188.

⁵⁵ Uo., 188.

vészi képességeik szerény volta, ami összefüggésben áll a szeretetre való képességükkel is. Így „Szerelmük szenvedélyes, ám csupán az érzékeket gyűjtja lánggra, nem pedig a képzelőerőt”. Rádásul híján van az ész megzabolázó erejének, amint azt az ismert kortárs fekete költő, Ignatius Sancho művészete bizonyítja Jefferson számára.⁵⁶

A feketék képzelőerejének defektív jellege ugyanakkor egyértelműen kihat a szimpátia affektív terére is. Korábban már láttuk, hogy a képzelőerő sajátos szerepet tölthet be a szimpátia fizikai terében, amennyiben képes a szubjektum és az észlelt személy közötti távolság áthidalására. Absztraktabb szinten pedig, következésképpen, a tőlünk különbözők iránti szimpátia és szeretet kialakulásában, vagyis az univerzális szimpátia gyakorlásában. A feketék számára azonban ez a lehetőség nem adott, mivel fejletlen képzelőerejük folytán nem képesek arra, hogy univerzális szimpátiát mutassanak a tőlük különböző rasszok, így a fehérek iránt, a szimpátia affektív terében.⁵⁷

Ugyanakkor a szimpátia fizikai és affektív terénél még jelentősebb szerepet tölt be Jefferson feketékről való gondolkodásában a történelmi-kulturális dimenzió. Ez az, amely a rabszolgaság ta-

⁵⁶ Sancho nyugat-afrikai szülők gyermekeként került Angliába, ahol házi szolgaként alkalmazták, majd felnőttként üzletet nyitott Londonban, és bekapcsolódott a korabeli irodalmi életbe, verseket írt, és levelezett a kor neves alkotóival. Erről ld. Markman Ellis, *The Politics of Sensibility: Race, Gender and Commerce in the Sentimental Novel* (Cambridge, 1996), 57–58, 64–65.

⁵⁷ Erről bővebben ld. Zoltán Vajda, „Limited Expectations: Thomas Jefferson on the Moral Sentiments of Blacks and Race Relations”, in Vajda Zoltán, szerk., *Kultúrán innen és túl - Írások Rozsnyai Bálint tiszteletére/Within and Without Culture: Essays in Honor of Bálint Rozsnyai* (Szeged, 2009), 277–286. Jefferson szerint a képzelőerő gyengesége az oka többek között annak is, hogy a feketék retorikai készségei elmaradnak a fehérekétől, sőt még az indiánokétól is. Vö. *Portable Jefferson*, 188. Andrew Burstein ezt az erkölcsi érzék gyengeségével hozza összefüggésbe. Vö. Andrew Burstein, „The Political Character of Sympathy”, *Journal of the Early Republic* 21 (2001), 23.

pasztralátán keresztül a felszabadításukat követő korszakban valójában meghatározza a feketék fehérekhez fűződő viszonyát, illetve a fehérek feketékről alkotott elképzeléseit. Ezzel függ össze továbbá a feketék szimpátia képessége is, mely Jefferson szerint a fehérek irányában történelmileg meghatározott.

Korábban láttuk, hogy a fehérek és a feketék közötti fiziológiai különbségek tekintetében Jefferson kiemelte a képzelőerő és az ész fejletlenebb mivoltát az utóbbiak tekintetében. Ugyanakkor az emlékezőtehetséget illetően a feketéket a fehérekkel azonos szintre helyezte.⁵⁸

A feketék történelmi-kulturális szimpatikus terében az emlékezet az, amely elsődleges szerepet játszik a felszabadításuk utáni állapotuk meghatározásában. Jefferson ugyanis úgy vélte, hogy amennyiben megvalósul a fekete rabszolgák emancipációja, nem maradhatnak egy államban a fehérekkel. Ennek legfőbb okai „politikaiak” – ahogy ő fogalmaz a *Jegyzetek*-ben, és egyrészt a rabszolgaság súlyos élményével függnek össze, amennyiben szerinte a feketék „tízezernyi emlékekkel bírnak az általuk elszenvedett sérelmekkel kapcsolatban”. A rabszolgaság negatív élménye miatt tehát a feketék ellenségesen viszonyulnak a fehérekhez, akikkel egy államban élnek rabszolgákként, és ezért nem mutathatnak szeretetet irántuk.⁵⁹ A feketék közössége a rabszolgaság révén tehát gyűlöletet érez az intézmény és az azt fenntartó fehér társadalom iránt, és ez a közös élmény alapvetően elválasztja egymástól a két csoportot. Mivel, mint láttuk, Jefferson gondolkodásában a rabszolgaság intézménye maga is a szeretet hiányán alapul, nem meglepő, hogy hatással lévén a feketék történelmi-kulturális szimpatikus terére, az emlékezet és a tapasztalat révén negatívan befolyásolja a fehérekhez fűződő szeretetüket.

⁵⁸ *Portable Jefferson*, 188.

⁵⁹ Uo., 186, 215.

Ugyanakkor Jefferson még a politikai okok közé sorolja a fehérek feketékkel szembeni „mélyen gyökerező előítéleteit”.⁶⁰ Ezeket ugyan nem részletezi, de már láttuk, hogy saját elképzeléseiben is megjelennek az előítéletek, amelyek egyúttal egyéb előítéletek alapjául is szolgáltak a fehérek és a feketék viszonyát illetően. Mivel Jefferson a feketéket külön kategóriaként képzelte el a fajok rendszerében, természetellenesnek tartotta más kategóriákba tartozó fajokkal való keveredésüket. A fehérekkel való fajkeveredésüket kifejezetten károsnak ítélte, ugyanis az nézete szerint a felsőbbrendűnek gondolt fehérek elkorcsosulásához vezetett volna, a feketék közösségének egyidejű nemesedésével. Ez pedig, ahogy Edward Colesnak 1814-ben írott levelében megfogalmazta, „olyan degradálódást eredményez, amit az ezt az országot szerető egy ember sem, az emberi jellem kiválóságának egyetlen szerelmese sem helyeselhet büntelenül”.⁶¹

Mindezek következtében Jefferson kizártnak tartotta a fehérek és a felszabadított fekete rabszolgák együttélését. A történelmi-kulturális szimpátia tere nem segítette a két faj együttélését, mi több, előbb-utóbb faji háborúhoz, konfliktushoz és végső soron – Jefferson szavaival – „az egyik vagy másik faj kihalásához” vezetett volna.⁶² Következtetése ezért az volt, hogy a feketéket felszabadításuk után el kell távolítani az Egyesült Államok területéről.⁶³

Jeffersonnak a feketék kolonizációjára vonatkozó elképzeléseiben szintén a történelmi-kulturális szimpátia tere jutott komolyabb szerephez. A felszabadított fekete rabszolgáknak ezt a teret kellett

⁶⁰ Uo., 186.

⁶¹ Jefferson Edward Coleshoz, 1814. augusztus 25., in uo., 546.

⁶² Uo., 186. A felkészítés lényege a földművelő életmód alapvetéseinek az elsajátíttatása.

⁶³ Uo. Jefferson félelmeit egy erőteljes faji összecsapással kapcsolatban nagyban befolyásolták az 1792. évi Santo Domingo szigetén kirobbant eredményes rabszolgafelkelés eseményei, melynek révén rabszolgaságból felszabadult feketék által létrehozott uralom jött létre (Toussaint de L'Ouverture rezsimje), fehérek ezreinek élete árán. Jefferson Edward Coleshoz, 1814. augusztus 25., in uo., 545.

megváltoztatniuk annak érdekében, hogy új életet kezdhessenek az Egyesült Államokon kívül.

Ezzel kapcsolatban Jefferson a rabszolgák fokozatos felszabadítását tartotta kivitelezhető megoldásnak, vagyis, hogy a megszülető új generációk tagjai – a nők tizennyolc, a férfiak huszonegy éves koruktól – nyerhetik csak el szabadságukat, és addig is, miután elválasztották őket szüleiktől, az állam költségén olyan oktatásban vesznek részt, amely felkészíti őket az önálló, szabad életre.⁶⁴ Ez a történelmi-kulturális tér immár nem a rabszolgaságra, és így a szeretet hiányára épült volna, hanem – Jefferson reményei szerint – valóban egy szeretetközösségen alapuló nemzet jöhetett volna létre a felszabadított és deportált fekete rabszolgákból.⁶⁵

Amint azt korábban láttuk, Jefferson az indiánok esetében a történelmi-kulturális szimpatikus tér változásának lehetőségét az új nemzedékekkel hozta összefüggésbe. Nem meglepő tehát, hogy a feketék felszabadítását és deportálást is a felnövő generáción keresztül vélte kivitelezhetőnek. Ennek pedig nem pusztán a rabszolgák tulajdonosait érintő, a felszabadítás során keletkező károk minimalizálásának az igénye, hanem alapvetően a történelmi-kulturális szimpátia és a generációk közötti viszonyok összefüggéseiből következő megfontolások voltak az okai.

⁶⁴ Uo., 186.

⁶⁵ Jefferson a felszabadított feketék számára új hazának az Egyesült Államok, ill. a vele határos területek mellett a Karib-térséget és Afrikát is elképzelhető alternatívának gondolta. Ezek közül kezdetben a fekete kontinentst ítélte a legkedvezőbb megoldásnak, mert a távolság miatt nem fenyegetett annak veszélye, hogy az oda telepítettek rabszorgalázadást szítanak az Egyesült Államok ellen. A költségek miatt azonban 1824-re már inkább a Santo Domingo szigetére történő deportálásukat támogatta, mivel az ottani politikai vezetés felajánlotta a költségek fedezését. Jefferson James Madisonhoz, 1801. november 24., in *Writings*, 1097–1098; Jefferson Edward Coleshoz, 1814. augusztus 25., in *Portable Jefferson*, 544–547; Jefferson James Madisonhoz, 1802. június 2., in Paul Leicester Ford, szerk., *The Writings of Thomas Jefferson*, 10 köt. (New York, 1892–1899), 8. köt.: 153–154; Jefferson Jared Sparkshoz, 1824. február 4., in *Writings*, 1485, 1486.

Jefferson értelmezésében a szüleiktől elválasztott, még rabszolgaként az állam költségén oktatott gyermekek könnyebben szakadhattak ki szüleik szimpatikus teréből.⁶⁶ Jóllehet az affektív tér ereje az édesanyák és gyermekeik tekintetében érvényesülhetett (vö. fent), a szimpátia fizikai terének változása könnyebben valósulhatott meg, hiszen az új generációk kulturálisan is elválasztódtak a szüleiktől: az előbbieket a földművelés és egyéb gazdasági tevékenység elsajátításával képessé váltak volna arra, hogy önállóan, független népként létezzenek tovább. Hátrahagyott szüleik viszont továbbra is az eltartottak, függő viszonyban lévők kultúrájához tartoztak volna. Az új generáció tehát képessé vált volna arra, hogy kiszakadjon szüleinek a rabszolgaságban, a függésben gyökerező történelmi-kulturális szimpatikus teréből.

Mindezek után megjegyzendő, hogy Jefferson emancipációs és kolonizációs terveiben feltűnő módon nem szerepelnek a fekete apák, mint az intergenerációs szeretet alanyai. Jóllehet 1781-ben a *Jegyzetek*ben még „szülőkről” beszél, akik elveszítik rabszolgaságából felszabaduló gyermekeiket, 1824-ben, a Jared Sparkshoz írt, fentebb már hivatkozott levelében kizárólag az anyák bánatáról ír.⁶⁷ A rabszolga apák és férjek tehát szerinte nem bírtak azokkal

⁶⁶ Peter S. Onuf a rabszolga szülőkkel kapcsolatban intergenerációs altruizmusról beszél, mivel gyermekeikkel ellentétben ők rabszolgaságban maradtak volna, és így különösen nagy áldozatot kellett volna hozniuk. Onuf, „Every Generation Is an ‘Independant Nation’”, 155–156. Ezzel az értelmezéssel szemben ugyanakkor felvethető, hogy Jefferson generációk ellentétéről vallott tézise miatt ezt nem gondolta volna altruista gesztusnak. Kizárólag a szülőktől való elválasztás pillanata volt az, amikor az affektív tér sérült, és megtörtént volna az identitásvesztés a fiatalok részéről. A szabaddá válás pillanatában azonban már egy új generáció jelenik meg, amely már régen elszakadt a régítől, annak szimpatikus terétől. A fizikai eltávolítást már megelőzte a generációk közötti kulturális szakítás.

⁶⁷ *Portable Jefferson*, 186; Jefferson Jared Sparkshoz, 1824. február 4., in *Writings*, 1487.

a szentimentális képességekkel, amelyek akár gyermekeik, akár feleségeik iránt az affektív szimpátia jegyeit mutatták volna.

Jefferson szemében az új generáció felszabadított gyermekekből felnövő férfiai voltak hivatottak arra, hogy az új szimpatikus terek révén erkölcsi érzékük a földművelő kultúra által tökéletesedvén és a rabszolgaság függése okozta deformáltságból kiszabadulva egy egészséges nemzetet hozzanak létre – távol a fehérek társadalmától.

Jefferson hasonlóan gondolkodott a *fehér* apák szimpátiájáról is a rabszolga felszabadítással összefüggésben. Nem tartotta őket alkalmasnak arra, hogy túllépjenek önös érdekeiken és vállalják az emancipáció költségeit. Ezért fordult a fehér férfiak új generációjára, melyet képesnek érzett az univerzális szimpátia gyakorlására. „Ez a vállalkozás a fiataloké kell, hogy legyen” – írta Edward Colesnak 1814-ben.⁶⁸

Ez a megoldási javaslat az egyéni áldozatvállaláson alapult. Ugyanakkor a másik alternatívát a 19. századi kultúrában megjelenő „távoli jötevő” koncepciója jelentette volna. E szerint az adakozáshoz nem szükséges a megsegítendő személy ismerete, és így a jóakarát személytelen csatornákon keresztül is megnyilvánulhatott. Így például az állam vagy szeretetszolgálatok nyújthattak segítséget az arra rászorulóknak.⁶⁹ Ez a fajta szimpátia viszont az univerzális változat intézményesült válfajához kötődik, és Jefferson – szintén nem meglepő módon – az államtól is remélte a rabszolgafelszabadítás költségeinek a fedezését. A fő pénzügyi forrást ehhez az állami tulajdonban lévő közös nyugati területek eladásából származó bevételek biztosították volna.⁷⁰ Így tehát az államok távoli adományozóként tették volna meg azt a lépést, amit Jefferson nem várt volna el saját magától és kortársaitól.

⁶⁸ Jefferson Edward Coleshoz, 1814. augusztus 25., in *Portable Jefferson*, 546.

⁶⁹ Susan M. Ryan, *The Grammar of Good Intentions: Race and the Antebellum Culture of Benevolence* (Ithaca, 2003), 18–19.

⁷⁰ *Writings*, 1485–1486.

Jefferson számára tehát az indiánok társadalmához hasonlóan a rabszolgasorban lévő feketék egyesült államokbeli közössége sem alkotott olyan szeretetközösséget, amit nemzetnek lehetett volna nevezni az eredeti, jeffersoni értelemben. Mit több, eredendő különbségük okán nem is integrálódhattak volna Jefferson szeretetközétársaságába. Az *oikeiōsis* helyreállításán túl a feketék a rabszolgaság állapotából kikerülve nem tudták volna gyakorolni az univerzális szimpátia képességét a fehérek irányában. Ezt alapvetően megakadályozta a képzelőerejük eleve fejletlen volta, illetve a fehérekkel ugyan egyenrangú memórián alapuló, de a rabszolgaság negatív élményei által meghatározott történelmi-kulturális szimpátia tere. A változások megvalósításában pedig Jefferson saját generációjának sem fehér, sem pedig fekete férfiainak nem szánt szerepet szimpátiával és szeretettel összefüggő hiányosságaik okán. Mindezek következtében a virginiai rabszolgatartó a feketék társadalmát önálló nemzetként csak a jövőendő generációk révén és távol a fehér szimpátia fizikai terétől tudta elképzelni.

5.4. Jefferson és a spanyol-amerikai szentimentális kapcsolat⁷¹

Jefferson, mint fentebb láttuk, az amerikai köztársaság mint politikai szerveződés ideálját összekapcsolta a szentimentalizmus kultúrájával, és az érdekközösségen belül a szeretet és szimpátia kötelékeit is elengedhetetlennek tartotta az entitás határainak meghatározáshoz. A jelen munka szempontjából fontos csoportok, melyek ezen a közösségen kívül helyezkedtek el, nem pusztán az Egyesült Államok területén élő faji-kulturális alapon szerveződő

⁷¹ Ez a fejezet jelentős részben az alábbi tanulmányra épül: Zoltán Vajda, „The Power of Hemispheric Sympathy: Sentimental Aspects of Thomas Jefferson’s Conception of Inter-American Relations” *Americana* 11.1 (Spring 2015)

közösségeket foglalták magukban Jefferson eszmerendszerében, hanem az ország politikai területén kívül található, az amerikaihoz hasonló, ám mégis sok tekintetben különböző népeket. Ezek közül Jefferson érdeklődését az amerikai kontinens spanyol birodalomhoz tartozó népei váltották ki az 1810-es évektől kezdve, amikor azok egymás után nyilvánították ki függetlenségi törekvésüket és kezdték meg szabadságháborújukat.

A spanyol-amerikai gyarmatok önállósodási törekvéseivel kapcsolatban megfogalmazott reflexióiban Jefferson fokozott mértékben utalt a republikánus kormányzat és a nép jellemének összefüggéseire. Ugyanakkor a térség lakosságával kapcsolatban kifejtett nézeteiben elsődleges szerephez jutott a fejlődés problematikája, amely meghatározta a szimpátiára való képesség jellegét az ottani népesség és az Egyesült Államok viszonylatában.

Jefferson nézeteiről a spanyol-amerikai gyarmatok függetlenné válásával kapcsolatban csak szórványosan olvashatunk a róla szóló monográfiákban, leginkább epizodikus formában, és távolról sem szentimentális perspektívából.⁷² Ez azért lehet meglepő, mert ugyanakkor az újonnan létrejövő spanyol-amerikai államokkal kapcsolatban a nemzetalkotás kapcsán fokozott mértékben jelentkeztek mindazok a kérdések, amelyeket más nemzetekkel kapcsolatban is tárgyalt Jefferson a szentimentális nemzetfogalom apropóján.

Mint látni fogjuk, Jefferson alapvető szimpátiával, ám egyben óvatos kétkedéssel viszonyult az amerikai déli féltéke államaihoz életképességük és az ott élő népek kulturális fejlettsége okán. Ugyanakkor az egyesült államokbeli republikánus rend ideális, földművelésen alapuló jellegében gyökerező kulturális hasonlóság lehetőséget adott számára egy nemzetek közötti szimpatikus tér feltételezésére, mely a fizikai távolság és a politikai hagyományok

⁷² Erről többek között ld. Merrill D. Peterson, *Thomas Jefferson and the New Nation: A Biography* (London, 1975 [1970]), 936–937; Brian Steele, *Thomas Jefferson and American Nationhood* (New York, 2012), 96–98.

különbözősége ellenére biztosította volna a történelmi-kulturális szimpátia terének nemzetek közötti működését. Jefferson szerint viszont mindez csakis a spanyol-amerikai népesség szellemi és kulturális fejlődésével válhatott valóra, ugyanis republikánus önkormányzatuk csak ennek eredményeként jöhetett volna létre. Az alapvetően erőre, nem pedig szeretetre épülő gyarmati kormányzást csakis egy olyan nép tudta volna önkormányzatra váltani, mely erre kulturálisan készen áll, és képes megvalósítani a republikánus szeretet és önkormányzatiság elvét.

A spanyol birodalom amerikai gyarmatai az 1810-es években sorra kiáltották ki függetlenségüket az anyaországtól. Az Egyesült Államok ugyanakkor csak 1822-től kezdődően ismerte el az új államokat, és létesített velük diplomáciai kapcsolatot. A késlekedésnek az volt az oka, hogy az amerikai politikai vezetés meg kívánt győződni ezen új államok életképes voltáról, illetve kerülni akarta a konfrontációt a Florida és Mexikó miatt tőszomszédságában lévő spanyol birodalommal. Ugyanakkor hamarosan megindult a gondolkodás ezen új államok jövőjéről, illetve az Egyesült Államok hozzájuk fűződő viszonyáról, és ebbe az eszmecserébe Jefferson is bekapcsolódott.⁷³

Jefferson elsősorban levelezőpartnereinek fejtette ki nézeteit az újonnan létrejövő spanyol-amerikai államokkal kapcsolatban olyan, a kor ismert közéleti személyiségeinek, mint Lafayette márki

⁷³ Leslie Bethell, szerk., *The Cambridge History of Latin America: From Independence to c. 1870* (Cambridge, 1985), 3. köt., 45–46, 204–205, 108, 210; ld. még Peter Bakewell, *A History of Latin America: Empires and Sequels, 1450–1930* (Malden, 1997), 356–380, James E. Lewis, Jr., *The American Union and the Problem of Neighborhood: The United States and the Collapse of the Spanish Empire, 1783–1829* (Chapel Hill, 1998), 34–36 és Anderle Ádám, *Latin-Amerika története* (Szeged, 2010).

(1757–1834), a lengyel forradalmár és államelnök, Tadeusz Andrzej Bonaventura Kościuszko (1746–1817), John Adams (1735–1826), az USA második elnöke, korábbi politikai ellenfele vagy a német természettudós, Alexander von Humboldt (1769–1859), aki 1804-ben személyesen is meglátogatta őt Washingtonban.⁷⁴

Jefferson e notabilitásoknak kifejtett nézetei olyan ismereteken és elképzeléseken alapultak, melyek több forrásból táplálkoztak. Ismeretei forrását egyrészt Humboldtnek a dél-amerikai régió felfedezéséhez hozzájáruló munkái képezték, melyek a térség sokrétű, összetett, tudományos igényű leírását és elemzését nyújtották a korabeli érdeklődők számára, illetve más, a korszakban vagy azt megelőzően született földrajzi, antropológiai, történeti és egyéb szakmunkák is segítségére voltak a földrész megismerésében. Másrészt Jefferson első kézből maga is értesülhetett a spanyol fennhatóság alatt lévő dél-amerikai területek társadalmi, politikai és kulturális viszonyairól a térségből hozzá ellátogató személyek jóvoltából.⁷⁵

⁷⁴ Ingo Schwartz, „Alexander von Humboldt’s Visit to Washington and Philadelphia, his Friendship with Jefferson, and his Fascination with the United States”, *Northeastern Naturalist* 8 (2001), 48–49.

⁷⁵ E. Millicent Sowerby, szerk., *Catalogue of the Library of Thomas Jefferson*, 5 kötet (Washington, 1952–1959) 4: 251–293. Jefferson gyűjteményében többek között a következő művek voltak megtalálhatók: William Robertson, *History of America* (Philadelphia, 1799), Antonio de Ulloa *Noticias Americanas de Don Antonio de Ulloa* (Madrid, 1772), Abbé Guillaume Raynal’s *Historie philosophique et politique ... de deux Indes* (Genf, 1780; *Philosophical and Political History of the Colonization and Commerce of Europeans in the Indies*) vagy Bartolomé de Las Casas, *Bartholomeo de las Casas del imperio soberano que los reyes de Castilla tienen sobre las Indias* (1552); Alexander von Humboldt, *Voyage aux régions équinoxiales du Nouveau Continent, fait en 1799–1804, par Alexandre de Humboldt et Aimé Bonpland* (1807); Jefferson John Jayhez, 1787. május 4., in Paul Leicester Ford, szerk., *The Works of Thomas Jefferson*, 12 köt. (New York, 1904–1905), 4. köt., 383–385; Jefferson Valentine de Forondához, 1809. október 4., in uo., 9:260.

Mindezen források ellenére Jefferson úgy érzekelte, hogy a spanyol hatalom jellegéből adódóan kevés ismeret jut el a külvilágba,⁷⁶ és talán ennek is betudható, hogy a Spanyol-Amerikával összefüggő elképzeléseit, illetve a térség jövőjével kapcsolatos elvárásait és prognózisát más, elsősorban fejlődésfilozófiai, politikaelméleti, morálfilozófiai és egyéb analógiákon alapuló ismeretei és elképzelései befolyásolták.

Ezen előzetes, paradigmaticus értékű gondolati struktúrák közé tartozott a már korábban vázolt korabeli fejlődélmélet, mely az emberi társadalmak különböző életmódhoz köthető fejlődési fázisokon keresztül történő progresszióját hirdette, és amit – szintén láttuk már – Jefferson is magáévá tett. Ehhez kiegészítésként a spanyol-amerikai kontextusban még azt fűzhetjük, hogy a skót felvilágosodás által a történeti fejlődés magyarázatául is szolgáló stadiális elmélet, mivel egyértelműen kijelölte a modern nemzetállás modelljét, és a különféle népek és nemzetek közötti fejlődésselbeli különbségekre is magyarázatul szolgált, lehetőséget adott arra is, hogy paradigmaticus jellegénél fogva a korabeli gondolkodók analógiákat kidolgozva prognosztizálják egy adott nép vagy nemzet jövőbeni fejlődését, illetve lehetőségeit az alapján, hogy a jelenben milyen fejlődési fokon állt.⁷⁷ A fejlődési szint pedig alapvetően befolyásolta önkormányzatra való képességüket is.⁷⁸

⁷⁶ Arthur P. Whitaker, *The United States and the Independence of Latin America, 1800–1830* (New York, 1962 [1941]), x; Jefferson to Alexander von Humboldthoz, 1809. március 6., in Andrew A. Lipscomb és Albert Ellery Bergh, szerk., *The Writings of Thomas Jefferson*, 20 köt. (Washington, 1903–1904), 12. köt., 263.

⁷⁷ Nicholas Onuf és Peter Onuf, *Nations, Markets, and War: Modern History and the American Civil War* (Charlottesville and London, 2006), 91–93, 19, 42.

⁷⁸ A hazai szakirodalomban Ludassy Mária hangsúlyozza, hogy Jefferson politikai megnyilatkozásaiban mindenkor kifejezte általános hitét a nép önkormányzatra való képességében, beleértve a fehértől eltérő fajokat is, mint például az indiánokat. Ludassy Mária, *Szabadság, Egyenlőség, Igazságosság* (Budapest, 1989), 38. Fontos azonban látnunk, hogy Jefferson általános felfogása szerint

Ezen túlmenően, de részben ezzel a fejlődésparadigmával összefüggésben Jefferson a korabeli amerikai kontextusra is támaszkodhatott a latin-amerikai viszonyok értékelésében és megértésében. Így a Mississippi-folyótól a Sziklás-hegységig terjedő Louisiana terület 1803-ban Bonaparte Napoleontól történő megvásárlása, illetve a terület politikai kormányzásának problémái és az ezzel kapcsolatos tapasztalat is alakította Jefferson spanyol-amerikaiakkal kapcsolatos elvárásait. Mivel a terület déli, New Orleans

a demokratikus berendezkedés kizárólag egy racionális tekintetben kellően fejlett néppel valósítható meg, amely képes az önkormányzatra. Emiatt nem tartotta azt megvalósíthatónak olyan államokban, ahol a nép műveletlen és fejletlen a racionalitás szempontjából. Paczolay Péter és Szabó Máté, *A politikaelmélet rövid története* (Budapest, 1984), 108. Éppen a morális és racionális, sőt szentimentális szempontból nem egységes, különböző fejlődési szinteken lévő nemzetek és fajok jeffersoni rendszerében az önkormányzatiságra való képesség is differenciáltan jelent meg a különböző népek tekintetében. Ez a skót felvilágosodás antropológiai ihletettségű, kulturális relativizmusának a lenyomata Jeffersonnál, akinek univerzális emberképe a Függetlenségi Nyilatkozatban leginkább a legfejlettebb szinten álló népekre vonatkoztatható. Arról, hogy Jefferson miként alkalmazta az eszményi nemzet felfogását az aktuális történelmi helyzetben lévő népekre, és ugyanakkor hitt az elmaradottak felemelkedésében Adam Smith nemzetekkel kapcsolatos elképzeléseinek mintájára, ld. Onuf és Onuf, *Nations, Markets, and War*, 209–211, 223, 232. Jefferson valójában az amerikai nép önkormányzatra való képességével kapcsolatban is megfogalmazta kétségeit. Egyrészt idős korára aggasztotta a demokratizálódás folyamata, azaz a népesség egyre nagyobb hányadának a politikába történő beemelése, mivel attól tartott, hogy így műveletlen, civilizálatlan, az önkormányzatra alkalmatlan tömegek kerülnek be a politikai mechanizmusba. (Erről ld. Gordon S. Wood, „The Trials and Tribulations of Thomas Jefferson”, in Peter S. Onuf, szerk., *Jeffersonian Legacies* (Charlottesville, 1993), 395–417. Másrészt a köztársaság alapjait megrendítő, a modernizációval összefüggő, elsősorban az Északra jellemző tendenciák alapján vélte úgy szintén élete vége felé, hogy már csupán a Dél lehet a köztársasági erény és így az önkormányzatiság letéteményese, és ezért javasolta kulturális elkülönülését a „romlott” Északról. Robert E. Shalhope, „Thomas Jefferson’s Republicanism and Antebellum Southern Thought” *The Journal of Southern History* 42 (1976), 529–556. Ezek az elképzelések Jefferson múlt és jövő képével, általános időfelfogásával is összefüggésben voltak. Ld. Hannah Spahn, *Thomas Jefferson, Time, and History* (Charlottesville, 2011).

környéki részén jelentős spanyol ajkú népesség került amerikai fennhatóság alá, az ő integrációjuk különös kihívást jelentett az amerikai szövetségi kormányzat számára. Az itt élő francia eredetű népességhez hasonlóan a spanyolok valójában alávetett, gyarmati sorban élő, az önkormányzatiság minimális fokát élvező lakosság képét mutatták. Az általuk képviselt politikai intézményrendszer és kultúra távol állt az amerikai köztársasági, reprezentáción alapuló önkormányzati rendszertől, és ez alapvető akadályát képezte annak, hogy Louisiana területe viszonylag gyorsan államként csatlakozhasson az Unióhoz.⁷⁹

A terület lakossága nem érte még el azt a fejlettségi szintet, mely lehetővé tette volna számára az önkormányzat minden elemének az átvételét, és emiatt az amerikai politikai elit a szövetségi kormányzat szoros ellenőrző szerepét tartotta kívánatosnak a térségben.⁸⁰ Jefferson Louisiana lakóit gyermekekhez hasonlította, akik képtelenek arra, hogy saját magukat kormányozzák, és azt javasolta, hogy ilyen körülmények között a különféle, az Unióhoz már korábban csatlakozott államokban egységesen érvényesülő szabadságjogokat csak fokozatosan vezessék be Louisiana államban, beleértve a vallás vagy a sajtó szabadságát.⁸¹ Ennek megfelelően, az állam 1812. évi alkotmánya is még jelentős jogköröket vont el annak választóképes lakosságától, amikor többek között központi szerepben hagyta a kormányzót, akit nem a nép, hanem az állami

⁷⁹ Peter J. Kastor, *The Nation's Crucible: The Louisiana Purchase and the Creation of America* (New Haven, 2004), 11, 48, 86–87.

⁸⁰ William C. C. Claiborne (Louisiana kormányzója) James Madisonhoz, 1804. január 2., in Mary A. Hackett, et al., szerk., *The Papers of James Madison. Secretary of State Series*. 6 köt. (Charlottesville, 2002), 6: 277.

⁸¹ Thomas to Albert Gallatin, November 9, 1803, Ford, *Writings of Jefferson*, 8: 275–276. Az amerikaiak különös figyelemmel voltak a spanyol katolikus egyházra Louisiana terület integrálásával kapcsolatban, rámutatva, hogy annak gyarmati uralomhoz való kötődése alapvetően hátráltatja az állam republikánus önkormányzatra való képességének kibontakozását. Kastor, *Nation's Crucible*, 88; 61, 74.

törvényhozás választott, és ellenőrzést gyakorolt az állami tisztviselők felett.⁸²

Ezen közvetlen hazai tapasztalatokon kívül Jefferson azon elképzelésekre is épített, amelyek közvetlenül a dél-amerikai kontinenshez, illetve annak gyarmatosításával kapcsolatban a spanyolokhoz, a spanyol uralomhoz kötődtek. Ezek elsősorban a „fekete legenda” (spanyolul „*la leyenda negra*”) néven ismertté vált, az amerindiánok ellen a spanyol hódítók által elkövetett atrocitásokról szóló 16. századi tudósítások nyomán keletkezett eszmerendszerhez köthetők. Ez az eszmetörténeti hagyomány a spanyolokat mohó, elvetemült és kapzsi, a hatalmukkal visszaélő, az indiánokkal kegyetlenkedő hódítókként állítja be.⁸³ Az európai felvilágosodás mindehhez még a katolicizmus erőteljes retrográd szerepét hangsúlyozó toposzt kapcsolta hozzá, valamint a spanyolok sztereotip ábrázolását. Ebben elemként jelent meg az önkényes hatalomgyakorlásra való hajlam, a tudatlanság és a bigott vallásosság, valamint az egyház és állam közötti szoros és helytelenítendő kötelékek megléte.⁸⁴

Mindezen tapasztalatok és előítéletek alapján Jefferson a spanyol-amerikaiakat egységesen olyan népnek képzelte, amely a gyarmati uralom következtében egyelőre nem képes önmagát kormányozni, mivel nem érte el a politikai és kulturális fejlettségnek azt a fokát, ami erre alkalmassá tette volna. Ez egyben azt is jelentette, hogy ezek az országok fejlettség tekintetében alapvetően eltértek az Egyesült Államoktól, és nem lehettek részesei azonnal a „szabadság

⁸² Kastor, *Nation's Crucible*, 25, 44, 48–50, 51, 86, 152, 185–186.

⁸³ Philip Wayne Powell, *Tree of Hate: Propaganda and Prejudices Affecting United States Relations with the Hispanic World* (New York, 1971), 11, 27, 29, 32–33; és María DeGuzmán, *Spain's Long Shadow: The Black Legend, Off-Whiteness, and Anglo-American Empire* (Minneapolis, 2005), 4–5. A legendát Bartolomé de Las Casas, *Brevísima relación de la destrucción de las Indias (1552)* c. műve alapozta meg.

⁸⁴ Powell, *Tree of Hate*, 106–107. Az egyik legfontosabb korabeli mű ebben a vonulatban Abbé Guillaume Raynal's *Historie philosophique et politique ... de deux Indes* (Geneva, 1780).

birodalmának”, ahogy Jefferson nevezte azt az ideális politikai térséget, melyben szabad köztársaságok a béke és az egyetértés elve alapján ápolnak egymással jószomszédi kapcsolatokat.⁸⁵

Még 1811-ben, a függetlenedési mozgalmak kezdetén, kifejezve azokkal kapcsolatos vegyes érzelmeit, Jefferson Humboldtnak a következőket írta az új államokról: „Úgy képzelem, hogy másolni fogják konföderációnk és választáson alapuló kormányzatunk főbb vonalait, és majd eltörlik a rangbéli különbségeket”, de egyúttal „fejet fognak hajtani papjaiknak, és megmaradnak a vallási türelmetlenségben.”⁸⁶ Más szóval, Jefferson az Egyesült Államokra jellemző kulturális és politikai viszonyok csak egy részéről gondolta úgy, hogy azokat a térség államai valószínűleg képesek lesznek adaptálni.

Ezzel együtt ugyanakkor – különös módon – a szeretet és a szimpátia mint kérdés indirekt és direkt módon is megjelenik Jefferson spanyol-amerikai államokkal kapcsolatban kifejtett nézetrendszerében. Elsősorban a szimpátia történelmi-kulturális tere jut jelentős szerephez e tekintetben, de a fizikai aspektus is megjelenik benne.

Spanyol-Amerika függetlenedés útjára lépő népei Jefferson szerint jellemük következtében alkalmatlanok voltak az önkormányzatra. Mivel évszázadokon át gyarmati kormányzás alatt éltek, az

⁸⁵ Jefferson „szabadság birodalma” elképzeléséről ld. Julian P. Boyd, „Thomas Jefferson’s ‘Empire of Liberty’”, *The Virginia Quarterly Review* 24 (1948): 538–554 és Peter S. Onuf, *Jefferson’s Empire: The Language of American Nationhood* (Charlottesville, 2000), 2. Jeffersonnak az önkormányzatiság elvén alapuló, egyenrangú köztársaságokból álló „birodalom” eszménye szöges ellentétben állt a korabeli általános birodalomfelfogással, mely nem egymással egyenlő nemzetállamokban gondolkodott, hanem úgy tekintett egyes egységekre mint a birodalmi központ által uralt, alávetett és gazdasági erőforrásként pozicionált, önálló nemzetállami státusszal nem rendelkező gyarmati perifériára. Onuf és Onuf, *Nations, Market, and War*, 220–221. A korai amerikai birodalmi elképzelések ezzel ellentétes, a hagyományos birodalmi szempontból történő olvasatára magyarul ld. Matolcsy György, *Amerikai birodalom: A jövő forгатókönyvei* (Budapest, 2004), 152–160.

⁸⁶ Thomas Jefferson Alexander von Humboldthoz, 1811. április 14., Washington, *Writings of Jefferson*, 5. köt., 580.

alapvetően meghatározta karakterüket. Politikai és vallási vezetőik szándékosan tudatlanságban és műveletlenségben tartották őket, és emiatt hozzászoktak a szabadság hiányához, ahhoz, hogy alávetettségben éljenek, és mások uralkodjanak felettük. Jefferson így írt erről 1811-ben Dupont de Nemoursnak: „Attól tartok, hogy a tudatlanság, melybe papjaik és királyaik taszították őket, és ami lesüllyedésükhöz vezetett, nem pusztán jogaik megőrzésére tette őket alkalmatlanná, hanem még arra is, hogy tisztában legyenek azokkal, és még sok vérnek kell kiontatnia ahhoz, hogy akár csak némi javulás következzen be helyzetükben.”⁸⁷

Ennek következtében Jefferson úgy gondolta, hogy Spanyol-Amerika népei az emberiségen belül a legalacsonyabb fejlődési fokon található népek közé tartoznak.⁸⁸ Ez egyben azt jelentette, hogy csak a szabadság legkisebb fokát mutató kormányzás alatt képesek élni, illetve ennek megfelelően csupán az erő legnagyobb mértékével lehet kormányozni őket. (Ezzel szemben az önkormányzat a szabadság legnagyobb fokát feltételezte, az erő kormányzás során használt lehető legkisebb mértékével.)⁸⁹

⁸⁷ Thomas Jefferson Dupont de Nemourshoz, 1811. április 15., Ford, *Works of Jefferson*, 11. köt., 204; Jefferson általában rossz véleménnyel volt az intézményesített vallásokról és az egyházakról. Így például mind a római katolikus, mind pedig a protestáns egyházakat romlott, az eredeti keresztény elvektől eltávolodott intézményeknek ítélte. A keresztény egyházat babonásággal és irracionális vádolta, amit Jézus istenségének tanával, valamint a test és lélek szétválasztásának doktrínájával hozott összefüggésbe. Paul K. Conkin, „The Religious Pilgrimage of Thomas Jefferson”, in Onuf, *Jeffersonian Legacies*, 25, 29, 32, 34–35; see also Merrill D. Peterson, *Thomas Jefferson and the New Nation: A Biography* (London, 1975 [1970]), 958.

⁸⁸ Thomas Jefferson to Alexander von Humboldthoz, 1811. április 14., in H. A. Washington, szerk., *Writings of Thomas Jefferson*, 9 köt. (New York, 1869), 5. köt., 581.

⁸⁹ Arról, hogy Jefferson számára a túlságosan nagy hatalommal bíró kormányzat valódi alternatívája a megfelelő szellemi színvonallal bíró népesség ld. Jennings L. Wagoner, Jr., „That Knowledge Most Useful to Us’: Thomas Jefferson’s Concept of Utility in the Education of Republican Citizens”, in James Gilreath, szerk., *Thomas Jefferson and the Education of a Citizen* (Washington, D.C., 1999), 119.

Mindezek következtében Jefferson még a függetlenségi mozgalom kezdetén úgy vélte, hogy az eladdig alávetettségben és szellemi nyomorúságban leledző spanyol-amerikaiak katonai jellegű, despotikus kormányzatokat hoznak majd létre, és az újonnan létrejövő államok hamarosan egymás ellen fordulnak. Ez logikus feltételezésnek tűnhetett, amennyiben a spanyol-amerikaiak a szabadság teljes hiányában, gyarmati sorban élvén, könnyebben tudták volna elfogadni a katonai kormányzást, mely ugyanúgy híján volt az önkormányzatiság elvének, mint a gyarmati uralom. Jefferson szemében mindkét típusú kormányzást a korlátlan hatalomgyakorlás és a szabadság hiánya jellemezte, és Humboldtnek már 1811-ben azt jósolta, hogy Spanyol-Amerika népei „katonai despotizmusba” süllyednek,⁹⁰ és 1813-ban – ugyancsak Humboldtnek – már arról is írt, hogy vezetőik arra fogják felhasználni az alsóbb osztályokhoz tartozókat, hogy rabszolgaságba döntsék a többi állam népeit.⁹¹ 1821-ben pedig úgy látta, félelme beigazolódott, hiszen, ahogy John Adams-nek írta a latin-amerikai forradalmak résztvevőiről: „Már kezdettől fogva tartottam attól, hogy ez a nép nem eléggé felvilágosult önmaga kormányzásához, és miután majd átgázoltak a véren és túl vannak az öldöklésen, az [új államok] legtöbbszörében katonai zsarnokság üti majd fel a fejét.”⁹²

Ezek a beigazolódó félelmei késztették Jeffersont annak megállapítására, hogy a republikánus kormányzatra való alkalmatlanságuk és egymás elleni katonai konfliktusaik miatt célszerűbb volna helyreállítani a spanyol gyarmati uralmat Spanyol-Amerika népei felett, megakadályozandó a további vérontást. Ez azt jelentené, hogy az anyaországot „csupán akkora hatalommal [ruháznák fel], ami a közöttük meglévő béke fenntartásához szükséges, és meg-

⁹⁰ Uo.

⁹¹ Thomas Jefferson Alexander von Humboldthoz, 1813. december 6, in Ford, *Works of Jefferson*, 11. köt., 351.

⁹² Thomas Jefferson John Adamshez, 1821. január 22., in uo., 12. köt., 199.

hagynák számukra az önkormányzat összes hatalmát mindaddig, amíg a tapasztalat, papjaik uralma alóli felszabadulásuk, valamint műveltségük képessé teszi őket a teljes függetlenedésre.”⁹³

Mindezek ellenére Jefferson szimpátiával viseltetett a spanyol-amerikai államok függetlenedési törekvései iránt, aminek részben a szentimentalizmus kultúrájával összefüggő okai voltak. Erről 1814-ben így írt Luis de Onís washingtoni spanyol nagykövetnek: „Csupán arról a fajta érdeklődésről van szó, amit minden emberi lény érez minden más emberi lény boldogsága és tulajdona iránt.”⁹⁴ A spanyol nagykövetnek szóló óvatos megfogalmazás mellett Jef-

⁹³ Thomas Jefferson Lafayette márkához, 1817. május 14., in Ford, *Writings of Jefferson*, 10. köt., 85. Jefferson még a függetlenségi törekvések előtt úgy látta, hogy az Egyesült Államok érdekeit az szolgálja, ha a spanyol fennhatóság minél hosszabb ideig marad fenn Közép- és Dél-Amerikában. Thomas Jefferson William Carmichaelhoz, 1788. június 3., in uo., 5. köt., 23. Jefferson tehát a fokozatos önállósodás mellett tette le a voksát a spanyol-amerikai gyarmatok tekintetében. Ez az elképzelés ugyanakkor illeszkedett az Egyesült Államok bővítési politikájához, amennyiben az újonnan csatlakozó államok csak több lépcsőben válhattak az Unió teljes jogú önkormányzatisággal rendelkező tagjává, meghatározott feltételek teljesítését követően. Ezek között kitüntetett helyen szerepelt a lakosság létszámának és a politikai intézmények fejlettségének megfelelő szintje. Mindaddig, amíg ezek nem teljesültek, a szövetségi kormányzat fennhatósága érvényesült a jelölt állam felett, kvázi gyarmati kormányzást biztosítva felette. Bethel Saler, „An Empire for Liberty, a State for Empire: The U.S. National State before and after the Revolution of 1800”, in James Horn, Jan Ellen Lewis és Peter S. Onuf, szerk., *The Revolution of 1800: Democracy, Race, and the New Republic* (Charlottesville, 2002), 364–368, 75; Peter S. Onuf, „The Expanding Union”, in David Thomas König, szerk., *Devising Liberty: Preserving and Creating Freedom in the New American Republic* (Stanford, 1995), 68–70, 72; Peter S. Onuf, *The Origins of the Federal Republic: Jurisdictional Controversies in the United States, 1775–1787* (Philadelphia, 1983), 44–45. Erről részletesen magyarul ld. Vajda Zoltán, „Terjeszkedés, föderalizmus és nemzeti identitás összefüggései az Egyesült Államok történetének korai időszakában (1783–1803)”, in Frank Tibor, szerk., *Gyarmatokból Impérium. Magyar kutatók tanulmányai az amerikai történelemről* (Gondolat Kiadó, 2007), 13–29.

⁹⁴ Thomas Jefferson Luis de Oníshoz, 1814. április 28., in Washington, *Writings of Jefferson*, 6. köt., 342–343.

feron sokkal karakterisztikusabb fogalmakban is gondolkodott, amikor a szimpátia és a szeretet tereire utalt Spanyol-Amerikával kapcsolatban. A legszembetűnőbb vonás ezekben a megnyilatkozásaiban a szimpatikus tér történelmi-kulturális dimenziójának megjelenése és működése. Ennek lényege, hogy Jefferson a partikuláris szimpátia kiépülésének lehetőségét veti fel a történelmi-kulturális hasonlóság alapján, mely szerinte összeköti a térséget az Egyesült Államokkal, illetve a „republikánus millennium” és a „szabadság birodalma” által meghatározott kulturális-politikai közösség fikatív terébe való beemelés feltételeinek megteremtése kapcsán utal a térségre.⁹⁵ Úgy vélte, Spanyol-Amerika népei az USA potenciális szövetségeseivé válhatnak a történelmi-kulturális proximitás biztosította hasonlóság bázisán.

Jóllehet – mint fentebb láttuk – Jefferson több okból is problematikusnak találta az Egyesült Államok kapcsolatát a függetlenségüket újonnan kivívó spanyol-amerikai államalakulatokkal, két szempontból azonosságot tételezett fel a két térség között, ami nézete szerint elősegítette volna a kettőjük közeledését, mi több, szövetségét. Egyrészt alapvetően Európával szemben határozta meg az amerikai kontinenst, melyről úgy vélte, eltérő érdekszféraként nem lehet az egymással folyamatosan háborúzó európai hatalmak beavatkozásának a színtere. Elszigeteltnek kell maradnia ilyen tekintetben annak érdekében, hogy megőrizhesse a kontinens békéjét. Jefferson erről így írt Humboldtnek 1813-ban, már tíz évvel a „Monroe doktrína” megfogalmazása előtt: „Amerika saját féltékével bír. Meg kell maradnia saját érdekszisztemének, mely nem rendelhető alá az európainak. Az amerikai kontinens természetes elszigeteltsége olyannyira megvédi azt, hogy semmilyen, a világ

⁹⁵ Onuf, *Jefferson's Empire*, 15. Jefferson a „szabadság birodalma” kifejezést George Rogers Clarknak írt, 1780. december 15-i keltezésű levelében használta először. Julian P. Boyd, Charles T. Cullen, John Catanzariti, Barbara B. Oberg, et al., szerk., *The Papers of Thomas Jefferson* (Princeton, 1950-), 4. köt. 237–38.

más szegletében kipattanó szikra nem sodródik ide a széles óceán felett, mely elválaszt bennünket másoktól.”⁹⁶

Másrészt viszont, ezt az amerikai kontinenst jellemző közös identitást a politikai gazdaságtan korabeli elvei is erősítették Jefferson szemében. Az Egyesült Államok és a tőle délre fekvő államok gazdasági fejlettségüket tekintve a földművelés által meghatározott fejlettségi fokon álltak, ami számára az ideális feltételeket jelentette a köztársasági állami berendezkedéshez. Ez volt az a tevékenység, ami a fiziokratákat követő Jefferson nézete szerint biztosította a megélhetés forrását a népességfelesleg számára, így téve elkerülhetővé az európai fejlett országokra jellemző iparosodást, mely nem kedvezett a köztársasági berendezkedésnek a bérrabszolgák tömeges megjelenése okán.⁹⁷

Szerinte az ehhez szükséges mezőgazdasági művelés alá vonható szabad földterület bősége az amerikai kontinensen Európától eltérően lehetővé teszi a fölös népesség táplálását, illetve a háború elkerülését. William Shortnak 1820-ban írt levelében Jefferson ezt a következőképpen fejtette ki: „Európában a népességtöbblet és a termőföld szűkös volta az ottaniak véleménye szerint szükségessé teszi a háborút annak érdekében, hogy csökkenteni tudják a népességfölsöletet. Itt viszont bőven található termőföld, a népesség gyér, mely a béke révén szükségképpen gyarapszik, és számára a fölös földterület biztosítja az élet és boldogság feltételeit.”⁹⁸

Ez, a közös politikai gazdaságtan által kijelölt érdek és jelleg hozta létre azt a közös kulturális és történelmi szimpatikus teret,

⁹⁶ Thomas Jefferson Alexander von Humboldthoz, 1813. december 6., Ford, *Works of Jefferson*, 11. köt., 352.

⁹⁷ Erről bővebben ld. McCoy, *Elusive Republic*, 13–15, 126–127, 194–195. Ld. még Jean M. Yarbrough, *American Virtues: Thomas Jefferson on the Character of a Free People* (Lawrence, 1998), 78.

⁹⁸ Thomas Jefferson William Shorthoz, 1820. augusztus 4., in Lipscomb és Bergh, *Writings of Jefferson*, 15. köt., 263. Ld. még Thomas Jefferson Jean Baptiste Sayhoz, 1804. február 1., in *Portable Jefferson*, 497–498.

melyben Jefferson okfejtése alapján a hasonlók vonzásán alapuló partikuláris szimpátia működésbe léphetett. Ezért írhatta ugyanabban a levelében, hogy az Újvilágban az „oroszlán és a bárány békében egymás mellé fekkhetnek”, elkerülvén a viszálykodást. Nem véletlen tehát, hogy Jefferson az amerikai kontinens országainak egyfajta egységes közösségét képzelte el. Ahogy hozzátette: „szeretném megérni, hogy ez a koalíció megköttessék”.⁹⁹

Ugyanakkor ennek a közeledésnek alapvető feltétele volt az, hogy a spanyol-amerikai államok a köztársasági eszménynek megfelelő politikai berendezkedést alakítsanak ki. Ennek feltétele azonban – mint láttuk – a despotikus tendenciák kiküszöbölése volt, aminek alapvetését a nép karakterének megváltozásában látta Jefferson. Ez elengedhetetlennek tűnt számára ahhoz, hogy a térség államai beléphessenek a közös republikánus kulturális térbe. Szerinte az erkölcsi érzék fejlesztése volt ennek a változásnak a kulcsa, hiszen ez tette lehetővé, hogy egy társadalom megfelelően működjék. A térség népeinek szellemi és erkölcsi fejlődésen kellett átesniük annak érdekében, hogy alkalmasak legyenek a republikánus kormányzatra. A rájuk jellemző tudatlanság és szolgalelkűség ennek az erkölcsi érzéknek egy fejletlenebb szintjét jelezte. A fejlesztés módja pedig Jefferson nézete szerint az iskolázottság és a tanulás kellett, hogy legyen.¹⁰⁰ A tanulási folyamat a térség népeinek önkormányzatra való képességét lett volna hivatva szolgálni. Ennek megfelelően, ahogy azt Jefferson John Adams-nak 1821-ben kifejtette Spanyol-Amerikával kapcsolatban, a „polgári kötelességek és jogok gyakorlásának” jegyében olyan változásokra van szükség, mint például

⁹⁹ Thomas Jefferson William Shorthoz, 1820. augusztus 4., in Lipscomb és Bergh, *Writings of Jefferson*, 15. köt., 262, 263.

¹⁰⁰ Thomas Jefferson Lafayette márkához, 1813. november 30., in Ford, *Works of Jefferson*, 11. köt., 359.

az esküdtszék intézményének a bevezetése vagy a kereskedelem és sajtó szabadsága.¹⁰¹

Az ilyen változások voltak hivatva megalapozni a köztársasági kultúra kialakítását az egykori amerikai spanyol gyarmatokon. Ugyanakkor Jefferson szerint ez könnyebben történhetett azokban az államokban, pl. Mexikóban, amelyek közelebb helyezkedtek el az Egyesült Államokhoz.¹⁰² Más szóval, szerinte a földrajzi közelség kedvez a republikánus értékrend átvételének, és így a fizikai távolsággal összefüggő szimpatikus tér hatása is kimutatható akkor, amikor Jeffersonnak a „szabadság birodalmáról”, annak bővítéséről alkotott elképzeléseit vizsgáljuk Spanyol-Amerika kapcsán.

Egyúttal azonban a távolság fogalma még egy módon szerepet játszott a jeffersoni elképzelésekben. Már fentebb láttuk, hogy Jefferson nagy jelentőséget tulajdonított a generációk közötti különbségeknek, és hirdette, hogy egy-egy generáció nemzetként viselkedik abban az értelemben, hogy elkülönül a másiktól, attól független.¹⁰³ Nos, Spanyol-Amerika esetében, erre a távolságra építve szintén úgy gondolta, hogy a kívánatos változásokat csakis az ottani népesség egy újabb generációja fogja tudni megvalósítani. Az ő erkölcsi érzékük fejleszthető leginkább az oktatás és iskolázottság

¹⁰¹ Thomas Jefferson John Adams-hez, 1821. január 22., in *uo.* 12. köt., 199.

¹⁰² Thomas Jefferson Alexander von Humboldthoz, 1813. december 6., in *uo.*, 11. köt., 351.

¹⁰³ Thomas Jefferson Samuel Kerchevalhoz, 1816. július 12., in Merrill D. Peterson, szerk., *The Portable Thomas Jefferson* (New York, 1975) 559; ld. még Thomas Jefferson John Cartwrighthez, 1824. június 5., in *uo.*, 580, valamint 5.3. fejj., 27. sz. jegyzet.

révén.¹⁰⁴ Miközben a térség népei eltávolodnak a gyarmati sorban szocializálódott korábbi nemzedékektől, kulturális és politikai értelemben közelebb kerülnek az Egyesült Államok köztársasági berendezkedéséhez.

Jefferson számára tehát az adott kultúrához kapcsolódó erkölcsi érzék specifikus volta Spanyol-Amerika népei esetében azt jelentette, hogy amennyiben sikeresek szerettek volna lenni a függetlenedési törekvésekben, és az Egyesült Államokéhoz hasonló köztársasági berendezkedést kívántak megvalósítani annak érdekében, hogy bekerülhessenek a szabadság földművelő kultúrán alapuló birodalmába, komoly változáson kellett keresztülmenniük. Ez volt az ára annak, hogy egyúttal egy olyan történelmi-kulturális szimpatikus térbe kerüljenek, amely összhangban állt ezzel a berendezkedéssel, mely záloga volt annak, hogy a közös, amerikai kontinensre jellemző adottságokat kihasználva, komoly lépést tegyenek a republikánus millennium megvalósítása felé.¹⁰⁵

Jefferson tehát a feketékhez és az indiánokhoz hasonlóan Spanyol-Amerika népeivel kapcsolatban is olyan szellemben értekezett, ami világossá tette az egyesült államokbeli fehér társadalom politikai közösségéhez viszonyított különbözőségüket. Az eltérő fejlődési szint volt az akadálya annak, hogy a spanyol-amerikaiak az

¹⁰⁴ Thomas Jefferson Lafayette márkilhoz, 1813. november 30., in Ford, *Works of Jefferson*, 11. köt., 359; és Thomas Jefferson Dupont de Nemourshoz, 1811. április 15., in uo., 11. köt., 204. Jefferson a francia nép önkormányzatra való képességével kapcsolatban is hasonlóan gondolkodott a forradalom kezdetén: a szellemi fejlődés, művelődés generációnyi időt vesz igénybe, amíg a nép képessé válik majd arra, hogy önmagát kormányozza. Hahner Péter, *Thomas Jefferson és a francia forradalom* (Budapest, 1998), 25.

¹⁰⁵ Jefferson ezt a képet annak ellenére alakította ki a spanyol-amerikai államokról, hogy alapvetően úgy gondolta, abban a tekintetben az európai államokra hasonlítanak, hogy háborúskodással és az erőegyensúly elve alapján próbálják megoldani konfliktusaikat. Ráadásul a biztonságpolitikai szempontból problémát jelentő szomszédság toposza alapján veszélyt is jelentenek az Egyesült Államokra. Erről ld. Lewis, *The American Union and the Problem of Neighborhood*, 1–9, 12–40.

amerikaiakhoz hasonló szeretetközösségeket alakítsanak. Ugyanakkor kultúrájuk jellege nem tette lehetővé az együttműködést a köztársasági államformát gyakorló Egyesült Államokkal mint szuverén nemzettel. A közeledés alapjául a közös gazdaságpolitikai megfontolások álltak, melyek viszont – mint fentebb láttuk – a feketék viszonylatában nem működhettek, és az indiánokkal kapcsolatban is csak komoly változások függvényében valósulhattak meg.

A szentimentális nemzetfelfogás jeffersoni modellje a 19. század első felében alapvető átalakuláson ment át, melynek lényege a rabszolgaság kérdésköre hatására polarizálódó amerikai társadalom és politika megosztottságtudatának a kialakulása. Ennek a folyamatnak jelentős figurája John C. Calhoun déli politikus, akinek politikai szentimentalizmussal kapcsolatos nézeteit a következő fejezetben vizsgálom.

6.

JOHN C. CALHOUN POLITIKAI
SZENTIMENTALIZMUSA¹

6.1. Bevezető

John Caldwell Calhoun (1782–1850) politikai megnyilatkozásaiban jelentős mértékben kimutathatók a szentimentális nemzetfelfogás főbb összefüggései, és ő maga különösen fontos szerepet játszott az Egyesült Államokra jellemző szentimentális politikai diskurzus szekcionalista változatának létrejöttében. A fekete rabszolgaság intézménye, illetve annak terjeszkedése ellen kibontakozó, kezdetben korlátozott, később a nemzeti politikai intézményrendszer fórumain is megjelenő támadások nyomán az 1830-as évektől kezdve egyre több jel utalt a nemzeti egység megbomlásának lehetőségére. A polarizálódó nemzeti érdekek ellentéte a rabszolgatartó Dél és a szabad Észak közötti szekcionális feszültségekben csúcsosodott ki, melyek nyomán Calhoun egyre inkább hangot adott kétségeinek a nemzeti szeretetközösség létezésével kapcsolatban.

Calhoun politikai pályafutását Dél-Karolina államban kezdte, majd 1810-től kezdve az állam képviselőjeként már a Kongresszusban politizált. Ezt követően, 1817-től a britek ellen sikerrel megívott

¹ Ez a fejezet az alábbi előzményen alapul: Zoltán Vajda, „Complicated Sympathies: John C. Calhoun’s Sentimental Union and the South” *The South Carolina Historical Magazine* Vol. 114, No. 3 (July 2013), 210–230.

háború után James Madison kormányában hadügyminiszteri posztot vállalt, majd 1824-ben és 1828-ban az Egyesült Államok alelnökeként vett részt a nemzeti politikában. Az Unió stabilitását fenyegető, a szövetségi kormányzat és Dél-Karolina konfliktusából kialakuló nullifikációs válság (1828–1833) következtében Calhoun egy időre visszavonult a szövetségi politika színteréről, hogy állama szenátoraként 1832-től képviselje annak érdekeit. 1844-ben John Tyler elnök külügyminisztereként még visszatért a nemzeti politika centrumába, de ebben az időszakban, 1850-ben bekövetkezett haláláig már egyértelműen a déli rabszolgatartó érdekek képviselőjeként lépett fel.²

Calhoun politikai pályafutásának különböző hangsúlyeltolódásai jól jelzik a nemzeti szeretetközösséghez való viszonyulását is. Így – mint az alábbiakban látni fogjuk – karrierjének az 1820-as évek végéig terjedő szakaszában egy stabil alapokon nyugvó politikai közösségként látta az amerikai nemzetet, melynek összekovácsolását ugyanakkor fontos feladatnak tartotta, és annak elvégzésében a szimpátia fizikai terve jelentette számára a legnagyobb kihívást. Ezzel szemben az 1820-as évek végétől Calhoun gyakran fogalmazta meg kétségeit a nemzetet összetartó szeretet kötelékeivel kapcsolatban. Egyre inkább úgy vélte, hogy az Észak és Dél közötti, a rabszolgaság intézményén alapuló választóvonal mentén két, egymástól elkülönülő szeretettér van kialakulóban, ami hozzájárul a nemzet megosztottságához, és végső soron az Unió széteséséhez vezet. Politikai pályafutása vége felé a szimpátia univerzális és partikuláris változatainak tekintetében az Északot az utóbbival, míg a Délt a rabszolgaság intézménye okán az előbbivel

² Calhoun politikai pályafutásáról többek között ld. Charles M. Wiltse, *John C. Calhoun: Nationalist, 1782–1828* (Indianapolis és New York: The Bobbs-Merrill Company, 1944); uő., *John C. Calhoun: Nullifier, 1829–1839* (New York, 1949); uő., *John C. Calhoun: Sectionalist, 1840–1850* (Indianapolis és New York, 1951); John Niven, *John C. Calhoun and the Price of the Union: A Biography* (Baton Rouge, 1988); Irving H. Bartlett, *John C. Calhoun: A Biography* (New York, 1993).

hozta összefüggésbe, megalapozva ezzel a két szekció elkülönülését a szentimentális együttérzés tekintetében is. Egyúttal azonban az is kimutatható, hogy a probléma általa azonosított jellegének megfelelő hatalomtechnikai megoldási javaslati jórészt szintén a szentimentális megfontolások szellemében születtek.

A Calhoun munkásságát tárgyaló művek nem térnek ki arra a hatásra, amit a szentimentális kultúra gyakorolt politikai gondolkodására. A legfontosabb munkák politikaelméleti elképzeléseit elsősorban más nagyobb eszmetörténeti áramlatokhoz igyekeznek kötni. Így például a nézeteit a konzervatív hagyománnyal összefüggésbe hozó szerzők a természeti állapot tagadását, az emberek közötti egyenlőtlenség igenlését, az egyénnel szemben a közösség primátusát hangsúlyozó alapvetést emelik ki Calhoun gondolkodásának konzervatív ismérveiként.³

Egy másik jelentős vonulatot képviselnek a Calhoun munkásságának a liberális eszmerendszerrel való érintkezési pontjait feltáró munkák. Ezek egyrészt a kisebbségi jogokkal kapcsolatos elképzeléseinek végső soron az egyéni szabadságjogok védelmével összefüggő nézeteit hangsúlyozzák, illetve gondolatvilágában kimutatható, az állami szuverenitás és a locke-i természeti állapotban gyökerező egyéni szuverenitás közötti párhuzamokra hívják fel a figyelmet.⁴

Végül a Calhount a republikánus politikai gondolkodás nézőpontjából vizsgáló szakirodalom a hagyomány különféle, a klasszi-

³ Clinton Rossiter, *Conservatism in America: The Thankless Persuasion* (New York, 1962 [1955]), 120–121, 122; August O. Spain, *The Political Theory of John C. Calhoun* (New York, 1951), 86–87, 89; Russell Kirk, *The Conservative Mind from Burke to Santayana* (Chicago, 1953), 134, 147, 148–149, 157. Magyarul erről ld. Egedy Gergely, „Calhoun és az ‘egyetértő többség’ elve”, *Kommentár* 4 (2008), 41–54.

⁴ Louis Hartz, *The Liberal Tradition in America: An Interpretation of American Political Thought since the Revolution* (San Diego, 1991 [1955]), 154, 159, 161, 162; Darryl Baskin, „The Pluralist Vision of John C. Calhoun”, *Polity* 2 (1969), 56, 60, 62, valamint Daryl H. Rice, „John C. Calhoun”, *History of Political Thought* 12 (1991), 327, 328.

kus és modern változatához igyekszik kötni őt a szerint, hogy miként értelmezik például a vegyes kormányzat és Calhoun politikai egyensúly megteremtését szolgáló hatalomkezelési elképzeléseit. Politikai gazdaságtani nézeteit tekintve pedig a nemzeti gazdasági önellátásból fakadó függetlenség eszménye, illetve a szabad kereskedelem kormányzati beavatkozástól mentes intézménye az, amelyek okán a kutatók a republikánus eszmerendszer meghatározó szerepét hangsúlyozzák Calhoun kapcsán. Az amerikai politikai hagyományhoz való viszonya, elsősorban a forradalom időszakára jellemző, a korrupció és a konszolidáció veszélyére való ismételt hivatkozások, illetve az amerikai politikai rendszernek egy eszményi, múltbéli állapotához való visszatérésének a szükségessége azok a motívumok továbbá, amelyek ebből a szempontból relevánssá teszik a dél-karolinai politikus republikánizmusát.⁵

⁵ Gillis J. Harp, „Taylor, Calhoun, and the Decline of a Theory of Political Disharmony”, *Journal of the History of Ideas* 46 (1985), 119; J. William Harris, „Last of the Classical Republicans: An Interpretation of John C. Calhoun”, *Civil War History* 30 (1984), 264, 266–267; Pauline Maier, „The Road not Taken: Nullification, John C. Calhoun, and the Revolutionary Tradition in South Carolina”, *South Carolina Historical Magazine* 82 (1981), 15, 16–17; W. Kirk Wood, „In Defense of the Republic: John C. Calhoun and State Interposition in South Carolina, 1776–1833”, *Southern Studies* 10 (2003), 19, 20, 22, 23. H. Lee Cheek, Jr., *Calhoun and Popular Rule: The Political Theory of the Disquisition and Discourse* (Columbia, 2001), 79, 9–11, 10, 11, 12, 13, 56; William W. Freehling, *The Road to Disunion: Secessionists at Bay, 1776–1854* (New York, 1990), 262, 268. Lacy K. Ford, „Recovering the Republic: Calhoun, South Carolina, and the Concurrent Majority”, *South Carolina Historical Magazine* 89 (1988), 146–159; Lacy K. Ford, *Origins of Southern Radicalism: The South Carolina Upcountry, 1800–1860* (New York és Oxford, 1988), 94, 93, 134, 135; Lacy K. Ford, „Republican Ideology in a Slave Society: The Political Economy of John C. Calhoun”, *The Journal of Southern History* 54 (1988), 411, 422, 413–414, 417; Clyde N. Wilson, „‘Free Trade: No Debt: Separation from Banks’: The Economic Platform of John C. Calhoun”, in Robert Louis Paquette és Louis A. Ferleger, szerk., *Slavery, Secession, and Southern History* (Charlottesville, 2000), 84, 98, 84–85, 92, 97.; Zoltán Vajda, „John C. Calhoun’s Republicanism Revisited”, *Rhetoric and Public Affairs* 4.3 (Fall 2001): pp. 433–457.

Calhoun politikai gondolkodásának szentimentális elemei tehát még nem kerültek a tudományos érdeklődés homlokterébe. Ugyanakkor a liberális és a republikánus olvasatok alapvetései több ponton is érintkeznek, illetve segítik elő a szeretet és a szimpátia vizsgálatát az amerikai nemzettel kapcsolatos elképzelései viszonylatában. A republikánus elmélet, mely az önérdek és a közjó dichotómiáját veszi alapul a politikai rendszerek megértésében, nem áll távol az önszeretet és a mások iránti szeretet fokozatokban kifejezhető, a gravitációs modellen alapuló filozófiájától.⁶ Ezért, mint látni fogjuk, Calhoun szentimentális politikai gondolkodása szorosan összekapcsolódik republikanizmusával. Azt is hangsúlyozni kell azonban, hogy az ő esetében a közjó nem annyira az egyes érdekek eredője is, azokon túlmutató entitás, hanem inkább azok összessége, melyben elkülöníthetően megjelennek a nemzeten belüli legfontosabb partikuláris érdekek is. A szekcionális érdekek önálló megjelenítésének igénye nála evidencia, és így válik lehetővé számára a szentimentális modell alkalmazása. A szekcionalista érdekkülönbségek erősödésével pedig nem a közjó, hanem a saját szekció iránti szeretet elvárása lesz a fő motívum az általa használt szekcionalista szentimentális retorikában.

⁶ A klasszikus és a modern angolszász republikanizmus elméletéhez ld. J. G. A. Pocock műveit: *The Machiavellian Moment: Florentine Political Thought and the Atlantic Republican Tradition* (Princeton, 1975); „Virtue and Commerce in the Eighteenth Century”, *Journal of Interdisciplinary History* 3 (1972): 119–134; *Virtue, Commerce, and History: Essays on Political Thought and History, Chiefly in the Eighteenth Century* (Cambridge, 1985); ill. Daniel T. Rodgers, „Republicanism: The Career of a Concept”, *The Journal of American History* 79 (1992), 11–38. Robert E. Shalhope, „Republicanism and Early American Historiography”, *The William and Mary Quarterly* 39 (1982): 334–356; uő., „Toward a Republican Synthesis: The Emergence of an Understanding of Republicanism in American Historiography”, *The William and Mary Quarterly* 29 (1972): 48–80. Magyarul ld. Lévai Csaba, *A republikanizmus-vita: Vita az amerikai forradalom eszmetörténeti háttéréről.* (Budapest, 2003); Vajda Zoltán, „Republikanizmus az Amerikai Egyesült Államok 18–19. századi történetében.” *Aetas* 1998:4. 39–68.

6.2. John C. Calhoun szentimentális politikai retorikája 1833-ig

Calhoun korai, nacionalista időszakában a szeretet és a szimpátia politikai, nemzetképző szerepéről vallott általános nézeteinek alapvetései megegyeztek a későbbi korszakára jellemző elképzeléseivel. Ennek megfelelően a már fentebb említett „az emberi kapcsolatok gravitációs modellje”⁷ meghatározó volt számára. Az elv kifejtése azonban legteljesebb formában élete fő művében, az *A Disquisition on Government* című politikaelméleti munkában olvasható, mely halála után, 1851-ben jelent meg. A munka alapvetően Calhoun kormányzatról vallott nézeteinek a foglalata, ám az ezeket megalapozó antropológiai elképzelései okán, illetve ezeken keresztül több szállal kapcsolódik a szentimentalizmus problémaköréhez.

A *Disquisition*-ben Calhoun legfőbb antropológiai premisszája az a tétel, hogy „az ember ... társas lény”,⁸ azaz társadalomba születik, közvetlen kapcsolatban embertársaival, és a velük való viszonya, annak jellege is ennek a következménye. Ezt a viszonyt pedig alapvetően befolyásolják az egyének közötti szeretetre épülő kapcsolatok, illetve azok tulajdonságai. Calhoun a 18. századi politikai gondolkodókkal összefüggésben fentebb már ismertetett gravitációs metaforát követve a szeretet erejét a proximitással kapcsolja össze, vagyis ő is úgy látja, a szeretet és a szimpátia intenzitása az egyéntől mért távolsággal fordítottan arányos. Jóllehet az ember természettől fogva arra hivatott, hogy szeretetet érezzen „mások” iránt, meghatározó tulajdonsága, hogy az egyén szeretete saját

⁷ Ld. 2. fej., 16. sz. jegyzet.

⁸ John C. Calhoun, *A Disquisition on Government* (a továbbiakban: *Disquisition*), in Robert L. Meriwether, W. Edwin Hemphill és Clyde N. Wilson, szerk., *The Papers of John C. Calhoun* (a továbbiakban: *Papers*) 28 köt. (Columbia, 1959–2003), 28. köt., 7.

maga viszonylatában a legerősebb. Az ilyen, az egyén önszeretétén alapuló „egyéni szeretet” meghaladja a mások iránt érzett szeretetet, mivel a társas érzéseknél Calhoun szerint „erősebb” az „önfenntartás törvénye”. Ráadásul az ember „intenzívebben érzi azt, ami közvetlenül érinti őt”, mint „ami közvetett módon, másokon keresztül” hat rá.⁹ Így a mások iránt érzett szeretet és szimpátia intenzitása nem ér fel az önszeretetével, ami a közelségen alapuló szeretet legerősebb formája.

Az individuumtól távolodva csökkenő intenzitású szeretet ugyanakkor veszélyezteti a társadalom kohézióját. Emiatt van szükség a kormányzatra – érvel Calhoun –, mivel az képes arra, hogy megfékezze az önérdék és az önszeretet által motivált individuumokat, akik így megfelelő korlátok közé kényszerítve nem fenyegetik egymás szabadságát, illetve javait. Calhoun szavaival:

„természetünk lényege, mely miatt jobban érezzük azt, ami bennünket közvetlenül érint, mint azt, ami közvetett módon, másokon keresztül, szükségszerűen vezet az egyének közötti konfliktushoz. Következésképpen, minden egyén nagyobb

⁹ *Papers*, 28. köt., 8, 9. Calhoun a természeti állapot tagadásával valójában a locke-i, természetjogi érvelésen alapuló rendszert kérdőjelezi meg, ill. annak következményeit, így az emberek természetes egyenlőségét. Ld. uo. A Calhoun politikai gondolkodását tárgyaló művek egy része ezt a tételt fontos ismérvként jelöli meg konzervativizmusával összefüggésben. Clinton Rossiter, *Conservatism in America: The Thankless Persuasion* (1955; New York, 1962), 121; August O. Spain, *The Political Theory of John C. Calhoun* (New York, 1951), 84–92; Ugyanakkor fontos látnunk, hogy az embert társadalmi lényként definiáló szentimentális felfogás arra a skót morálfilozófóra épít, amely részben a locke-i természeti állapottal szemben igyekszik meghatározni a társadalmi állapotba született ember nembeli közegét. Erről többek között ld. Christopher J. Berry, „Sociality and socialisation” in Alexander Broadie, szerk., *The Cambridge Companion to the Scottish Enlightenment* (Cambridge, 2003), 243–245.

becsben tartja a saját biztonságát vagy boldogságát, mint mások biztonságát vagy boldogságát, és amikor ezek konfliktusba kerülnek egymással, kész feláldozni mások érdekeit a sajátjáért. Ebből fakad az, hogy az egyének hajlamosak a tartós konfliktus állapotában létezni ..., és hacsak nem tartja őket vissza valamilyen ellenőrző hatalom, bekövetkezik az általános egyetnemértés és zűrzavar állapota, mely pusztítólag hat a társadalom állapotára és a célokra, amelyek érdekében az létrejött ... Ezt a hatalmat ... hívják kormányzatnak.”¹⁰

A kormányzat azonban nem feltétlenül jelent megfelelő védelmet az anarchia ellen, mivel még a demokratikus kormányzás komplex rendszere sem biztosíthatja önmagában az önszeretet korlátozását a különféle csoportérdekek közötti ellentétek miatt. A szeretet és a szimpátia ugyanis nem csupán az egyén viszonylatában jut szerephez Calhoun politikai filozófiájában, hanem sarkalatos módon, a különféle emberi csoportok tekintetében is. A partikuláris szimpátia verziója az, amely ezen csoportokat jellemzi. Itt is a gravitáció elve érvényesül, és a közelség a partikuláris közösségen belüli kohézió alapja. Calhoun szerint „ugyanazon közösség” tagjai erősebb kötődést éreznek egymás iránt, mint „más közösségekhez.” Ez viszont azt eredményezi, hogy könnyen konfliktusba kerülnek ezekkel a csoportokkal.¹¹

Mindezekkel függ össze az is, hogy a Calhoun által a szekcionális felerősödése kapcsán előtérbe helyezett többségi-kisebbségi problematika is a szeretet és a szimpátia dimenziójában jelenik meg a *Disquisition*-ben. Egy politikai közösségen belül – mutat rá – a többségi érdek hajlamos arra, hogy konfliktusba kerüljön a kisebbséggel, hiszen az „egyéni érzések” erősebbek a „társadal-

¹⁰ *Disquisition*, 8, 9.

¹¹ *Papers*, 28. köt., 12.

miaknál”.¹² Vagyis amikor Calhoun a többségi akarát elnyomó voltárról értekezik a demokratikus rendszerek numerikus többsége kapcsán (részletesen ld. lent), azt valójában a szeretettel összefüggő nézeteire épülő axiomatikus és így természetes jelenségként állítja be. A kisebbség érdeke ellen ható többségi politika valójában a proximitás elve miatt lehet elnyomó és konfliktus forrása csakúgy, mint az individuumok tekintetében.¹³

Calhoun a *Disquisition*-ben ugyanakkor nem pusztán absztrakt és homogén formájában kezeli a szeretet kérdését, hanem kitér annak differenciált jellegére is, amennyiben például rámutat a fizikai tér jelentőségére annak generálása kapcsán. Az anti-föderalistákhoz hasonlóan (vö. 2.2. fejezet, fentebb) a szeretet kapcsán ő is különös összefüggést vél felfedezni egy állam területi nagysága és politikai berendezkedése között. Nézete szerint egy adott terület nagysága közvetett módon befolyásolja a politikumban megjelenő érdekek konfliktusának intenzitását. Ennek az az oka, hogy a kormányzat által meghozott politikai intézkedések különböző módon érintik az egyes érdekeket. Emiatt pedig az állam területének növekedésével emelkedik a számuk és ezzel együtt megnő az esélye a közöttük kialakuló konfliktusoknak is. A végeredmény pedig anarchia, majd abszolút monarchia kialakulása, amire így a nagy területtel bíró államban nagyobb az esély, mint a „kis közösségekben” – érvel

¹² Uo., 19. Calhoun rendszerében természetesen egy adott közösség megkülönböztetése egy másiktól, ill. egy adott közösségen belül a kisebbség és a többség elhatárolása hasonló elveken alapul. Következésképpen, a szimpátia szempontjából tekintve a kisebbség státusa megegyezik a „másik” közösség státusával, amennyiben mindkettő a domináns többségi érdekekkel szemben nyer identitást.

¹³ Arról, hogy Calhoun milyen retorikai stratégiákkal alapozza meg az individuum és a politikai közösségek viselkedésmódjának azonosságáról vallott nézetrendszerét, ld. Zoltán Vajda, „Individual, Community, and Government: Topological Aspects of Calhoun’s Political Thought”, *Southern Studies*. New Series 16 (2009), 69–89.

Calhoun.¹⁴ A nagyobb terület és a velejáró nagyobb politikai diverzitás ily módon komplikálja az adott állam „szeretettképét”, mivel növeli az egymástól jellegükben különböző és így távol eső politikai érdekközösségek számát, ezzel pedig konfliktusaik esélyét.

A fizikai távolság és a politikai érdekek ezen összefüggése Calhoun számára meghatározó volt akkor, amikor az amerikai politikai rendszer jellemvonásait a nemzeti konfliktusok szentimentális értelmezésében igyekezett tárgyalni.

Calhoun nacionalista időszakában az Amerikai Egyesült Államok polgárait egységes politikai szeretetközösség tagjaiként fogta fel. Az 1812 és 1814 között a Nagy-Britanniával szemben sikerrel megvívott háború eredményeként, illetve a gazdasági fellendülés következtében a nemzeti összetartozás tudata addig soha nem látott mértékben jelentkezett az amerikai köztársaságban. Részben ennek is betudhatóan felerősödtek azok a hangok, amelyek fokozott szövetségi beavatkozást követeltek annak érdekében, hogy az Uniót összetartó kötelékek megerősödjenek.¹⁵

¹⁴ *Disquisition*, 15, 30–31. Calhounnak ez az eszmefuttatása a köztársaság területének, az érdekek sokféleségének és korlátozásuk nehézségének összefüggéseiről természetesen éles kontrasztot mutat a föderalisták már korábban vázolt, a kiterjedt területű köztársasággal kapcsolatos, a plurális demokráciát megalapozó elképzeléseivel. Vö. James Madison, Alexander Hamilton és John Jay, *The Federalist Papers*, szerk., Isaac Kramnick (Harmondsworth, 1987), 127. Madisonnak a 10. Föderalistában kifejtett nézeteivel szemben tehát Calhoun nem gondolta úgy, hogy az érdekek pluralitása a kulcs a republikánus stabilitás megőrzéséhez, a többség zsarnokságának elkerüléséhez. Erről részletesen ld. Lacy K. Ford, „Inventing the Concurrent Majority: Madison, Calhoun, and the Problem of Majoritarianism in American Political Thought”, *The Journal of Southern History* 40 (1994): 19–58.

¹⁵ Trish Loughran művelődéstörténész arra mutat rá, hogy az amerikai nemzetépítés korai időszakában nem létezett olyan infrastruktúra, melyre alapozva létrejöhett volna egy egységes, a „nyomatott kultúrán” alapuló nemzeti közösség. Az „anyagi feltételek” hiánya tehát komoly akadályt képezte a helyi identitáso-

A háborút követő békeidők további kedvező feltételeket teremtettek ahhoz a gazdasági fellendüléshez, amelynek lényege a kapitalista piacgazdaság és iparosodás első fázisának a megjelenése volt. Ennek során a helyi piacokra termelő, családi alapon szerveződő és leginkább önellátásra berendezkedett, egymástól elszigetelt gazdasági egységeket fokozatosan felváltják a bérmunkások munkarején alapuló modern termelőegységek, a gyárak, illetve a távoli piacok felé orientálódó, egyre inkább specializálódó mezőgazdasági termelők.¹⁶

A békeidők után még egy ideig hivatalban lévő James Madison vezette szövetségi adminisztráció, melyben Calhoun hadügyminiszterként kapott szerepet, nem tartotta elsőrendű feladatának a nemzeti infrastruktúra közpénzből történő fejlesztését, azaz utak, hidak, csatornák, majd vasútvonalak építését, és elsősorban a republikánus politikai kultúrában gyökerező, az állam gazdasági szerepvállalása a korrupcióval azonosító nézetek miatt. Ugyanakkor a háború utáni gazdasági fellendülés nyomán nyilvánvalóvá vált, hogy az Egyesült Államok különböző termékekre specializálódó régiói egyre intenzívebb gazdasági és kereskedelmi kapcsolatokat építenek ki egymással egy egységes hazai piac keretei között. A változást és a szövetségi kormányzat fokozott gazdasági szerep-

kon túllépő nemzeti közönségre épülő nyomtatott kultúra kialakulásának, vagyis a „közös nemzeti kultúra” az „anyagi kapcsolatok” hiánya miatt nem jöhetett létre. Nézete szerint ugyanakkor ennek a materiális, infrastrukturális alpnak a hiánya tette lehetővé a föderalisták számára a szövetségi elven nyugvó kiterjedt köztársaság nemzeti identitáshoz történő kapcsolását. Trish Loughran, *The Republic in Print: Print Culture in the Age of U.S. Nation-Building 1770-1870* (New York, 2007), 14, 22-23, 26, xix-xx. Ez a folyamat az ipari forradalom kibontakozásával azonban hamarosan a fizikai tér egységesülésével folytatódott, melynek kezdetén és apropóján fejtette ki Calhoun nézeteit a nemzetet összetartó szimpátia és a fizikai távolság összefüggéseivel kapcsolatban.

¹⁶ Ezekről a gazdasági folyamatokról ld. Charles Sellers, *The Market Revolution: Jacksonian America, 1815-1846* (New York és Oxford, 1991), 17-21.

vállalását követelő hangok – Charles Sellers történész szavaival élve – „egy gazdag és erős Egyesült Államok” képét vizionálták.¹⁷

Calhoun a fenti gazdasági folyamatokat felismerve, a hagyományos republikánus aggodalmakat és az alkotmányos kétségeket félretéve szorgalmazta a gazdasági kapcsolatok szövetségi infrastrukturális támogatással történő megerősítését egy erőteljesebb nemzeti összetartozást is célul tűző politika jegyében. Ennek az álláspontnak 1816. december 16-án elmondott kongresszusi beszédében adott hangot.¹⁸ A beszédben Calhoun hangsúlyozza, hogy az útépités – azon túlmenően, hogy növeli a nemzet gazdagságát – még a szövetségi kormányzat feletti ellenőrzést is erősíti. Márpedig erre különösen nagy szükség mutatkozik egy olyan államban, mint az Egyesült Államok, ahol hatalmasak a távolságok.

Calhoun szentimentális fiziológiára építve érvel a távolság veszélyeivel kapcsolatban. A szív az, mutat rá, ahol a szeretet generálódik, és a távolság a szívtől való távolodás következtében a szeretet ellen hat: „Azok, akik a legjobban értik az emberi szívet, tudják, hogy a távolság milyen erővel képes összetörni a természetünkből fakadó szimpátiát. Semmi, még a nyelvek különbözősége sem képes jobban elidegeníteni embert az embertől.”¹⁹

Ebből következőleg, érvel Calhoun, jóllehet a nagy kiterjedésű országnak megvannak a maga előnyei, a területi terjeszkedés azzal a veszéllyel fenyeget, hogy megbontja az Unió egységét. Márpedig az Unió szétesése Calhoun szerint „a szabadság elvesztése mellett és következményei tekintetében is a legnagyobb szerencsétlenség”

¹⁷ Uo., 70, 71, 77–78.

¹⁸ Calhoun kongresszusi tevékenységéről ebben az időben, valamint a kibontakozó nemzeti elkötelezettségéről ld. többek között John Niven, *John C. Calhoun and the Price of the Union: A Biography* (Baton Rouge, 1988), 52–56; D. W. Meinig, *The Shaping of America: A Geographical Perspective on 500 Years of History* (New Haven, 1986), 2. köt., *Continental America, 1800–1867*, 252, 313–315.

¹⁹ *Papers*, 1. köt., 401.

lenne az amerikaiak számára. A távolság ezen káros hatásait lenne hivatott ellensúlyozni a közlekedés fejlesztése, mivel az szorosabb szálakat teremt az Unió távoli részei között az élenkülő kereskedelmi kapcsolatok révén is. „Minél kiterjedtebb a kereskedelmi forgalom tere” – fogalmaz Calhoun –, „annál kiterjedtebb a társas érintkezése is; minél erősebbek a köztünk lévő kötelékek, annál inkább szétválaszthatatlanabb a sorsunk”.²⁰

Ezért a közlekedési infrastruktúra fejlesztése kardinális jelentőséggel bír annak érdekében, hogy javuljon az Unió távoli részei közötti kommunikáció lehetősége. Azonban a fizikai kapcsolatok fejlesztése révén egyúttal fiziológiai hatása is lehet az ilyen törekvéseknek – mutat rá Calhoun: a „posta és a sajtó” a „politikai test idegrendszere”. Ezért aztán nem véletlenül adja ki a sajátos jelszót: „Hódítsuk meg a teret.”²¹ A tér meghódítása pedig úgy volt lehetséges szerinte –, és ezzel a javaslattal élt –, hogy a törvényhozás egy állandó szövetségi alap létrehozásával támogatja utak és csatornák építését évi 650 ezer dollár értékben.²²

Calhoun számára tehát ebben az időszakban a szimpatikus tér fizikai dimenziója volt a döntő. A távolság leküzdése ekkor inkább jelentett számára fizikai, mintsem kulturális problémát. Az utóbbi tényező (vö. nyelvi különbségek) nem akadályozta őt az amerikai nemzet szeretetközösségként való meghatározásában. A terjeszkedés fizikai aspektusa volt inkább az, ami igénybe vette a Calhoun által említett szív szentimentális energiáit egy nemzeti ügy érdekében.

A nemzeti infrastruktúra fejlesztése, mely a szorosabb gazdasági és közlekedéssel összefüggő kötelékek megteremtésével volt hiva-

²⁰ Uo.

²¹ Uo.

²² Wiltse, *John C. Calhoun*, 1. köt., 132–135. A törvényjavaslat ugyanakkor hiába kapta meg az egyszerű többséget a törvényhozásban, Madison elnök vétója miatt nem kapott zöld utat. Az elnök hivatali idejének utolsó napján, alkotmányosági aggályok miatt hiúsította meg Calhoun nagy álmát. Uo., 137.

tott szolgálni a nemzeti egység ügyét Calhoun szemében, az 1820-as évektől kezdve azonban már nem tölthette be eredeti funkcióját. Az erősödő szekcionális érdekellentétek, melyek elsősorban a nyugati terjeszkedésnek a rabszolgaság kérdésével összefüggő dimenzióját helyezték előtérbe, a fizikai térrel szemben a történelmi-kulturális tér primátusát erősítették.

Calhoun szemében a szabad munkaerőn alapuló gazdaságra épülő Észak és a rabszolgatartó Dél között a terjeszkedés kérdésében jelentkező feszültségek először az 1820-21. évi Missouri válság kapcsán váltak a szentimentális nemzetértelmezés tárgyává. Ez volt az első pillanat, amikor Calhoun – bár csak röviden és nem nyilvánosan, de – megnyilatkozott a két szekció elidegenedésével és szimpátiájuk megbomlásával kapcsolatban.

A válság kirobbanásának oka a New York állambeli James Tallmadge Jr. képviselő javaslata volt, mely Missouri területnek az Unióba történő várható belépésekor a rabszolgaság fokozatos megszüntetését indítványozta a leendő állam területén oly módon, hogy a csatlakozás után megszülető feketék már nem rabszolgaként látják meg a napvilágot. A javaslat komoly felháborodást váltott ki a déli rabszolgatartók körében, köztük Calhounban is, aki az amerikai nemzetet megosztó tervként igyekezett azt beállítani egyik 1821-ben írt levelében. Nézete szerint az ügy eredményeképpen veszélybe került a szeretet érzése az Unióban, mivel az indítvány „lerombolja azt a szimpatikus egységet, ami” addig jellemezte az országot.²³ Calhoun ezért teljes támogatásáról biztosította azokat, akik a kompromisszumos megoldást részesítették előnyben, bár ragaszkodott ahhoz, hogy Missouri államban lehetséges legyen a rabszolgatartás. Hadügyminiszterként az északi államokban 1820-ban tett utazása során ugyanakkor nyugtázta, hogy továbbra is az Unió egysége iránti elkötelezettség hatja át az északiakat és nem ta-

²³ Calhoun Charles Tait-hez, 1821. október 1, in *Papers*, 6. köt., 413.

pasztalható esetükben nemzeti megosztottság a Missouri kérdés miatt.²⁴

A nemzeti szimpátia megbomlása Calhoun részéről igazán komoly mértékben egy gazdasági-alkotmányjogi kérdés kapcsán merült fel, az ún. nullifikációs válság (1828–1833) idején.

A válság közvetlen kiváltó oka az volt, hogy az 1828. évi szövetségi vámtörvény –, mely átlagosan 33,3%-ról 50%-ra növelte az importvámok mértékét – következtében a vámtarifák addig soha nem látott mértékig emelkedtek, jelentős mértékben megdrágítva az importból származó árukat a hazai fogyasztók számára. Dél-Karolina államban a törvény ellenzői ugyanakkor a vámok ügyét szélesebb gazdasági, politikai és alkotmányjogi kérdésként értelmezték, és egy olyan vitát generáltak, amely végső soron az Unió mibenlétét és így a nemzeti lét kereteit érintette. A vámok ellenzői alapvetően károsnak gondolták azokat a déli fogyasztók érdekeinek sérülése miatt és a törvény alkotmányellenes mivoltából fakadóan. Úgy vélték, az Adams-adminisztráció ezeket a vámokat nem az alkotmánnyal összhangban, a szövetségi bevétel növelése céljából vetette ki, hanem protekcionista megfontolásból, amire viszont a dokumentum nem hatalmazta fel a szövetségi kormányt. Emiatt a vámellenes erők az intézkedések visszavonását indítványozták, illetve mozgalmat indítottak, mely ugyanakkor az államok szuverenitását és a nullifikáció kérdéskörét is a zászlajára tűzte.²⁵

²⁴ Irving H. Bartlett, *John C. Calhoun: A Biography* (New York, 1993), 109, 110.

²⁵ A nullifikációs válságról ld. William W. Freehling, *Prelude to Civil War: The Nullification Controversy in South Carolina, 1816–1836* (New York, 1992 [1965]), 134–186; uő., *The Road to Disunion: Secessionists at Bay, 1776–1854* (New York, 1990), 253–286; Merrill D. Peterson, *Olive Branch and Sword—The Compromise of 1833* (Baton Rouge, 1982); Richard E. Ellis, *The Union at Risk: Jacksonian Democracy, States' Rights, and the Nullification Crisis* (New York, 1987). Lacy K. Ford, *Origins of Southern Radicalism: The South Carolina Upcountry, 1800–1860* (New York, 1988), 211–230; Chauncey Samuel Boucher, *The Nullification Controversy in South Carolina* (Chicago, 1916); Frederic Bancroft, *Calhoun and the South Carolina Nullification Movement* (Gloucester, 1966 [1928]).

Dél-Karolina reakciója az 1828., majd 1832. évi vámtörvényekre²⁶ részlegesen veszélyeztette az Unió politikai stabilitását, amelyben 1833-ra komolyan felvetődött egy katonai konfrontáció lehetősége a szuverenitását hangsúlyozó és így az alkotmányellenes szövetségi törvények fölött az államoknak vétőjogot vindikáló állam és az Andrew Jackson vezette szövetségi adminisztráció között. A nullifikációt szorgalmazó erők a megosztott szuverenitás uniószerző elvét feladva, az állami szuverenitás talajára helyezkedve 1832-ben konvenciót hívtak össze a vitatott törvények feletti ítélezés céljából, és a minősített, kétharmados többséget elérve semmisnek nyilvánították a szövetségi jogszabályokat.

Ezt a döntést Jackson a szövetségi kormányzat hatalmának egyértelmű megkérdőjelezéseként fogta fel, és 1832. december 10-i proklamációjában a nullifikációt a szecesszióval azonosította, vagyis az Unió felbomlása irányában tett lépésként értékelte. A Kongresszushoz intézett 1833. január 16-i üzenetében pedig megerősítette, hogy a szuverenitás végső forrása az Egyesült Államok politikai rendszerében a nép, és így az általa választott szövetségi kormányzat törvényeit senkinek nem áll hatalmában megkérdőjelezni. Mi több, egyúttal felhatalmazást kért a Kongresszustól arra, hogy erővel kényszerítthesse ki Dél-Karolinától az inkriminált törvényekkel kapcsolatban hozott döntésének a visszavonását. A felhatalmazás után az ellenszegülő déli állam megkezdte a felkészülést a fegyveres összecsapásra, ám végül az állam politikusai közül a mérsékelt vonal hívei Calhoun vezetésével engedményeket tettek, és szövetségi politikusokkal együttműködve kompromisszumos megegyezést értek el. Ez magában foglalta a vámok mértékének 20%-ra történő

²⁶ Az 1832. évi vámtörvény átlagosan 25%-ra csökkentette az importvámokat, ám megtartotta a pamut, a gyapjú és a vas import termékek eredeti 50%-os vámját. Freehling, *Prelude to Civil War*, 248.

fokozatos leszállítását 1842-ig, valamint Dél-Karolina nullifikációs határozatainak visszavonását.²⁷

Calhoun, mivel a válság kezdetén Jackson alelnökeként vállalt pozíciót a szövetségi kormányzatban, csak titokban kapcsolódott be a vámilletéket ellenzők táborának kampányába. Ezen időszakban folytatott tevékenységének az eredménye az „Exposition” című tanulmánya, mely a Dél-Karolina államának törvényhozása által kijelölt eseti bizottság felkérésére született. A dokumentum azt volt hivatott bebizonyítani, hogy a szövetségi kormányzat által megalakított vámtörvény alkotmányellenes, és így érvénytelen. Calhoun később a dél-karolinai Pendleton *Messenger* című újságban 1831. július 26-án megjelentetett, Fort Hill Adress néven ismertté vált írásában tárta a nyilvánosság elé a vámtörvényekkel és a nullifikációval kapcsolatos nézeteit.²⁸

Calhoun az *Exposition*-ben a szövetségi politika keretében vizsgálja Észak és Dél kapcsolatát a vámtörvény hatásával összefüggésben. Megállapítja, hogy a két szekció közötti érdekkülönbség az oka annak, hogy a szövetségi kormányzat intézkedései, mint például az importvámok felemelése, gazdaságilag különbözőképpen érintik őket. Ez pedig konfliktusokhoz vezet. A vámtörvény, míg Északot segíti, mivel az Egyesült Államok ipari kapacitásai ott koncentrálnak, és az olcsóbb külföldi importáruk versenye ellen védi az ottani gazdaságot, Dél érdekeit sérti, ugyanis az ottani fogyasztók a vámilletékek megfizetésével csak magasabb áron juthatnak hozzá a különféle import termékekhez. A vámtörvény ennek követke-

²⁷ Ellis, *The Union at Risk*, 46–47, 84, 47–48, 83, 50, 84, 88, 92, 94. A proklamáció és a Force Bill-ről szóló elnöki üzenet megtalálható: D. Richardson, szerk., *A Compilation of the Messages and Papers of the Presidents 1789–1897* (Washington, D.C., 1898), 2. köt., 640–656 és 610–632.

²⁸ Calhoun nyilvánosság előtti hallgatásáról a két dokumentum megszületése közötti időszakban ld. Freehling, *Prelude to Civil War*, 158.

tében – mutat rá Calhoun – nem a közjót szolgálja, hanem egy szekció partikuláris érdekét.²⁹

A két szekciót érdekkülönbségük okán különbözőképpen érintő szövetségi politika ugyanakkor Calhoun gondolatmenetében fontos vonatkozással bír a szentimentalizmus szempontjából is. Úgy vélte, az a tény, hogy mindez megtörténhet, azt jelzi, hogy az amerikai politikai rendszerben a szimpátia ereje már hanyatlóban van. Amint azt a Fort Hill Address-ben kifejti, a vámilletékekkel kapcsolatos küzdelem a Dél és Észak közötti szimpátia hiányát, elidegenedésüket mutatja. Az Észak vámtörvényt támogató álláspontja valójában azt jelzi, hogy nem érzi az illeték másik szekcióra gyakorolt kedvezőtlen hatását. Más szóval, az Észak nem rendelkezik az „együttérzés” képességével a Dél viszonylatában. Calhoun szerint az eszményi köztársaságban „a közösség minden osztálya és minden szekciója képes arra, hogy felmérje, egy adott politikai intézkedés miként érintheti nem pusztán saját magát, hanem minden más osztályt és szekciót”. Ez az ideális állapot azonban már nem jellemzi az amerikai politikai színteret, ugyanis már nincs meg a szimpátiának az a foka, amely lehetővé tenné, hogy az egyik érdekközösség érezze, egy adott törvény miként érinti a másikat. Emiatt a vámilleték körüli vita és intézkedések a két szekció közötti „egyre nagyobb gyűlölethez” vezetnek Calhoun nézete szerint. Mi több, amint a válság vége felé, az 1833. február 15-én a Force Bill-lel kapcsolatos beszédében megfogalmazta, kapcsolatukat a „testvéri érzés súlyos hanyatlása” jellemzi.³⁰

Calhoun olvasatában tehát a nullifikációs válság jelentős mértékben a két szekció közötti szimpátia és szeretet válságát jelenti. Az Északtól egyrészt az univerzális vagyis az identitásbeli különbségek ellenére működő szimpátiát kéri számon, amennyiben az

²⁹ *Papers*, 10. köt., 470, 486, 444, 448.

³⁰ Uo., 11. köt., 427, 432–433, 432, 433, 437; uo., 12. köt., 45–46.

nem képes arra, hogy érzékelje a tőle különböző érdekekkel bíró Dél érzéseit a vámtörvény hatását illetően.

Calhoun egyúttal a nullifikációt támogató erőkkel szembeni vádakra reagálva a szövetségi döntést megkérdőjelező eljárás békés, konstruktív, unióbarát, valamint szereteten alapuló jellegét igyekezett hangsúlyozni. Így a Fort Hill Addressben többek között azt is kifejti, hogy a szuverén államok mindig is szeretettel viszonyultak a szövetségi kormányzat iránt: „a természetünk legerősebb érzései, köztük a nemzeti hatalom és kiválóság szeretete az Unió oldalán vannak”.³¹

Ugyanakkor nézete szerint Dél-Karolina nullifikációs aktusa, mellyel a szövetségi vámtörvényeket megvétőzza, a szeretet helyreállításának az eszköze lehet.³² Ily módon éles ellentétben áll a szövetségi kormányzat és elsősorban a Jackson elnök nevével fémjelzett politikával, mely az erővel való fenyegetéssel akarja helyreállítani a szeretet közösségét. Ez azonban nem járhat sikerrel Calhoun szerint.³³ Az erő kérdése viszont a válság kapcsán nála összekapcsolódik a szeretetével.

Fentebb³⁴ már utaltunk rá, hogy Andrew Burstein szerint az 1830-as évekre átalakult az amerikai szentimentalizmus politikai diskurzusa, amennyiben integrálta az erő és a hatalom elvét. Calhoun – amint láttuk – szintén számolt a hatalom kezelésének problémájával a saját szentimentális nemzetképe kialakítása során,

³¹ Uo., 11. köt., 420.

³² Uo., 432–433.

³³ A szeretet és hatalom közötti sajátos összefüggésről és annak használatáról Calhoun nullifikációs retorikájában részletesen ld. Zoltán Vajda, „Life, Liberty, and the Power of Love: John C. Calhoun’s Sentimental Conception of Power and the Nullification Crisis (1828–1833)”, in Kinga Földváry, Zsolt Almási and Veronika Schandl, szerk., *Proceedings of the HUSSE10 conference*, 27–29 January 2011. *Literature and Culture* volume. (Debrecen, 2011), 270–278.

³⁴ Ld. 2. fej. 18. sz. lábjegyzet.

azonban nem a Burstein által elemzett erős szeretetköteléken nyugvó nemzet, hanem szekcionális érdekellentétektől szabdalt politikai szeretetközösség formájában. Az 1830-as évekre Calhoun számára nem annyira a stabil szeretetközösség az, amely elviselhetővé teszi a hatalom alkalmazását, hanem éppen az erő az – az államok számára vindikált vétő formájában –, amely megszüntetheti a repedéseket a szeretet köztársaságának építményén.

A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy Calhoun a nullifikációs válságot megelőző időszakában a nemzeti összetartozást szolgáló szeretet ellen ható különbözőséget az ipari forradalom első amerikai fázisát generáló infrastrukturális fejlesztések eszközén keresztül vélte kezelhetőnek. A „tér meghódítása” így ebben a kontextusban a proximitás fizikai szimpatikus térben történő elérését jelentette számára, és érvelése alapján a nemzetet összetartó kötelékek a fizikai távolság legyőzésével jöhettek létre.

Ezek a kötelékek azonban a nullifikációs válsággal már nem tölthették be eredeti funkciójukat, mivel a saját állama és szekciója érdekeiért egyre inkább aggódó alelnök az affektív térbe helyezte az Unión belüli szimpátia dinamikáját, és úgy vélte, hogy a szeretet csak az állami vétő alkalmazásával, illetve szövetségi elismerésével állítható helyre. Mint látni fogjuk, pályafutása hátralévő részében ez a dimenzió fog dominálni, illetve érvelésében egyre nagyobb teret kap majd a történelmi-kulturális szimpatikus tér, illetve az univerzális szimpátia szerepe.

6.3. John C. Calhoun szentimentális politikai retorikája szekcionalista időszakában

A nullifikációs válságot követően Calhoun változatlanul előszeretettel hivatkozott a szentimentális politikai elvekre, de már nem a szövetségi kormányzat és saját állama viszonylatában, hanem elsősorban a nemzetet megosztó szekcionalizmus szülte érdekellentétekkel összefüggésben. Ebben az időszakban, mely haláláig, 1850-ig tartott, a Dél egy olyan erőként jelent meg politikai retorikájában, amely a politikai szimpátia univerzális változatát gyakorolja azzal, hogy olyan politikai döntéseket is támogat, amelyek nem kedveznek számára. Ezzel szemben az Északot Calhoun olyan régióként állított be, amely nem képes ugyanilyen univerzális szimpátiára a Dél iránt. Kizárólag az önérdek vezérli, és mindent annak rendel alá. Így tehát a partikuláris szimpátia az, amely Calhoun szerint alapvetően jellemzi az Északot, és emiatt az Uniót mint szereteten alapuló nemzeti közösséget veszélyezteti.

Calhoun ezen nézeteinek megfogalmazására az 1830-as években kibontakozó új abolicionista mozgalom adott alkalmat, mely a rabszolgaság intézményét morális alapokról támadva, annak azonnali megszüntetését követelte a déli rabszolgatartó államokban, és az intézmény felszámolását kompenzáció nélkül tartotta kivitelezendőnek. Ráadásul követeléseit az amerikai rabszolgaságellenes hagyománytól eltérően, szokatlan módon fejezte ki: első lépésként a rabszolgaságot elítélő röpiratok ezreit juttatta el közvetlenül az ültetvényesek otthonaiba, kiváltva ezzel azok felháborodását. Ezt követően pedig, a kampány későbbi részében az új abolicionisták hasonló tartalmú petíciókkal ostromolták a Kongresszust is. Mindezek a tevékenységek heves reakciót váltottak ki a rabszolgatartó déli ültetvényesekben, akik a rabszolgaság védelme érdekében sajátos retorikát dolgoztak ki, melynek lényege az volt, hogy segít-

ségével bizonyítani tudják a rabszolgaság intézményének morális értékét, illetve a feketékre gyakorolt kedvező hatását.³⁵

Calhoun az 1830-as évekre, többek között ezen események hatására, megfogalmazta a Dél Északkal szembeni szentimentális felsőbbrendűségéről szóló nézetét, amit az Unió nemzeti és szekcionalista viszonylatban történő elemzésén keresztül, illetve saját személye politikai értékelésének perspektívájából fejtett ki.

Calhoun a Dél szentimentális felsőbbrendűségéről vallott tézisért arra is felhasználta, hogy személyes politikai elemzésen keresztül jellemezze az Uniót nemzeti és szekcionális viszonylatban. Daniel Webster (1782–1852) Massachusetts állambeli szenátorral folytatott polémiája közepette fejtette ki ezen gondolatait. Jóllehet a tudományos kutatások Calhoun ebbéli megnyilvánulásait republikánus értelmezés alapján azzal hozzák összefüggésben, hogy saját magát az elfogulatlan, nem partikuláris, szekcionális érdek által vezetett, hanem a közjóért tevékenykedő politikusként igyekezett láttatni,³⁶ a szentimentális mód jelentősége is kimutatható ezekben a szövegekben. A Webster és saját maga jellemzésére szolgáló megnyilat-

³⁵ A rabszolgaság retorikai védelmére indított déli reakcióra többek között ld. Lacy K. Ford, *Deliver Us from Evil: The Slavery Question in the Old South* (New York, 2009), 506–509; Michael O'Brien, *Conjectures of Order: Intellectual Life and the American South, 1810–1860* (Chapel Hill, 2004), 2. köt., 942–952; James Oakes, *The Ruling Race: A History of American Slaveholders* (New York, 1982), 192–218; Bertram Wyatt-Brown, „Modernizing Southern Slavery: The Proslavery Argument Reinterpreted”, in J. Morgan Kousser and James M. McPherson, szerk., *Region, Race, and Reconstruction: Essays in Honor of C. Vann Woodward* (New York, 1982), 27–40; Kenneth S. Greenberg, *Masters and Statesmen: The Political Culture of American Slavery* (Baltimore, 1985), 93–94, 97–99; Robert F. Durden, *The Self-Inflicted Wound: Southern Politics in the Nineteenth-Century* (Lexington, Ky, 1985), 36–38. William W. Freehling, *The Road to Disunion: Secessionists at Bay, 1776–1854* (New York, 1990), 291, 292, 310–312

³⁶ Erről többek között ld. William W. Freehling, „Spoilsmen and Interests in the Thought and Career of John C. Calhoun”, *The Journal of American History* 52 (1965), 25–43.

kozásából egyértelműen kiviláglik Calhoun erőteljes kísérlete arra, hogy míg az előbbi a partikuláris, addig saját magát az univerzális szimpátia bajnokaként tüntesse fel.

Calhoun az ún. független államkincstár (Independent Treasury vagy Subtreasury) létrehozásának apropójából fejtette ki ezen nézeteit 1838-ban. A Martin Van Buren elnök által szorgalmazott intézményt Calhoun teljes szívvel támogatta, mert az a nemzeti valuta szabályozásnak új eszköze lévén ugyanakkor nem sértette volna az üzleti szféra szövetségi kormányzattól való elválasztásának elvét. A bankoktól független intézmény egyúttal a pénzügyi világban folyó spekuláció megfékezését is eredményesen szolgálhatta volna.³⁷

Calhounnak a témával összefüggő, 1838. március 22-én a szenátusban elmondott beszédében Webster olyan politikusként jelenik meg, aki elfogult és részrehajló, ugyanis figyelmen kívül hagyja a Dél érdekeit. Ezért szimpátiája a partikuláris verziót képviseli, nem szolgálva a két szekció közötti szakadék áthidalását.

A massachusettsi szenátor Calhoun szerint a helyi érdekek iránt elkötelezett politikus, és ez a szentimentális kötődése egyértelmű határt szab szimpátiájának. Mindezt ugyanakkor Calhoun nem tartja meglepőnek, hiszen – és az *oikeiōsis* elve alapján érvel – vonzalmaink a proximitás jegyében alakulnak. „Teremtőnktől távol állt az a szándék, hogy a mi korlátozott képességeinkkel bíró teremtmények egyforma intenzitású szeretettel öleljék magukhoz a távolit és a közelit” – fejt ki, majd így folytatja: „Egy ilyen állapot állandóan arra sarkallna bennünket, hogy olyasmibe avatkozzunk bele, amit

³⁷ John Niven, *John C. Calhoun and the Price of the Union: A Biography* (Baton Rouge, 1988), 209–210, 229–31. Ez az intézmény önállóan, a bankok kizárásával kezelte volna a közpénzeket az adók beszedésétől kezdve, azok őrzésén át az állami alkalmazottak kifizetésével bezárólag. A független államkincstár az ellenzéki Whig párt által preferált nemzeti bankkal szembeni alternatívaként merült fel, mivel az állami bankrendszerrel való szoros összekapcsolódást jelentette. Irving H. Bartlett, *John C. Calhoun: A Biography* (New York, 1993), 238.

nem értünk meg tökéletesen, és gyakran rosszat teszünk, bár jót akarunk.” Webster esetében azonban ez a veszély nem fenyeget, nyugtázza Calhoun ironikusan: „szeretete – ahelyett, hogy széleskörű és határtalan lenne – túlságosan koncentrált. Helyi kötődése korlátozott hatóköre okán nem terjed ki mindenre.”³⁸

Calhoun konkrét vádja Websterrel kapcsolatban az, hogy a múltban nem támogatta a déli érdekeket. Amióta Webster részt vesz az amerikai „politikában” – mutat rá Calhoun – „egyetlen szavazattal sem segítette [a Dél] érdekeit, vagy tett bármit azért, hogy megvédje jogait”. Szimpátiája és „szeretete” „korlátozott”. A legfőbb bizonyíték erre az a tény – állapítja meg Calhoun –, hogy Webster nem támogatta a Délt az abolicionizmus elleni, a rabszolgaság védelmében folytatott küzdelemben.³⁹

Amint Calhoun részletesen kifejti, az abolicionisták a déli rabszolgaság ellen komoly támadást intéztek, amit „minden hazafinak” kötelessége elítélni: „Az alkotmányt sértő módon régóta szisztematikus és ádáz háború folyik a Dél egy nagy múltú és széles körben elterjedt intézménye ellen, mely nem csupán virágzásához, hanem biztonságához és létezéséhez is elengedhetetlen, és emiatt minden hazafi kötelessége, hogy védelmében felemelje hangját és kezét.” Webster szűkebb pátriája pedig élen járt ebben a támadásban: „éjjelnappal azért küzdenek” – fejti ki Calhoun méltatlankodva – „megszegve korábban esküvel megerősített hitet, megsértve igazságot és alkotmányt, hogy megfosszanak bennünket tulajdonunktól, hogy azok szintjére süllyessenek bennünket, akiket annak idején rabszolgának adtak el nekünk, és hogy felszámolják azt az intézményt, amelytől biztonságunk függ.”⁴⁰

³⁸ Robert L. Meriwether, W. Edwin Hemphill és Clyde N. Wilson, szerk., *The Papers of John C. Calhoun* (a továbbiakban: *Papers*) 28 köt. (Columbia, 1959–2003), 14. köt., 206.

³⁹ Uo.

⁴⁰ Uo., 207, 208.

A „testvéri szeretet”, melyre Webster maga hivatkozik, ezért egyszerűen nem létezik – mutat rá Calhoun –, hiszen Észak ezen ellenséges magatartását a szenátor valójában nem igyekezett elensúlyozni az általa hivatkozott „univerzális patriotizmus” jegyében. Webster „nem azért emelte fel kezét, hogy visszatartsa az agresszort, hanem hogy kinyissa a kamra ajtaját, hogy bebozsássa támadóinkat oda, ahol a leghalálosabb csapást mérhetik az Unió biztonságára, valamint a mi békénkre és biztonságunkra.” Így tevékenységével azok megsegítése mellett kötelezte el magát, akik azon vannak, hogy „elpusztítsák az államok közötti testvéri szeretet utolsó maradványát, és hogy az Uniót áldásból átokká változtassák.”⁴¹ Calhoun vádjai egyértelműen jelzik: értékelése szerint Webster nem a szentimentális patriotizmus képviselője.

Egy másik ilyen ügy, melyben Webster valójában elmulasztotta támogatni a délieket Calhoun értelmezésében az 1828. évi vámtörvény kapcsán kibontakozó vita volt. A massachusettsi szenátor, jóllehet annak előtte a hazai gazdaság védelme céljából kirótt vámilletékek ellenzője volt, az 1828. évi törvényt egy hirtelen pálfordulással támogatásra érdemesnek gondolta, holott az igen kedvezőtlenül érintette a Délt – érvel Calhoun, majd drámai képet rajzol a vámtörvény hatásáról: „Az egész déli régióra kiterjedt a pusztulás. Kereskedelmi központjai elnéptelenedtek. Charleston megvált utolsó kereskedelmi hajójától, és fű nőtte be egykor forgalmas utcáit.”⁴²

Erre a reménytelen helyzetre reagált – Calhoun szerint – hősiesen Dél-Karolina a nullifikációval, amit azonban Webster elmulasztott támogatni, és a szövetségi hatalom oldalára állt. Calhoun szónoki kérdések sorozatát intézi Websterhez: „Érzett-e szimpátiát azok iránt, akik csak röviddel azelőtt hozzá hasonló módon éreztek és gondolkodtak? ... Mutatta-e azt a buzgó elkötelezettséget a test-

⁴¹ Uo., 207, 208.

⁴² Uo., 211.

véri szeretet megőrzése iránt az Unió tagjai között, amire most oly kérkedve hivatkozik?” Calhoun válasza szerint Webster valójában egy tevékenységével sem felelt meg az együttérző patriotizmus elvének, és megtagadta a rabszolgatartó Déltől a „testvéri szeretetet”.⁴³

Végül Calhoun Webster patriotizmusának elemzése kapcsán tér ki arra, hogy mennyire tekinthető univerzálisnak szimpátiája. Szerinte Webster nem tekinthető „univerzális patriótának”, mivel állításával ellentétben nem az „Unió minden részének” a javáért munkálkodik, ugyanis a Dél egyetlen ügyét sem támogatta. Ezért Webstert a „korlátozott patriotizmus” megtestesítőjeként aposztrofálja. A nemzeti politika színterén nem állt ki mások érdekeiért, csupán a saját szekciójáért.⁴⁴ Tehát Calhoun szemében Webster patriotizmusát partikuláris szimpátiája határozza meg, és képtelen arra, hogy a másik szekcióra is kiterjedő univerzális szimpátiát mutasson.

Ugyanakkor Calhoun saját magát az univerzális szimpátia és patriotizmus képviselőjeként állítja be. Állítása szerint mindig is „az egész Unió általános érdekeinek” a platformján állt, annak minden tagállamát beleértve. Jóllehet alapvetően saját állama érdekeit képviseli, de egyben „az egész” jólétéért is munkálkodik, és számos esetben segítette az Unió összérdekét. Ezek közé tartoztak a hadiflotta ügyének vagy az ipari termelők támogatása a háború idején, a vámtörvény nyomán keletkezett válság megoldásában játszott szerepe (1833) vagy a hazai kereskedelmi kikötők védelme megerősítésének indítványozása.⁴⁵ Mindezek a példák azt hivatottak igazolni Calhoun szemében, hogy Websterrel ellentétben ő képes arra, hogy a szeretet szekciók közötti határait átlépve az egész Unió patriótája legyen, mivel Észak és Dél érdekeit egyaránt képviseli.

⁴³ Uo., 212.

⁴⁴ Uo., 212, 206, 213.

⁴⁵ Uo., 213, 214.

Calhoun tehát a független államkincstár felállításának apropóján és Webster személyének politikai értékelésén keresztül fogalmazta meg a szentimentális patriotizmus alapelveit. Ugyanakkor ezt a szekcionális válság mélyülésével párhuzamosan kiterjesztette a szabad Észak és a rabszolgatartó Dél szembenállásának értelmezésére is.

Calhoun a két szekcióhoz kapcsolódó szentimentális értelmezést összekapcsolta a rabszolgaság és a társadalmi viszonyok kérdésével. Pontosabban, azt a tételt, hogy az Észak nem képes meghaladni a szimpátia partikuláris formáját, azzal hozta összefüggésbe, hogy ott a társadalmi viszonyok, melyek gyökeresen különböznek a déliktől, ezt nem teszik lehetővé. Ezzel szemben, véleménye szerint, Délen a rabszolgaság intézményének köszönhetően a társadalmi viszonyok az univerzális szimpátiának kedveznek. Ezért az Északnak elemi érdeke, hogy támogassa a rabszolgaságon alapuló déli társadalmi rendet – érvel Calhoun.

Nézete szerint az északi társadalom alapvető jellemvonása a „munkát és tőkét” elválasztó mély, „fokozódó” megosztottság. Ennek eredménye az a konfliktus, melynek következménye az északi társadalmi harmónia megbomlása, és amely végső soron veszélyezteti az Unió stabilitását.⁴⁶ A szentimentális politika logikája szerint a munka és a tőke ellentétes érdekei az északi államokban heterogén társadalmi összetételt eredményeznek. Ez viszont olyan szimpátia változatot igényel, ami képes áthidalni a társadalmi különbségeket. A két, az északi államokat meghatározó érdek ugyanakkor – Calhoun értékelése szerint – képtelen arra, hogy ilyen jellegű szimpátiát mutasson egymás iránt, ami viszont társadalmi feszültségekhez vezet. Ezért van szükség a Dél szerepére az Unióban, mivel az képes pótolni az Észak hiányzó szentimentális képességét. A Dél ezen tulajdonsága pedig Calhoun szerint a rabszolgaság intézményéből fakad.

⁴⁶ 1838. január 10., uo., 14. köt., 85; uo., 24. köt., 190.

Calhoun szemében a rabszolgaság intézménye egyként szolgálja a rabszolga státusban lévő feketék és a rabszolgartartók javát, különösen azzal, hogy elősegíti a „fekete faj” „civilizációját”. Ily módon a rabszolgaság a Délen egy szentimentális közösség feltételeit biztosítja, és az ottani társadalmi harmónia és stabilitás alapjaul szolgál. Következésképpen – amint azt Calhoun érvelése sugallja –, ellentétben a heterogén természetű északi társadalommal, nincs szükség az univerzális szimpátia képességére ültetvényes és rabszolga viszonylatában, mivel ugyanazon, homogén érdekekhez tartoznak. Ez a homogenitás az, amely lehetővé teszi a Dél számára, hogy stabilizációs erő legyen az egész nemzet számára. Az Uniót sokszínűsége ellenére „béke és harmónia” jellemzi, mivel a Dél „konzervatív” erejével képes ellensúlyozni az északi heterogenitás kedvezőtlen hatásait.⁴⁷

Az 1840-es évektől kezdve a rabszolgaság és a nyugati terjeszkedés viszonyának kérdése egyre gyakrabban generált feszültséget a szövetségi politikában. Az Egyesült Államok a Mexikóval folytatott háború (1846–1848) eredményeképpen új területeket szerzett, melyek státusáról ugyanakkor hamarosan komoly vita bontakozott ki még a hadműveletek lezárása előtt. A polémia kiéleződéséhez elsősorban az az indítvány járult hozzá, amit David Wilmot pennsylvániai képviselő nyújtott be a Kongresszusnak azzal a céllal, hogy tűzze napirendre a rabszolgaság nyugati terjeszke-

⁴⁷ Uo., 14. köt., 84; uo., 24. köt., 190. Ld. még uo., 13. köt., 396. (1837. február 6.); uo., 24. köt., 191. Calhoun a Dél konzervatív tényezőként való beállításával a modernizálódó amerikai társadalom (bérmunkások megjelenése, tőke és munka ellentéte) jelenségeire reagált a klasszikus republikánus politikai diskurzus társadalmi csoportok egyensúlyára épülő érvelését reprodukálva. Erről ld. Lacy. K. Ford, „Recovering the Republic: Calhoun, South Carolina, and the Concurrent Majority”, *South Carolina Historical Magazine* 89 (1988), 146–159. Ugyanakkor a Dél homogén érdek- és érzésközösségként való beállítása Calhoun részéről teszi lehetővé számára, hogy a régióról mint egyensúlyképző tényezőről beszéljen a szentimentális politikai diskurzus keretében.

désének a megtiltását a Texas és Kalifornia közötti területen. Ezt a szándékot a déli ültetvényesek alapvető támadásként értékelték, és egységesen léptek fel ellene.⁴⁸

Ebben a vitában Calhoun is aktívan részt vett, és a szentimentális nacionalizmus jegyében igyekezett jellemezni Dél és Észak viszonyát, rabszolgatartókat és a rabszolgaság intézményét, valamint az utóbbi terjeszkedése ellen tiltakozó északi politikusok magatartását.

Calhoun számára a legfontosabb probléma a két szekció között a szimpátia kérdése, mely fokozott mértékben a mexikói területek államokká történő megszerzése kapcsán merült fel. 1847. február 9-én mondott beszédében például az Észak szimpátiájára apellálva kéri az északi államok képviselőit, hogy tegyék lehetővé a rabszolgaság terjeszkedését az újonnan megszerzett nyugati területeken. Egyúttal, mint szomorúan teszi hozzá, nem fűz komoly reményt ehhez, ugyanis szerinte a múltban az északi politikusok bebizonyították, hogy nem hajlandók átlépni a szimpátia szekcionális elven alapuló választóvonalát. Szerinte ráadásul a Dél alig részesült eddig a szövetségi kormányzat pénzügyi politikájának a jótéteményeiből. „[Mi] vagyunk a közösség azon része, amely nagy mértékben támogatta ezt a kormányzatot, anélkül, hogy arányos mérvű visszonzást kaptunk volna”. A Dél viszont szerinte már bizonyította, hogy univerzális szimpátiával viszonyul az Északhoz. Ennek bizonyítékául említi Calhoun azt a politikai mozzanatot, amikor 1784-ben Virginia állam az Unió javára lemondott a Mississippit és Ohio folyók közötti területeiről, ahonnan a későbbiekben kitiltották a rabszolgaságot. Az ez és ehhez hasonló aktusok a Dél „korlátlan

⁴⁸ Freehling, *The Road to Disunion*, 458–461. Calhoun kezdetben nem reagált a javaslatra, és úgy vélte, az majd összekovácsolja a Demokrata és Whig pártok déli szárnyait a rabszolgaság ügye mentén. Bartlett, *John C. Calhoun*, 339, 349. A Wilmot-féle indítványt végül elutasította a törvényhozás. Calhounnak a Wilmot Proviso-ról alkotott véleményére ld. még Niven, *John C. Calhoun and the Price of the Union*, 306–307.

önzetlenségét” bizonyítják Calhoun szerint.⁴⁹ Az eset egyértelműen jelzi, hogy értelmezésében a Dél az univerzális szimpátia szellemében járt el, amikor az Észak számára kedvező, saját maga számára pedig kedvezőtlen politikai döntésekhez járult hozzá.

Az 1840-es évekre Calhoun célja a szimpátia tereinek megosztásával Észak és Dél tekintetében nem csupán az volt, hogy bizonyítsa az utóbbi felsőbbrendűségét az együttérzés képességét tekintve, hanem az is, hogy összekovácsolja a rabszolgatartó Délt mint szeretetközösséget. Ez utóbbira azért volt szükség, mert – amint azt történészek kimutatták – a rabszolgaság jövőjének kérdésében nem volt egységes a régió. Míg a hagyományosan elkötelezett „mély” Dél államainak (pl. Dél-Karolina, Alabama, Mississippi vagy Louisiana) rabszolgatartói az intézmény védelmét és annak megőrzését tartották az egyedül lehetséges stratégiának, úgy vélték, hogy a „felső” Dél határállamainak (pl. Missouri, Kentucky vagy Maryland) ültetvényesei – és ennek a megoldásnak voltak hagyományai az amerikai politikai kultúrában – a rabszolgaság intézményének lassú kihalásában reménykedtek saját államaikban oly módon, hogy eladják rabszolgáikat más, délebbre vagy nyugatabbra fekvő területek ültetvényeseinek.⁵⁰

Ezen túlmenően a Déllel kapcsolatos egységesítő törekvéseinek, illetve a szekcionális feszültségek kezelésének jegyében Calhoun életének utolsó két évében arra törekedett, hogy létrehozzon egy déli, szekcionalista elvek alapján szerveződő pártot, mely – reményei szerint – kellő védelmet biztosít majd a rabszolgaság intézménye és így az Unió számára is.⁵¹ Ugyanakkor e mellett olyan hatalomkezelési javaslatokat is megfogalmazott a szekcionális válság kezelésére, amelyek egy része a nullifikációs válság idejére nyúlik vissza.

⁴⁹ *Papers*, 24. köt., 171, 183.

⁵⁰ Freehling, *The Road to Disunion*, 293.

⁵¹ Bartlett, *John C. Calhoun*, 345.

Calhoun a partikuláris szimpátia és szeretet túlsúlyát érzékelve az Unióban, már a nullifikációs válságtól kezdve – amint az előző fejezetben már röviden utaltunk rá – felvetette annak lehetőségét, hogy a nemzet politikusai különféle eszközökkel biztosítsák a szövetségi rendszerben az ebből fakadó hátrányok kiküszöbölését. Politikai gondolkodásának az olyan elemei, mint az államok szuverenitására vonatkozó elmélete, az egyetértő többség fogalma vagy az ezekhez kapcsolódó államok által alkalmazott vétó lehetősége mind olyan eszközökként foghatók fel, amelyek szerinte biztosíthatják vagy helyreállíthatják a szimpátiát a két nagy szekció között, megmentve az Uniót a széteséstől. Nézete szerint ezek lettek volna hivatottak elérni azt, hogy az univerzális szimpátia felülkerekedjék az Uniót uraló partikuláris változaton. A szimpátia e két verziója tükröződik valójában Calhounnak a „numerikus” és „egyetértő többségen” alapuló kormányzatról szóló elméletében.⁵²

Calhoun már a nullifikációs válság idején kifejtette, szerinte van lehetőség arra, hogy a szeretet és a szimpátia felborult rendje helyreálljon a két szekció között, melynek alapja pedig nem más, mint az általa kidolgozott nullifikációs vétó alkalmazása. Ennek lényege pedig, hogy egyetlen állam szuverén hatalmánál fogva, amit nem veszített el az Unió létrejöttékor, felülbíráhatja a szövetségi

⁵² Calhoun politikaelméleti recepciójának elsődleges témája a kétfajta többség közötti különbségtétel. Az elfogadó értelmezések szerint az egyetértő többség elve sikeresen segíti elő a republikánus kormányzat közjóra irányuló szerkezetének megvalósulását. Ld. H. Lee Cheek, Jr. *Calhoun and Popular Rule: The Political Theory of the Disquisition and Discourse* (Columbia és London, 2001); W. Kirk Wood, „In Defense of the Republic: John C. Calhoun and State Interposition in South Carolina, 1776–1833”, *Southern Studies* 10 (2003), 9–48. Azon értelmezések pedig, amelyek vitatják a kisebbség vétóján alapuló döntéshozatal Calhoun által illetően módon lefektetett modelljének működőképességét a demokratikus rendszerekben, annak a kormányzás ellen ható tendenciáit emelik ki. Ld. Louis Hartz, *The Liberal Tradition in America: An Interpretation of American Political Thought since the Revolution* (San Diego, 1991; 1955) 161–162; James H. Read, *Majority Rule versus Consensus: The Political Thought of John C. Calhoun* (Lawrence, 2009).

ségi kormányzat jogalkotását, és semmisnek nyilváníthat egy adott törvényt a saját területén.⁵³ Calhoun szerint az adott helyzetben a „kölcsönös szeretet” helyreállítása vagy a vámtörvény visszavonásával valósítható meg vagy a nullifikáció alkalmazásával, illetve annak mint legitim problémakezelési mód elismerésével – ahogy ez kiolvasható a megnyilatkozásaiból.⁵⁴ Ez a javasolt eljárási mód ugyanakkor Calhoun rendszerében a szentimentális hatalomgyakorlás általános, komplex, a kisebbség és a többség viszonyával összefüggő kérdésköréhez kapcsolódik.

Politikaelméletében Calhoun alapvető különbséget tesz az egyszerű („numerikus”) többségi hatalmon alapuló demokratikus kormányzat és a minden jelentősebb kisebbségnek politikai vétőjogot biztosító egyetértő többség kormányzata között. Míg az előző a többségi demokrácia logikájából következően nem szükséges, hogy számoljon a kisebbségi akarattal, az utóbbi figyelembe veszi azt. Ennek következtében a két fajta többségen alapuló hatalmi rendszer másként hat a társadalmi harmóniára. Míg a numerikus többség elvén alapuló kormányzat az állam megosztottságához vezet, az egyetértő többség kormányzata egységet és patriotizmust generál, mely kölcsönös szereteten alapszik. Míg az előző a partikuláris politikai érdekeket részesíti előnyben, az utóbbi az egész állam iránti kötődést erősíti.

Calhoun szerint az egyetértő többség különös módon egyesíti az „egyéni és társas érzéseket”. A numerikus többség viszont „elpusztítja az együttérzést” – fogalmaz a *Disquisition*-ben. Ezzel szemben az egyetértő többség kormányzata ösztönzi annak kialakulását. Mi több, az egyetértő többség kormányzata nagyobb mérvű hazaszeretetet generál, „az ország iránti buzgó ragaszkodást” – ahogy

⁵³ Calhoun nullifikációs elméletének máig legalaposabb tárgyalására ld. Freehling, *Prelude to Civil War*, 163.

⁵⁴ *Papers*, 11. köt., 436. 1831. július 26.

Calhoun fogalmaz.⁵⁵ Az egyetértő többség kormányzata ily módon a politikai különbségek problémáját szentimentális dimenzióban határozza meg – hasonlóképpen annak megoldási módját is.

Az egyetértő többség ezen tulajdonságai révén válhat érthetővé Calhoun érvelése a már fentebb hivatkozott Fort Hill Address-ben, miszerint a „hatalom”, mely Dél-Karolina állam vétőjén keresztül nyilvánul meg, az Észak és Dél közötti „kölcönös szeretet” „helyreállításnak” az eszköze. Jackson elnök Force Bill törvényjavaslatára reagálva pedig Calhoun szintén az egyetértő többség jótékony hatásának tudja be azt a politikai állapotot, amikor minden politikai részérdek „buzgó ragaszkodással” viseltetik „az egész” iránt. Hasonlóképpen, amint azt Websternek a Force Bill-ről adott válaszában (1833. február 25.) kifejtette, az állami szuverenitással összefüggő „államjogok” nem a rend felforgatását hivatottak eredményezni, hanem a „hazaszeretet érzésének” a „helyreállítását”, így szolgálva az Unióban „a bizalmat, a szeretetet és a patriotizmust”.⁵⁶

Következésképpen, az állami jogok, az állami vétő fogalma vagy az egyetértő többség kormányzata Calhoun politikaelméletében azt a célt is szolgálta, hogy olyan szimpátiát és szeretetet generáljon, amely hatókörét tekintve nem partikuláris, hanem univerzális. Ilyen értelemben Calhoun arra tett erőfeszítései, hogy a szövetségi kormányzat és a (déli) államok, valamint a szekciók közötti viszonyok rendeződjenek valójában egy szentimentális rend létrehozásának reményében voltak hivatottak megakadályozni az Unió szétesését. Az Észak és Dél közötti viszony megromlását meg lehet állítani – vélte Calhoun –, mégpedig azokkal az eszközökkel, amelyekről azt remélte, hogy a köztük lévő szimpátiát és szeretetet erősítik.

⁵⁵ John C. Calhoun, *A Disquisition on Government in Papers*, 28. köt., 45.

⁵⁶ Uo., 11. köt., 433; uo., 12. köt., 90; uo., 132–133; 133.

Amint láttuk, Calhoun számára az Unió mint szeretetközösség kezdetben a szimpátia fizikai terén keresztül jelentkező problémákkal összefüggésben manifesztálódott. Nacionalista időszakában a fizikai tér meghódítása számára egyben a szimpátia és a szeretet kötelékeinek Unión belüli megerősítésének a szükségét is jelentette. A későbbiekben ez a dimenzió ugyanakkor a növekedéssel járó politikai érdekpluralizmus erősödésének a jelenségével kapcsolódott össze.

A nullifikációs válság a heterogenitásból fakadó szeretetdeficitet eredményező konfliktusai Calhoun érvelésben már az affektív tér sérülését mutatták. A rabszolgakérdés kapcsán ugyanakkor már a történelmi-kulturális dimenzió került az előtérbe szentimentális érvelésében. Egyrészt a rabszolgaság problematikája éles választóvonalaként jelentkezett a két szekció között, másrészt ennek a választóvonalnak a leküzdéséhez szükséges univerzális szimpátiát Calhoun csak a Dél részéről gondolta biztosíthatónak.

Calhoun számára ugyanakkor az általa feltételezett állami szuverenitásból fakadó különféle megoldások szolgálták azt a célt, hogy a kulturális különbségek ellenére az Unió affektív terén belül mégis helyreálljon a szeretet köztársasága. Ha már a partikuláris szimpátia, mely kulturális homogenitásra és hasonlóságra épül, alkalmatlannak bizonyult a Dél és Észak közötti távolság legyőzésére, Calhoun az egyetértő többség elvén keresztül gondolta kivitelezhetőnek a szeretet helyreállításának programját – paradox módon – politikai hatalmi eszközökkel. Így válhatott érvrendszerében az amerikai politikai diskurzusban eredetileg ellentétes szeretet és kényszer princípiuma egymással harmonizáló erőkké.

7.

KONKLÚZIÓ

Az amerikai politikai gondolkodásban a független államiság kivívásával egy időben megjelent a szeretetközösség szentimentalizmusból eredő koncepciója és normája, mely a korabeli felfogás szerint a nemzeti politikai közösség alapját jelentette. Akár az antiföderalisták és föderalisták polémiáit, akár Jefferson vagy Calhoun amerikai nemzetről vallott nézeteit vesszük – amint a fentiekben igyekeztem bizonyítani – mindegyiküknél egyértelműen tetten érhető ennek a differenciált szimpátia- és szeretetfelfogásnak a jelentősége és következményei. A pusztá erőn és hatalmon alapuló politikai közösség modelljével szemben az önkormányzatiság elvét már a függetlenséget megelőző időszakban magáévá tevő amerikai közösségi szervező elvként a szeretet és a szimpátia elvét tűzték zászlajukra. Ennek ugyanakkor fontos következményei voltak a politikai közösség strukturálása és szabályozása szempontjából, és a jelen munkában tárgyalt gondolkodók ezekre a szeretet és a szimpátia differenciált felfogásának segítségével reagáltak, illetve reakcióik különbözősége nagy mértékben a partikuláris és az univerzális szimpátia dichotómiája segítségével ragadható meg.

A New York állambeli antiföderalisták az erő kiküszöbölését, a szeretet és a szimpátia politikai érvényesítését úgy látták megvalósíthatónak az új politikai rendszerben, hogy a gravitációs modellt elfogadva, annak szellemében, a kis területű köztársaság eszményének jegyében a fizikai aspektussal hozták összefüggésbe a nemzetállamiság szentimentális alapjait. Erre építve utasították el

az 1787. évi alkotmány által meghatározott szeretetközösséget mint életképtelen alakulatot. Szeretet- és szimpátiafogalmuk döntően a partikuláris változattal kapcsolódott össze, és csak a középosztálylyal összefüggésben beszéltek a társadalmi különbségeken átnyúló univerzális szimpátiáról, melynek alapjait a történelmi-kulturális dimenzió jelentette, de amelynek érvényesülését az új alkotmány szerintük nem biztosította a képviselők számának relatíve alacsonyan tartásával.

Ezzel szemben a föderalisták alapvetően a szimpátia terének affektív és történelmi-kulturális aspektusait hangsúlyozva igyekeztek kimutatni a szeretet meglétét a megreformált Unió ideáljában, mely így nem az erő vagy a hatalom, hanem változatlanul a szeretet köztársaságaként jelent meg az általuk alkalmazott politikai diskurzusban. Ezt egyrészt úgy érték el, hogy az antiföderalisták által érvényesnek tartott partikuláris szimpátiát kivetítették az Unió egészére, és lehetségesnek ítélték a szeretet generálását a távoli föderális kormányzat és a nép között. Ugyanakkor a nép viszonylatában is igyekeztek kimutatni a szeretet kötelékeit, melyek nézetük szerint a hasonlóság elve alapján már eleve adottak voltak: akár a vérségi alapú affektív, akár a közös történelmi élmények által meghatározott történelmi-kulturális közös alapról is volt szó. Végző soron pedig ezeket a föderális szinten általuk elismert szeretetkötelékeket a lokális, állami szinten meglévő kapcsolatok ellensúlyozására kívánták beállítani, mely utóbbiakat ugyanakkor nem ítélték el, hanem felhasználták a szövetségi túlhatalommal kapcsolatban megfogalmazott aggodalmak kezelésére. Az univerzális szimpátia változata esetükben az osztályok vonatkozásában merül fel, amennyiben, mint láttuk, a hivatással bíró szövetségi képviselők esetében azok érdektől független politikálás lehetőségét vetették fel, ami a tőlük különböző osztályok képviselőtének teremtett teret.

Az alkotmány ratifikációs vitájában részt vevő felek a szeretet problematikáját egy számukra etnikailag homogén közösséggel kapcsolatban vetették fel. Ugyanakkor az Unió bővülésével egyre

inkább felszínre kerültek azok a kérdések, amelyek annak területén élő, fehérektől különböző faji csoportoknak, illetve szomszédos nemzeteknek a fehér nemzeti közösséghez való viszonyával függtek össze. Ehhez a jelenséghalmazhoz köthető Jefferson szeretet- és szimpátiafelfogása. Számára a szeretet és a szimpátia differenciált felfogása következtében az indiánok, a feketék vagy a spanyol-amerikaiak tekintetében annak különböző dimenziói hangsúlyos mértékben játszottak szerepet abban, hogy az adott népcsoportot alkalmasnak ítélte-e arra, hogy önállóan hozzon létre nemzetállamot, illetve az amerikai fehér nemzettel alkosson szeretetközösséget. Jefferson ezen elképzelései elemzése során kimutattam, hogy nála a szimpátia történelmi-kulturális tere bizonyult meghatározónak. Ez volt az a tényező, melynek átalakítása az amerikai bennszülöttek esetében asszimilációjukat eredményezve elősegítette a fehér nemzetbe való integrálásukat, illetve, amelyen keresztül ugyanakkor a feketék még felszabadított állapotban sem válhattak alkalmassá arra, hogy csatlakozhassanak ehhez a közösséghez. Az indiánok tekintetében is ez volt az a tér, amely a barbaritás okán még a partikuláris szimpátia affektív változatának érvényesülését is megakadályozta indián férfiak és nők viszonylatában, illetve lehetetlenné tette integrálódásukat a fehér társadalomba. Még a fizikai proximitás sem érvényesülhetett a „barbár” kultúrában. A feketék történelmi-kulturális szimpatikus tere Jefferson értelmezésében még felszabadításuk után sem tette volna képessé őket arra, hogy integrálódjanak a fehér szeretetközösségbe. Ennek pedig legfőbb oka az volt, hogy a szimpátia univerzális változata esetükben nem működhetett. Spanyol-Amerika népeinek esetében pedig valójában a fejlődés folyamata, illetve a civilizáció tekinthető önkormányzatra való képességük kulcsának. Jefferson szerint más tekintetben nem volt szükség változásra, mivel a kulturális hasonlóság feltételei adottak voltak számukra is – bár szkepszise mindvégig megmaradt az önkormányzatra való képességüket illetően, és így – amint láttuk – az erő alkalmazását sem zárta ki teljesen kormányzati rendszereikből.

Részből az antiföderalisták által felvetett szentimentális Uniókritika folytatásaként fogható fel Calhoun munkásságának egy jelentős része, amennyiben számára is a partikuláris verzió volt az, amely a föderatív Unió egysége ellen hatott, de nála ennek alapvető oka a szekcionális különbségek erősödése volt. Politikai pályájának első korszakában az Uniót mint szeretetközösséget a fizikai térhez kötődő problematika foglalkoztatta. A nullifikációs válságot követően azonban a partikuláris szimpátia eluralkodását regisztrálta Észak tekintetében Dél rovására, és ezzel párhuzamosan a kulturális és affektív tér megbomlását is érzékelte. Paradox módon azonban, az univerzális szimpátia jegyében, az erőszak kiküszöbölése céljából az államokhoz köthető vétó, az erő, vagyis hatalmi eszközök alkalmazásával ígérte helyreállítani a szeretetet az amerikai köztársaságban. Az összes fentebb tárgyalt gondolkodó tekintetében Calhounnál jelenik meg leginkább az univerzális szimpátia igénye. Ennek kívánalma pedig már nem az antiföderalisták által képviselt státus quot konzerváló, azt a középosztályhoz kötő elképzeléssel függött össze, hanem sokkal mélyebb, a szekciók közötti viszonyt jellemző szakadék áthidalásának a kísérletével.

Végül a szimpátia és a szeretet differenciált felfogásán alapuló fenti vizsgálat nyomán megállapíthatjuk, hogy a szekcionális elmentétek nemzeti egységet megbontó hatása elsősorban a történelmi-kulturális téren keresztül érvényesült az amerikai köztársaság korai időszakában. Ez volt az a szentimentális dimenzió, amely végső soron meghatározónak bizonyult mind az Unió reformja, mind pedig a fehér amerikaiaktól eltérő népek szimpátiára való képességének felmérésében, mind pedig a két szekció – Észak és Dél – közötti szentimentális eltávolodás tekintetében.

A mai amerikai nemzet létrejötte az 1861–65. évi polgárháború lezárulásához köthető. Ez volt az a pillanat, amikor eldőlt, hogy az Egyesült Államok végleg felszámolja a rabszolgaság intézményét, megszünteti a szabad és rabszolga munkaerőn alapuló dichotomikus kultúrát, és az új keretek között megkezdődik az egykori

rabszolgatartó államok integrálását a nemzetbe. A szeretet köztársasága mint eszmény viszont azt is mutatja, hogy annak kohézióját nem pusztán intézmények, háborúk és politikusi szándékok és érdekek, hanem a nemzetet összetartó kötelékek körüli polémiák és elképzelések is nagyban jellemezték és meghatározták. Ezek feltárása közelebb vihet bennünket annak megértéséhez, hogy a korai időszak amerikai politikai gondolkodói milyen kulturális képzetek alapján vagy ellenére fogták fel egységes vagy megosztott nemzetként az Egyesült Államokat, és hogy ezek milyen mértékben játszottak szerepet a nemzet egyesítéséhez.

Elsődleges források

- Bailyn, Bernard, szerk. *The Debate on the Constitution: Federalist and Antifederalist Speeches, Articles, and Letters During the Struggle over Ratification*. 2 kötet. New York, 1993.
- Boyd, Julian P., Charles T. Cullen, John Catanzariti, Barbara B. Oberg, et al., szerk. *The Papers of Thomas Jefferson*. 33 kötet. Princeton, 1950-.
- Ford, Paul Leicester, szerk. *The Works of Thomas Jefferson*. 12 kötet. New York, 1904-1905.
- Ford, Paul Leicester, szerk. *The Writings of Thomas Jefferson*. 10 kötet. New York, 1892-1899.
- Goethe, Johann Wolfgang von. *Az ifjú Werther szenvedései*. Budapest, 2001.
- Hackett, Mary A. et al., szerk. *The Papers of James Madison. Secretary of State Series*. 6 kötet. Charlottesville, 2002.
- Hutcheson, Francis. *An Inquiry into the Original of our Ideas of Beauty and Virtue*. Hildesheim, Zürich, and New York, 1990; 1725.
- Lévai Csaba, szerk. *Új rend egy új világban: Dokumentumok az amerikai gondolkodás korai történetéhez*. Debrecen, 1997.
- Lipscomb, Andrew A. és Albert Ellery Bergh, szerk. *The Writings of Thomas Jefferson*. 20 kötet. Washington, D. C., 1903-1904.
- Kaminski, John P. és Gaspare J. Saladino, et al., szerk., *The Documentary History of the Ratification of the Constitution*. vols. XX-XXIII.

- Ratification of the Constitution by the States.* New York. Madison, 2003–2009.
- Kramnick, Isaac, szerk. *The Federalist Papers.* Harmondsworth, 1987.
- Meriwether, Robert L., W. Edwin Hemphill és Clyde N. Wilson, szerk. *The Papers of John C. Calhoun.* 28 kötet. Columbia, 1959–2003.
- Peterson, Merrill D., szerk. *The Portable Thomas Jefferson.* New York, 1975.
- Peterson, Merrill D., szerk. *Thomas Jefferson: Writings.* New York, 1984.
- Richardson, D., szerk. *A Compilation of the Messages and Papers of the Presidents 1789–1897.* Washington, D.C. 1898, 2. köt.
- Smith, Adam. *The Theory of Moral Sentiments.* Indianapolis, 1982; (1759).
- Sowerby, E. Millicent, szerk. *Catalogue of the Library of Thomas Jefferson.* 5 köt. Washington, 1952–1959.
- Storing, Herbert J., szerk., *The Complete Anti-Federalist.* Chicago, 1981.
- Washington, H. A., szerk. *Writings of Thomas Jefferson.* 9 köt. New York, 1869.

Másodlagos források

- Anderle Ádám. *Latin-Amerika története.* Szeged, 2010.
- Anderson, Benedict. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism.* London, 1991 (1983).
- Bakewell, Peter. *A History of Latin America: Empires and Sequels, 1450–1930.* Malden, 1997.
- Bancroft, Frederic. *Calhoun and the South Carolina Nullification Movement.* Gloucester, 1966 (1928).

- Barker-Benfield, G. J. *The Culture of Sensibility: Sex and Society in Eighteenth-Century Britain*. Chicago, 1992.
- Barnes, Elizabeth. *States of Sympathy: Seduction and Democracy in the American Novel*. New York, 1997.
- Bartlett, Irving H. *John C. Calhoun: A Biography*. New York, 1993.
- Baskin, Darryl. „The Pluralist Vision of John C. Calhoun.” *Polity* 2 (1969). 49–66.
- Beeman, Richard. *Plain, Honest Men: The Making of the American Constitution*. New York, 2009.
- Bell, Michael. *Sentimentalism, Ethics and the Culture of Feeling*. Houndmills, 2000.
- Berry, Christopher J. „Sociality and socialisation.” In Alexander Broadie, szerk., *The Cambridge Companion to the Scottish Enlightenment*. Cambridge, 2003. 243–257.
- Bethell, Leslie, szerk. *The Cambridge History of Latin America: From Independence to c. 1870*. Cambridge, 1985.
- Boucher, Chauncey Samuel. *The Nullification Controversy in South Carolina*. Chicago, 1916.
- Boulton, Alexander O. „The American Paradox: Jeffersonian Equality and Racial Science.” *American Quarterly* 47 (1995). 467–492.
- Boudreau, Kristin. *Sympathy in American Literature: American Sentiments from Jefferson to the Jameses*. Gainesville, 2002.
- Boyd, Julian P. „Thomas Jefferson’s ‘Empire of Liberty’.” *The Virginia Quarterly Review* 24 (1948). 538–554.
- Brudney, Kent. „Machiavellian Lessons in America: Republican Foundings, Original Principles, and Political Empowerment.” In Wilson Carey McWilliams és Michael T. Gibbons, szerk., *The Federalists, the Antifederalists, and the American Political Tradition*. New York, 1992. 13–26.
- Burstein, Andrew. *Sentimental Democracy: The Evolution of America’s Romantic Self-Image*. New York, 1999.
- Burstein, Andrew. *The Inner Jefferson: Portrait of a Grieving Optimist*. Charlottesville, 1995.

- Burstein, Andrew. „The Political Character of Sympathy.” *Journal of the Early Republic* 21 (2001). 601–632.
- Carey McWilliams, Wilson és Dennis B. Hale. „The Constitutional Convention and the Founding Principles.” In Robert L. Utley, Jr., szerk., *Principles of the Constitutional Order: The Ratification Debates* (Lanham, 1989). 11–32.
- Cheek, Jr., H. Lee. *Calhoun and Popular Rule: The Political Theory of the Disquisition and Discourse*. Columbia, 2001.
- Coviello, Peter. „Agonizing Affection: Affect and Nation in Early America.” *Early American Literature* 37 (2002). 439–468.
- Coviello, Peter. *Intimacy in America: Dreams of Affiliation in Antebellum Literature*. Minneapolis, 2005.
- Cornell, Saul. *The Other Founders: Anti-Federalism and the Dissenting Tradition in America, 1788–1828*. Chapel Hill, 1999.
- DeGuzmán, María. *Spain’s Long Shadow: The Black Legend, Off-Whiteness, and Anglo-American Empire*. Minneapolis, 2005.
- Dierkscheide, Krista. „‘The Great Improvement and Civilization of that Race’: Jefferson and the ‘Amelioration’ of Slavery, ca. 1770–1826.” *Early American Studies* 6 (2008). 165–197.
- Dietze, Gottfried. *The Federalist: A Classic on Federalism and Free Government*. Baltimore, 1960.
- Diggins, John P. „Slavery, Race, and Equality: Jefferson and the Pathos of the Enlightenment.” *American Quarterly* 28 (1976). 206–228.
- Douglas, Ann. *The Feminization of American Culture*. New York, 1977.
- Dry, Murray P. „The Anti-Federalists and the Constitution.” In Robert L. Utley, Jr., szerk., *Principles of the Constitutional Order: The Ratification Debates*. Lanham, 1989. 63–88.
- Dry, Murray P. „The Case Against Ratification: Anti-Federalist Constitutional Thought”. In Leonard W. Levy és Dennis J. Mahoney, szerk., *The Framing and Ratification of the Constitution*. New York, 1987. 271–291.

- Duncan, Christopher M. *The Anti-Federalists and Early American Political Thought*. DeKalb, 1995.
- Edling, Max M. *A Revolution in Favor of Government: Origins of the U.S. Constitution and the Making of the American State*. Oxford, 2003.
- Durden, Robert F. *The Self-Inflicted Wound: Southern Politics in the Nineteenth-Century*. Lexington, 1985.
- Egedy Gergely. „Calhoun és az ‘egyetértő többség’ elve.” *Kommentár* 4 (2008). 41–54.
- Ellis, Richard E. „The Persistence of Antifederalism after 1789.” In Richard Beeman, Stephen Botein és Edward C. Carter II, szerk. *Beyond Confederation: Origins of the Constitution and American National Identity*. Chapel Hill, 1987. 295–314.
- Ellis, Markman. *The Politics of Sensibility: Race, Gender and Commerce in the Sentimental Novel*. Cambridge, 1996.
- Ellis, Richard E. *The Union at Risk: Jacksonian Democracy, States’ Rights, and the Nullification Crisis* (New York, 1987).
- Engen, Abram van. „Puritanism and the Power of Sympathy.” *Early American Literature* 45 (2010). 533–564.
- Epstein, David F. „The Case for Ratification: Federalist Constitutional Thought.” In Leonard W. Levy és Dennis J. Mahoney, szerk., *The Framing and Ratification of the Constitution*. New York, 1987. 292–304.
- Fiering, Norman. „Irresistible Compassion: An Aspect of Eighteenth-Century Sympathy and Humanitarianism.” *Journal of the History of Ideas*, 37 (1976). 195–218.
- Fliegelman, Jay. *Prodigals and Pilgrims: The American Revolution against Patriarchal Authority, 1750–1800*. Cambridge, 1982.
- Ford, Lacy K. *Deliver Us from Evil: The Slavery Question in the Old South*. New York, 2009.
- Ford, Lacy K. „Inventing the Concurrent Majority: Madison, Calhoun, and the Problem of Majoritarianism in American Political Thought.” *The Journal of Southern History* 40 (1994). 19–58.

- Ford, Lacy K. *Origins of Southern Radicalism: The South Carolina Upcountry, 1800-1860*. New York, 1988.
- Ford, Lacy K. „Recovering the Republic: Calhoun, South Carolina, and the Concurrent Majority.” *South Carolina Historical Magazine* 89 (1988). 146–159.
- Ford, Lacy K. „Republican Ideology in a Slave Society: The Political Economy of John C. Calhoun.” *The Journal of Southern History* 54 (1988). 405–424.
- Forman-Barzilai, Fonna. *Adam Smith and the Circles of Sympathy: Cosmopolitanism and Moral Theory*. Cambridge, 2010.
- Freehling, William W. *Prelude to Civil War: The Nullification Controversy in South Carolina, 1816-1836*. New York, 1992; 1965.
- Freehling, William W. „Spoilsmen and Interests in the Thought and Career of John C. Calhoun.” *The Journal of American History* 52 (1965). 25–43.
- Freehling, William W. *The Road to Disunion: Secessionists at Bay, 1776-1854*. New York, 1990.
- Gintli Tibor – Schein Gábor, *Az irodalom rövid története. I. A kezdektől a romantikáig*. Pécs, 2003.
- Greenberg, Kenneth S. *Masters and Statesmen: The Political Culture of American Slavery*. Baltimore, 1985.
- Greenfeld, Liah. *Nationalism: Five Roads to Modernity*. Cambridge, 1992.
- Grinde, Jr., Donald A. „Thomas Jefferson’s Dualistic Perceptions of Native Americans.” In James Gilreath, szerk. *Thomas Jefferson and the Education of a Citizen*. Washington, 1999. 193–208.
- Hahner Péter. *Thomas Jefferson és a francia forradalom*. Budapest, 1998.
- Halttunen, Karen. *Confidence Men and Painted Women: A Study of Middle-Class Culture in America 1830-1870*. New Haven, 1982.
- Harp, Gillis J. „Taylor, Calhoun, and the Decline of a Theory of Political Disharmony.” *Journal of the History of Ideas* 46 (1985). 107–120.

- Harris, J. William. „Last of the Classical Republicans: An Interpretation of John C. Calhoun.” *Civil War History* 30 (1984). 255–267.
- Hartz, Louis. *The Liberal Tradition in America: An Interpretation of American Political Thought since the Revolution*. San Diego, 1991; 1955.
- Helo, Ari és Peter S. Onuf. „Jefferson, Morality, and the Problem of Slavery.” *William and Mary Quarterly*, 3rd Series, 60 (2003). 583–614.
- Hendler, Glenn. *Public Structures of Feeling in Nineteenth-Century American Literature*. Chapel Hill, 2001.
- Horn, James, Jan Ellen Lewis és Peter S. Onuf, szerk. *The Revolution of 1800: Democracy, Race, and the New Republic*. Charlottesville, 2002.
- Howard, June. „What is Sentimentality?” *American Literary History* 11 (1999). 63–81.
- Howe, Daniel Walker. „The Language of Faculty Psychology in *The Federalist Papers*.” In Terence Ball és J. G. A. Pocock, szerk. *Conceptual Change and the Constitution*. Lawrence, 1988. 107–136.
- Jordan, Winthrop D. *White over Black: American Attitudes Toward the Negro, 1550–1812*. New York, 1977 (1968).
- Kastor, Peter J. *The Nation’s Crucible: The Louisiana Purchase and the Creation of America*. New Haven, 2004.
- Képes György. *A tökéletesebb unió: az Amerikai Egyesült Államok Alkotmánya*. Budapest, 2003.
- Kirk, Russell. *The Conservative Mind from Burke to Santayana*. Chicago, 1953.
- Knott, Sarah. *Sensibility and the American Revolution*. Chapel Hill, 2009.
- Conkin, Paul K. „The Religious Pilgrimage of Thomas Jefferson.” In Peter S. Onuf, szerk. *Jeffersonian Legacies*. Charlottesville, 1993. 19–49.
- Kupersmith, Abraham. „Montesquieu and the Ideological Strain in Antifederalist Thought.” In Wilson Carey McWilliams és Mi-

- chael T. Gibbons, szerk. *The Federalists, the Antifederalists, and the American Political Tradition*. New York, 1992. 47–76.
- Lewis, Jr., James E. *The American Union and the Problem of Neighborhood: The United States and the Collapse of the Spanish Empire, 1783–1829*. Chapel Hill, 1998.
- Lévai Csaba. *Amerikai történelem és történetírás: Válogatott tanulmányok*. Budapest, 2014.
- Lévai Csaba. *A republikanizmus-vita: Vita az amerikai forradalom eszmetörténeti háttéréről: L'Harmattan*. Budapest, 2003.
- Lévai Csaba. „Reszketek hazámért, ha arra gondolok, hogy Isten igazságos” (Thomas Jefferson és a rabszolgaság problémája) *Aetas* 16 (2001). 5–27.
- Loughran, Trish. *The Republic in Print: Print Culture in the Age of U.S. Nation-Building 1770–1870*. New York, 2007.
- Ludassy Mária. *Szabadság, Egyenlőség, Igazságosság*. Budapest, 1989.
- Maier, Pauline. *Ratification: The People Debate the Constitution, 1787–1788*. New York, 2010.
- Maier, Pauline. „The Road not Taken: Nullification, John C. Calhoun, and the Revolutionary Tradition in South Carolina.” *South Carolina Historical Magazine* 82 (1981). 1–19.
- Matolcsy György. *Amerikai Birodalom: A jövő forgatókönyvei*. Budapest, 2004.
- McCoy, Drew R. *The Elusive Republic: Political Economy in Jeffersonian America*. Chapel Hill, 1980.
- McCoy, Drew R. *The Last of the Fathers: James Madison and the Republican Legacy*. Cambridge, 1989.
- Meek, Ronald L. *Social Science and the Ignoble Savage*. Cambridge, 1976.
- Meinig, D. W. *The Shaping of America: A Geographical Perspective on 500 Years of History*. 2. köt., *Continental America, 1800–1867*. New Haven, 1986.
- Miller, Charles A. *Jefferson and Nature: An Interpretation*. Baltimore, 1988.

- Miller, John Chester. *The Wolf by the Ears: Thomas Jefferson and Slavery*. New York, 1977.
- Mullan, John. *Sentiment and Sociability: The Language of Feeling in the Eighteenth Century*. Oxford, 1990.
- Murrin, John M. „A Roof without Walls: The Dilemma of American National Identity.” In Richard Beeman, Stephen Botein és Edward C. Carter II, szerk. *Beyond Confederation: Origins of the Constitution and American National Identity*. Chapel Hill, 1987. 333–348.
- Nagel, Paul C. *This Sacred Trust: American Nationality, 1798–1898*. New York, 1971.
- Nedelsky, Jennifer. „The Protection of Property in the Origins and Development of the American Constitution.” In Herman Belz, Ronald Hoffman és Peter J. Albert, szerk., *To Form a More Perfect Union: The Critical Ideas of the Constitution*. Charlottesville, 1992. 38–72.
- Niven, John. *John C. Calhoun and the Price of the Union: A Biography*. Baton Rouge, 1988.
- Oakes, James. *The Ruling Race: A History of American Slaveholders*. New York, 1982.
- Oakes, James. „‘Whom Have I Oppressed?’: The Pursuit of Happiness and the Happy Slave.” In James Horn, Jan Ellen Lewis, Peter S. Onuf, szerk. *The Revolution of 1800: Democracy, Race, and the New Republic*. Charlottesville, 2002. 220–239.
- Oakes, James. „Why Slaves Can’t Read: The Political Significance of Jefferson’s Racism.” In James Gilreath, szerk. *Thomas Jefferson and the Education of a Citizen*. Washington, D.C., 1999. 177–192.
- O’Brien, Michael. *Conjectures of Order: Intellectual Life and the American South, 1810–1860*. 2 köt. Chapel Hill, 2004.
- Onuf, Nicholas és Peter Onuf. *Nations, Markets, and War: Modern History and the American Civil War*. Charlottesville, 2006.
- Onuf, Peter S. „Anarchy and the Crisis of the Union.” In Herman Belz, Ronald Hoffman és Peter J. Albert, szerk., *To Form a More*

- Perfect Union: The Critical Ideas of the Constitution*. Charlottesville, 1992. 272–303.
- Onuf, Peter S. *Jefferson's Empire: The Language of American Nationhood*. Charlottesville, 2000.
- Onuf, Peter S. „Every Generation Is an ‘Independant Nation’: Colonization, Miscegenation, and the Fate of Jefferson's Children.” *The William and Mary Quarterly*, 3rd Ser. 57 (2000). 153–170.
- Onuf, Peter S. „The Expanding Union.” In David Thomas Konig, szerk., *Devising Liberty: Preserving and Creating Freedom in the New American Republic*. Stanford, 1995. 50–80.
- Onuf, Peter S. *The Origins of the Federal Republic: Jurisdictional Controversies in the United States, 1775–1787*. Philadelphia, 1983.
- Onuf, Peter S. „‘To Declare Them a Free and Independant People’: Race, Slavery, and National Identity in Jefferson's Thought.” *Journal of the Early Republic*, 18 (1998). 1–46.
- Owens, Robert M. „Jeffersonian Benevolence on the Ground: The Indian Land Cession Treaties of William Henry Harrison.” *Journal of the Early Republic* 22 (2002). 405–435.
- Paczolay Péter és Szabó Máté. *A politikaelmélet rövid története*. Budapest, 1984.
- Peterson, Merrill D. *Olive Branch and Sword—The Compromise of 1833*. Baton Rouge, 1982.
- Peterson, Merrill D. *Thomas Jefferson and the New Nation: A Biography*. London, 1975; 1970.
- Pocock, J. G. A. *The Machiavellian Moment: Florentine Political Thought and the Atlantic Republican Tradition*. Princeton, 1975.
- Pocock, J. G. A. „Virtue and Commerce in the Eighteenth Century.” *Journal of Interdisciplinary History* 3 (1972). 119–134.
- Pocock, J. G. A. *Virtue, Commerce, and History: Essays on Political Thought and History, Chiefly in the Eighteenth Century*. Cambridge, 1985.
- Pole, J. R. „The Individualist Foundations of American Constitutionalism.” In Herman Belz, Ronald Hoffman és Peter J. Albert,

- szerk., *To Form a More Perfect Union: The Critical Ideas of the Constitution*. Charlottesville, 1992. 73–106.
- Powell, Philip Wayne. *Tree of Hate: Propaganda and Prejudices Affecting United States Relations with the Hispanic World*. New York, 1971.
- Rakove, Jack. „On Understanding the Constitution: A Historian’s Reflections (and Dissent)” in Robert L. Utley, Jr., szerk., *Principles of the Constitutional Order: The Ratification Debates*. Lanham, 1989. 33–48.
- Rakove, Jack N. *Original Meanings: Politics and Ideas in the Making of the Constitution*. New York, 1997.
- Read, James H. *Majority Rule versus Consensus: The Political Thought of John C. Calhoun*. Lawrence, 2009.
- Rice, Daryl H. „John C. Calhoun.” *History of Political Thought* 12 (1991). 317–328.
- Rodgers, Daniel T. „Republicanism: The Career of a Concept.” *The Journal of American History* 79 (1992). 11–38.
- Rossiter, Clinton. *Conservatism in America: The Thankless Persuasion*. New York, 1962; 1955.
- Ryan, Susan M. *The Grammar of Good Intentions: Race and the Antebellum Culture of Benevolence*. Ithaca, 2003.
- Saillant, John. „Black, White, and ‘The Charitable Blessed’: Race and Philanthropy in the American Early Republic.” In *Essays on Philanthropy*, no. 8. Indianapolis, 1993.
- Saler, Bethel. „An Empire for Liberty, a State for Empire: The U.S. National State before and after the Revolution of 1800.” In James Horn, Jan Ellen Lewis és Peter S. Onuf, *The Revolution of 1800: Democracy, Race, and the New Republic*. Charlottesville, 2002. 360–382.
- Schwartz, Ingo. „Alexander von Humboldt’s Visit to Washington and Philadelphia, his Friendship with Jefferson, and his Fascination with the United States.” *Northeastern Naturalist* 8 (2001). 43–56.

- Schweitzer, Ivy. „John Winthrop’s ‘Model’ of American Affiliation.” *Early American Literature* 40 (2005). 441–469.
- Sellers, Charles. *The Market Revolution: Jacksonian America, 1815–1846*. New York, 1991.
- Shalhope, Robert E. „Republicanism and Early American Historiography.” *The William and Mary Quarterly* 39 (1982). 334–356.
- Shalhope, Robert E. „Thomas Jefferson’s Republicanism and Antebellum Southern Thought.” *The Journal of Southern History* 42 (1976). 529–556.
- Shalhope, Robert E. „Toward a Republican Synthesis: The Emergence of an Understanding of Republicanism in American Historiography.” *The William and Mary Quarterly* 29 (1972). 48–80.
- Sheehan, Bernard W. *Seeds of Extinction: Jeffersonian Philanthropy and the American Indian*. Chapel Hill, 1973.
- Shuffelton, Frank. „Binding Ties: The Public and Domestic Spheres in Jefferson’s Letters to His Family.” In James Gilreath, szerk. *Thomas Jefferson and the Education of a Citizen*. Washington, D.C., 1999. 28–47.
- Slauter, Eric. *The State as a Work of Art: The Cultural Origins of the Constitution*. Chicago, 2009.
- Solt László. *1787: Az amerikai történetírás évszázados vitájának újabb állomásai*. Budapest, 1985.
- Sorenson, Leonard R. „Madison on Sympathy, Virtue, and Ambition in the ‘Federalist Papers’.” *Polity* 27 (1995). 431–446.
- Spahn, Hannah. *Thomas Jefferson, Time, and History*. Charlottesville, 2011.
- Spain, August O. *The Political Theory of John C. Calhoun*. New York, 1951.
- Steele, Brian. *Thomas Jefferson and American Nationhood*. New York, 2012.
- Steele, Brian. „Thomas Jefferson, Coercion, and the Limits of Harmonious Union.” *Journal of Southern History* 74 (2008). 823–854.

- Steele, Brian. „Thomas Jefferson’s Gender Frontier” *The Journal of American History* 95 (2008). 17–42.
- Storing, Herbert J. „What the Anti-Federalists Were For.” In uő., szerk., *The Complete Anti-Federalist*, (Chicago, 1981) 1. köt. 1–76.
- Todd, Janet. *Sensibility: An Introduction*. London, 1986.
- Tompkins, Jane. *Sensational Designs: The Cultural Work of American Fiction 1790–1860*. New York, 1985.
- Urbán Aladár. *Köztársaság az Újvilágban: Az Egyesült Államok születése, 1763–1789*. Budapest, 1994.
- Vajda, Zoltán. „Complicated Sympathies: John C. Calhoun’s Sentimental Union and the South.” *The South Carolina Historical Magazine*. 114 (2013). 210–230.
- Vajda, Zoltán. „Individual, Community, and Government: Tropological Aspects of Calhoun’s Political Thought.” *Southern Studies*. New Series 16 (2009). 69–89.
- Vajda, Zoltán. „John C. Calhoun’s Republicanism Revisited”, *Rhetoric and Public Affairs* 4.3 (Fall 2001). 433–457.
- Vajda, Zoltán. „Life, Liberty, and the Power of Love: John C. Calhoun’s Sentimental Conception of Power and the Nullification Crisis (1828–1833).” In Kinga Földváry, Zsolt Almási and Veronika Schandl, szerk. *Proceedings of the HUSSE10 conference, 27–29 January 2011. Literature and Culture* volume. Debrecen: Hungarian Society for the Study of English, 2011. 270–278.
- Vajda, Zoltán. „Limited Expectations: Thomas Jefferson on the Moral Sentiments of Blacks and Race Relations.” In Vajda Zoltán, szerk. *Kultúrán innen és túl - Írások Rozsnyai Bálint tiszteletére/ Within and Without Culture: Essays in Honor of Bálint Rozsnyai*. Szeged: JATEPress, 2009. 277–286.
- Vajda, Zoltán. „On the Visual Dimension of Sympathy in Thomas Jefferson’s Moral Philosophy.” *Americana* 8 (2012).
- Vajda, Zoltán. „Republikanizmus az Amerikai Egyesült Államok 18–19. századi történetében.” *Aetas* 1998:4. 39–68.

- Vajda, Zoltán. „Selfish Barbarians – Affectionate Americans: Thomas Jefferson, Indian Women, and the Power of Civilization.” In Vajda Zoltán, szerk. *Költők, kémek, detektívek, pirítós és fordítások – Írások Novák György tiszteletére/Poets, spies, detectives, pieces of toast, and translations: Essays in honor of György Novák*. Szeged, 2012. 261–264.
- Vajda, Zoltán. „Sentimental Federalism: The Mimetic Version of Sympathy in the Federalist Papers.” In Abádi Nagy Zoltán–Kádár Judit Ágnes–Tarnóc András, szerk., *A szavak szépsége, avagy a bibliográfus igazsága. Tisztelgés Vadon Lehel 70. születésnapján*, 2. köt. Eger, 2012. 593–603.
- Vajda, Zoltán. „Szentimentalizmus a korai amerikai eszmetörténetben” *Aetas* 2014/2, 105–126.
- Vajda Zoltán. „Terjeszkedés, föderalizmus és nemzeti identitás összefüggései az Egyesült Államok történetének korai időszakában (1783–1803).” In Frank Tibor, szerk. *Gyarmatokból Impérium. Magyar kutatók tanulmányai az amerikai történelemről*. Budapest, 2007. 13–29.
- Vajda, Zoltán. „The Power of Hemispheric Sympathy: Sentimental Aspects of Thomas Jefferson’s Conception of Inter-American Relations.” *Americana* 11.1 (Spring 2015)
- Valsania, Maurizio. „‘Our Original Barbarism’: Man vs. Nature in Thomas Jefferson’s Moral Experience.” *Journal of the History of Ideas* 65 (2004). 627–645.
- Vecseklőy József. *A csillagsávós lobogó nyomába: Történelmi esszé* 1. köt. Budapest, 1985.
- Wagoner, Jr., Jennings L. „‘That Knowledge Most Useful to Us’: Thomas Jefferson’s Concept of Utility in the Education of Republican Citizens.” In James Gilreath, szerk. *Thomas Jefferson and the Education of a Citizen*. Washington, D.C., 1999. 115–133.
- Waldstreicher, David. *In the Midst of Perpetual Fetes: The Making of American Nationalism, 1776–1820*. Chapel Hill, 1997.

- Wallace, Anthony F. C. *Jefferson and the Indians: The Tragic Fate of the First Americans*. Cambridge, 1999.
- Wickberg, Daniel. „The Sympathetic Self in American Culture, 1750–1920.” In Wilfred M. McClay, szerk., *Figures in the Carpet: Finding the Human Person in the American Past*. Grand Rapids és Cambridge, 2007. 129–161.
- Wilson, Clyde N. „‘Free Trade: No Debt: Separation from Banks’: The Economic Platform of John C. Calhoun.” In Robert Louis Paquette és Louis A. Ferleger, szerk., *Slavery, Secession, and Southern History*. Charlottesville, 2000. 81–100.
- White, Morton. *The Philosophy of the American Revolution*. New York, 1978.
- Whitaker, Arthur P. *The United States and the Independence of Latin America, 1800–1830*. New York, 1962; 1941.
- Wills, Garry. *Explaining America: The Federalist*. New York, 1981.
- Wills, Garry. *Inventing America: Jefferson’s Declaration of Independence*. New York, 1979; 1978.
- Wiltse, Charles M. *John C. Calhoun: Nationalist, 1782–1828*. Indianapolis, 1944.
- Wiltse, Charles M. *John C. Calhoun: Nullifier, 1829–1839*. New York, 1949.
- Wiltse, Charles M. *John C. Calhoun: Sectionalist, 1840–1850*. Indianapolis, 1951.
- Wood, Gordon S. *The Creation of the American Republic, 1776–1787*. New York and London, 1993 (1969).
- Wood, Gordon S. *The Radicalism of the American Revolution*. New York, 1991.
- Wood, Gordon S. „The Trials and Tribulations of Thomas Jefferson.” In Peter S. Onuf, szerk., *Jeffersonian Legacies*. Charlottesville, 1993. 395–417.
- Wood, W. Kirk. „In Defense of the Republic: John C. Calhoun and State Interposition in South Carolina, 1776–1833.” *Southern Studies* 10 (2003). 9–48.

- Wyatt-Brown, Bertram. „Modernizing Southern Slavery: The Proslavery Argument Reinterpreted.” In J. Morgan Kousser and James M. McPherson, szerk., *Region, Race, and Reconstruction: Essays in Honor of C. Vann Woodward*. New York, 1982. 27–40.
- Yarbrough, Jean M. *American Virtues: Thomas Jefferson on the Character of a Free People*. Lawrence, 1998.
- Yazawa, Melvin. *From Colonies to Commonwealth: Familial Ideology and the Beginnings of the American Republic*. Baltimore, 1985.
- Zagarri, Rosemarie. *The Politics of Size: Representation in the United States, 1776–1850*. Ithaca, 1987.